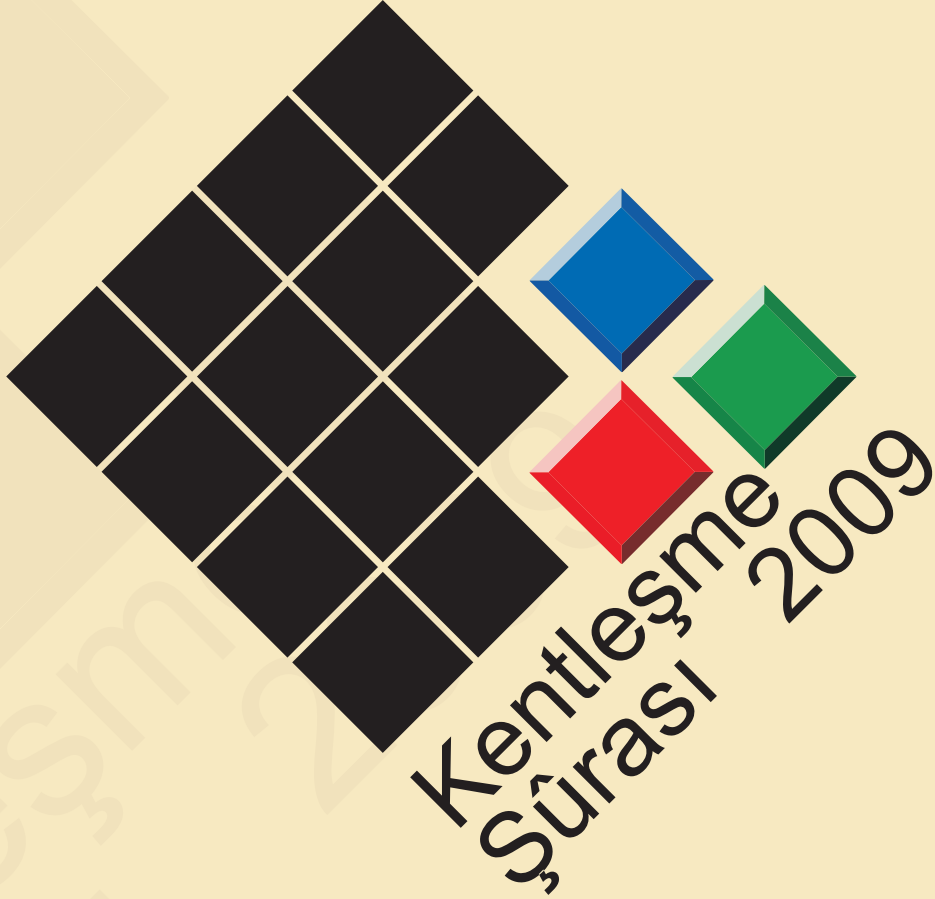

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI

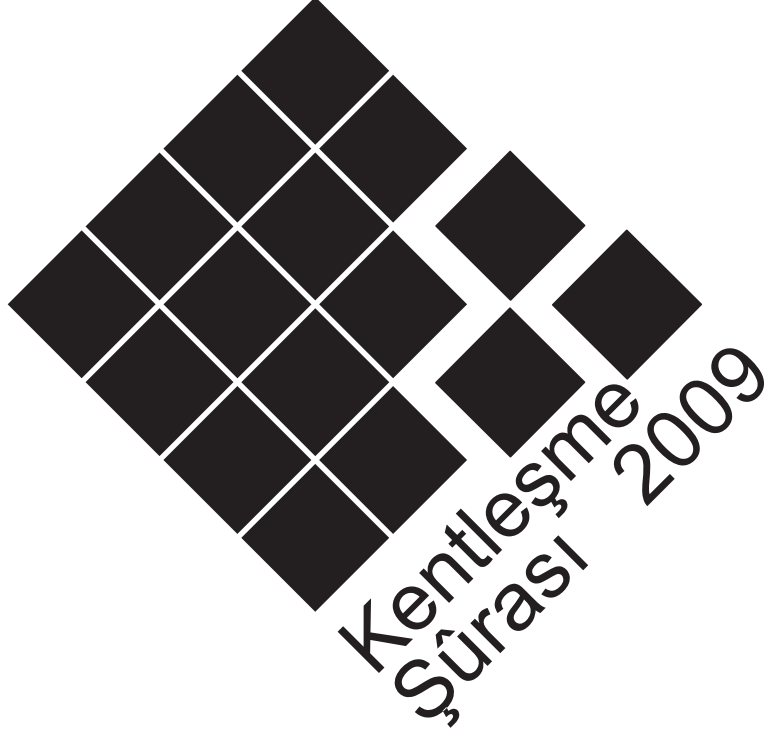

**KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE
KENTSEL TASARIM KOMİSYONU RAPORU**

ANKARA - NİSAN 2009

5

T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE
KENTSEL TASARIM

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Mehmet Nazım ÖZER
Telefon : (312) 410 26 45

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM KOMİSYONU

Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

	ADI	UNVANI	KURUM
BAŞKAN	BEHRUZ ÇİNİCİ	MİMAR	ÇİNİCİ MİMARLIK
BAŞKAN YRD.	CENGİZ BEKTAŞ	Y. MÜH. MİMAR	TMMOB MİMARLAR ODASI
BAŞKAN YRD.	EMRE MADRAN	PROF. DR.	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	PERİHAN KİPER	DR.	SERBEST
RAPORTÖR	AYŞE AKPINAR	PLANLAMA UZMAN YARDIMCISI	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	MENEKŞE TAŞTAN	Y. ŞEHİR PLANCISI	VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	PINAR ŞAHİN	ŞEHİR PLANCISI	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	SİNAN PINARBAŞI	ŞEHİR PLANCISI	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	ŞÖHRET ŞENSOY	ŞEHİR PLANCISI	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
RAPORTÖR	TÜLİN ÖZGAN	DR.	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	AYŞE IŞIK EZER	Y. ŞEHİR PLANCISI	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÇED VE PLANLAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	BARAN İDİL	Y. MÜH. MİMAR	SERBEST
ÜYE	BAYKAN GÜNAY	DOÇ. DR.	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	CAN KUBİN	Y. ŞEHİR PLANCISI	PROMİM
ÜYE	CENGİZ ÇOLAK	MİMAR	TRABZON BELEDİYESİ
ÜYE	EMEL GÖKSU	PROF. DR.	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	FARUK SOYDEMİR	MİMAR	TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ
ÜYE	FİLİZ GÖKÇEN	ŞUBE MÜDÜRÜ	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	GÜLŞEN ÖZAYDIN	DOÇ. DR.	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	HAKAN KOYUNLULAR	DAİRE BAŞKANI	BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	HASAN ÖZBAY	MİMAR	THİDİL MİMARLIK LTD.ŞTİ.
ÜYE	HÜLAGÜ KAPLAN	DOÇ. DR.	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	MEHMET TUNCER	DOÇ. DR.	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	MURAT YILDIZ	YRD. DOÇ. DR.	GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
ÜYE	MUSTAFA DEMİRBAŞ	ŞEHİR PLANCISI	SERBEST
ÜYE	NUMAN TUNA	PROF. DR.	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	NURAN ZEREN GÜLERSOY	PROF. DR.	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	OĞUZ YILMAZ	PROF. DR.	TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
ÜYE	SELAMİ DEMİRALP	PEYZAJ MİMARİ	TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
ÜYE	TOLGA ÜNLÜ	YRD. DOÇ. DR.	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	YALÇIN MEMLÜK	PROF. DR.	ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	7
Genel Yaklaşım / Politika Eleştirisi ve Önerinin Genel Çerçevesi	7
İçerik ve Yöntem: “Kentsel Miras”	9
İçerik ve Yöntem: “Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım”	11
II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ	12
II.1. Terminolojiler, Tanımlar, Kavramlar ve Ölçütler	12
II.1.1 Kentsel Miras	12
II.1.2 Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım	15
II.1.2.1 Türkiye’deki Planlama Süreci ve Mevcut Durumun Değerlendirilmesi	16
II.2. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Yasal Çerçeve	20
II. 2.1 Yasal Çerçeveye İlişkin Tespitler	20
II. 2.1.1 Yasalarda Koruma Anlayışı/ Yaklaşımı	21
II. 2.1.2 Ulusal Düzeyde Yerleşme Pratiğinin Dikkat Çekici Yönleri	22
II. 2.1.3 Kültürel Mirasın Korunması ile İlgili Yasal Düzenlemeler	23
II. 2.1.3.1 Kültür Varlıklarının (Tek Yapıların) Korunması İle İlgili Mevzuat	23
II. 2.1.3.2 Kültür Varlıklarının Bulunduğu Alanların (Sit) Korunması ve Planlanmasına İlişkin Mevzuat	24
II. 2.1.3.3 Yerel Yönetimlerle İlgili Mevzuat ve Koruma	25
II. 2.1.3.4 Korumanın Finansmanı ile İlgili Mevzuat	26
II. 2.1.4 Doğal Mirasın Korunması ile İlgili Yasal Düzenlemeler	28
II. 2.1.4.1 Doğal Mirasa İlişkin Ulusal Düzenlemeler	28
II. 2.1.4.1.1 Doğal Varlıkların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler	29
II. 2.1.4.1.2 Doğal Varlıklara Olası Olumsuz Etkileri En Aza İndirmeye Yönelik Standartlara İlişkin Düzenlemeler	32
II. 2.1.4.1.3 Doğal Varlıkların Kullanılmasına İlişkin Düzenlemeler	32
II. 2.1.5 Uluslararası Koruma Mevzuatı	34
II. 2.1.5.1 Kültürel ve Doğal Varlıklarla İlgili Mevzuat	34
II. 2.1.5.2 Kültürel Varlıklarla İlgili Mevzuat	34
II. 2.1.5.3 Doğal Varlıklarla İlgili Mevzuat	35
II. 3. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Örgütlenme Yapısı	38
II. 3.1 Uluslararası Kuruluşlar	38
II. 3.2 Ülkemizde Korumaya İlişkin Kurumsal Yapılanma	39
II. 3.2.1 Kamu Kurumları	39
II. 3.2.1.1 Merkezi Yönetim Kamu Kuruluşları	40
II. 3.2.1.2 Yerel Yönetimler	42
II. 3.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları	43
II. 3.2.3. Özel Kişiler ve Tüzel Kuruluşlar	44
II. 4. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Finansman Yapısı	46
II. 4.1 Türkiye’de Korumanın Finansmanına İlişkin Tespitler	47
II. 4.1.1 Özel ve Tüzel Kişilere Yapılacak Katkıları	47

II. 4.1.1.1 Özel Hukuka Tabi Özel ve Tüzel Kişilerin Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Kültür Varlıkları İçin Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından Yapılan Yardım	47
II. 4.1.1.2. Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Restorasyonu Amacıyla Verilen Toplu Konut Kredileri	48
II. 4.1.2 Yerel Yönetimlere Yapılacak Katkıları	48
II. 4.1.2.1 Belediyelerin Koruma Alanında Hizmet Vermesi İçin Oluşturulan "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı"	48
II. 4.1.1.2 Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapımı İçin Öngörülen Ödenekler	49
II. 4.1.1.3 Belediyelerin İmar Uygulamalarına Yapılan Yardımlar	50
II. 4.2 Türkiye'de Korumanın Finansmanına Katkı Sağlayan Kurumlar ve Kurumlar Tarafından Yapılan Yardım Miktarları	50
II. 4.2.1 Merkezi Yönetim	51
II. 4.2.1.1 Kültür ve Turizm Bakanlığı	51
II. 4.2.1.2 Vakıflar Genel Müdürlüğü	52
II. 4.2.2 Yerel Yönetim	53
II. 5. Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutu	54
II. 5.1 Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutu: Tespitler	54
II. 5.1.1 Korumanın Sosyal Boyutu	54
II. 5.1.2 Koruma Bilinci ve Eğitimi	56
II. 5.1.3 Koruma Eğitimi/ Koruma Etiği	57
II. 6. Planlama, Projelendirme ve Uygulama	58
II. 6.1 Planlama, Projelendirme ve Uygulama: Tespitler	58
II. 6.1.1 Mevcut Planlama Yaklaşımı	59
II. 6.1.2 Korumaya İlişkin Planlama Yetkisi Bulunan Kurumlar ve Koruma Statüsü Getirilen Alanlarda Planlama	60
II. 6.1.3 Alan Yönetimi ve Yönetim Planları	62
II. 6.1.3.1 Alan Yönetimi ve Yönetim Planı Kavramları	63
II. 6.1.3.2 Alan Yönetimi ve Yönetim Planı İle İlgili Temel Yaklaşımlar	63
II. 6.1.3.3 Türkiye'de Alan Yönetimi ve Yönetim Planı Kavramı	66
II. 6.1.3.4 Değerlendirme	67
III. SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPORLARI	70
A. SORUN ALANLARI	70
• Tanım ve Kavramlara İlişkin Sorunlar	70
• Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Mevzuat Sorunları	71
• Finansman Sorunları	73
• Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar	74
• Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine İlişkin Sorunlar	77
• Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Sorunlar	78
• Planlama, Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar	79
• Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarım Sorunları	84
• Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Planlama Süreci İle İlişkileri	84
• Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Tasarım Süreci İle İlişkisi (Tasarım Felsefesi)	86
• Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Kentin Kalitesi İle İlişkisi	86
• Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Mevzuat Sorunları	86
• Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Kurumsallaşma Sorunları	86
• Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitimi (Kurumsal Eğitim, Halk Eğitimi)	87

• Sorunlar Listesi	88
B. STRATEJİLER	97
• Tanım ve Kavramlara İlişkin Stratejiler	97
• Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması Mevzuatına İlişkin Stratejiler	97
• Finansmana İlişkin Stratejiler	97
• Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Stratejiler	99
• Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine İlişkin Stratejiler	101
• Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Stratejiler	102
• Planlama, Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Stratejiler	104
• Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarıma İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları	108
• Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Planlama Süreci İle İlgili Stratejiler ve Eylem Alanları	108
• Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Tasarım Süreci İle İlgili Stratejiler ve Eylem Alanları	109
• Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım Sorunları ve Kentin Kalitesine İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları	109
• Kentsel Kalite, Kentsel Tasarımla İlgili Mevzuata İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları	109
• Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Kurumsallaşmaya İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları	109
• Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitimine İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları	110
• Strateji Listesi	110
C. EYLEMLER VE GÖSTERGELER	122
• Tanım ve Kavramlara İlişkin Eylemler ve Göstergeler	122
• Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması Mevzuatına İlişkin Eylemler ve Göstergeler	122
• Finansmana İlişkin Eylemler ve Göstergeler	123
• Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Eylemler ve Göstergeler	124
• Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine İlişkin Eylem ve Göstergeler	126
• Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Eylemler ve Göstergeler	126
• Planlama, Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Eylemler ve Göstergeler	127
• Eylem ve Göstergeler Listesi	130
SONUÇ OLARAK ÖZETLE	151
IV. GENEL DEĞERLENDİRME	153
A. Doğal ve kültürel varlıkların /alanların korunması konusunda;	153
B. Mekan kalitesi ve kentsel tasarım konusunda;	153
RAPOR ÖZETİ	154
SORUN STRATEJİ EYLEM TABLOSU	156
KAYNAKLAR	179
EKLER	183

I.GİRİŞ

Genel Yaklaşım / Politika Eleştirisi ve Önerinin Genel Çerçevesi

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından düzenlenen Kentleşme Şûrasının 5. Komisyonunun başlığı Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım'dır. Komisyon, 01.12.2008 günlü oturumunda, konuyu iki temel alt başlık altında incelemeyi uygun bulmuştur. Burada ilkin "Kentsel Miras" la ilgili genel yaklaşım politika eleştirisi ve önerinin genel çerçevesi açıklanmaya çalışılacaktır.

Bireyin, içinde yaşadığı toplumun, ait olduğu coğrafyanın / mekanın / kentin "geçmiş"ini bilme, parçası olduğu doğanın "anlam"ına ulaşma arzusu ile açıklanmaya çalışılan "doğal ve kültürel varlıkların korunması" olgusu, yalnız öznel bilincin parçası olarak değil, aynı zamanda bilimsel bilginin nesnesi olarak da anlamlandırılmayı ve anlaşılmayı hak etmektedir.

İnsanın geçmiş deneyimlerinden oluşan "süzülmüş birikim geleneği", var oluş süreçleri ve nedenleri, geçmişin hafızasında gizlenmiş olarak durmaktadır. "Bugün"ün anlaşılması ve "gelecek"in kurulabilmesi, "geçmiş"in her türlü belgesine, kanıtına, doğru ve güvenilir bilgisine erişilebilmesine bağlıdır. Bu tespit, "bugün" ortadan kaldırılan, yok edilen her şeyin, varlık bilgisi yok edilen bir **bilgi kaynağı** olduğu anlamına gelmektedir.

Doğal ve kültürel varlıklar, bu bilgi kaynaklarından en temel olanlarıdır. Doğayı, kültürü ve mekanı bir bilgi kaynağı olarak görmek, onun nasıl okunması, korunması ve geleceğe taşınması gerektiğini bilmek sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Tüm bilim alanlarının kendi sınırlarını yeniden sorgulamaya başladığı günümüzde, doğal ve kültürel varlıkların korunması olgusu, diğer uzmanlık alanlarından daha karmaşık ve dinamik bir ele alış gerektirmektedir. Bu nedenle koruma konusunda süreç içinde edinilen deneyimlerle oluşturulan politika, mevzuat, ilke kararları, teknik yaklaşım ve uygulama araçları gibi hususların yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Kentleşme Şûrası'nın "Kentsel Miras, Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım" başlığı altında örgütlenen Komisyonunun, bu tartışmaların bilince çıkarılmasında önemli bir fırsat olarak görülmesinde yarar bulunmaktadır. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken husus, bu sorgulama ve güncellemelerin, gündelik politikaların kullanım gereksinimleri temelinde değil bilimsel temelli esaslar çevresinde yapılması gerekliliğidir.

İnsanlık tarihi, sürekli olarak bir doğayla baş etme mücadelesi biçiminde yazılmıştır. Bir başka anlatımla insanlık tarihi, doğayla ve kültürler arasında süre giden bir çatışmanın tarihidir. Üretim ilişkilerinde meydana gelen her değişim sonrasında yaşanmaya başlanan "yeni" koşullar, "eski"yi tümünden reddedip, dışlamak yerine onu içine alır ve dönüştürür. Toplumsal bilince, eski ile yeninin çatışması olarak yansıyan bu dönüşüm, ekonomik değişim değerinin yükseldiği piyasa koşullarının gündem önceliklerini belirlediği durumlarda, doğal ve kültürel varlıkların aleyhine gelişmelerle sonuçlanmaktadır. Oysa doğal varlıkları ve kültürel olguları, sanayileşmiş ekonominin üretiminden ayıran en önemli yön, onların **biricik ve sürekli** olma özelliğini taşımalarıdır. Bir başka anlatımla var oldukları ve üretildikleri bağlamla birlikte ortaya çıkan biçim, form ve içerikler, sistemin rasyonelleri doğrultusunda dönüştüğünde, özünde sakladığı "bilgi" de manipüle olmakta, değişmekte ya da yok olmaktadır.

Buna doğanın dönüşmesi de dahildir. Doğanın var olma biçiminin salt insan gereksinimlerine ve kendilerine hak olarak gördüklerinden vazgeçme özverisine endeksli olması, bir süre

sonra ciddi bir paradoksu da beraberinde getirmektedir. Kùltürlerin vazgeçemedikleri unsurlar, kişisel hak olarak özel kazanımları oluşturmakta, vazgeçebildikleri ise toplumsal hak olarak kamunun kullanımına bırakılmaktadır. Özveri sınırı, hiç kimse tarafından kendi adına çizilmemektedir. Bu noktada gerek doğal varlıkların ve gerekse kültürel olguların korunması meselesinin salt bir düzenleme, mevzuat, teknik yeterlilik meselesi olmadığı, konunun toplumsal, etik duruşla ilgili olduğu vurgulanmalıdır.

Türkiye’de koruma anlayışının gelişimi, doğal ve kültürel alanların/varlıkların ele alınışına ilişkin yaklaşımların zaman içinde geçirdiği dönüşüme de işaret etmektedir. Cumhuriyet dönemi öncesinde kültürel koruma yaklaşımları, taşınabilir eserlerin ve anıtsal yapıların korunması gibi noktasal ölçekte ve bireysel girişimler olarak tariflenebilirken, doğal çevrenin korunması ne kamunun ne de toplumun ağırlıklı gündemini oluşturmakta idi.

Cumhuriyet dönemi ile ulus ideolojisinin göstergesi olan kültürel varlıklar / alanlar önem kazanırken, doğal alanların ekonomik gelişmenin kaynağı olarak görülmesi anlayışı günümüze kadar uzanmıştır. Nitekim Cumhuriyet döneminde kültürel alanların korunmasına ilişkin karar sürecini etkileyen ilk düzenleme 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun (GEEAYK) kurulması ile olmuş; ilk yasal düzenleme ise 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı yasa ile olmuştur.

Kuşkusuz doğal ve kültürel varlıkların / alanların korunmasının yasal ve örgütsel düzenlemelere konu olmasında, ülkemizdeki koruma bilincinin ve koruma talebinin artmasının ve koruma konusundaki uluslar arası gelişmelerin etkisi olduğu vurgulanmalıdır. Ancak ne yazık ki ülkemizde yaşanan sürecin bugün itibariyle özetlediği görünüm, doğal ve kültürel varlıkların ekonomik gelişmelere koşul olarak ekonomik değışim değeri olarak ele alındıkları yönündedir. Özellikle günümüzde kültürel varlıkların /alanların öncelikle Anayasa ile güvence altına alınmış olmasına ve koruma alanlarına özel olarak çıkarılmış olan 2863 sayılı yasanın getirdiği çerçeveye rağmen, 5366 sayılı yasa ile kentin dönüşüm alanları olarak telakki edilmiş olması, doğal alanların yanı sıra kültürel varlıkları da ekonomik gelişmenin potansiyel kaynakları olarak gören bir politikanın kurumlaşmaya başladığının göstergesi olarak okunabilir.

Doğal ve kültürel varlıkların / alanların, “varlık değeri” yerine ekonomik kullanım değerinin önemsenmesi, bir başka anlatımla kullanımı yoluyla elde edilecek rantın maksimize edilmesinin hedeflenmesi, ilgili aktörlerin konunun farklı / karşıt tarafları olmasını nedenlemiştir. Buna göre rant değeri, toplumsal / kamusal yararın yerine geçmiştir.

Doğal ve kültürel varlıkların korunması, temel olarak **kamusal** bir eylemdir. Bu nedenle koruma kararlarının, **kamu yararı**-toplum çıkarı lehine ortak bir yaklaşım olarak benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda her ne nedenle olursa olsun özel yatırım taleplerinin kamu yararı ile çelişmesi durumunda kamudan yana tavır alınması gerekmektedir. Bu, doğal ve kültürel varlıkların gözden çıkarılabilir, yatırımlar için potansiyel taşıyan ve ekonomik çıkar elde etmede potansiyel taşıyan alanlar olarak görülmesine son verilmesi anlamına gelmektedir. Doğal ve kültürel alanlar, geçmişe ilişkin referans noktaları olarak görülmeli ve bu önemli tarihi-kültürel-doğal belgenin korunması, taşınır eski eserler kadar önemsenmelidir. Değişmez ve üzerinde uzlaşmış bir kamu politikasının oluşturulması, doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin nesnel ölçütlerin oluşturulmasını da kolaylaştıracaktır.

Mekanın siyasallaşması hiç kuşku yok ki yeni değildir. Ancak son yüzyılda mekan, hiç olmadığı kadar siyasallaşmış, aktörlerin iktidar çatışmalarının nesnesi olmuştur. Öte yandan

ekonomik ve toplumsal yapı gelişmiş, ilişkiler kolay kavranamayacak kadar karmaşık ağların parçası haline gelmiştir. Bu tespit, mekanın siyasallaşması kadar önemli bir başka alanı daha işaret etmektedir: Mekan, eski algıların ötesinde yeni anlamlandırma ve yorumlama yeteneğini, kavrayış becerilerini gerektirmektedir. Basit, steril, rafine ekonomik ve toplumsal ilişkilerin üzerinde cereyan ettiği mekanların / coğrafyaların, kontrol edilebilir ve yönetilebilir rasyonellerle ele alındığı planlama anlayışları geride kalmıştır; buna karşılık karmaşıklaşan, yeni bir zaman / mekan kavrayışına ulaşan ilişkiler, atomize ölçekte politize olan bireyin de rol kaptığı bir sahneye dönüşmüştür. Çok aktörlü hale gelen oyun, mekansal olarak düzenleme görevini üstlenmiş olan planlamanın rasyonellerini de değiştirmiştir. Buna göre planlama artık değişen yeni koşulları kavrayabilmesine bağlı olarak, çözüm geliştirme becerisine sahip olacaktır.

Bu noktada tartışılması gereken önemli hususlardan biri de, siyasal çekişmelerin ve paylaşımın arenası haline gelen mekanın, siyasallaşmadan arındırılması ya da siyaset üstü bir anlayışla yönetilip yönetilemeyeceğidir. Belki de bu tartışma, yapısı itibariyle politikanın nesnesi haline gelen mekanın, tüm siyasetlerin ifade bulduğu bir alan haline getirilmesi yoluyla açılım kazanacaktır. Bu, mekan üzerindeki çatışma ve paylaşımların, demokratik bir yapıya kavuşturulması anlamına gelmektedir ki, doğal ve kültürel varlıkların / alanların da, kendi varlık değerleri ile var olmaya devam edebilmelerinin önünü açacaktır. Bir başka anlatımla, doğal ve kültürel varlıkların bir çatışma alanı olmaktan çıkarılmasının en önemli aşaması, mekan ve planlama mekanizmasının bizzat kendisinin demokratikleşmesine bağlıdır.

İçerik ve Yöntem: “Kentsel Miras”

Kentleşme Şurasının tüm komisyonlardan beklediği sonuç çıktısı, stratejik yaklaşımın temel ele alış biçimi olan “ana sorun alanlarının tespiti”, “stratejiler”, “eylemler” ve “göstergeler” üzerinde görüş oluşturulması ve bunun analiz tablosu üzerinde belirtilmesidir. Bu çerçeve temel alınmak suretiyle “Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu” Raporunun, “Kentsel Miras” alt başlığı altında yapacağı tespit, sorun ve eylem değerlendirmeleri, 6 eksen doğrultusunda ele alınmıştır.

Birinci başlık altında “terminolojiler, tanımlar, kavramlar ve ölçütler” incelenmektedir. Gerek Uluslar arası anlaşma / sözleşme / deklarasyonlarla belirlenen, gerek ülkemiz mevzuatının tariflediği ve gerekse koruma pratiğinin içinden çıkan farklı nitelendirmelerin, doğal ve kültürel mirasın korunması alanında yarattığı etkiler saptanmakta, sorun alanları tariflenmekte, strateji ve göstergeler geliştirilmektedir. Bu bölümün temel amacı olarak uygulama ya da yorumlamadan kaynaklanan farklılıkların, çakışmaların ya da zıtlıkların, ortak mutabakatla anlamlandırılması ve gerekli düzeltmelerin yapılarak uygulanmasının sağlanması gerekliliğine dikkat çekilmesi görülmektedir.

İkinci başlık doğal ve kültürel mirasın korunmasına ilişkin halen yürürlükte olan “yasal çerçeve”ye ilişkin sorunların tespiti, sorunların ve eylemlerin geliştirilmesidir. Özellikle 1980 sonrasında kentleşme ve planlamanın örgütlenmesinde söz konusu olan çok yetkili yapı ile uygulamayı yönlendiren mevzuatlardaki çokluk ya da bunların çapraz örtüşmelerinden kaynaklanan sorun alanları, kent içinde ve çeperinde kalan doğal ve kültürel varlıkların korunması meselesinin doğrudan ilgi alanı içine girmiştir. Bu başlık altında koruma mevzuatı asal olmak üzere, koruma alanını dolaylı olarak etkileyen ilgili mevzuatın değerlendirilmesi yapılmış; sorunlar ortaya konmuş ve gerek mevzuat gerekse kurumsal yetkilendirme anlamında öneriler geliştirilmiştir.

Raporun Kentsel Miras başlığı altında yer alan **Üçüncü** alt başlığında “koruma konusundaki örgütlenme – aktörler” ele alınmıştır. Bu bölümde ulusal ve uluslararası düzenlemelerin parçası olarak gerçekleştirilen mevzuatın öngördüğü yetki çakışmaları, karar verici otoritenin çok parçalı yapısı, karar mekanizmaları ile uygulayıcı kurumlar arasındaki ilişkiler gibi hususların koruma pratiğini etkileme dinamikleri ortaya konulmaktadır. Ancak öte yandan da koruma konusunda karar sürecinin dışında kalan mülk sahipleri, kullanıcılar ve yatırımcıların beklentileri ile medya, sivil toplum örgütleri ve meslek odalarının tutumları ele alınmakta ve tüm bu aktörlerin koruma pratiğine müdahil olma biçimleri tartışılmaktadır. Bu başlık planlamanın ve koruma olgusunun demokratikleştirilebilmesi ve aktörlerin yapabilir kılınması için gerekli açınımları sağlamak ve öznel beklentilerinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Dördüncü alt başlıkta doğal ve kültürel varlıkların korunması amacıyla mevzuatın öngördüğü çerçevede yerel ve merkezi yönetimlerce kullanılan “finansman kaynakları” incelenmektedir. Bu başlık altında mevcut kaynaklara ilaveten mevzuatta oluşturulan düzenlemelerle 2004’ten bu yana getirilen yeni ekonomik olanakların kullanılma biçimleri (veri elde edilebilen kentler üzerinden) örneklenmekte ve işleyişe ilişkin sorunlar tartışılmaktadır. Böylelikle mevcut fırsatların geliştirilmesinin yanı sıra, koruma konusunda özendirici yeni olanakların yaratılması için olası çerçevelerin tartışılması hedeflenmektedir.

Beşinci alt başlık “korumanın sosyal ve kültürel boyutu” üzerinde durmaktadır. Kentlerin merkez ve üretim fonksiyonları ya da yasadışı yapılaşmış alanları ile kuşatılan mekansal / kültürel koruma alanları, sosyal anlamda sorunlu bölgelerdir. Ancak öte yandan da karar vericilerin bu sorunların çözümüne yönelik geliştirdiği çözümler, alanda yaşayan insanların ve yaşamın korunmasını öngörmemekte ve seçkin öneriler olarak nitelendirilmektedir. Öte yandan doğal alanlarda tarımsal üretimle ilgilenmekte olan sosyal kesim ise yüceltilen kentli kültürü karşısında marjinalleşmektedir. Buna karşılık oluşan yeni, steril çevrelerin yarattığı memnuniyetsizlik de giderek artmaktadır. Bu paradoksun aşılması için yeni bir kentlilik bilincinin ve kentsel kimliğin oluşturulmasında doğal ve kültürel koruma alanlarının bilgisinden nasıl yararlanılabileceği, korumanın mesleki, sivil ve kamusal etiğinin ve eğitiminin ne olması gerektiği soruları, bu alt başlığın temel vurgu noktalarını oluşturmaktadır.

Altıncı alt başlık “planlama, projelendirme ve uygulama” meselelerini yapı, sokak, alan ve kent/bölge ölçeklerinde ele almaktadır. Kentlerin son zamanlardaki yeni büyüme/gelişme stratejileri, yayılarak büyümenin yanısıra, yoğunlaşarak büyümeye yönelmiştir. Sermaye birikim süreçlerinin yapısına ilişkin bu tercih, mevcut kent içinde ve/veya çeperinde kalan doğal ve kültürel mirasın, potansiyel gelişme alanları olarak görülmesini nedenlemiş ve üzerlerindeki rant baskısını arttırmıştır. Bu gelişme kentlerin planlanmasını, “kamu yararı” odaklı rasyoneller yerine özel yararlar odaklanan hedeflere yönelttiği gibi, korunması gerekli alanlara ilişkin karar süreçlerini, planlama sürecinin öngördüğü biçimde yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya doğru değiştirmeye başlamıştır. Koruma sürecini manipüle eden yeni dalga kentleşme pratiklerinin de ele alındığı bu bölümde, sorun tespitlerinin yanı sıra bu sorunların çözümüne yönelik strateji ve eylemler oluşturulmaktadır.

Yöntemsel olarak doğal ve kültürel varlıkları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen mevzuat, ülkelerin koruma pratiklerinin genel çerçevesini oluşturan uluslararası anlaşmalar, koruma konusundaki ulusal ve uluslararası literatür, raporun temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Kuşkusuz Komisyonu oluşturan üyelerin akademik, kamu, özel sektör ve sivil alanda edindikleri deneyimler, bilgi birikimleri, bir diğer önemli kaynağı oluşturmaktadır.

İçerik ve Yöntem: “Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım”

Konunun Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım boyutları aşağıdaki sıra içinde değerlendirilecektir:

1. Tanımlar
  2. Mevcut Durum Değerlendirmesi ve Sorunlar
  3. Çözüm ve Stratejilerin Belirlenmesi
  4. Eylem Programlarının Tanımlanması
  5. Performans Ölçütlerinin Saptanması
- yapılacaktır.

II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

II. 1. Terminolojiler, Tanımlar, Kavramlar ve Ölçütler

II. 1.1 Kentsel Miras

Kültürel ve Doğal Miras Korunması ve Yönetimi Konusu ile İlgili Tanımlar

Ülkemizde imar, çevre ve koruma mevzuatlarında çeşitli biçimlerde yer alan kültürel ve doğal değerlerin korunması ile ilgili temel kavram ve tanımlar değişik şekillerde üst üste düşmekte, yer yer çelişki ve eksikler içermekte ve tekrarlanmaktadır. Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramlar farklı kurumların yetkili organlarının beklentilerine bağlı olarak, değişik şekillerde yorumlanmakta, farklı şekillerde algılanmaktadır. Bu kavramların değişik dillerden aktarılmış olması, Türkçe’de tam olarak karşılığını bulamaması nedeni ile de çeşitli kurum, kuruluş ve kişiler arasında farklı algılanması ve yorumlanması da tanım ve kavram kargaşasını arttırmaktadır.

Ülkemizde geçerli imar ve koruma mevzuatında çok sayıda tanım yer almaktadır. Koruma konusundaki en temel yasal kaynak olan **2863 sayılı (3386 ve 5226) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda**, Kültür varlıkları, Tabiat varlıkları, Sit, Koruma ve Korunma, Korunma alanı, Değerlendirme, Ören yeri, Koruma amaçlı imar plânı, Çevre düzenleme projesi, Yönetim alanı, Yönetim plânı, Bağlantı noktası,

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik’te, Taşınmaz kültür varlıkları, Taşınmaz tabiat varlıkları, Kentsel sit, Tarihi sit, Arkeolojik sit, Tabii sit, Tespit, Tespit ekibi, Tescil,

5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve Uygulama Yönetmeliği’nde Yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması, Koruma Bölge Kurulu, Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, Yenileme alanı, Yenileme avan projesi, Yenileme uygulama projesi, Etap alanı, Etap proje ve programı, Rölöve projesi, Restitüsyon projesi, Restorasyon projesi, Uygulama birimi, Ortak uygulama,

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nda ve Milli Parklar Yönetmeliği’nde, Milli park, Tabiat parkları, Tabiat anıtı, Tabiatı koruma alanı, Ekosistem, Tabii kaynak, Estetik kaynak, Kültürel kaynak, Teknik izahname, Rekreatiyonel kaynak, Rekreatiyon, Orman içi dinlenme yeri (Orman Mesire Yeri):

2960 sayılı Boğaziçi Kanunu’nda Boğaziçi Alanı: Boğaziçi Sahil Şeridi, Öngörünüm Bölgesi, Geri Görünüm Bölgesi, Etkilenme bölgesi

3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik’te, Kıyı çizgisi, Kıyı kenar çizgisi, Kıyı, Sahil şeridi, Toplumun yararlanmasına açık yapı, Dar - Yüksek kıyı, Alçak - Basık kıyı, Sahil Şeridi: Sahil Şeridinin Birinci Bölümü, Sahil Şeridinin İkinci Bölümü, Toplumun yararlanmasına açık yapı, Akarsu, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, Teknik Yönetmelik, Su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisi, Gününbirlik turizm tesisleri, Kısmi yapılaşma, Taşıt yolu, Rekreatif alanlar, Emsal, İnşaat alanı kat sayısı, Liman, Tersane, Yat limanı, Balıkçı barınağı, Yat çekek yeri, Çekek yeri, Yönetim birimleri: Destek birimleri, Bakım - onarım birimleri, Teknik ve sosyal altyapı,

2872 sayılı Çevre Kanunu'nda Çevre, Çevre korunması, Çevre kirliliği, Sürdürülebilir çevre, Sürdürülebilir kalkınma, Alıcı ortam, Kirlenen, Ekosistem, Atıksu, Atıksu altyapı tesisleri, Arıtma tesisi, Ekolojik denge, Sulak alan, Biyolojik çeşitlilik, Atık, Katı atık, Evsel katı atık, Tehlikeli atık, Tehlikeli kimyasallar, Kirli balast, Çevresel etki değerlendirmesi, Proje tanıtım dosyası,

Stratejik çevresel değerlendirme, Çevre yönetimi, Çevre yönetim birimi/Çevre görevlisi,

Çevre gönüllüsü, Hassas alan, Çevreye ilişkin bilgi, İş termin plânı: Risk değerlendirmesi, İyonlaştırıcı olmayan radyasyon, Elektromanyetik alan, Koku, Hava kalitesi

383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına dair Kanun Hükmünde Kararname'de Bölge, Hassas Zon;

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nda, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri, Turizm Merkezleri, Turizm İşletmeleri, Turizm Yatırım Belgesi, Belgeli Turizm Yatırım veya İşletmeleri, Yat, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Alt Bölgesi

Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik'de Taşınmaz Kültür Varlıkları, Taşınmaz Tabiat Varlıkları, Arkeolojik Sit: I. Derece Arkeolojik Sit Alanı, II. Derece Arkeolojik Sit Alanı, I. Derece Tabii Sit Alanı, İstekli,

Tarihi ve Bedii Değeri olan Taşınmaz Malların Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik'te Taşınmaz mal, Tarihi ve bedii değeri olan taşınmaz mal,

Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla ilgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik'de Sondaj ve Kazı, Araştırma,

3194 sayılı İmar Kanunu'nda, Nazım İmar Planı: Uygulama İmar Planı: Yerleşme Alanı, İmar Parseli, Kadastro Adası, Kadastro Parseli, Yapı, Bina, Mücavir Alan, Çevre Düzeni Planı gibi tanım ve kavramlara yer verilmiştir.

Ülkemiz tarafından çeşitli tarihlerde benimsenmiş olan koruma ile ilgili uluslar arası sözleşmelerde yer alan tanım ve kavramlarda da değişiklikler ve anlam farklılıkları bulunmaktadır.

1964 Venedik Tüzüğü'nde Tarihi Kültür Varlığı, **1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına dair Sözleşme'de** Kültürel Miras, Anıtlar, Yapı toplulukları, Sitler, Doğal miras,

Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler UNESCO 26-30 Kasım 1976, Nairobi Deklerasyonu'nda, Tarihi ve Mimari Alanlar, Çevre, Koruma,

1985 Granada Anlaşması – Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nde, Mimari Mirasın Tanımlanması, Anıtlar, Bina Grupları, Ören Yerleri (Siteler), **Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler, UNESCO 26-30 Kasım 1976, Nairobi'de** Tarihi ve Mimari Alanlar, Çevre, Koruma,

UNESCO the World Heritage List’de, dünya mirası, anıt, yapı grubu, sit, doğal sit, karmaşık kültürel ve doğal sit, kültürel landscape, taşınabilir miras, uluslar arası eşsiz (outstanding) değer, gibi farklı tanım ve kavramlar yer almaktadır.

Son yıllarda somut-soyut kültürel miras olarak da ayrımlanan kavram ve tanımlar daha ayrıntılı bir çalışma ile daha genişletilebilir ve derinleştirilebilir.

Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarına müdahale türleri olarak da değişik kaynaklarda çok farklı tanımlara rastlanmaktadır.

Etkin koruma, bütünleşik koruma, sürdürülebilir koruma, korunacak değeri özgün niteliğinde olduğu gibi saklama, özgün koruma, temizleme, bakım, onarım, basit onarım, sınırlı onarım, yapı çevrelerinin düzenlenmesi, peyzaj düzenleme, çevresel kalitenin/niteliğin yükseltilmesi, restorasyon, konsolidasyon, liberasyon, reintegrasyon (Bütünleştirme) çağdaş koşullara uyarlayarak koruma (modernizasyon), canlandırma (revitalizasyon), yapısal değişim (alterasyon), işlevin gerektirdiği yapısal ve strüktürel değişimlerin gerçekleştirilmesi, kaybolan veya kaybolma olasılığı olan kültürel değerlerin aslına uygun olarak yeniden yapılması yoluyla yaşatılması, rekonstrüksiyon, rekonstrüksiyon, röprodüksiyon, çevresel karakterin ölçü, oran, malzeme, renk belirlenmesi ve denetlenmesi yoluyla korunması gibi.

Ülkemizde Doğa Koruma Alanı Statülerine İlişkin Tanımlar

Dünya Tabiatını Koruma Birliğinin 1969 yılında Yeni Delhi kongresinde belirlenen koruma statüleri

1-Sıkı (Tam) Koruma

- Tam Doğal Rezerv (Katı Doğa Koruma Alanları/ Tabiatı Koruma Alanı)
- Kırsal (El değmemiş-Bakir) Alan

2-Ekosistem Koruma ve Rekreasyon (Milli Park)

3-Doğal Özelliklerin Korunması (Tabiat Anıtı)

4-Aktif Yönetim Yoluyla Koruma (Habitat-Tür Koruma Sahası/Yaban Hayatı Koruma Alanları)

5-Peyzaj/Deniz Peyzajı Koruma ve Rekreasyon (Peyzaj-Deniz Koruma/ Tabiat parkı)

6-Doğal Ekosistemlerin Sürdürülebilir Kullanımı (İşletilen Kaynaklar için Koruma Alanı)

olmak üzere korunan alan kategorilerini belirlemiştir. Bu kategorilerden 1., 2., 3. ve 4. kategoride tanımlananlar 2873 sayılı **Milli Parklar Kanununda** tanımlanan, milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı tanımları ile örtüşmektedir. **Avrupa Peyzaj Sözleşmesi** kapsamında “peyzaj koruma alanlarının” belirlenmesi amacıyla pilot proje başlatılmıştır. Ayrıca deniz koruma alanı tanımı olmamakla beraber diğer statü verilen alanlar içinde özellikleri nedeniyle (deniz dibi biyotası, yaşayan türler vb) denizel alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlarda Milli Parklar Kanunu ve yönetmeliğinde yer alan düzenlemeler doğrultusunda “gelişme planı/Uzun Devreli Gelişme Planı” yapılmaktadır. Planın temel amacı, ilan gerekçesini oluşturan “koruma alanı olmasını gerektiren kaynak değerlerinin”; doğal, tarihi, arkeolojik veya kültürel varlıkların korunarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Uzun Devreli Gelişme Planının niteliğine ilişkin ayrıntılı açıklama 6. bölümde verilmiştir.

Sulak alan tanımı Ramsar Sözleşmesinde yapıldığı şekliyle Sulakalanlar Yönetmeliğinde yer almıştır. Buna göre uygulama yapılmaktadır. Sulak alanlarda yapılan yönetim planı yönetmelik doğrultusunda alanın korunmasına yönelik koruma kuşakları belirlenmekte,

bütçelendirilmiş uygulama takvimi ile sorumlu kurum ve kuruluşların rolleri /görevleri tanımlanması amacıyla yapılmaktadır.

Tanım ve kavramların çoğunda doğal ve kültürel varlıkların, varlık değeri yerine “kaynak” ya da “kullanım değeri”nin ön plana çıkarılmış olduğu görülmektedir.

II. 1.2 Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım

Tanımlar

Şûranın ana temasının nitelikli kentsel bir yaşamın ve mekanın sağlanması ve bunun sürdürülebilmesi üzerine dayandırılması gerekmektedir. Komisyon, kentsel kalitenin yükseltilmesinin, bu kavramın yaşama geçirilmesindeki en önemli amaç olduğunu, yurt planlamasına dayandırılan bölgesel tasarımın ardından kentsel tasarımın da bu amaca ulaşmak için etkin bir araç olarak kullanılması gerektiğini kabul etmiştir.

Kentsel Kalite

Kentlerimizdeki kalitenin yükseltilmesi için aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi gereği Komisyon tarafından vurgulanmıştır.

1. Ülke ve bölge dengeleri içinde kentsel standartlarda tutarlılık, kimlik, anlam gereksinimlerinin karşılanması.
2. Kentlilerin barınma ve konut hakkının bir sosyal hak olarak ele alan bir planlama anlayışı ile ele alınması.
3. Kentlerin doğal ve kültürel değerlerinin korunarak sürdürülmesi.
4. Sağlıklı, kentsel işlev ve olanakların dengeli dağıldığı, kentlilik bilinci olan ve sürdürülebilir bir kentsel yaşam.
5. Yeterli düzeyde kültürel ve sosyal donanımın sağlanması
6. Gelişmeye açıklık, seçenekler ve özgürlüklerin sunulması.
7. Bugün için yalnızca siyaset ve ekonomiyle sınırlı kent olgusuna kültür ve bilgi akımının sağlanması.
8. Hoşnutluk, konfor, güvenlik.
9. Kentliler arasındaki iletişimi en üst düzeye çıkartacak düzenlemelerin sağlanması.

Kentsel Tasarım

Kentsel tasarım yukarıda tanımlanan amaçların gerçekleştirilmesi için bir araç olarak algılanmış ve:

1. Kentin yaşam ve biçimine ilişkin kuram ve kılığını belirleme ve sürdürme sanatı,
2. Kimi zaman tasarlama, daha çok da, üst ölçekli mekansal gelişme stratejileri doğrultusunda kentin ve parçalarının tasarım ve gerçekleştirilmesini denetleme ve yol gösterme süreci olarak görülmüştür.

Bu bağlamda kentsel tasarım, doğal yapısı korunarak, kentsel kaliteyi yükseltmek amacıyla kentin ve parçalarının:

- o konforunu ve altyapısını,
- o kentliler arasındaki iletişimi ile kararlara ve etkinliklere katılma olanaklarını,
- o anlamlarını, imgelerini,
- o karakterini, biçimini, mimarlığını ve estetiğini,
- o kentin tarihsel geçmişi ile ilişkisini

kurgulayacak ve yükseltecek mekân ve yerleri üretme sanatı ve süreci olarak tanımlanmıştır.

II. 1.2.1 Türkiye'deki Planlama Süreci ve Mevcut Durumun Değerlendirilmesi

Ülkemizin şehir planlaması deneyimi 19.yüzyılın ikinci yarısında üretilen Ebniye ve Turuk Nizamname ve Kanunları ile başlar. Bu dönemde ülkenin sanayileşmiş batı toplumları ile ilişkisini kuran İstanbul ve bazı liman kentlerinde gelişen yeni kentsel işlevler, mevcut dokuda dönüşümler ve yeni gelişme alanları gerektirmiş, bu tür gelişmeleri düzenlemek amacı ile batıdaki Kamu Sağlığı Yasalarına benzeyen yasal çerçeveler ile kentin fiziksel yapısı oluşturulmakta ve kentsel gelişme denetlenmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde geliştirilen bu yasal çerçeve Cumhuriyet kurulduktan sonra da varlığını sürdürmüş, 1933 yılında yürürlüğe giren Belediye Yapı ve Yollar Yasası ile bugünkü imar planı kavramının da temeli atılmıştır. Ebniye ve Turuk mevzuatının yalnızca yapılar, yollar ve yangın yerlerine yönelik denetimi yeni yasa ile bir plana bağlanmıştır. Böylece daha önce Ankara kentinde uygulanan planlama anlayışı tüm ülkeye yayılmaktadır. Ankara'nın ilk imar planı 1932 yılında onanmış, Belediyelerin plan yapma zorunluluğunu getiren yasa ise 1933 yılında yürürlüğe girmiştir.

Bu döneme dünyada Keynesçi iktisadi siyasalar hakim olmaktadır. İstihdam dengesindeki bozukluklara karşı John Maynard Keynes, özellikle 1929 buhranını gözleyerek devletin, harcamalar yoluyla piyasaya müdahalesini öngörmüştür. Kapsamlı planlama anlayışı da bu öğretiden yararlanmış ve devletin, iktisadi yaşam kadar kent planlaması alanına da büyük ölçüde müdahale ettiği bu süreçte planlama, kentsel yaşamın ve formun oluşturulmasında belirgin bir araç olarak gelişmiştir.

Süreç ülkemizde de modern kent yaşamının kurgulandığı ve modern kentlerin kurulduğu bir zaman dilimi ile örtüşmüştür. Cumhuriyet devrimlerinin hedeflediği modern insanın yaşayacağı kentlerin üretilmesinde devlet öncü rol üstlenmekte ve aynı yıllarda fiziksel planlamanın temelleri atılmaktadır.

Çıkarılan Yapı Yollar Yasası bugünkü 'imar' anlayışının da temelini oluşturmaya başlamıştır. Yasa öncelikle 'yapı' kavramını tanımlamakta, plan ise yapı yapmanın bir aracı olarak görülmektedir. Dolayısıyla gerçek anlamda bir kapsamlı planlama söz konusu değildir, kentsel çevrenin fiziksel olarak denetimi amaçlanmaktadır.

Kapsamlı planlamanın araştırma ve analiz aşamalarını bilen teknik kadro da henüz oluşmadığı için, örneğin Ankara'nın gerek 1932, gerek 1955 yıllarında hazırlanan planlarında yapılan nüfus tahminleri büyük yanılgılar içerecektir. Buna rağmen 1950lere kadar genelde ülke kentleri büyük nüfus artışlarına sahne olmamakta, dolayısıyla getirilen fiziksel denetimlerle kendi içlerinde tasarlanmış nitelikli kentsel çevreler yaratılabilmektedir.

1950' ler ise ülkede kentleşme hızının yükseldiği yıllardır. Artık Yapı ve Yollar Yasası bu gelişme karşısında yetersiz kalmakta, temel görevi kamuya ait yapıların gerçekleştirilmesi olan Bayındırlık (Nafia) Bakanlığı kentsel gelişmenin denetlenmesinde bu işlevini yerine getirememektedir. Bu koşullar altında 1956 yılında İmar Yasası çıkarılacak, 1958 yılında ise İmar ve İskân Bakanlığı kurulacaktır. Bu oluşum ülkemizdeki planlama anlayışının gelişiminde önemli bir adım olarak nitelendirilebilir. Ancak gene bu ortamda gelişen 'imar' anlayışı

günümüzdeki kentleşme olgusunu zedeleyen bir süreci de başlatacaktır. İmar kavramı fiziksel çevreye yönelik bir arazi düzenlemesi ve yapılaşma süreci olarak tanımlanabilir. Her ne kadar planlama çevresi olayı daha geniş anlamda Kapsamlı Planlama çerçevesinde yorumlamak istemişse de, imar anlayışı doğrudan kentsel arazinin spekülatif değeri ve üzerindeki yapılaşma haklarına indirgendiği için mevzuat değişikliklerine rağmen gerçek bir planlama anlayışı yaratılamamıştır.

Tanımlanmasında bile güçlük çekilen imar kavramı tüm mevzuatın, kurumsal yapının ve üretilen planların öneki haline getirildiği için kentlerimizde bozuk yapılaşma, çarpık kentleşme ya da betonlaşma deyimlerinin yaratıcısı olmuştur. Kentsel arazi içinde mevcut yapı stokunun daha yüksek yoğunluklar için yıkıma açılması, kent çeperlerindeki mülk sahipleri için imar sözcüğünün yalnızca imar parseline dönüşerek yapı hakkı elde edilmesi anlamına gelmesi, giderek bu kavramın arkasında var olan planlama eyleminin zedelenmesine ve göz ardı edilmesine neden olmuştur. Koruma bölgelerinde üretilen planlara Koruma İmar Planı denilerek koruma ile yapılaşma arasında gerilimler yaratılmış, Gecekondu İslah Planları ile bu bölgeler ıslah edilmeye değil, arazi düzenlemeleri ile yıkılıp yeniden yapılaşmaya açılmıştır. Geliştirilen çevre mevzuatında da İmar Planı kavramından kurtulunamamıştır.

Kuramsal olarak planlama yazınında tartışılan hiçbir planlama yaklaşımına benzemeyen imar kavramı hala yasal çerçeveyi, kurumsal yapıyı ve planlama anlayışımızı etkilemektedir. Bu kavram derinliğine tartışılmadıkça, planlama anlayışımız yeniden yorumlanmadıkça, yaşamın ve mekânın tasarlanmasına yönelik bir düşünce ortamı geliştirilmedikçe mekânsal planlama sorunlarının çözümüne de gidilemeyecektir.

Ülkede kentleşmenin ivme kazandığı bir dönemde çıkartılan 6785 Sayılı İmar Yasası daha önceki alışkanlıkları sürdürerek, Yasa'ya 'Yapı ve Ruhsat İşlerinin' tanımı ile giriş yapmaktadır. Planlamaya ilişkin hükümler 26.maddede, Tevhit ve İfraz İşleri ise 37.maddede başlamaktadır. Planlar; İmar ve Yol İstikamet Planı olarak tanımlanmakta, ayrıca Nazım Plan ve Tatbikat Planı kavramları ile planlama kademeleri yaratılmaya çalışılmaktadır. Planların ve tüm değişikliklerin onanması İmar ve İskân Bakanlığının yetkisindedir. Belediyelere uygulama programı yapma zorunluluğu getirilmiş, ancak bunun da onama yetkisi gene Bakanlığa bırakılmıştır.

Planlamaya halkın katılımı, 15 günlük itiraz süresi dışında söz konusu değildir. Teknik olarak donatılmamış Yerel Yönetimlerin de planlamaya katılımı sınırlıdır ve tüm kentsel planlama eylemleri merkezi yönetimin denetimindedir. O sıralarda oluşmaya başlayan gecekondu olgusundan ise Yasa'da hiç söz edilmemektedir.

Temel özellikleri yukarıda belirtilen 6785 Sayılı İmar Yasasının yürürlükte olduğu 1956-1985 döneminin özellikle ilk yıllarında, Yasa'nın imar anlayışına yönelik kısıtlı yapısına rağmen ülkede Kapsamlı Planlamanın kurulması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu gelişimler aşağıda özetlenmektedir:

- 1960 yılında Prof. Luigi Piccinato tarafından hazırlanan Bursa Nazım Planı; Araştırma, Analiz ve Plan evrelerini kullanan, kenti bölgesel bir kapsamda ele alan, CIAM'ın Atina Anlaşması ilkelerini plana yansıtan ve tarihsel dokularda koruma ve yenileme eylemlerini getiren tipik bir Kapsamlı Plan'dır.
- Bu anlayış daha sonra planlama çevresince benimsenmiş ve özellikle İller Bankasının desteğiyle hem yarışmalar yolu ile, hem de üretilen planlara getirilen denetimlerle

Araştırma, Analiz ve Plan evrelerini devreye sokan Kapsamlı Planlama anlayışı geliştirilmiştir.

- Şehir ve Bölge Planlama eğitimi Mimarlık eğitiminden ayrılarak başlatılmıştır.
- Ekonomik kalkınmada planlı döneme girilirken, sosyo-ekonomik gelişme ile fiziksel mekânı birleştirmeye çalışan Bölge Planlaması eyleme sokulmuştur.
- Yasada sözü edilmediği halde Metropolitan Planlama çalışmaları başlatılmıştır.

Bu dönemde planlama mevzuatının çok gelişmiş olmamasına karşın planlama anlayışında önemli sıçramalar olmuştur. Ancak kuramsal gelişmeler ve çabalar gerçeğe yansımamış, imar anlayışının hakim olduğu kentler, üretilen planlarla bir türlü istenen, nitelikli çevrelere dönüştürülemediği. Bunun sonucunda dönem içinde aşağıdaki gelişmeler gözlenmiştir:

- Bölgesel çalışmalar kuramsal çerçevede kalmış, etkili strateji kararları üretilmemiştir.
- Kentlerin planlamasında dönem içinde gelişen karayollarının kentlerde yaptığı çevre yolları gelişmeleri etkilemiş, imar planları kent dokularında yoğunluk artırımı için kullanılırken, yeni konut ve sanayi gelişimleri çevre yollarının tanımladığı alanlar ile kısıtlı kalmıştır.
- Plancuların kentsel altyapı ve ulaşım yatırımlarını en aza indirmek için kullandıkları bu stratejinin sonucunda, Yapı Yollar Yasasına bağlı olarak gelişen konut dokuları yıkılıp yeniden yapım sürecine açılmış, giderek, kent çeperlere doğru yayılmadığı için tarihi çevreler yıkıma uğramış, çevre yolu geçişleri ise kentlerimizin en olumsuz mekânlarını yaratmışlardır.

Kapsamlı Planlama anlayışının geliştirilmeye çalışıldığı bir dönemde, imar eylemleri (yapı hakkı ve imar parseli yaratma çabaları) kente hakim olmuştur. 1972 yılında ek olarak çıkartılan 1605 Sayılı İmar Yasası ise temel olarak kentlerin planlama çalışmalarından öteye giderek, bölge ölçeğinde plan onama yetkisini Bakanlığa vermiştir. Kentlerde giderek büyüyen sorunların yarattığı baskıyla 1973-77 yıllarını kapsayan III. Kalkınma Planında ülkemizde çevre sorunlarının ilk kez ele alındığını görmekteyiz. Bu dönemin sonlarına doğru büyük kentlerin planlanmasında mevcut mevzuatın yetersiz kaldığı gözlenmiş, kentlerin çeperlere doğru topluca yayılma istemleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, yerel baskı gruplarının imar eylemlerinde merkezi yönetimin denetimine karşı çıkmaları, yerel yönetimlerde savunucu planlama anlayışının gelişmesi 1980lerde tüm İmar ve Planlama mevzuatının gözden geçirilmesi gereğini doğurmuştur.

Yasal çerçevedeki dönüşümlerle birlikte kurumsal yapı da değişmiş, merkezi yönetimde yeni güç odakları yaratılırken, yerel yönetim yeni bir güç olarak mekânsal planlama eylemlerine katılmaya başlamıştır. 1980lere gelindiğinde kentleşme hızında bir düşme söz konusu değildir, aksine büyük kentler ile metropoliten alanlarda yığılmalar olmaktadır. Artık kentlere sınırlı üst-biçimler yetmemekte; sanayi, turizm, toplu konut istemleri hem bölge ölçeğinde, hem kent ölçeğinde yayılmaları zorlamaktadır. Merkezde yürütülen plan denetimleri ise kırtasiyeciliğe dönüşmüştür ve teknik denetimler yerine politik denetimler öne çıkmaya başlamıştır. Bu koşullar altında önce yetkili İmar ve İskân Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığının bir alt birimine dönüştürülmüş, sonra da 3194 Sayılı İmar Yasası çıkartılmıştır. Bu Yasa'nın temel özellikleri ve yorumlaması aşağıda yapılmaktadır:

- Kuramsal olarak Kapsamlı Planlamanın temelleri atılmaya çalışılmaktadır. Yasa önce İmar Planları ile İlgili Esasları belirlemekte, sonra İfraz ve Tevhit İşleri tanımlanmakta, Yapı ile İlgili Esaslar bunları izlemektedir.
- Planlama kademeleri; Bölge Planları ve İmar Planları, İmar Planları da Nazım İmar Planları ve Uygulama İmar Planları diye belirlenmiştir. Böylece daha önce tanımladığımız İmar ve Planlama çelişkisi sürdürülmekte, kurulmak istenen Kapsamlı Planlama, İmar kavramı ile zedelenmektedir. Bu kademelenme içindedoğal ve çevresel faktörleri göz önüne alan

bir plan ihtiyacı duyulmamıştır.

- Bölge Planlarının yapımı Devlet Planlama Teşkilatına bırakılmıştır. Ancak kurum bu yönde örgütlenemediği için, ülkenin genel sosyo-ekonomik verileri, yerleşme sistemleri ve faaliyetlerin dağılımına ilişkin stratejiler belirlenerek fiziksel yapı ile bağların kurulabileceği bir çalışma ortamı yaratılmamıştır. Bu nedenle Bakanlık, yetkisini fiziksel ağırlıklı, imar kararları getirmeye yönelik Çevre Düzeni Planı adı altında, planlama yazınında yeri olmayan bir planlama süreci için kullanmış, bu planlar da beklenen denetim ve verimi sağlayamamıştır.
- Nazım İmar Planları ile Uygulama İmar Planlarının üretimi ve onanması belediye sınırları içinde Belediye Meclislerine, dışında ise Valiliklere verilmiştir.
- 10.madde'de imar programları ile yatırımcı kuruluşlar arasında kurulmaya çalışılan ilişki Yasa'nın en katılımcı hükmüdür. Ancak eylemde, Yerel ve Merkezi Yönetimler arasındaki yetki sürtüşmesi nedeniyle bu önemli madde kullanılamamıştır.
- Uygulama İmar Planlarının etaplar halinde yapılabileceği hükmü, eğer 10. maddedeki imar programları ve ilgili kamu kurumlarının katılımı maddesi ile bütünleştirilebilse Yapısal Planlamanın da temelleri atılabilecektir. Ancak gene İmar anlayışı içinde bu olanak kullanılmamış, yerine hiçbir stratejiye dayanmayan, Revizyon, İlave İmar, Mevzi İmar Planları ile İmar Planı değişiklikleri üretilmiştir.
- Plan onama yetkisi yerleştirilmiş ancak halkın katılımı söz konusu olmamıştır. Bu katılım, 30 günlük bir itiraz süresi olarak belirlenmiştir.
- Gecekondu sorunu İmar Yasasının bir parçası olarak değil, bir yapı ve kentsel arazi problemi olarak algılanmış, üretilen yasal çerçeve ile gecekondu alanları kentsel imar parsellerine dönüştürülerek, Islah İmar Planları ile de yıkıp yeniden yapma sürecine açılmıştır.

Pazar düzeneğine bağlı gelişmiş toplumlarda, özellikle 1970li yıllarda ortaya çıkan petrol üretimine dayalı buhran işsizlik ve enflasyonun bir arada görüldüğü yeni bir olguyu (*stagflation*) gündeme getirmiş, bu durumda 20. yüzyılın ilk yarısına damgasını vuran Keynesçi iktisat kuramı eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştirinin başını çeken Milton Friedman'ın geliştirdiği yeni iktisadın temelinde para siyasetleri yatmaktadır. Bu çerçevede kamu müdahalesi sınırlanmalı ve piyasalara kendi dengelerini kurabilecekleri ortamın hazırlanması, para arzının ise üretim ve ticareti desteklemeye yönelmesi gerekmektedir. Böylece Devlet tarafından desteklenen iktisadi siyasetler yerini özel girişimin hakimiyetine bırakmaktadır. Bunu sağlamak için hükümetler yalnızca Pazar düzeneğinin çözemeyeceği eylemlere yönelmelidir. Bunun sonucunda Devlet, sosyal güvenlik ve konut üretimi dahil bütün denetim ve desteklerden çekilmelidir. Yeni sağ olarak nitelendirilen bu anlayışın sonunda oluşturulan serbestleştirilmiş piyasa iktisadı içinde planlama anlayışı da değişecek geçen yüzyıla damgasını vuran iki temel planlama yaklaşımı olan Kapsamlı Planlama ve Yapısal Planlama yerlerini Atomize Planlama adı verilen ve Parçacı, Pazarlıkçı, Ademi Merkeziyetçi gibi başlıklar altında ortaya çıkan yeni anlayışlara bırakmıştır. Bu tür yaklaşımlarda, planlamanın konusu bir bütün olarak algılanmamakta, pazar düzeneğinin kuralları içinde parçalar planlanabilmektedir.

Dönemin bir diğer özelliği de küreselleşme olgusudur. Küreselleşme, olumlu olarak bakıldığında, bir yandan yerel ile küresel olan arasındaki farkların kalktığı, toplumlar arasındaki dayanışmanın arttığı bir toplumsal bütünleşme olarak algılanabilir. Diğer yönüyle ise, para siyasetleri sonunda güçlenen çok uluslu şirketler için küreselleşme, ekonomik, sosyal, teknolojik, kültürel, politik bütünleşme anlamına gelmektedir. En önemlisi etkisi ise, iktisadi küreselleşme bağlamında gözlenmiş, ulusal ekonomilerin uluslararası sermaye ile bütünleştiği, daha doğrusu ticaret, yabancı sermaye, sermaye akışları ve teknoloji alanlarında hakimiyetine girdiği bir süreç başlamıştır.

Günümüz koşullarında bir buhrana girdiği söylenen serbest piyasa ekonomisi ve küreselleşme süreçlerinin planlama ve kentsel çevrenin nitelikleri açısından ciddi sorunlar yarattığı artık açık olarak görülmektedir. Kentsel kalite ve kentsel tasarım grubunun çalışmaları açısından kentlerimizin karşılaştığı ve karşılaşacağı kalite ve tasarım sorunları açısından yukarıda tartışılan çerçevenin çizilmesi gerekli görülmüştür:

Tanımlanan çerçeve içinde ülkemizdeki kentler insan ve yapılı çevre arasındaki ilişkilerde sorunlar yaşamakta, bu durum insanlar arasındaki ilişkileri de zedeleyen boyutlara varmakta ve tüm kentlerimizde yabancılaşmaya neden olmaktadır. Bu çerçevede:

- o Kentlerimizdeki yeşil alanlar yok edilerek doğal dengesi bozulmuş, enerji kullanımını gözetmeyen imar yaklaşımı içinde enerji sıkıntıları yaşanmaya başlamış, kamu ulaşımının eksikliği özel araç ulaşımını hakim kılmış ve altyapının eksikliği ve düzensizliği ile bir türlü bitmeyen kentsel çevreler yaratmıştır. İmar planlaması enerji sakınlı yaklaşımlar yerine salt yeni alanları imara açma dışında bir kaygı duymayan şekilde ele alınmıştır. Yönetimler kamu ulaşımı yerine özel ulaşımı özendirerek kent içi yol ve köprülülük kavşak uygulamalarını hızlandırarak hem çevreyi tahrip etmişler hem de yakıt tüketimini artırmışlardır.
- o Kentin kimliğini oluşturan doğal ve kültürel dokular yok edilmiş, Kentlerimizde kaliteli mekânlar üretilememiş, yeni kimlikler yaratılmadığı için yer olgusu dışlanmış, tasarım gözetmeyen imar anlayışının sonucu olarak kentlerin mimarlığı ve estetiği gerilemiştir. Sürekli olarak kent çeperlerinin spekülasyona açılması, kentsel dönüşümlerin arazinin rantları üzerine oturtulması, mevcut mekânsal kaliteleri yıpratmış, yeni seçenekler yaratamamıştır.
- o İnsan ilişkileri bağlamında sosyal ve kültürel altyapı eksikliği giderilememiş, toplumsal gruplar arasında dengesizlikler oluşmuştur. Kentlilerin eğitiminde, konu bilgi düzlemine indirildiği için, esas eğitimin (terbiye) kamusal alan bağlamında yapılması gerektiği bir türlü algılanamamıştır.
- o Yapılaşmış alanlarda, mahalle ve sokağın yitirilmiş, her yaşta kentlilerin bir araya gelebileceği kamusal alanlar zayıflamıştır. Çocukların okullarına yürüyerek gitmelerini sağlayacak düzenlemeler ihmal edilmiş, neredeyse bütün çocuklar okullarına araçlarla gitmek zorunda bırakılmıştır. Aynı konu yeni gelişme alanlarında da yaşanmış, kamusal alana kapalı kapılı cemaatlerin oluşması özendirilmiştir.

Yapılan tartışmalara bağlı olarak sorunlar ve stratejiler ve eylemler bölümünde, kentsel kalite ve kentsel tasarım sorunları tanımlanmış ve kentlerimizin geleceğine ilişkin gerekli stratejiler ile eylem alanları irdelenmiştir.

II. 2. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Yasal Çerçeve

II. 2.1 Yasal Çerçeveye İlişkin Tespitler

Doğal ve kültürel varlıklar açısından çok zengin¹ olan ülkemiz, ne yazık ki bu varlıkların korunması açısından yeterli ve başarılı bir deneyime sahip değildir. Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde başlayan anıtların korunması niteliğindeki koruma çalışmaları cumhuriyet döneminin ilk yıllarında tek yapı ve sınırlı olarak da arkeolojik alanların korunması olarak devam etmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk koruma yasası olan ve 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı yasa ile ilk kez sit kavramı, koruma mevzuatı içine girmiş; 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı yasa ile ise sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planı yapılması zorunlu hale getirilmiştir. 2863 sayılı yasa, 1987 yılında 3386 sayılı ve 2004 yılında da 5226 sayılı yasalarla yapılan değişikliklerle halen yürürlüktedir. Ülkemizde doğal mirasın korunmasına ilişkin düzenlemelerin ilki olarak kabul edilebilecek kanun ise 1956 yılında yürürlüğe giren Orman Kanunudur.

¹ Sayımın tamamlanmamış olması nedeniyle kesin olmayan değerlere göre 2008 sonu itibarıyla tescilli kültür ve tabiat varlıklarının dökümü (EK 1)'de verilmiştir.

Ülkemizde doğal alanların korunması konusunda genel olarak Dünyadaki gelişmelere paralel bir süreç izlendiği söylenebilir. 1958 yılında ilk milli park alanını ilan eden Ülkemiz, aynı yıl katıldığı 1. Dünya Milli Parklar Kongresinde milli parka sahip sayılı ülkelerden birisidir. Ülkemizde milli park vb doğa koruma alanlarında planlama süreci 1. Dünya Milli Parklar Kongresinden sonra başlamıştır. 1964 yılında gerçekleştirilen Uludağ Milli Parkı “Uzun Vadeli Kalkınma Planı” Uluslararası Milli Parklar Komisyonunca örnek çalışma olarak kabul edilerek, Dünya Tabiatını Koruma Birliği dahil 127 ülkeye örnek plan olarak gönderilmiştir. 1969-1972 yılları arasında Orman Bakanlığı Amerika Milli Parklar İdaresi ile işbirliği yaparak 10 dan fazla alanın etüt ve plan çalışmasını gerçekleştirmiş, 8 alana milli park statüsü verilerek ilanı gerçekleştirilmiştir. 1985 yılında Milli parklar Kanununun yürürlüğe girmesi ile amacı “...yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir...” olarak tanımlanarak, ilk kez amacı sadece koruma olan kanun yürürlüğe girmiş ve “alan yönetimi” tanımı yapılmıştır.

II. 2.1.1 Yasalarda Koruma Anlayışı / Yaklaşımı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 63 üncü maddesinde yer alan “devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır” hükmü ile kültür ve tabiat varlıklarının korunması anayasal güvence altına alınmıştır.

3386 ve 5226 sayılı yasalarla değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ülkemizde koruma konusundaki temel kanundur. Kanunun amacında “*korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.*” şeklinde tanımlansa da, Kanunun “Tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı 3. Maddesinde tanımı yapılan “tabiat varlıkları”na ilişkin düzenlemeler yeterli değildir. Yasada en açık düzenleme sadece “*Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.*” şeklinde yapılmıştır. Tabiat varlıklarına ilişkin alansal koruma, “doğal sit” alanı tanımı ile uygulamaya aktarılmıştır. Bu nedenle kanun, doğal varlıklara ilişkin olarak genel kanun niteliğinde olup doğal varlıkları çevre kavramı içinde en geniş şekilde ele alan düzenleme ise 2872 Sayılı Çevre Kanunudur.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çevre Kanunu dışında, amaç açısından değerlendirildiğinde, Anayasanın özel önem attığı doğal varlıkların korunmasına ilişkin olarak: Orman Kanunu, Milli Parklar Kanunu, Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında kanun, Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu, Boğaziçi Kanunu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, Kıyı Kanunu, Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun gibi özel kanunların yanı sıra, Kara Avcılığı Kanunu Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu Biyolojik Güvenliğe İlişkin Cartagena Protokolü’nü Onaylayan Kanun, Mera Kanunu, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu, Tarım Kanunu, Jeotermal Kaynaklar Ve Doğal Mineralli Sular Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Hayvanları Koruma Kanunu gibi genel nitelikli kanunlar öne çıkmaktadır.

Bunun dışında amaç açısından farklılık gösteren ancak dolaylı olarak koruma ile ilişkili

olan yasalar: İmar Kanunu, Belediyeler Kanunu, Büyükşehir Belediyeleri Kanunu, Turizm Teşvik Kanunu, Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun bunlardan bazılarıdır.

Koruma alanındaki kanunlarla birlikte uygulamaları yönlendiren yönetmelikler, yönergeler ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararları, Ulusal Sulak Alan Komisyonu kararları, Merkez Av Komisyonu kararları da mevzuatın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca ülkemizde de uygun görülerek yasalaştırılmış uluslararası mevzuat, ulusal mevzuatımızın bir parçası olmuştur.

Son yıllarda koruma alanındaki yasalarla birlikte yönetmelik sayıları da artmış, her alanda yapılan parçacı düzenlemeler bu parçalar arasında uyumsuzluklara, çatışmalara ve çakışmalara neden olmuştur. Bu denli yoğun mevzuat içinde her bir kanunun tanımladığı alanlar, koruma statüleri, yetki ve sorumluluklar ise koruma alanındaki karmaşa ve çatışmayı da tariflemektedir.

Yasalarımızdaki merkezîyetçi yapı dünyadaki yerleşme eğilimine paralel olarak, koruma alanında da kırılmış; 2863 sayılı Kanunda 5226 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle, korumada yerleşme adına önemli adımlar atılmış; yerel yönetimlere verilen yetki ve sorumluluklar artırılmış, korumanın finansmanı ve örgütlenmesinde de yerele yönelim olmuştur.

II. 2.1.2 Ulusal Düzeyde Yerleşme Pratiğinin Dikkat Çekici Yönleri

Ülkemizin geleneksel yapı stoku bugünkü toplumu geçmişe bağlayan en somut öğeler olmalarının yanı sıra işlevsellikleri nedeniyle önemli bir ekonomik değere de sahiptirler. Temel görevimiz, izlenen ekonomik politikalar ve sonucu olan imar eylemlerinin tehdit ettiği tarihsel ve kültürel eserleri koruyarak ve değerlendirerek, doğal unsurları ise “varlık değeri”ni gözeterek sonraki nesillere bırakmaktır.

Cumhuriyet dönemi ekonomi ve siyaset tarihinde önemli bir kırılma noktası oluşturan 1950’li yıllar öncesinde, gerek Valilikler ve gerekse Belediyeler anlamında yerel yönetimlerin koruma konusunda başarılı bir grafik çizdiklerini söylemek zordur. 1950’li yıllar sonrasında ise kentleşmenin hız kazanması ile birlikte, “imar” hareketleri ön plana çıkmış ve korumaya gereken özen gösterilmemiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)’nın sit alanı ilan ettiği yerleşmelerde 1970’li yıllardan sonra başlatılan korumaya yönelik planlama, özellikle Belediyelerin bu konuda etkin rol almasını gerektirmiş; ancak kimi nedenlerle, planlama/uygulama birlikteliği yeterince sağlanamamıştır.

Türkiye’de bir diğer kırılmayı işaret eden 1980 sonrasında benimsenen neoliberal politikalar, sermaye birikimini üretici olmayan bir alana yöneltmiş, kentsel rantlar da bu sistemin en önemli bileşeni olmuştur. Belediyelerin, imar planlarını hazırlamalarını sağlamak üzere 1985 yılında 3194 sayılı İmar Yasası çıkarılmış böylelikle yetkilerin yerel yönetimlere devri yoluyla imarlı arsa üretiminin hızlanması sağlanmıştır. 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı **“Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası” da 1980-1990 arasında regüle edilen bir dizi düzenlemenin parçası olarak okunmalıdır.**

Ulusal düzeyde sahip olduğumuz doğal ve kültürel varlıkların / alanların korunması sürecinde, merkezi ve yerel yönetimin paydaşlığının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bir başka

ifade ile politika üretme, tespit, envanterleme, tescil ve koruma araçlarının oluşturulması hususlarının merkezi olarak geliştirilmesi gerekirken, koruma uygulamalarının yerel düzeyde ele alınması gerekmektedir. Bu saptama “koruma uygulaması”na ilişkin karar süreçlerinin giderek yerleşmesini ve bir yerel yönetim projesi olmasını öngörmektedir. 2863 sayılı yasa özellikle Belediyelerin koruma alanında görev üstlenmelerine² yönelik ilk yaklaşımları içermesi anlamında bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Yerleşme çabaları doğal varlıklar açısından değerlendirildiğinde: 1983 yılında çıkarılan ve amacı “..yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip alanların milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek...” olarak belirtilen 2873 sayılı Milli Parklar Kanununda bu alanların korunması, planlanması ve yönetilmesi görevi merkezi idareye verilmiştir. 2003 yılında Orman Bakanlığının Çevre Bakanlığı ile birleştirilmesi sırasında Kamu Malı Yönetimi Ve Kontrol Kanunu kapsamında yeni kurulan bakanlığın yerel örgütlenmesi değiştirilmiş, il teşkilatlanması esas alınmış, coğrafi sınırlara göre ilan edilen bu alanların il sınırlarına göre idari olarak parçalanmalarına neden olunmuştur. İl sınırlarına göre ortaya çıkan farklı uygulamalar doğal varlıkların korunması konusunda zafiyete neden olmaktadır.

II. 2.1.3 Kültürel Mirasın Korunması ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Bu başlık altında, ülkemizdeki kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin mevzuat, yer yer çakışmalar olmakla birlikte birbirinden farklı yasal düzenlemeleri kapsamı nedeniyle kültürel ve doğal mirasın korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler olarak iki ayrı bölümde ele alınmış, ancak sorunlar bölümü bir arada değerlendirilmiştir.

II. 2.1.3.1 Kültür Varlıklarının (Tek Yapıların) Korunması İle İlgili Mevzuat

Ülkemizde kültür varlıklarının korunması ile doğrudan ilgili ve kapsamlı yasa 3386 ve 5226 sayılı yasalarla değişik **2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu**³. Bu Yasa'ya bağlı olarak çıkarılan 9 adet Yönetmelikle de uygulamalar yönlendirilmeye çalışılmaktadır. (Ek 2)

Kanunda kültür varlıklarının tanımını yapılmakta ve bu varlıklar (özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları hariç olmak üzere) **Devlet Mali** niteliğinde kabul edilmektedir.

Söz konusu Yasa, mülkiyetine bakılmaksızın taşınmaz kültür varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırarak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve Kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak görevini de Kültür ve Turizm Bakanlığına vermiştir.

Yasa, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının özel, tüzel ve resmi tüm maliklerini bu varlıkların bakım ve onarımlarından sorumlu tutmakta; bu kanunda belirtilen bakım ve onarım sorumluluklarını yerine getirdikleri sürece kanunun maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanacaklarını hükme bağlamaktadır.

2 2863 sayılı yasayla örneğin koruma amaçlı imar planlarının yapım sorumluluğu Belediyelere verilmiş, bu kurumun Koruma Kurullarında oy hakkına sahip temsilciler bulundurulması sağlanmıştır.

3 3386 ve 5226 sayılı yasalarla değişik **2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu**, raporun bundan sonraki bölümünde kısaca 2863 sayılı yasa olarak anılacaktır.

2863 sayılı Yasa, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili karar alma yetkisini Koruma Bölge Kurullarına vermiştir.

Yasa ve ilgili yönetmelikte belirlenen değerleri taşıyan ve Bakanlıkça ilgili ve faaliyetleri etkilenen Kurum ve Kuruluşların görüşü alınarak tespiti yapılan kültür varlıklarının tescil işlemi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarınca yapılmaktadır.

Aynı yasa, Vakıflar Genel Müdürlüğü idaresi veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, han, hamam, mescit, zaviye, sebil, mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli kültür varlıklarının tespiti, envanterlenmesi görevini Vakıflar Genel Müdürlüğüne vermiştir ⁴.

II. 2.1.3.2 Kültür Varlıklarının Bulunduğu Alanların (Sit) Korunması ve Planlanmasına İlişkin Mevzuat

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 17. maddesi, Sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bir alanın sit ilan edilmesinden sonra bu alanda her ölçekteki plan uygulamasının durdurulacağı, üç ay içinde Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları'nın belirleneceği, iki yıl içinde ise ilgili idarelerce Koruma Amaçlı İmar Planı'nın yaptırılacağı hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeyle sit alanlarının bir plana kavuşturulması, bu plan dahilinde o alandaki uygulamaların yapılması gerekliliği esas alınmıştır. 5226 sayılı Yasa ile Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapılmaması halinde Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları'nın, Koruma Amaçlı İmar Planı yapılıncaya kadar durdurulacağı hükmü getirilerek, ilgili idarelerin Koruma Amaçlı İmar Planı yapmaları zorunlu kılınmıştır. Ayrıca, sit alanının etkileşim çevresine ilişkin varsa 1/25000 ölçekli plan kararları ve notlarının alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirileceğine ilişkin hüküm konmuştur. Ancak, bu hüküm sit alanının kentle bütünleşmesi veya bir etkileşim alanı ile birlikte planlanması için yeterli bir hüküm değildir.

2863 Sayılı Kanun, sit alanlarının planlanarak korunmasını esas almıştır, ancak planlama ile ilgili temel yasa olan 3194 sayılı İmar Kanunu'nun sit alanlarına, kültür varlıklarına bakış açısı nedeniyle 2863 sayılı Yasa sit alanlarının korunması için yeterli olamamaktadır. Sit alanları kentin bütünü veya diğer kesimleri için üretilen planların yarattığı büyük rantın baskısına maruz kalmakta, kentle sosyal, fiziki bütünleşme, sorunların birlikte çözümlenmesi mümkün olmadığı gibi sit alanlarının kentin yaşayan bir parçası olarak algılanması ve planlanması anlamında sorunlar yaşanmaktadır.

5226 sayılı yasa ile 2863 sayılı yasada yapılan değişiklik ile imar hakları açısından kısıtlama getirilen yapı sahiplerinin haklarının transferi ile ilgili hükümler getirilmiştir. Ancak 3194 sayılı İmar Kanununda "imar hakkı transferi" konusu karşılığını bulmadığından söz konusu maddenin bu güne kadar uygulama şansı olmamıştır.

5226 sayılı yasa ile getirilen Yönetim Alanı, Yönetim Planı, Alan Yönetimi, Müze Yönetimi ve Anıt Eser Kurulu kavramları, koruma mevzuatımız içinde ilk kez yer almış, henüz uygulamaları ile de somut bir sonuç vermemiştir. Ayrıca yasada ören yerleri için 'Çevre Düzenleme Projesi' yapımı öngörülmüştür.

⁴ 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 28. Maddesi gereğince vakıflara ait yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tespiti, envanterinin çıkarılması, Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait olanların korunması, mülkiyeti el değiştirmiş vakıf kültür varlıkları ile koruma alanlarının kamulaştırılması, değerlendirilmesi, onarımı, restorasyonu ve gerektiğinde yeniden inşası Vakıflar Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

3194 sayılı İmar Kanunu: Ülkemizde imar ve planlama ile ilgili temel yasa 3194 sayılı İmar Kanunu'dur; ancak İmar Kanunu'nda koruma ile ilgili kavram ve yaklaşımlar yer almamaktadır. Korunması gerekli alanları kentin bütününden koparıp 2863 sayılı yasanın denetimine bırakmakta, bu alanların kentle entegrasyonu, ulaşım bağlantıları, kullanım kararları, kentin diğer kesimleri ile görsel, fiziksel ve sosyal ilişkiler vb. konular yeterince kapsamamakta; ayrıca kentin gelişim bölgeleri içinde kalan veya kırsal alanlardaki 2863 sayılı yasa kapsamında olmayan ancak korunması gerekli alanlar gözletilmemekte, yani "koruma", bir planlama konusu olarak vurgulanmamaktadır.

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun: 1. maddesinde Kanunun amacı "... Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması..." olarak tanımlanmıştır.

5366 sayılı Kanun, kapsamı itibariyle, sit alanlarında uygulanmaktadır. Kanun, yenileme alanları ile ilgili projelerden söz etmekte, bu alanların "bir plana bağlı olmaksızın projelendirilebileceği" gibi bir yaklaşımı benimsemektedir. Ancak, kentin yıpranan tarihi ve kültürel varlıklarının yer aldığı bu alanlar genellikle kent merkezleri olmaktadır ve kentin bütününden bağımsız, kentin diğer kesimleri ile ilişkilendirilmeden projelendirilmesi mümkün olmayan alanlardır. Söz konusu Yasanın, kentin yıpranan alanlarının "tarihsel ve kültürel değeri"nden ziyade "ekonomik değeri"ni önemseydiği, söz konusu alanları mevcut Koruma Yasası'nın denetiminden çıkarma çabasında olduğu açıkça görülmektedir. Öte yandan bu yasa, yatırımların önünde önemli bir engel olarak görülen Koruma Bölge Kurullarının koruma yanlısı kararlarının aşılması amacıyla yeni bir mevzuatın ve kurumsal yapının oluşturulmaya çalışılması olarak da okunabilir.

5366 sayılı yasa, her bir yenileme alanı için (işlerin daha hızlı ve etkin yürütülmesi gerekçesi ile) yeni bir Koruma Bölge Kurulu Kurulmasını öngörmektedir. Kentin kısıtlı bir alanı için yeni bir Kurul oluşturulması, görev alanı ve yetkileri açısından bir karmaşa yaratacağı gibi, koruma açısından da sorunludur. Kentin ve doğal olarak bağlı bulunduğu bölgenin diğer koruma alanları ile ilgili gelişimini ve ilişkisini bilen, politikaları oluşturan, bu anlamda da daha yetkin ve deneyimli olan mevcut Kurullar yenileme alanları için de daha sağlıklı ve doğru kararlar üretecektir. Ayrıca, yenileme alanları için yeni bölge Kurulları oluşturulması ülkemizin kıt kaynaklarının da kötü kullanımı anlamına gelmektedir.

5737 sayılı Vakıflar Kanunu: Kanunun 22. maddesi ile "kamu kurum ve kuruluşları, Koruma İmar Planlarını düzenlerken vakıf kültür varlıklarıyla ilgili hususlarda Genel Müdürlüğün görüşünü almak zorundadırlar. Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmaz mallarla ilgili olarak belediyeler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan uygulama imar ve parselasyon planlarının, askıya çıkarılmadan önce ilgili idareler tarafından Genel Müdürlüğe bildirilmesi zorunludur." hükmü getirilmiş, bu hüküm ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne anıt eserlerin çevresi ile korunması anlamında etkin bir rol verilmiştir.

II. 2.1.3.3 Yerel Yönetimlerle İlgili Mevzuat ve Koruma

2863 sayılı Yasanın yerel yönetimlere verdiği sorumluluk ve yetkilerin yanı sıra ülkemizdeki

yerel yönetimlerle ilgili mevzuatta son yıllarda yapılan değişikliklerle de, yerel yönetimlere koruma ile ilgili çeşitli görev ve sorumluluklar verilmiştir.

2863 Sayılı Yasa Koruma Amaçlı İmar Planlarını ilgili yerel yönetimin Koruma Bölge Kurulunun uygun görüşü sonrasında onayacağını hükme bağlamıştır. Ayrıca ilgili belediye temsilcisi Koruma Bölge Kurulunun üyesidir; böylece yerel yönetimlerin karar mekanizması içinde yer alması sağlanmıştır.

Koruma alanında yerel idarelere verilen yetki ve sorumlulukların ilk kaynağı, yerel yönetimlerle ilgili olan yasalardır. Buna göre;

Büyükşehir Belediyeleri: 5216 sayılı yasa ile kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak; bu amaçla bakım ve onarım yapmak; korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmekle;

Belediyeler: 5393 sayılı yasaya göre : kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamakla; bu amaçla bakım ve onarım yapmakla; kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden onarmakla; kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulamakla;

İl özel idareleri: 5302 sayılı Yasa gereğince belediye sınırları dışındaki alanlarda, belediyelerin yapmakla yükümlü oldukları görevleri üstlenmiş, kültür ve turizme yönelik etkinlikler yapmakla yükümlendirilmişlerdir. Ayrıca, İl Özel İdareleri, il çevre düzeni plânını yapmakla görevli ve yetkili kılınmış; il çevre düzeni plânının valinin koordinasyonunda, Büyükşehirlerde Büyükşehir belediyeleri, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi ile birlikte yapılacağı, belediye meclisi ile il genel meclisi tarafından onaylanacağı hükme bağlanmıştır.

Yerelleşmenin bir diğer önemli ayağı 5226 sayılı Yasa ile öngörülen Büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve il özel idarelerinin bünyesinde “**Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB)**” kurulmasıdır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında yapılacak olan tadilat ve tamirat uygulamalarına izin vermek, izlemek ve sonucunu onaylamak; Koruma Amaçlı İmar Planlarının plan hükümleri çerçevesinde uygulanmasını denetlemek; onaylanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine ilişkin uygulamaları denetlemek, projesine uygun tamamlanan uygulamalar için kullanma izin belgesi düzenlemek; plana aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre gerekli işlemleri yapmak; belediyelerin görevleri arasında sayılan kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasına yönelik programları hazırlamak, bu amaçla yapılacak uygulamalara ilişkin işlemleri yürütmek, KUDEB’in ana görevleri arasındadır. Ayrıca 5226 sayılı Yasa değişikliği ile İl Özel İdareleri bünyesinde kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak **proje büroları** ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek **eğitim birimleri** kurulması öngörülmüştür.

II. 2.1.3.4 Kültür Varlıklarını Koruma Finansmanı ile İlgili Mevzuat

Uzun yıllardır korumaya ayrılan kamu ve özel sektör kaynaklarının azlığından, yetersizliğinden şikayet edilmiştir. Kaynaksız korumanın gerçekleştirilebilmesi şansının olmadığı da bir gerçektir. Son yıllarda yapılan yasal değişikliklerle ve yeni yasalarla, koruma alanında yeni

kaynaklar yaratılmış, kültür alanında yatırım yapmak isteyenlere de kolaylıklar tanınarak koruma teşvik edilmiştir.

Yasalarımızda doğrudan maddi destek olarak kaynak sağlanması yanı sıra çeşitli teşviklere de yer verilmiştir.

2863 sayılı Yasanın (5226 sayılı Yasa ile değişik) 12. maddesinde;

- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca, özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için her yıl bütçesine konacak yeterli ödenekle aynı, nakdi ve teknik yardım yapılacağı,
- Emlak vergilerinin %10'u nispetinde "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" tahakkuk ettirileceği, İl Özel İdaresi tarafından toplanacak bu meblağın, Belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama konularında kullanılacağı;
- 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'unun tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerinde kullanılacağı, hükmü getirilmiştir.

Doğrudan maddi kaynak yaratılan bu hükümlerin dışında kamulaştırma (15/a), takas (15/f), Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapımı için İller Bankası Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konacağı hükmü (17.madde), yapılanma hakları kısıtlanmış tescilli kültür varlıkları veya Koruma Amaçlı İmar Planları ile kısıtlanan taşınmazların, mülkiyet veya yapılaşma haklarının imar planlarıyla yapılanmaya açık aktarım alanlarına aktarılmasına ilişkin maddeler, dolaylı olarak koruma için yaratılmış kaynakları işaret etmektedir.

Ayrıca yasanın istisna ve muafiyetlere ilişkin 21.maddesi ile tescilli I. ve II.grup yapılar ile arkeolojik ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerine kesin yapılaşma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parsellerin, her türlü vergi resim ve harçtan muaf olacağı ile kültür varlığının korunması maksadıyla tespit, proje, bakım, onarım, restorasyon ve kazı ile müzelerin güvenliği için kullanılmak şartıyla, TBMM, Milli Savunma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce dışarıdan getirilecek her türlü araç, gereç ve malzemenin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olacağı,

Koruma Bölge Kurulu kararlarına uygun olarak taşınmaz kültür varlıklarında yapılan onarım ve inşaat işlerinin Belediye Gelirleri Kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalara katılma paylarından müstesna olacağı, hükümleri getirilmiştir.

Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'nun (5225 sayılı) amacı, ülkemizin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı yaratan bir unsur olarak değerlendirilmesi, kullanılması amacıyla kültür alanında yatırım yapmak isteyenlerin teşvik edilmesini sağlamaktır.

Teşvik konularından biri 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarıdır. Taşınmaz mal tahsisi, gelir vergisi stopaj indirimi, sigorta primi işveren paylarında indirim, su bedeli indirimi ve enerji desteği bu kanun kapsamında yatırımcılara sağlanan desteklerdir. Uygulamaları yönlendirmek için üç ayrı yönetmelik çıkarılmıştır. Bunlar;

- Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullanılması Hakkında Yönetmelik,
- Kültür Yatırım ve Girişimlerine Gelir Vergisi Stopajı, Sigorta Primi, İşveren Payı ve Su Bedeli İndirimi ile Enerji Desteği Uygulamasına Dair Yönetmelik,

- Kültür Yatırım ve Girişimlerinin Nitelikleri ve Nicelikleri Yönetmeliğidir.

Ancak bu konudaki uygulamalar yeterince hız kazanamamış, henüz bu yasa kapsamında bir teşvik verilememiştir.

Ayrıca, **Bazı Kanunlarda ve 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (5228 sayılı)** ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 89.maddesinde yer alan “Diğer İndirimler” başlığı altındaki bölümde değişiklikler yapılarak vergi matrahından indirim sağlanacağı öngörülen konular arasında;

- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işleri;
- Kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları;
- Yurtdişindeki taşınmaz Türk kültür varlıklarının yerinde korunması veya ülkemize ait kültür varlıklarının Türkiye’ye getirtilmesi çalışmaları sayılmıştır.

Ayrıca **5035 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun** ile de Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün idaresinde ve denetiminde bulunan mazbut vakıflar ile belediyeler dahil diğer kamu kurum ve kuruluşları adına kayıtlı olan, tescilli abide eserlerin; bakımı, onarımı, restore edilmesi ve yaşatılması amacıyla abide eserin kayıtlı olduğu kurum ve kuruluşlara yapılan bağış ve yardımların tamamı yıllık beyanname ile bildirilen gelirden indirilmesi  ng r lm ş (14.madde), kurumların katkı yapması halinde, yapılan bağış ve yardımların tamamının kurum kazancının tespitinde gider olarak kaydedileceği hükmü getirilmiştir (16.madde).

“**Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullandırılması Hakkında Yönetmelik**”e göre de Hazineye ait veya üzerinde tescilli kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazların Bakanlığa tahsisi yapılarak kültür yatırımcı ve girişimcilerine kiralama, irtifak hakkı tesisi veya kullanma izni verilmesi yoluyla kullandırılabilmesi olanaklı hale gelmiştir.

Doğrudan maddi kaynak sağlanması yanında ayni ve teknik yardımları da içeren son dönem düzenlemeleri koruma alanında önemli bir finansman ve destek yaratmıştır ancak, bu denli zengin bir kültürel mirasın korunmasında bu kaynakların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

II. 2.1.4 Doğal Mirasın Korunması ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Yürürlükteki mevzuat Doğal varlıkların korunmasına yönelik düzenlemeler, doğal varlıklara olası olumsuz etkileri en aza indirmeye yönelik standartlara ilişkin düzenlemeler ve doğal varlıkların kullanılmasına ilişkin düzenlemeler olarak üç grupta incelenmiştir. Anayasadan temel alan yasal düzenlemeler ile taraf olduğumuz uluslararası anlaşma ve sözleşmeler üç grupta değerlendirilmiş liste halinde ekte verilmiştir (Ek 3).

II. 2.1.4.1 Doğal Mirasa İlişkin Ulusal Düzenlemeler

Anayasa ile güvence altına alınan doğal varlıkların koruma veya kullanımlarına ilişkin olarak birçok yasal düzenleme bulunmaktadır. Hukuksal nitelikleri açısından genel nitelikli ve özel nitelikli kanunlar olarak ya da amaç bakımından farklı gruplara ayrılabilir. Bu başlıkta ülke mevzuatında doğal varlıkların ele alınışına ilişkin tespitlere yer verilmiştir.

II. 2.1.4.1.1 Doğal Varlıkların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler

Doğal varlıkların korunmasına ilişkin yasal düzenlemelerin temelini Anayasanın; Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması başlıklı 63. maddesi genel olarak, özel önem atfedilen doğal varlıklar için; Kıyılardan yararlanma başlıklı 43., Toprak mülkiyeti başlıklı 44., Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması başlıklı 45., Sağlık, çevre ve konut başlıklı 56. ve Ormanların korunması ve geliştirilmesi başlıklı 169. maddeleri oluşturmaktadır.

Anayasanın doğal varlıkların korunmasına ilişkin hükümler içeren yukarıda belirtilen hükümleri temel alan yasal düzenlemeler içinde, 6831 Sayılı Orman Kanunu, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 4533 Sayılı Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu, 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu, 383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu özel kanunlar olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu, Biyolojik Güvenliğe İlişkin Cartagena Protokolü'nü Onaylayan Kanun, 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu diğer kanunlardır.

Özel Kanunlar

Doğal mirasın korunmasına ilişkin düzenlemelerin başında Orman Kanunu, IUCN kriterlerine göre doğal koruma alanı statüsünün belirlendiği Milli Parklar Kanunu, doğal sit alanı ve tabiat varlıklarına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gelmektedir.

6831 Orman Kanunu, Anayasa ile de güvence altına alınan orman alanlarına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Orman alanlarının daraltılmayacağı, başka bir amaçla kullanılmayacağı, mülkiyete konu olamayacağı Anayasa ve Orman Kanununda hükme bağlanmıştır. Buna rağmen orman içinde yeralan orman köylerinde yaşayanların yaşamsal gereksinimlerinin karşılanması amacıyla "kullanım" hakkı verilebileceğine ilişkin hüküm, Turizmi Teşvik Kanununda turizm amaçlı tahsis yapılmasına olanak verecek şekilde yapılan düzenlemeye karşılık Orman Kanununa eklenen 8. Madde ile "... Bu kanun ile 9.8.1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanununa tabi alanlarda bulunan yerler ile bu yerler üzerindeki yapı ve tesisler, yirmidokuz yıla kadar kiraya verilebilir. Ancak, kiracının Çevre ve Orman Bakanlığınca belirlenen yerlerde; kiralanın alan miktarının 5 (Beş) katı kadar ağaçlandırma yapması zorunludur.." düzenlemesi yapılarak ilk kez orman vb. alanların kiralanması yolu açılmış, doğal ormanlar yeni dikilmiş ağaç fideleri ile bir tutulmuştur. Bu anlayış, turizm amaçlı tahsislerin yanında orman alanlarında kaçak kasabaların kurulmasına kadar genişlemiştir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, amacı "...yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip alanların milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek..." olarak belirtilen 2873 sayılı Milli Parklar Kanununda milli park, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı statülerinin belirlendiği doğal korunan alanlar açısından uluslararası kabul görmüş kavram ve kriterlere göre düzenlemeler içeren kanundur. Alan yönetimi kavramı ilk kez bir kanun ile düzenlenmiştir. Alan yönetimi örgütlenme şeması içinde de tariflenmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı Milli parklar Kanunu kapsamında ilen edilen doğa koruma alanlarında plan yapma, yaptırma ve onaylama yetkisi ile birlikte alan yönetimi yetkisi de düzenlenmiştir.

Bu alanların koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planının ilgili bakanlıkların olumlu görüşleri ile, Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanarak yürürlüğe konulacağı hükme bağlanmıştır. Kanun genelinde bu alanlarda ekosistemlere zarar verilemeyeceği, kaynak değerlerinin korunmasının esas olduğu hükme bağlanmıştır. Ancak, yasada tanımlanan milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları çoğu zaman doğal sitlerle veya ÖÇK bölgeleri ile çakışmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun amacı, “...korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.” **şeklinde tanımlansa da, Kanunun “Tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı 3. Maddesinde tanımlanan “tabiat varlıkları”na ilişkin düzenlemeler yeterli değildir. Yasada en açık düzenleme sadece “Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.” şeklinde yapılmıştır. Tabiat varlıklarına ilişkin alan tanımı, “doğal sit” alanı tanımı ile uygulamaya aktarılmıştır.** Bu nedenle kanun, doğal varlıklara ilişkin olarak genel kanun niteliğindedir.

4533 Sayılı Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu: Milli Parklar Kanunu kapsamında koruma altına alınan alanlar içinde ana kaynak değerlerinin korunması için özel kanun çıkarılan tek örnektir.

Boğaziçi Kanunu'nun amacı, 1. maddesinde “... İstanbul Boğaziçi Alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemek ...” olarak tanımlanmıştır.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun amaç başlıklı 1. maddesinde belirtildiği üzere “... deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiş...” olup bu alanların Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kıyıların, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık olduğu, kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği hükme bağlanmıştır. Kanunda özel kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümlerine uyulur denilmekle birlikte, sit alanlarının kıyısında yapılan dolgu alanlarında yetki konusunda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında sorun yaşanmaktadır.

4342 Mera Kanununun amacı, mera, yaylak, kışlak ve kamuya ait otlak ve çayırların tespiti, tahdidi ile köy veya belediye tüzel kişilikleri adına tahsislerinin yapılmasını, belirlenecek kurallara uygun bir şekilde kullandırılmasını, ... korunmasını ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesini ...” düzenlemek olarak belirlenmiştir.

“Mera, Yaylak ve Kışlakların Hukuki Durumu” başlıklı 4. Maddede bu yerlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kullanma hakkının bir veya birden çok köy veya belediyeye ait olduğu, özel mülkiyete geçirilemeyeceği, amacı dışında kullanılamayacağı, zaman aşımı uygulanamayacağı, sınırlarının daraltılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu düzenlemelere karşın, tahsis amacının değiştirilmesine ilişkin olarak yapılan değişiklik ile; toprak muhafazası, gen kaynaklarının korunması, milli park ve muhafaza ormanı kurulması, doğal, tarihi ve kültürel varlıkların korunması, sel kontrolü, akarsular ve kaynakların düzenlenmesi, Ülke güvenliği ve olağanüstü hal durumlarında, doğal afet bölgelerinde yerleşim yeri ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümlerine göre petrol faaliyeti için ihtiyaç duyulan durumlara ek olarak “ turizm yatırımları, kamu yatırımları, köy yerleşim yeri ile uygulama imar planı yapılması için 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre arama faaliyetleri sonunda rezervi belirlenen maden için zaruri olmak durumları da eklenerek kullanım alanı genişletilmiştir.

Genel Kanunlar

2872 Sayılı Çevre Kanunu: Ulusal mevzuat içinde çevreyi ve doğal varlıkları tanımlarıyla birlikte en geniş şekilde ele alan temel mevzuat niteliğinde olan Kanunun amaçları arasında, “... doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri ... düzenlemek” sayılmış, ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanları, tabii güzelliklerin ileriki nesillere ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla, “Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇK)” tespit ve ilan etmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Ancak, ÖÇK bölgelerinin sit alanları ile çakışması durumunda hangi Kanunun öncelik kazandığı yasada yer almadığından, iki kurum (ÖÇK Kurumu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı) arasındaki anlaşmazlık hala sürmektedir.

Kanunda “Çevresel etki değerlendirmesi” tanımı proje bazında yapılmış, “...onaya tabi plan ve programlar..” için de Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) tanımı getirilmiştir. SÇD sürecinin planlamaya entegrasyonunun sağlanması için çıkarılacak yönetmeliğe temel oluşturması amacıyla gerçekleştirilen pilot proje çalışması tamamlanmak üzeredir. Yönetmelikten sonra sektörel rehberler yayınlanacaktır.

Anılan Kanunun “Çevrenin Korunması” başlıklı 9.maddesinde “...çevre kirliliğini önlemek amacıyla nazım ve uygulama imar plânlarına esas teşkil etmek üzere bölge ve havza bazında 1/50.000-1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Plânları Bakanlıkça yapılır, yaptırılır ve onaylanır” hükmü ile Çevre Düzeni Planlarının yapım yetkisini Çevre Bakanlığı'na vermiştir.

4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 5403 Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu, 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu, 5488 Sayılı Tarım Kanunu, 5686 Sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu ise yine doğal kaynakların ve çevrenin korunması, niteliklerinin yitirilmesini önleyici tedbirlerin alınması ve bu alanların çoğaltılması ile ilgili önlemlerin yer aldığı diğer kanunlardır.

Gerek bu kanunlar gerekse uluslararası anlaşma veya sözleşmenin ulusal mevzuata aktarılması amacıyla yapılan ve ekte verilen 21 adet düzenleme içinde (EK 3), Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği ve CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği uluslararası sözleşmelerin ulusal uygulama dokümanı olması, Milli Parklar Uygulama Yönetmeliği, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik ile Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği mekansal düzenlemelere ilişkin hükümler içermesi açısından farklılık göstermektedir.

II.2.1.4.1.2 Doğal Varlıklara Olası Olumsuz Etkileri En Aza İndirmeye Yönelik Standartlara İlişkin Düzenlemeler

831 Sayılı Sular Hakkında Kanun, 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun, 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun, 5312 Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Tazminine İlişkin Kanun olmak üzere dört kanun sayılabilir.

EK 3'te yer verilen 21 adet yönetmelik içinde, **Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği**, faaliyetlerin yer seçimi aşamasından başlayarak, inşaat ve uygulamaya geçtikten sonra olası çevresel etkilerin belirlenerek en aza indirmek amacıyla uygun yer seçiminin yapılarak çevresel olumsuz etkilerin önlenmesine yönelik olarak düzenlenmiştir. Diğer yönetmelikler faaliyetlerin alıcı ortam (hava, su, toprak) açısından standart belirlenmesine yönelik olarak düzenlenmiştir.

II. 2.1.4.1.3 Doğal Varlıkların Kullanılmasına İlişkin Düzenlemeler

Burada doğal varlıkları en fazla etkileyen, arazi vasfı değişikliğine yol açan düzenlemelerin yapıldığı kanunlara yer verilmiştir.

3194 Sayılı İmar Kanunu, 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu, 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu, 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yapı-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun, 4759 Sayılı İller Bankası Kanunu, 5104 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu, 5481 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5524 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 3202 Sayılı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun, 5516 Sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun, 3213 Sayılı Maden Kanunu, 5398 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (İmar Kanununda ve Kıyı Kanununda uygulamadaki güçlükler aşılması amaçlanmıştır.) olmak üzere 13 adet düzenleme değerlendirilmiştir.

2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu: Tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilmek üzere "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri" oluşturulmasını öngörmektedir.

"Taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımı" başlıklı 8. maddesinde yapılan değişiklikle ".....6831 sayılı Orman Kanununa göre orman sayılan yerlerden....." diye başlayıp; sağlık, termal, kış turizmine, Eko-turizm kapsamında yer alan yayla turizmi, kırsal turizm ve benzeri turizm türlerine, golf turizmine, kruvaziyer ve yat gibi deniz turizmine ve uluslararası yarışmaların yapılmasına uygun yerler için "... talep tarihinden başlayarak en geç bir ay içerisinde Çevre ve Orman Bakanlığınca, Bakanlığa tahsis edilir...." hükmü düzenlenmiştir. Aynı maddenin devamında "...Bu Kanuna göre tahsis edilecek orman sayılan yerlerde; turizme tahsis edilecek alan, il genelindeki toplam orman sayılan yerlerin binde 5'ini ve yapılaşmaya esas inşaat hakkının (E=emsal) 0.30'u geçemeyeceği..." hükmüne bağlanmıştır. "... Turizm yatırımı için tahsis edilen orman alanının üç katı kadar alanın ağaçlandırma

bedeli ve ağaçlandırılan bu alanın üç yıllık bakım bedeli, yatırımcı tarafından Orman Genel Müdürlüğü hesabına... gelir olarak kaydedilir...” hükmü ile de doğal orman alanları ağaç fidanları ile aynı değerlendirilmiştir.

Yasayla “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri” ve “Turizm Merkezleri” içinde her ölçekteki planları yapmaya, yaptırmaya, res’ en onaylamaya ve tadil etmeye Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

5177 sayılı Maden Kanunu’nun 7. Maddesinde yapılan değişiklikle; orman alanları, milli parklar, özel koruma bölgeleri, ağaçlandırma alanları, tabiat alanları, doğal ve kültürel sit alanları, tarım alanları, meralar, sulak alanlar, karasuları, kentlerin imar alanları, turizm bölgeleri, koruma ormanları, ağaçlandırma alanları, kara avcılığı alanları, tabiat parkları, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı, su havzaları, kıyı alanları ve sahil şeritleri, kara suları, gibi doğa ve biyolojik çeşitliliği koruma potansiyeli yüksek alanların tamamında madencilik arama ve işletme faaliyetlerinin sürdürülebileceğine olanak tanıyan düzenleme yapılmıştır.

5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu’nun 1. maddesinde “... Kuzey Ankara girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesi” amaç olarak tanımlanmıştır.

Kanun kapsamında doğal alanlar açısından en önemli düzenleme “...içme suyu kullanımından vazgeçilen baraj ve koruma kuşaklarındaki su havzalarını planlamaya ve bunlara ilişkin sınırları belirleme yetkisinin belediyesine verileceği...”ne ilişkin hükümdür. Belediye sınırları dışında hiçbir sınırlama tanımlanmaması planlama anlayışının proje ile doğal alanların yapılaşma kriteri, sadece içme suyu kullanımından vazgeçilmesi olarak değerlendirilmiştir.

Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İslet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun ile kapsam maddesi “.....milli park (özel kanunu olan hariç-Gelibolu Tarihi Milli Parkı hariç-), tabiat parkı, tabiatı koruma alanı ve yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında planlarda öngörülen yapı ve tesisleri.... yatırım ve hizmetlerin yaptırılması, işletilmesi ve devredilmesi konularında, yap-işlet-devret modeli çerçevesinde sermaye şirketlerinin veya yabancı şirketlerin görevlendirilmesine ilişkin usul ve esasları kapsar...” şeklinde genişletilmiştir. Doğal Varlıkların Kullanılmasına İlişkin Düzenlemeler kapsamında, “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik”, Endüstri Bölgeleri Yönetmeliği, Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği”, “Maden Kanununun I (a) Grubu Madenleri ile ilgili Uygulama Yönetmeliği”, “Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliği”, “6831 Sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastrosu ve Aynı Kanunun 2 B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik”, “Özel Ormanlarda ve Hükmi Şahsiyeti Haiz Amme Müesseselerine Ait Ormanlarda Yapılacak İş Ve İşlemler Hakkında Yönetmelik” sıralanabilir.

Ülkemizde gerek kültürel gerekse doğal varlıkların korunması ile ilgili bir çok yasa ve onlara bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerin varlığı, bu yasaların öngördüğü farklı koruma statüleri ve bu yasalarda farklı plan yapma ve onamaya yetkili idarelerin tanımlanması, koruma alanını muğlaklaştırmakta, yaratılan bu ortamda da doğal ve kültürel varlıkların korunmasında sahiplenme, sorumluluk alma, iş üretme, denetim yapma gibi bir çok alanda sorun ve karmaşa yaşanmaktadır.

II.2.1.5 Uluslararası Koruma Mevzuatı

1930'lu yıllardan bu yana dünyada değişik kurum ve kuruluşlar, çeşitli çalışma gurupları, kültürel ve doğal değerlerin korunmasına ilişkin belgeler yayınlamışlardır. Bu belgelerin bir bölümü akademik nitelik taşımakta, bir bölümü ise korumanın değişik yönlerine ilişkin yasal, yönetsel, parasal ve teknik alanlardaki usul ve esasları içermektedir.

Bu raporda, Ülkemiz otoriteleri tarafından kabul edilmiş ve halen yürürlükte olan mevzuat özetlenecektir:

II.2.1.5.1 Kültürel ve Doğal Varlıklarla İlgili Mevzuat

Dünya Kültür Ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi (Paris, 1972): UNESCO belgesidir. Türkiye tarafından 14.04.1982 gün ve 2658 sayılı yasa ile kabul edilmiş ve bir iç hukuk belgesi haline gelmiştir. Sözleşmeye taraf olan devletler topraklarında bulunan kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, sergilenmesi ve yenileştirilmesi için gerekli yasal, bilimsel, teknik, yönetsel ve parasal önlemleri almak, bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek, kapsamlı planlamalarla gerçekleştirmek, bu konularda eğitim yapan ulusal ya da bölgesel merkezler kurmakla yükümlü kılınmıştır.

II. 2.1.5.2 Kültürel Varlıklarla İlgili Mevzuat

Avrupa Kültür Konvansiyonu (Strasbourg, 1954): Avrupa Konseyi belgesidir. Türkiye tarafından 1957 yılında onaylanmıştır. Konvansiyon, taraf ülkelerin, Avrupa ölçeğinde kültürel etkinlikler yapmak için birbirleriyle ortak programlar gerçekleştirmelerini, bu bağlamda uzman değişimini sağlamalarını, kendi ülkelerinde kültürel değerleri, Avrupa'nın ortak mirasının tamamlayıcı bir elemanı olarak görecekları ve bu değerlerin korunması için gerekli önlemleri alacaklarını öngörmektedir.

Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Değerlerin Korunması Sözleşmesi, ((Lahey Konvansiyonu) (Lahey, 1954): UNESCO Belgesidir, Türkiye tarafından 10 Nisan 1965 tarihli yasa ile kabul edilmiştir. Konvansiyon, üye ülkelerin, barış zamanında olası bir savaş tehlikesine karşı kültür varlıklarını koruyucu önlemleri almalarını, kültür varlıklarını savaş halinde korunmasını zorlaştıracak işlevlerle kullanmamalarını, savaşta, işgalci tarafın, işgal edilen ülkenin kültür varlıklarının korunmasından sorumlu uzmanlara destek sağlamalarını öngörmektedir.

Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (Granada, 1985): Avrupa Konseyi belgesidir. .22 Temmuz 1989 gün ve 3534 sayılı yasa ile kabul edilmiştir. Sözleşmede korunması gerekli varlıklarla ilgili tanımlar; koruma alanında hazırlanacak restorasyon, rekonstruksiyon ve yeni yapı projelerinin değerlendirilmesinden sorumlu bir makamın olması gerektiği; eski eserle ilgili sorumlulukların öncelikle mülk sahibi, gerekli durumlarda ise yetkili resmi makamlar tarafından üstlenilmesi; kamu kuruluşlarının bakım ve onarım için gerekli mali desteği sağlaması ve özel sektörün bu yöndeki girişimlerinin desteklenmesi; eski eserlerin çevresi ile birlikte ele alınması, fiziksel açıdan bozulma tehlikesinin önlenmesi; koruma olgusunun, planlamanın başlıca politikası olarak görülmesi, bağlamsal özellikler dikkate alınarak korunmayı gerektirmeyen kentsel ve kırsal yapıların da korunması ve kullanılmasının planlamanın temel meselesi olarak görülmesi; özgün yapım teknikleri ve malzemenin uygulanmasının teşviki; işbirliği, katılım, koruma kültürünün geliştirilmesi

amacıyla, sorumlu makamlar arasında etkin bir işbirliğinin geliştirilmesi; katılım, bilgi sağlama ve danışmanlık süreçlerinin oluşturulması; koruma bilincinin geliştirilmesi hususlarına yer verilmekte ve ülkelere yol gösterecek ortak bir çerçeve oluşturulmaktadır.

Arkeolojik Mirasın Korunması Avrupa Sözleşmesi (Malta, 1992): Avrupa Konseyi belgesidir. Türkiye tarafından Mayıs 2000 tarihinde bir kanunla kabul edilmiştir. Sözleşmede Avrupa'nın ortak belleğinin kaynağı, tarihi ve bilimsel incelemelerin bir aracı olan mirasın korunması; envanter ve araştırmaya yönelik önlemler; bilimsel incelemeler için arkeolojik rezerv alanların yaratılması; kazı ve diğer arkeolojik etkinlikler için benimsenecek yöntemler; koruma önlemleri; araştırma ve korumanın finansmanı; bilimsel bilginin toplanması ve bilginin paylaşılması; kamu bilincinin artırılması konularında ortak görüş oluşturulmuştur.

II.2.1.5.3 Doğal Varlıklarla İlgili Mevzuat

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Sözleşme Eki Cartagena Biyogüvenlik Protokolü: Birleşmiş Milletler Çevre Programının sorumluluğunda yürütülen, 1992 yılında uygulamaya konulan sözleşmenin uluslararası ve ulusal düzeyde etkisi büyük olmuştur. Türkiye'nin 1996 yılında taraf olduğu, 180'den fazla üye ülkenin imza attığı en çok kabul gören koruma sözleşmesidir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin amaçları biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ve genetik kaynaklardan adil ve eşit olarak yararlanılmasıdır.

CITES Sözleşmesi (Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme):

1975 yılında yürürlüğe giren sözleşmeye üye ülkelerin sayısı 140'ı aşmıştır. Hayvan ve bitki türlerinin ticareti konusunda dünyada en yaygın olarak uygulanan sözleşmedir. Sözleşmenin eklerinde listelenen bitki ve hayvan türlerinin uluslararası ticaretini izin ve sertifika sistemiyle izlemekte ve kontrol etmektedir. Türkiye 1994 yılında imzaladığı sözleşmeye 124. ülke olarak imza atmıştır.

Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme (Barselona Sözleşmesi) (Barselona 1975): Avrupa Konseyi Belgesidir. Türkiye tarafından 1976 yılında onaylanmıştır. Bu sözleşme, Akdeniz'in kapladığı saha içinde deniz çevresindeki ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerinden oluşan ortak mirasın, günümüzdeki ve gelecekteki nesillerin istifadesi için korunmasına yönelik olarak hazırlanmıştır. Sözleşmeye taraf ülkeler Akdeniz bölgesinin kendisine has hidrografik ve ekolojik özelliklerine ve özellikle kirlenmeye maruz bulunmasını göz önünde bulundurmışlar ve yakın işbirliği içinde olmayı öngörmüşlerdir. Yine aynı ülkeler, bu sözleşmeye dayanarak bu kez 1986 yılında "**Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü**" nı kabul etmişlerdir. 1987 yılında Türkiye tarafından da benimsenen bu protokol, Akdeniz Bölgesi'nde özellikle sanayileşme ve kentleşme alanlarında hızla artan sosyal etkinlikleri ve turizme bağlı mevsimlik kıyısız nüfus artışlarını da göz önüne alarak, insan sağlığına ve deniz çevresine kara kökenli kirlenmelerden gelen tehlikelerin giderilmesi için gerekli tekil ve ortak önlemleri almaları için hazırlanmıştır.

Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi) (7 Aralık 1993 tarih ve 3937 sayılı Kanunla onaylanarak, 14 Aralık 1993 tarih ve 21788 sayılı Resmî gazetede yayınlanmıştır.) Karadeniz ekosisteminin geri kazanımını sağlamak ve doğal kaynaklarını iyileştirmek, Karadeniz'in deniz çevresinin kirlenmesini önlemek, azaltmak ve

kontrol etmek, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve kıyı alanlarında çevre dostu insan faaliyetlerinin teşvik edilmesini sağlayan yasal araçların geliştirilmesini sağlamak, bölgesel ve ulusal düzeylerde sektörler arası etkileşimi başlatmak, Biyolojik Çeşitliliğin korunması ve ekosistem fonksiyonlarının sürdürülmesi ve yenilenmesini sağlamak, Karadeniz deniz çevresinin ve canlı kaynaklarının Karadeniz ülkeleri tarafından ortak bir çaba ile korumak amacıyla Karadeniz'e kıyısı olan Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Türkiye'nin çabalarıyla Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi) ve eki protokolleri olan;

- Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Protokol,
- Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İşbirliğine Dair Protokol,
- Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmaları Nedeniyle Kirlenmesine Karşı Protokol,
- Karadeniz Bölgesi'nde Biyoçeşitlilik ve Peyzajın Korunması Protokolü,
- Bükreş'te Karadeniz'e kıyısı bulunan Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya Federasyonu, Türkiye ve Ukrayna tarafından imzalanarak 15 Ocak 1994 Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan, Karadeniz ekosisteminin korunması çalışmalarını uygulanabilir bir sistem çerçevesinde geliştirmek ve gerekli çalışmaları Bükreş Sözleşmesi uyarınca yapmak amacıyla Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu (Karadeniz Komisyonu) Daimi Sekreteryası, Akit Tarafların İcra Organı niteliğinde her bir Karadeniz'e kıyıdaş ülkeden bir temsilcinin yer aldığı Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonuna destek sağlamak üzere kurulmuş olup; Karadeniz ülkeleri arasındaki koordinasyon Daimi Sekreteryası tarafından yürütülmektedir. Türkiye Karadeniz Komisyonu'na ve Daimi Sekreteryası'ya ev sahipliği yapmaktadır.

Avrupa'nın Yaban Hayatı Ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi ; Bern 1979): Avrupa Konseyi Belgesidir. Türkiye tarafından Bakanlar Kurulu kararıyla 1984 yılında onaylanmıştır. Bu sözleşme, yabani flora ve faunanın, korunması ve gelecek nesillere aktarılması gerekli, estetik, bilimsel, kültürel, rekreasyonel, ekonomik ve özgün değerde doğal bir miras olması, biyolojik dengelerin devamlılığında yabani flora ve faunanın temel bir rol oynaması ve bir çok türlerinin ciddi biçimde tükenmekte olduğu ve bazılarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olması ve doğal yaşama ortamlarının yabani flora ve faunanın korunmasında hayati önem taşıması nedenlerine dayalı olarak hazırlanmıştır.

Sözleşme, taraf ülkelerin yabani flora ve faunanın devamını sağlama, korunmaları amacıyla ulusal politikalar geliştirilmesi, tahribatı önleyici yasaların geliştirilmesi hususlarında önlemler almasını öngörmektedir.

Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol (Barselona Sözleşmesi; Barselona 1982): Avrupa Konseyi Belgesidir. Bakanlar Kurulu’nun 7 Ekim 1988 gün ve 88/13151 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Aynı sözleşmeye bağlı olarak düzenlenen ve 7 Ekim 1988 gün ve 88/13151 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilen “**Akdeniz de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol**” sadece doğal değerlerin değil, kentsel ve arkeolojik değerlerin de ele alındığı bir belgedir. Protokolle Akdeniz doğal kaynaklarının, doğal sitlerinin ve bölgedeki kültürel mirasın, diğer araçların yanı sıra deniz alanları ve çevreleri de dahil olmak üzere Özel Koruma Alanları (ÖKA) kurulması yolu ile korunması ve iyileştirilmesini öngörülmektedir.

Buna göre ÖKA’nın biyolojik ve ekolojik değeri olan siteleri; türlerin genetik çeşitliliğini ve popülasyon seviyelerini, beslenme ve yaşama alanlarını; bilimsel, estetik, tarihi, arkeolojik, kültürel ve eğitim özellikleri olan siteleri içermesi; ÖKA’nın da korunması için tampon bölgeler oluşturulması; bir planlama ve yönetim sisteminin düzenlenmesi; koruma alanlarını bozacak ve zarar verecek boşaltma veya atık tasfiyesi işlemlerinin yasaklanması; fauna veya florayı bozabilecek veya zarar verecek hiçbir eylemin yapılmaması; arkeolojik faaliyetlerin düzenlenmesi; protokole taraf ülkelerin kendi koruma alanları ve bu alanların eko-sistemleri ve arkeolojik mirasıyla ilgili bilimsel ve teknik araştırmaları geliştirmeleri ve desteklemeleri; doğanın korunması ve arkeoloji açılarından koruma alanlarının ve bu alanlardan elde edilecek bilimsel bilgilerin önemi ve değeri konusunda, mümkün olan en geniş biçimde kamuoyunu bilgilendirmeleri öngörülmektedir.

Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme, (Ramsar Sözleşmesi; Ramsar, 1971): Birleşmiş Milletler belgesidir.. Türkiye tarafından 28 Aralık 1993 tarihli ve 3958 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan bu sözleşme, 17 Mayıs 1994 tarih ve 21937 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmıştır. Bu sözleşmeye göre sulak alanların tanımı yapılmış, her ülkenin, toprakları içindeki elverişli sulak alanları, “**Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Listesi**”ne dahil edilmek üzere tayin etmeleri öngörülmüştür. Liste için sulak alanların seçimi, bu sulak alanların ekoloji, botanik, zooloji, limnoloji ve hidroloji yönlerinden uluslararası önemlerine göre yapılmalıdır.

Bu sözleşmenin uygulanmasındaki ayrıntıları vermek üzere “**Sulak Alanlar Yönetmeliği**” çıkartılmıştır. Yönetmeliğin amacı, “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşmenin (Ramsar Sözleşmesi)” uygulanmasına yönelik olarak sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamaktır.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi:

Avrupa Konseyinin 20 Ekim 2000 tarihinde Floransa’da düzenlenen Bakanlar Konferansında imzaya açılmıştır. 27.03.2001 tarih ve 716 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşme Avrupa peyzajını Avrupa’nın ortak mirası olarak kabul etmektedir. Sözleşmenin amacı peyzaj alanlarının korunması, yönetimi ve planlanması konularına yönelik işbirliğini örgütlemek olarak özetlenebilir.

Avrupa Birliği Habitatları ve Türleri Koruma Yönetmeliği (92/43/EEC): Yönetmelik kapsamında Natura 2000 Alanları belirlenmektedir. Habitatları ve Türleri Koruma Direktifi ve Kuşları Koruma Direktifine dayanmaktadır. Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ve İklim Değişikliği Çerçeve sözleşmeleri çevreye ilişkin olarak küresel ölçekte koruma, iyileştirme ve olumsuz etkileri en aza indirmesi amacıyla hazırlanmıştır.

II.3. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Örgütlenme Yapısı

Koruma sorunsalında örgütlenme boyutu; uluslararası, ulusal ve yerel düzlemler olarak ya değişik ölçeklerde ya da bu süreçte yer alan farklı aktörler bağlamında ele alınabilir.

Günümüzde “İnsanlığın Ortak Mirası”, ya da “Dünya Mirası Kenti” söylemleri ile de vurgulandığı biçimde koruma artık uluslararası bir sorumluluk alanı olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası Kuruluşlarla ilişkiler, bu kurumlardan kaynak kullanımı, ya da dünya mirası kentleri yarışı vb. konular bu başlık altında incelenebilir. Ulusal düzlemde ise ilgili bakanlıklar ve bunlara bağlı kamu Kuruluşları ile merkezi (özeysel) yönetim ve yerelde ise belediyeler ve il özel yönetimleri ile yerel yönetim ölçeklerinden söz edilebilir.

Öte yandan korumada toplumsal duyarlılık ve bilinçlenme çok önemlidir. Bu bağlamda farklı kesimlerin korumaya karşı tutumları uygulamada belirleyici olmaktadır. Merkezi ve yerel kamu kurumları dışında süreçte yer alan diğer aktörler; bir başka deyişle, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, özel sektör, taşınmaz sahipleri, kullanıcılar ve medyaya kadar uzanan geniş bir yelpazenin korumaya karşı bakış ve tutumları burada değerlendirilip tespit ve sorunlar bu çerçevede tartışılacaktır.

II.3.1 Uluslararası Kuruluşlar

II. Dünya Savaşının özellikle Avrupa kentlerinde neden olduğu toplu yıkımlar sonrasında tarihi-kültürel mirasın korunması gereği daha da önem kazanmış ve 1945 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde, Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Kurulmuştur. UNESCO Sözleşmesi ülkemizin taraf olduğu ilk uluslararası sözleşmelerden birisidir.⁵

UNESCO bünyesinde kültürel miras ile ilgili Kurulan diğer örgütler ICCROM (Uluslararası Kültürel Varlıkları Araştırma ve Koruma Merkezi, 1959 yılı) ve ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, 1965 yılı)'tur. Türkiye, bu örgütlerin de üyesi bulunmaktadır.

Son dönemlerde gündemde olan bir başka örgütlenme ise “Dünya Mirası Kentleri Örgütü” oluşumudur. Örgüt 8 Eylül 1993 tarihinde de Fas'ın Fez kentinde kabul edilen belge ile kurulmuştur. Ülkemizde dokuz yöre Dünya Miras Listesine girmiş olup pek çok kent de bu listeye girebilme çabası içindedir.

Avrupa Konseyi de bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Avrupa Birliği üyesi bazı ülkelerde doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik örgütlenme biçimi ile koruma alanında gerçek ve tüzel kişilere sağlanan finansman destekleri incelendiğinde genelde kültür ve çevreden sorumlu bir bakanlık düzeyinde örgütlenildiği ve koruma projeleri uygulamalarının geri ödemesiz bağış, düşük faizli kredilendirme, vergi indrimi vb. destek ve teşviklerle özendirildiği söylenebilir.

IUCN (Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması için Uluslararası Birlik) doğal kaynakların korunması amacıyla 1948 yılında kurulmuş uluslararası bir organizasyondur. Merkezi Gland, İsviçre'de bulunan organizasyon çok sayıda devlet, hükümet kurumu ve hükümet

⁵ Söz konusu Sözleşmeyi Türkiye Büyük Millet Meclisi 20.5.1946 gün ve 4895 sayılı yasayla kabul etmiştir. Daha sonra, 25.8.1949 gün ve 3/9862 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği oluşturulmuştur.

dışı kuruluşu tek çatı altında toplamaktadır. Türlerin Hayatta Kalma Komisyonu, Koruma Altındaki Alanlar İçin Dünya Komisyonu, Çevresel Kanun Komisyonu, Eğitim Ve İletişim Komisyonu, Ekonomik Ve Sosyal Politika Komisyonu ve Ekosistem Yönetimi Komisyonu olarak çalışmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Bölgesel Çevre Merkezi (REC) gibi kuruluşlar doğal varlıklara ilişkin çalışma yapan diğer önemli uluslararası örgütlenmelerdir.

II.3.2 Ülkemizde Korumaya İlişkin Kurumsal Yapılanma

Ulusal ölçekte doğal ve tarihsel-kültürel varlıkların korunması sürecinde yer alan aktörler üç grup altında toplanabilir;

1. Kamu kurumları
2. Sivil toplum Kuruluşları, meslek örgütleri ya da gönüllü Kuruluşlar,
3. Özel ve tüzel kişiler.

II. 3.2.1 Kamu Kurumları

Koruma temelde bir **kamusal hizmet** alanı olarak değerlendirilir. Bu nedenle Anayasa da, doğal ve kültürel mirası koruma sorumluluğunu devlete vermiştir. Bu sorumluluğun ne tür politikalarla ve hangi kamu kurumlarınca yerine getirildiği önemli olmaktadır. Ülkemizde bu alanda çalışan kamu kurumu sayısı ve yasalarla getirilen koruma statüsü adedi oldukça fazladır. Bu durum uygulamada dağınıklık, çok başlılık ya da boşluk sorunları getirmektedir.

Toplumsal duyarlılık ve bilincin yeterince olgunlaşmadığı toplumlarda, tarihi-kültürel mirasın korunması güçlü bir kamu yönetimi gerektirmektedir. Son yıllarda koruma ve planlama alanında yetki sahibi olan kurumların sayılarının giderek daha da artırılması, koruma ve restorasyon işlevlerinin özel kesime devredilmesi gibi politikalar, koruma uygulamalarında kamunun öncü rolünü, kararlılığını ve bütünselliği kaybettirmektedir. Yine son dönemlerde neo-liberal politikalarla kamu yararı, kamu hizmeti ve kamu yönetimi anlayışları da değişime uğramaktadır. Kararlarda kamu/toplum yararı ilkesinden çok piyasa mantığı içinde rant beklentisi ve kısa erimli getiriler belirleyici olabilmektedir. Bu gidişten doğal ve tarihsel-kültürel değerler de olumsuz etkilenmektedir.

1980'li yıllardan sonra Yerel ve Merkezi Yönetimler, temel yaklaşım olarak tarım / orman / sulak alan vb. doğal alanları ve kentlerin merkez bölgesi içinde kalan tarihsel bölgeleri, kentsel büyüme önünde engel olarak gören bir politikayı benimsemiş görünmektedir. Doğal ve tarihsel alanlar, bir yandan son 50 yıldır teknik ve sosyal altyapı olanaklarından yoksun olarak gelişen kentlerin, bu eksikliklerinin giderilmesinde bir fırsat olarak görülmekte öte yandan da bu alanlarda yatırım yapma beklentisi içinde olan sermayenin taleplerine, siyasi direnç gösterememektedirler. Kentler, oy beklentileri ile daha çok seçim dönemlerine ilişkin popülist politikalar ve mega projelerle yönlendirilmektedir. Siyasal iktidarların sıklıkla başvurduğu imar bağışlaması (affi) ve ıslah imar planı, orman arazilerinin talanını getirecek 2-B uygulamaları (ki yerel seçimler öncesi bu günlerde Meclisten geçirilmiştir) ya da son dönemlerde sıkça gündeme getirilen *Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı* yaklaşımlarıyla, kentlerimiz çoğunlukla kaçak yapılaşmalarla parçacı planların belirlediği kentsel gelişmelerle yönlendirilmektedir.

Koruma alanında yaşanan bir başka sorun da, yasal yapıda olduğu gibi kurumsal yapıdaki dağınıklıktır. Konu doğal ve kültürel çevre olunca hemen her kamu kurumu bir biçimde süreçte yer almaktadır. Burada yalnızca doğal ve tarihsel-kültürel çevrenin korunması konusunda doğrudan sorumlu olan merkezi (özeksel) yönetim birimleri ile yerel yönetim kurumları aşağıda sıralanmakta ve sonrasında örgütsel yapı ile ilgili yaşanan sorunlar tartışılmaktadır.

II.3.2.1.1 Merkezi Yönetim Kamu Kuruluşları

Merkezdeki kamu kurumları arasında Bakanlar Kurulu, Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurumu, Güneydoğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Teşkilatı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Saraylar Kurumu gibi kuruluşlar sayılabilir. Bu kurumların yetki alanlarına girebilecek konular ve ilgili mevzuat aşağıda özetlenmektedir.

- **Bakanlar Kurulu;** 13.11.1989 gün ve 20341 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, “383 sayılı Özel Çevre Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” gereğince *özel çevre koruma bölgesi*, 10.8.2002 gün ve 25186 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “2634/4957 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” gereğince *kültür ve turizm koruma ve gelişme bölgesi*, 11.8.1983 gün ve 18132 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “2873 sayılı Milli Parklar Kanunu” gereğince *milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, yaban hayatı koruma alanı*, “5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” gereğince *Yenileme Alanları* vb., alanların kararlarının alınmasında Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.
- **Boğaziçi Yüksek Koruma Kurulu;** 22.11.1983 tarih ve 18229 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “2960 sayılı Boğaziçi Kanunu” gereğince İstanbul Boğaziçi bölgesinde belirlenen ön görünüm bölgeleri için imar planlarının denetlenmesi ve onaylanması ile görevlendirilmiştir.
- 06.11.1989 gün ve 20334 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “388 sayılı GAP Bölge Kalkınma İdaresinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK” gereğince de her ölçekteki planlamadan ve bölgedeki gelişme-koruma kararlarından **Güney Doğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Teşkilatı** sorumlu tutulmuştur.
- **Kültür ve Turizm Bakanlığı** özellikle tarihi ve kültürel mirasın korunması konusunda doğrudan sorumlu tek bakanlıktır. Bakanlığın merkez örgütlenmesinin yanı sıra 29 adet Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ile 2 adet Yenileme Alanı Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, 11 adet Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü ile 1 adet Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Müdürlüğü gibi merkeze bağlı taşra örgütleri de bulunmaktadır. Ayrıca, yine taşra örgütlenmeleri arasında ziyarete açık 98 Müze Müdürlüğü, 90 bağlı birim ve 129 düzenlenmiş ören yeri de sayılabilir.

Korunacak doğal ve kültürel varlıkların tespit, tescil ve koruma kararlarının geliştirilmesinde önemli bir işlevi olan **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu** ile **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının** özerk bir yapıya sahip sürekli bilimsel kurullar olarak görev yapması esastır. Ancak, Koruma Bölge Kurullarının 7 üyesinden 5'inin bakanlıkça seçilmesi, bu özerkliği tartışılır hale getirmektedir. Merkezi yönetimin bünyesinde görev yapan Koruma Kurullarının, bağımsız karar alabilmelerine ilişkin yasal çerçeve mevcutsa da, idari olarak merkezi yönetime bağımlı olması, siyasi yapılanmadan etkilenmeleri, üyelerin Merkezi Yönetimce atanması, ekolojik, tarihsel ve kültürel unsurların korunmasına ilişkin

ürettiği kararların uygulamasının yerel yönetimlerce gerçekleştirilmesi nedenleriyle yaptırım gücünün sınırlı olması, aldıkları kararları kamuoyu önünde savunamaması gibi paradokslarla iç içedir. Kaldı ki, son dönemlerde Koruma Bölge Kurullarının niteliği artırılmadan sayısının artırılması, koruma konusunda uzmanlaşmış kişiler yerine başka ilişkilerle(!) seçilen Kurul üyeleri de Koruma Bölge Kurullarının diğer yapısal sorunları arasındadır. Böylesi yapılanmalar, alınan kararların niteliğini etkilemekte, vatandaşın gözünde Koruma Bölge Kurullarına olan güven sarsılmaktadır. (2863 Sayılı Yasa, Koruma Bölge Kurullarında görev alacak meslekleri saymakta ancak bunlarda aranacak nitelikleri belirlememektedir.)

- **Çevre ve Orman Bakanlığı**; özellikle doğal çevrenin korunması konusunda doğrudan yetkili bakanlıklardan birisidir.
- 01.05.2003 gün ve 25002 sayı Resmi Gazetede yayımlanan “4856/4864 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”lar ile 2872 sayılı Çevre Kanunu gereğince, çevre düzeni planlarını yapma ve onama yetkisi,
- Milli Parklar Kanunu kapsamında; doğa koruma alanları olarak tanımlanan; milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı statüsündeki yerler ile özel kanunu ile yönetilen Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkının belirleme, plan yapma,onama ve yönetme yetkisi
- Kanun hükmünde kararname gereğince; özel çevre koruma bölgelerini belirleme, yönetme, plan yapma ve onaylama yetkisi;
- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği gereğince içmesuyu rezervuar alanlarını ve bu alanlarda koruma kuşakları ile koruma ilkelerini belirleme
- Bern Sözleşmesi kapsamında kalan Deniz Kaplumbağaları Üreme Alanlarını ve bu alanlarda koruma kuşakları ile koruma ilkelerini belirleme
- Ramsar Sözleşmesi gereği Sulak Alanları belirleme ve bu alanlarda koruma kuşakları ile koruma ilkelerini belirleme, yönetim planını yapma, onaylama ve yetkisi,
- Kara Avcılığı Kanunu gereği yaban hayatı koruma alanlarını belirleme ve yönetim planını yapma, onaylama ve yönetme yetkisi,
- Ayrıca doğa koruma açısından önemli habitatları, havzaları, ile
- Orman Kanunu gereği orman alanlarında orman amanejman planlarını yapma ve onaylama yetkisi adı geçen bakanlığa verilmiştir.

Bakanlık uluslararası sözleşme yükümlülüklerini yerine getirecek şekilde, milli park vb statülerin, habitat /tür koruma, peyzaj koruma, sulak alan gibi uluslar arası doğa koruma alanı belirleme, planlama ve yönetme faaliyetlerini yerine getirecek şekilde örgütlenmiştir. Alan yönetimi kavramı ilk kez 1985 yılında 2873 sayılı Milli Parklar Kanununda, daha sonra da 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununda tanımlanmış, Bakanlık içinde Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bünyesinde “Alan Yönetimi” Şube Müdürlüğü şeklinde de örgütlenmeye gidilmiştir. Ayrıca Peyzaj Şubesi kurularak Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ile ilgili olarak yapılacak iş ve işlemler yürütülmektedir.

Sürekli kurullar olarak Yüksek Çevre Kurulu ve Merkez Av Komisyonu ile Ulusal Sulak Alan Komisyonu, Mahalli Çevre Kurulları, Çevre Referans Laboratuvarı ve 11 adet ormancılık araştırma müdürlüğü örgütlenme yapısı içinde tanımlanmıştır. Bununla birlikte Yüksek Çevre Kurulunun çalışma esaslarına ilişkin yönetmelik henüz çıkarılmadığı için işlerlik kazanmamıştır. Merkez av komisyonu ile ulusal sulak alan komisyonu, bakanlık yetkililerinin yanısıra ilgili diğer kurum kuruluş ve STK temsilcilerinden oluşmaktadır.

Bakanlık taşrada Valilik bünyesinde İl Müdürlüğü şeklinde yapılandırılmış, bağlı kuruluş statüsündeki Orman Genel Müdürlüğü ile Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın taşra teşkilatlanması ise bölge müdürlüğü şeklinde gerçekleştirilmiştir. İl sınırlarına göre, Valilik bürokrasisinde özellikle coğrafi sınırların belirleyici olduğu doğa koruma alanlarında etkin koruma, denetim ve alan yönetimi yapılamamaktadır. Birden fazla il sınırı içinde kalan koruma alanlarında doğrudan merkeze bağlı bir hiyerarşik yerel örgütlenme (Bölge Müdürlükleri Örneğinde) alan yönetiminin sağlanması açısından önemlidir.

- **Vakıflar Genel Müdürlüğü**; 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile Vakıflar Genel Müdürlüğü vakıflara ait yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tespiti, envanterinin çıkarılması, Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait olanların korunması, mülkiyeti el değiştirmiş vakıf kültür varlıkları ile koruma alanlarının kamulaştırılması, değerlendirilmesi, onarımı, restorasyonu ve gerektiğinde yeniden inşası konusunda yetkili kılınmıştır.
- **Tarım ve Köyişleri Bakanlığı**; 9.8.1991 gün ve 20955 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK” gereğince tarım alanlarının korunması ile Mera Kanunu gereğince de mera niteliğindeki arazilerin korunarak geliştirilmesi konularında bu bakanlığın ilgili genel müdürlükleri görevlendirilmiştir. Kentsel gelişme baskıları ile yenilenemez kaynak niteliğindeki tarım topraklarının yitirilmesi sorunu önemli bir girdidir.

Özetle, yürürlükteki yasalar gereğince, ülkemizde doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması konusunda yetkili ya da sorumlu kamu kurumlarının sayısı oldukça fazla olup bu kurumlar arasında nelerin korunması gerektiği konusunda hala ortak ölçütler oluşturulamamış durumdadır. Bir başka anlatımla, ülkemizde oldukça fazla olan koruma statüsü ve bunlarla ilgili çok sayıdaki kurumun varlığı uygulamada dağınıklık, çok başlılık ya da boşluk sorunları getirmektedir.

II.3.2.1.2 Yerel Yönetimler

“5393 sayılı Belediyeler”, “5216 sayılı Büyükşehir Belediye” ve “5302 sayılı İl Özel İdareleri Yasaları” gereğince Belediyeler ve Valilikler / İl Özel Yönetimleri tarihi-kültürel değerlerin korunması konusundaki yerel uygulamalardan sorumlu yerel yönetim birimleridir.

Bilindiği gibi korumada en önemli aşama, uygulamadır. Ancak, uygulamayı yapacak yerel birimlerde yeterli sayıda ve donanımda uzman kadrosu bulunmamaktadır. Bu durum ise uygulamanın uzman kişilerce yapılmasını, uygulamanın da gereği gibi denetlenmesini güçleştirmektedir. Bu konuda, 2863 Sayılı Yasada 5226 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle yerel idareler bünyesinde kurulması öngörülen Koruma Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) önemli bir adımdır. Ancak bugün için kurulmuş olan KUDEB sayısı çok azdır (Halen, 10 adet Valilik bünyesinde, 23 adet Belediyeler bünyesinde kurulmuş faaliyette bulunan KUDEB bulunmaktadır) ve bunların nasıl işlediği konusunda henüz yeterli bir birikim oluştuğu da söylenemez. Son dönemlerde belediyelerin koruma konusundaki bilinç ve duyarlılığın giderek artmaya başladığı söylenebilirse de kentlerimizdeki değişim ve dönüşümlerin hızlandığı da gözlenmektedir. Özellikle hızlı gelişen kentlerde, tarihi konut bölgeleri de yeni yapılaşma ve yoğunlaşma baskılarına maruz kalmakta, korunması gerekli görülen yapılar için yeterli koruma önlemleri alınmamaktadır. Bazı yerleşmelerde sit alanları daraltılmakta ya da korunmaya değer yapılar zamanla tescilden düşürülmekte ve sonuçta

kentlerdeki tarihsel-kültürel değerler hızla yok olmaktadır. Geçmişte kentlerin simgeleri olan tarihsel-kültürel değerleri de ezercesine yükselen gökdelenler, plazalar, alış-veriş merkezleri, “residans”lar kentlerin yeni simgeleri haline gelmektedir. Ranta dönük yüksek yoğunluklu yapılaşma istemleri yalnızca eski kent dokusuna apartman yüklemekle kalmayıp, bu dokunun yaşam kaynağını oluşturan tarım, orman ve yeşil alanları da yok etmektedir. Bu tür mekanlar geleneksel merkezlerin giderek yok olması sürecini de hızlandırmıştır.

Ülke yönetimleri gibi yerel yönetimlerin de iç ve dış borç yükleri giderek artmaktadır. Özelsel yönetimden yeterli ekonomik destek alamayıp, kendi başına yaşam savaşı verme durumunda kalan kent yönetimleri ise, kaçınılmaz olarak sahip oldukları doğal, tarihsel-kültürel varlıkları, ya öncelikli işleri arasına alamamakta ya da bu değerleri “ekonomik gereklilik” uğruna elden çıkartmak durumunda kalmaktadır. Kısa erimli kazançlar uğruna bu değerler gelir getirici işlevlere dönüştürülmekte, bu süreçte yeniden yaratılması ve geri dönüşü olanaksız pek çok doğal, tarihi ve kültürel varlık yitirilmektedir. Benzer biçimde kamu mülkiyeti olarak kent içinde kalabilen ve toplumsal amaçlı kullanımlar için değerlendirilebilecek olan sınırlı miktardaki kentsel arazi de özelleştirme süreçleri ile elden çıkartılmaktadır.

Toplumsal duyarlılık ve bilincin yeterince olgunlaşmadığı toplumlarda, tarihi-kültürel mirasın korunması güçlü bir kamu yönetimi gerektirmektedir. Son yıllarda koruma ve planlama alanında yetki sahibi olan merkezi ve yerel kurumlarının sayılarının giderek daha da arttırılması, koruma ve restorasyon işlevlerinin özel kesime devredilmesi gibi politikalar, koruma uygulamalarında kamunun öncü rolünü, kararlılığını ve bütünselliği kaybettirmektedir.

II.3.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları

Koruma sürecinde sivil toplum kuruluşlarının aktif rol aldıkları söylenemez. Son dönemlerde sayıları giderek artsa da, ülkemizde tarihsel-kültürel değerlerin korunması konusunda çalışan gönüllü kuruluş sayısı gelişmiş Batılı ülkelere göre daha azdır. ÇEKÜL Vakfı, TURING Kurumu, TAÇ Vakfı gibi kuruluşlar, bugün restorasyon konularında çalışan sınırlı sayıdaki sivil kurumdan bazılarıdır.

Yerel yönetimler arasında, tarihsel –kültürel çevrelerin korunması konusunda duyarlılık ve bilincin arttırılması yönünde çalışan Tarihi Kentler Birliği yerel örgütlülük adına önemli bir yapılanmadır. “Avrupa, Bir Ortak Miras” kampanyası kapsamında Ekim 1999 tarihinde Strazburg’da düzenlenen “Avrupa Tarihi Kentler Birliği” kuruluş toplantısının ardından, Temmuz 2000 tarihinde “Türkiye Tarihi Kentler Birliği” kurulmuştur. Birlik Ağustos 2002 tarihinde de gerekli formaliteleri tamamlayarak Avrupa Tarihi Kentler Birliğinin üyesi olmuştur.

ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği tarafından doğal ve kültürel çevrenin korunması amacıyla **kent – havza – bölge - ülke** ölçeğine uzanan plan hiyerarşisine uygun olarak **kamu- yerel – sivil - özel sektör** birlikteliğine önem verilen projeler üretilmiş ve hayata geçirilmiştir.⁶

6 Bu konuda verilebilecek somut örneklerden biri 2003 yılında kurulan **Kelkit Havzası Kalkınma Birliği**’nin çalışmalarıdır. **ÇEKÜL Vakfının önderliğinde**, koruma konusunda bölgede etkin olan aktörler olan Erzincan, Giresun, Gümüşhane, Sivas ve Tokat Valilikleri, 15 İlçe ve bağlı Belediyeler, Sivas Cumhuriyet ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversiteleri ile Yerel Sivil Toplum Örgütleri, bir araya gelerek Kelkit Havzası Kalkınma Birliği kurulmuştur. Birlik bugüne kadar, doğal ve kültürel koruma alanında havza ölçeğinde, yerel inisiyatifler ve yerel yönetimler anlamında yerel dinamiklerin eş güdüm içinde etkin hale getirilmesini, harekete geçirilmesini sağlamak, değerlerin ve geleneklerin ekonomiye kazandırılması, katılımcı demokrasi, açıklık ve şeffaflık ilkelerinin hayata geçirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Havza birlikleri sayısı zamanla çoğalmıştır. Doğal ve kültürel çevrenin korunması çabaları, bu çalışmalarını destekleyen çeşitli projelerle güçlendirilmiştir. Örneğin, çeşitli yörelerde **Kültür evleri, Kent müzeleri, Kent atölyeleri** kurulmuş ve halen çalışmalarına devam etmektedir. Bu projeler, **Kamu – Yerel - Sivil – Özel** birlikteliklerin bir ürünüdür.

Bu modellerin dışında:

1- Tarihi Kentler Birliği birçok belediyeye gerek maddi gerekse teknik destek vererek . kültür mirasının korunması yönünde birçok proje ve bu projelerin uygulanması çalışmalarını yapmaktadır.

2-ÇEKÜL Vakfı, çeşitli Belediyeler, Valilikler ve Kaymakamlıklarla bu yönde gerek proje ve gerekse uygulama çalışmaları yapmaktadır.

3-Bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan gerek proje gerekse uygulama örneklerini özendirme amacıyla her yıl ‘Tarihi ve Kültürel mirası koruma proje ve uygulama özendirme yarışması’ düzenlemekte ve bu yöndeki çalışmaları teşvik etmektedir.

Doğal ve kültürel varlıkların / alanların, korunması konusunda proje üretmek ya da yerel dinamiklerin harekete geçirmesi yoluyla uygulamaların gerçekleştirilmesinin yanı sıra yerel düzeydeki girişimler de yadsınamayacak düzeydedir. Özellikle TMMOB’a bağlı Meslek Odalarının çabaları, bu anlamda kayda değerdir. Kentsel ve kırsal alanlardaki doğal ve kültürel varlıkların yok olmasına neden olacak yatırımlar ile Yerel Yönetimler tarafından onaylanan planlar yoluyla bu alanlar üzerinde yaratılan riskler, Meslek Odaları tarafından yerel platformlarda tartışma konusu edilmekte, kamuoyu yaratılmakta ve gerekli olduğu durumlarda da koruma lehine yargı yoluna başvurulmaktadır. Bu konuda Meslek Odaları tarafından Belediyelerin uygulamalarına karşı açılan dava sayısı oldukça kabarıktır. Bu girişimlerin, korumacılık geçmişinde önemli kazanımlar kaydettiği unutulmamalıdır.

Genel anlamda bakıldığında ülke demokrasi tarihinde çok önemli pratikler geliştirmiş olan sivil inisiyatif, rasyonellerini, kentli sorumluluğu ve toplum yararı temelinde geliştirmekte ve meseleyi ekoloji / kültür ile ekonomi arasındaki bir çatışma olarak tanımlamaktadırlar. Buna karşılık yerel sivil inisiyatiflerin, koruma kararı alınmış alanların yaşam kalitesinin yükseltilmesine ilişkin alternatif politikalar ve projeler üretmemiş oldukları bunun yerine, Koruma Bölge Kurullarının aldığı koruma yanlısı kararları desteklemekle yetindikleri vurgulanmalıdır. Kuşkusuz bunda, sivil muhalefeti oluşturan kesimlerin, sadece toplumun belirli bir kesimini temsil etmesi, meslek etiği bağlamında sorumluluk ve gönüllülük temelinde görev üstlenmesinin payı büyüktür. Bir başka anlatımla tabanda geniş halk kesimlerinin kamu yararı bilinci ile geliştirecekleri gönüllü katılım süreçlerinin eksikliğini telafi etmektedirler. Bir diğer boyutuyla da meslek alanları ile ilgili sorunlarla baş etmek zorunda bırakılmaktadırlar. Bu nedenle de Meslek Odalarının ve kentli entellektüel kesimin koruma yanlısı söylemleri, elitist olmakla suçlanmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimlerin korumaya karşı politikalarla yaptıkları uygulamalara karşı yine de en önemli dirençlerden birisi meslek örgütlerinden gelmektedir.

Doğal varlıkların/mirasın korunmasında etkin bir şekilde çalışan ülke genelinde ve yerelde örgütlenmiş çok sayıda sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Türkiye Ormancılar Derneği, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği bu kuruluşların öncüleri olarak söylenebilir. Doğal Hayatı Koruma Derneği, WWF Türkiye, Doğa Derneği, TEMA, Kuş Araştırmaları Derneği gerek kırsal kalkınma, gerek ormancılık gerekse doğa koruma alanlarına ilişkin bir çok projede yer almışlar, yerel STK lar ile işbirliği içinde uygulamalar yapmaktadırlar. Beyşehir Gölü havzasında bulunan yerleşim birimlerinin oluşturduğu “göl yönetim birliği” “alan yönetimi” açısından önemli bir çaba olarak örnek oluşturmaktadır.

II.3.2.3 Özel Kişiler ve Tüzel Kuruluşlar

Koruma alanında yer alan diğer aktörler arasında, özel mülk sahipleri ile tüzel kişilikler

de sayılabilir. Özellikle 1980'ler sonrasında, kamunun küçültülüp, kamu hizmetlerinin özel sektöre devredildiği süreçte özel sektörün koruma alanındaki etkinliği de artmıştır. İster doğal alanlar, isterse tarihsel-kültürel mekanlar olsun, özellikle yoğun gelişme, büyüme stratejilerinin nesnesi konumunda iseler, gelişme, büyüme, yapılaşma taleplerinin karşılanacağı potansiyel alanlar olarak görülmektedirler. Bu tutum, kullanım kararının değiştirilmesine yönelik süreci tetiklemekte ve değişimin yönünü belirleyici olmaktadır. Doğal ve/veya tarihsel nitelikli olup kentsel gelişme sürecinde potansiyel bir alan olarak görülen alanların dönüştürülmesi kararında yaşanan süreç, tarafların kendi rasyonellerini maksimize etme biçimlerini görmek açısından çok öğreticidir. Çok aktörlü olarak sürmekte olan rant savaşlarında, konuya müdahil olan farklı taraflar ve eylemlerine ilişkin rasyonelleri şu şekilde sıralanabilir:

- **Doğal alan mülk sahibi-kullanıcılar:** Anayasa ve ilgili kanunları gereği mülkiyete konu olması mümkün olmayan kamuya ait orman alanları ile ekonomik faaliyetin bir parçası olarak geçici iskan alanları olan mera, yaylak, kışlak gibi kamusal alanların “vasıf” değişikliğine yol açan kullanım taleplerinin baskısı giderek artmaktadır. Bu baskı sonucunda Mera Kanununda mülkiyete konu olamayacağı ve ortak kamu kullanımındaki alanlar olarak tanımlanan mera, yaylak, kışlak gibi alanlar için Mera Kanununda istisna düzenlemeleri yapılarak mülk edinme ve yapılaşma yolu açılmıştır.

Ancak, orman alanları için bu yönde yapılan düzenlemeler gerek Anayasa gerekse Orman Kanununun amir hükümleri nedeniyle yargı yolu ile iptal edilmişlerdir.

Özellikle yasadışı yapılaşmanın biçimlendirdiği kentlerin, yoksun olduğu, sosyal, teknik ve kültürel altyapı gereksinimleri en ucuz ve kolay yol ile bu alanlardan karşılanma isteği gün geçtikçe artmaktadır. Talep edenler bu alanları boş alan yada yeşil alan/ağaç topluluğu olarak algılamaktadır. Orman alanlarında turizm tesisi ve altyapı (yol, su ve elektrik hattı vb) tahsisleri ile örtülü şekilde vasıf değişikliği fiili olarak gerçekleştirilmektedir. Bunlara ek olarak tarla açma, yangın gibi faktörlerin eklenmesi bu baskının etkisini arttırmasına neden olmaktadır.

Orman alanı içinde turizm tesisi tahsisi, herhangi bir altyapı tahsisi, açma ile elde edilen tarım alanları yada yapılaşma hakkı verilen “özel orman alanları”na bitişik alanlar kullanım baskısının en fazla hissedildiği kesimlerdir. Talep yaratanlar bu alanları kentler için yeşil alan, ikinci konut için sayfiye yeri, en ucuz rant kaynağı olarak görmektedirler. Bu yaklaşım “kent ormanı”, yegane kalkınma sektörünü turizm sektörü olarak gösterip turizmi çeşitlendirme adı altında “yayla turizmi”, “doğa turizmi” vb masum yaklaşımlarla “kitle turizmine” dönüştürülen “ekoturizm faaliyeti”, 2B uygulaması için yasal değişiklik çabaları ile kamu tarafından da cesaretlendirilerek desteklenmektedir.

- **Tarihsel alanda taşınmaz olan (Sit/Tescilli yapı) mülk sahibi-kullanıcılar:** Kentlerde yığılan sermayenin, özellikle 1980'ler sonrasında üretici alandan çekilmesi ve kent topraklarının önemli bir birikim nesnesi haline dönüşmesi, merkez kent ve çevresinde yer alan tarihsel alanların öneminin artmasını nedenlemiştir. Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının mülk sahiplerinin koruma karşıtı bir söylem geliştirmelerinde, sit alanlarını çevreleyen kentsel bölgelerin çok katlı olarak yapılaşması önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Öte yandan ekonomik gelişmenin olumsuz etkilediği kentsel sosyal kesimlerin giderek yoksullaşması, tarihsel nitelikli alanların dönüşmesine yönelik mülk sahibinin beklentilerini yükseltmiş ve rant baskısını arttırmıştır. Koruma mevzuatının getirdiği kısıtlamalar, parçalanmış mülkiyet

yapısı, veraset, tarihsel çevrenin güncel gereksinimleri karşılayamaması, tarihsel yapıların ve çevresinin fiziksel/sosyal özelliklerinin bozulmasını nedenlemekte, mail-i inhidam başvurularını arttırmakta ve tarihsel alanın dönüşme riskini arttırmaktadır. Köhneleşme toplumun büyük bir kesimince desteklenebilecek bir “mağduriyet söylemi”ne de haklılık kazandırmaktadır. Mağduriyetin giderilmesine yönelik öngörülen çözümler ise genel anlamda “yoksullaşma”ya karşı başkaldırı, tarihsel çevrenin koşullarının iyileştirilmesi ve koruma politikalarının öngördüğü ekonomik ve sosyal çözümlerin arttırılmasını talep etmek biçiminde ortaya çıkmamaktadır. Bu aşamada kurulan toplumsal ittifaklar, rantın paylaşımını hedeflemektedir. Kaçınılmaz olarak, yatırımcı-spekülatörlerle ortak hareket etmekte ve medyadan da destek aramaktadırlar. Yakın zamanda çıkarılan ve tarihsel alanların top yekun yıkılarak yenileme adı altında yok olmasının önünü açan 5366 sayılı Kanun, böyle bir ittifakın sonucu olarak yasalaşmıştır.

- **Yatırımcılar–Spekülatörler:** Doğal ya da tarihsel alan eğer kentsel gelişme stratejisi açısından önemli bir noktada konumlanıyorsa artan yapılaşma baskısı nedeniyle mülkiyetlerin el değiştirmesi hız kazanmaktadır. Özellikle veraset nedeniyle çoklu mülk sahipliliğinin olduğu taşınmazlarda, tüm hak sahipleri hızla payını almak istemektedir. Bu durumda potansiyel taşıyan taşınmazlar, sermaye sahipleri tarafından tek tek ya da topluca bir proje geliştirmek hedefli olarak satın alınmaktadır. Bu süreç özellikle metropol kentlerde örnekleri görüldüğü üzere, çoğunlukla tarihsel/doğal alanın barındırdığı sosyal çevrenin alandan uzaklaşmasını (soylulaştırma) ve yeni bir grubun kullanımına sunulması ile sonuçlanmaktadır. Sermaye çevresi için ise bu girişimin taşıyabileceği tek risk, öngörülen projenin gerçekleşme sürecinin gecikmesidir ki uzun vadede artacak olan taşınmaz değeri nedeniyle bu olasılık da avantaja dönüşmektedir.

- **Medya:** Bu çok aktörlü savaşta, medya müdahil olarak devreye girmektedir. Genel olarak tarihsel çevrenin köhneliği, doğal alanların ise verimsizleşmesinden bahisle dönüşüm/değişim yanlısı bir tavır izleyen medya, sermaye çevreleriyle yakınlığına bağlı olarak baskı dozunu arttırma eğilimindedir. Çoğunlukla Koruma Bölge Kurullarının almış olduğu sit/tescil kararları odaklı olarak ve yatırımların durdurulduğunu, gelişmenin, istihdam olanaklarının ve ekonomik büyümenin engellendiği, vatandaşın mağdur edildiği, “rant hakkı”nın engellendiği yönündeki görüşler üzerinden, koruma karşıtı bir söylem geliştirilmesine yardımcı olurlar. Medya yeni bir tüketim toplumu yaratılmasında da birincil rol oynamaktadır. Özellikle görsel iletişim olanaklarındaki gelişmelerin de yardımı ile, medyanın da idealize ettiği tüketim çılgınlığı artmakta, giderek toplumların uzun bir sürede oluşturduğu geçmiş değerler önemini yitirirken, bunların yerini ekonomik kaygıların yönlendirdiği “piyasa kültürü”nün moda değerleri almaktadır. Birörnek toplum ve birörnek kentler yaratılmaktadır. Batı kaynaklı televizyon dizileri, sinema filmleri ya da ürün reklamları dünyadaki pek çok ülkede aynı anda gösterime girerken, tek tip kültür yaygınlaştırılmaktadır. Aynı gereksinimleri duyacak, aynı beslenme tarzına sahip, aynı giyim kültürü içine sokulmuş, aynı haber ve yorumları izleyen, aynı tür müziği dinleyen, tek tip mekanlarda yaşayan toplumlar ise, giderek ulusal ve yerel değerlerine daha kolay yabancılaşmaktadır.

II.4. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Finansman Yapısı

Bu başlık altında doğal ve kültürel çevrenin korunması olgusuna ilişkin mevzuatın öngördüğü çerçevede yapılan yardımların yerel ve merkezi kaynakları ile yardımların yöneldiği özneler tartışılacaktır.

II.4.1 Türkiye’de Korumanın Finansmanına İlişkin Tespitler

Ülkemizdeki çeşitli yasal düzenlemeler, taşınmaz kültür varlığı maliklerine ve /ya da kullanıcılarına bazı katkılarda bulunulmasını öngörmüştür. Bu katkıların nedenleri şöyle sıralanabilir:

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının maliklerinin arazi ve/ ya da yapıları bazı kısıtlara bağlıdır. Örneğin bu malikler yapılarını yıkamazlar; daha büyük yapı yapamazlar, arazilerini diledikleri işleve uygun olarak kullanamazlar vb. Bu durum bu maliklerin belli oranda mağdur olmaları sonucunu getirmektedir. Bu mağduriyetin bir bölümünün de olsa giderilebilmesi için bazı katkılar öngörülmüştür.
- Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, kent ve kasabalarımızın geleneksel konut ve ticaret bölgelerinin bulunduğu alanlarda yaşayanlar çoğunlukla orta ya da alt/orta gelir grubundadırlar. Bir diğer deyişle, maliki oldukları ya da içinde yaşadıkları kültür varlığı niteliğindeki yapıda gerekli onarım ve yenileme işlemlerini karşılayacak parasal güçleri yoktur. Bu durumda korumanın gerçekleşebilmesi için bir katkı sağlanması gerektiği açıktır.
- Koruma ekonomik kaynak yaratabilmekte ve istihdama da katkıda bulunabilmektedir. Bu bağlamda geleneksel yapıların çağdaş işlevlere dönüşümü önem kazanmaktadır. Bu dönüşümün ilk ivmesinin verilmesi için de kaynağa gereksinim vardır.

Söz konusu mevcut yasal düzenlemelerde öngörülen katkılar ise özel ve tüzel kişilere yapılacak yardımlar ve yerel yönetimlere sağlanan yardımlar olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmaktadır.

II.4.1.1 Özel ve Tüzel Kişilere Yapılacak Katkılar

II.4.1.1.1 Özel Hukuka Tabi Özel ve Tüzel Kişilerin Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Kültür Varlıkları İçin Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından Yapılan Yardım

Bu katkı payının amacı, maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığını onaracak mali güce sahip olmayan özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilere, değişik nitelikte yardımlarda bulunmaktır. Katkılar özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilere yapılır. Hibe şeklindedir ve rölöve-restorasyon projelerinin hazırlanması ya da projesi mevcut kültür varlıklarının onarımı için ayrı ayrı verilebilmektedir. Uygulamalara verilecek katkılar için şu ölçütler geliştirilmiştir:

- Mevcut durumları ivedilikle ele alınmaları gereken yapılar,
- Mimari ve kültürel açıdan dönemsel ve bölgesel özellik gösteren yapılar,
- Niteliği bozulmamış sit alanları, korunması gerekli sokak veya meydanlarda yer alan yapılar,
- Başvurulduğu yıl içinde tamamlanabilecek projeler,
- Mülkiyeti gerçek kişilere ait taşınmaz kültür varlıkları,
- Mülkiyeti Bakanlar Kurulunca vergi bağışıklığı tanınan vakıflar ile kamuya yararlı derneklere ait taşınmazlar,
- Bunlar dışında kalan ve mülkiyeti tüzel kişilere ait taşınmazlar.
- Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılacak parasal yardımın tutarı, proje hazırlanması için 50.000 TL’yi, uygulamalar için tahmini uygulama bedelinin % 70’i olarak belirlenmiştir. Tahmini uygulama bedeli ne olursa olsun katkının tutarı 200.000- TL’yi geçemez.

II.4.1.1.2 Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Restorasyonu Amacıyla Verilen Toplu Konut Kredileri

2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullanılır. Bu kapsamdaki öncelikli projeler Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca (TOKİ) müştereken belirlenir. Kredi verilecek projelerin belirlenmesinde aşağıdaki kriterler dikkate alınmaktadır:

- Tarihi kent dokularının sağlıklılaştırılmasına yönelik olan ve yerel yönetimler vb. kurumların öncülüğü ve koordinasyonu ile gerçekleştirilecek projelere öncelik verilir.
- Kullanılacak kredilerde, bakım, onarım ve restorasyon işlemleri yapılacak taşınmaz kültür varlığının, mimari ve kültürel değeri, fiziki durumu, bulunduğu çevrenin özellikleri, kullanım amacı göz önünde bulundurulur.
- Taşınmaz kültür varlığının bakımı, onarımı ve restorasyonu için yapılacak işlemlerin, yapının kültür varlığı niteliğinin devamını sağlaması, gerekirse sağlıklılaştırılması ve işlev kazandırılması amacına yönelik olması zorunludur.

İdare tarafından kullanılacak kredinin miktarı, projenin keşif bedelinin en fazla %70'i oranında olup, 2005 yılı için bu miktar 75.000.-TL'yi geçemez. Her yıl kullanılacak kredi üst limiti finansman imkanları dikkate alınarak İdarece yeniden belirlenmektedir. Kullanılan kredinin faizi yıllık %4, vadesi ise 10 yıl olup geri ödemeler aylık sabit taksitler halinde tahsil edilecektir.

2003 yılından sonra kültür varlıklarının bakım, onarım ve restorasyon işleri için Toplu Konut İdaresince 159 projeye 12 milyon TL kredi açılmış, bunlardan 73'ü tamamlanmıştır.⁷

II.4.1.2 Yerel Yönetimlere Yapılacak Katkılar

II.4.1.2.1 Belediyelerin Koruma Alanında Hizmet Vermesi İçin Oluşturulan “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı”

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin %10'u “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı” olarak ayrılmış ve bu payın Belediyelerin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılması öngörülmüştür. Katkı payının kullanılmasında şu ölçütler göz önünde tutulmaktadır:

- Katkı, taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projelerin maliyetinin veya kamulaştırma bedelinin yüzde kırk dokuz (%49) unu aşamaz,
- Belediyelerin sınırları içindeki mevcut taşınmaz kültür varlığı oranı, mevcut durumu, önerilen projenin ilin kültürel değerlerine katkısı göz önüne alınacaktır,
- Ancak, planlama, projelendirme ve bunların uygulamaları ile sınırlı kalmak koşuluyla bu oran:
  - Büyükşehir belediyeleri için yüzde altmış (%60) a,
  - Büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyeleri ile ilk kademe belediyeleri için yüzde seksen (%80) e,
  - Büyükşehir belediyeleri dışındaki il belediyeleri için yüzde seksen beş (%85) e ve diğer belediyeler için yüzde doksan beş (%95) e kadar arttırılabilir. Bu konudaki yetki İl Valisindedir.

7

O.Balaban, "Planlama ve Mimarlık Ekseninde TOKİ Uygulamaları", Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu, Şubat 2009, basılmamış bildiri.

Katkı payı kamulaştırma, projelendirme ve planlama, uygulama alanı olmak üzere üç ana başlık altında istenmektedir.

Kamulaştırma Alanında: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma yasasının 15. maddesine göre belediyeler kamulaştırma yapmak yetkisine sahiptir. Böylelikle belediyeler;

- Tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge Kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırabilirler.
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanları, imar planında yola, otoparka, yeşil sahaya rastlıyorsa belediyelerce kamulaştırabilirler.
- Koruma Amaçlı İmar Planlarının uygulanması için kamulaştırma yapabilirler.

Projelendirme ve Planlama Alanında: Belediyeler bu başlık altında şu konularda hazırlanacak plan ve projeler için katkı payından ödenek isteyebilirler:

- Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapımı,
- Koruma Amaçlı İmar Planlarında tespit edilmiş ve plan ölçeğinden daha alt ölçeklerde ve ayrıntıda çalışılması gereken özel proje alanlarına ilişkin planların yapımı,
- Sokak sağlıklaştırma projelerinin yapımı,
- Korunması gerekli bir yapı ya da yapı grubunun çevresinin düzenlenmesine ilişkin plan ve projelerin yapımı,
- Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının korunması, onarımı ve yeniden kullanımı için gerekli rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin yapımı.

Uygulama Alanında: Yukarıda sıralanan plan ve projelerin uygulanması sürecinde de katkı payı istenebilmektedir. Kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama taleplerinin valilik tarafından değerlendirilmesinde aşağıdaki öncelik sırası dikkate alınmaktadır:

1. Mevcut durumu nedeniyle öncelikle ele alınması gereken tek yapılar ya da yapı grupları
  - a. Onarımı devam edenler,
  - b. Malzeme, taşıyıcı sistem ve zemin sağlamlaştırılması gerekenler,
  - c. Nakil gerektirenler.
2. Koruma Amaçlı İmar Planları,
3. Koruma Amaçlı İmar Planlarında özel proje uygulama alanı olarak ayrılmış yerlerdeki proje ve uygulamalar,
4. Sokak sağlıklaştırma ile çevre düzenleme proje ve uygulamaları,
5. Kentsel sit alanlarındaki kamuya ait taşınmaz kültür varlıkları ve anıt yapılar ile koruma alanlarına ilişkin proje ve uygulamalar,
6. Diğer taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin proje ve uygulamalar,
7. Kamulaştırmalar.

Değerlendirmede öncelik sırasının belirlenmesinde belediyelerin maliyete katılma oranı da dikkate alınmaktadır.

II.4.1.2.2 Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapımı İçin Öngörülen Ödenekler

Koruma Amaçlı İmar Plânlarının yapımı için belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konulmakta olup, İl Özel İdareleri ise bütçelerinde Koruma Amaçlı İmar Plânlarının yapımı için ödenek ayırmaktadırlar.

II.4.1.2.3 Belediyelerin İmar Uygulamalarına Yapılan Yardımlar

Belediyelerin imar uygulamaları yapabilmeleri için Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca verilen bir yardım türüdür. Bu yardım kamulaştırma ve düzenleme alanlarında verilir. Bakanlıkça onaylı 4 yıllık imar programında bulunması koşulu ile kamulaştırma alanında tarihi ve turistik eserlerin ve anıt çevrelerinin açılması işlerine, düzenleme alanında ise tarihi ve turistik eserlerin çevrelerinin düzenlemesine ilişkin uygulamalara verilmektedir. Ödeneklerin tahsisinde şu ölçütler göz önünde tutulmaktadır:

1. Tarihi, Turistik ve Sanayi yönünden hızlı gelişme gösteren belediyeler,
2. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri belediyeleri ile kalkınma öncelikli yöreler belediyeleri,
3. Küçük kasaba ve ilçe belediyeleri,
4. Uygulanması öngörülen proje için belediye katkısı olarak bütçelerine yeterli ödenek koymuş olan belediyeler,
5. Evvelki yıllarda yardım almış olup da, ödenekleri amacına ve usulüne uygun olarak sarf etmiş belediyeler.

Türkiye’de koruma ile ilgili çalışmalara finans ve bilgi yardımı açısından yardımcı olan kuruluşlardan biri de UNESCO ve ICOMOS’tur. Özel evrensel değeri olan dünya kültürel ve doğal mirasını korumak için “Dünya Mirası Fonu” adı altında bir fon kurulmuştur. Bu fonun kaynakları, sözleşmeye taraf devletlerin yaptıkları zorunlu ve gönüllü katkılar, diğer devletlerin katkı, hibe ve bağışları, Birleşmiş Milletler Eğitim - Bilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler Sisteminin diğer örgütleri, özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma programı ve diğer hükümetlerarası örgütlerin, resmi veya özel kurum ve kişilerin katkı, hibe ve bağışları, her türlü faiz gelirleri, fonun yararına düzenlenen faaliyetlerden sağlanan bağış ve gelirler ile Dünya Mirası Komitesi’nce hazırlanacak Fon Yönetmeliği’nde belirtilen diğer bütün kaynaklardır. Dünya Kültür Mirası Komitesi’nce verilen yardımlar, kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesinden çıkan sorunlarla ilgili sanatsal, bilimsel ve teknik incelemeler, onaylanan çalışmanın doğru biçimde yürütülmesini sağlamak için uzmanların, teknisyenlerin ve nitelikli işgücünün temini, kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi alanlarında her düzeydeki görevli ve uzmanların eğitimi, ilgili devletlerin sahip olmadığı veya elde edebilecek durumda olmadığı araçların sağlanması, uzun vadede ödenebilecek düşük faizli veya faizsiz borçlar, istisnai durumlarda ve özel nedenlerle geri ödenmesi gerekmeyen hibeler biçiminde olabilmektedir.

Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği’ne göre, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi’nin gelirleri, ilgili Bakanlığın bütçesine konulacak ödeneklerden, üyelere toplanan aidatlardan, çeşitli bağışlardan, yayınlardan, kurumlarca yapılacak yardımlardan oluşmaktadır.

II.4.2 Türkiye’de Korumanın Finansmanına Katkı Sağlayan Kurumlar ve Kurumlar Tarafından Yapılan Yardım Miktarları

Türkiye’de mevcut sistemde korumanın finansmanı merkezi yönetimin genel bütçesinden ayrılan pay ve yerel yönetimlere emlak vergisinin % 10’u oranında ödenen taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait katkı payları ile sağlanmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin sistem içinde aktif rol almadıkları görülmektedir. Tarihi Kentler Birliği gibi sivil toplum örgütlerinin korumaya yönelik çabaları devam etmektedir. 2004 yılından itibaren hem proje hem de uygulama olmak üzere Tarihi Kentler Birliği tarafından her yıl 2.000.000 YTL⁸ (iki trilyon) harcama yapılmaktadır. Ancak sözkonusu çalışmaların sınırlı ve sayıca az alması sebebiyle korumanın finansmanı merkezi ve yerel yönetim olmak üzere 2 düzeyde ele alınmıştır.

8 Tarihi Kentler Birliği

II.4.2.1 Merkezi Yönetim

II.4.2.1.1 Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü yatırım bütçesinde son üç yıl itibariyle kültür ve tabiat varlıklarının onarım ve projeleri için ayrılan ödenekler aşağıda verilmektedir.

Tablo II.1 : Kültür Ve Tabiat Varlıkları Proje ve Onarımları Ödenekleri

YILLAR	PROJE (TL)	ONARIM (TL)
2006	5.000.000	31.500.000
2007	5.358.000	29.102.000
2008	4.950.000	47.500.000

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Genel Müdürlük bütçesi içinde ayrıca “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik” çerçevesinde yapılacak yardımlar için ayrılan ödeneklerin yine son üç yıl itibari ile dağılımı aşağıda verilmektedir. 2009 yılı bütçesinde de 11.000.000 TL ödenek talep edilmiştir.

Tablo II.2 : “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik” Çerçevesinde Ayrılan Ödenekler

YILLAR	PROJE YARDIMI (TL)	PROJE UYGULAMA YARDIMI (TL)
2006	1.878.429 (222 adet)	1.572.237 (38 adet)
2007	1.265.260 (194 adet)	3.355.000 (92 adet)
2008	4.324.612 (_)	3.545.000 (-)

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Son üç yıl içinde kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve çevre düzenlemelerinin yapılabilmesi için ayrılan **kamulaştırma** ödenekleri ve gerçekleşme durumuna ilişkin bilgiler de aşağıda verilmektedir.

Tablo II.3 : Kamulaştırma Ödenekleri ve Gerçekleşme Durumları

YILLAR	ÖDENEK (TL)	HARCANAN (TL)
2006	4.500.000	4.486.348
2007	4.748.000	4.735.291
2008	5.994.000	-

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu kapsamında gelir vergisi stopajı

indirimi, sigorta primi işveren paylarında indirim, su bedeli indirimi ve enerji desteği, hafta sonu ve resmi tatillerde faaliyette bulunabilme gibi teşvik ve indirimlerle yatırımcı ve girişimcinin kültür varlıklarının korunması ve yaşatılması için yatırım yapması desteklenmektedir. Ancak bu teşvik ve muafiyetlerin de yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. 5225 sayılı “Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu” kapsamında bugüne kadar herhangi bir teşvik verilemediği, sadece 8 adet girişimciye teşvik belgesi verildiği, 2 adet girişimciye de taşınmaz tahsisi yapıldığı, ancak 2009 yılı bütçesinde 5225 sayılı kanun kapsamında yapılacak teşvikler için 300.000 TL ödenek talep edildiği Genel Müdürlük yetkililerince ifade edilmiştir.

II.4.2.1.2 Vakıflar Genel Müdürlüğü

Vakıflar Genel Müdürlüğü 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tescili, muhafazası, onarımı ve yaşatılmasından sorumludur. Vakıflar Genel Müdürlüğü eski eser onarımları için yıllık restorasyon hedeflerine koşut, bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik olarak eserlerin restorasyonuna ilişkin ilkeler belirlemektedir. Kurumun bütçesinden kültür varlıklarının restorasyonları için ayrılan ödenek miktarları ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile getirilen vergi düzenlemeleri aşağıdaki gibidir:

1. Vakıflar Kanununun 28. Maddesinde belirtilen “sermayesinin yüzde ellisinden fazlası Genel Müdürlüğe veya mazbut vakıflara ait işletme ve iştiraklerin; Kurumlar Vergisi matrahının %10’u, yeterli geliri bulunmayan mazbut vakıflara ait vakıf kültür varlıklarının onarımında kullanılmak üzere Genel Müdürlüğe aktarılır” hükmü ile kültür varlıklarının onarımı için kaynak yaratılmıştır.

2. 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’nun 77. maddesi ile Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların tüm iş ve işlemleri, her türlü vergi, resim, harç ve katılım payından istisnadır.

3. Vakıf kültür varlıklarının onarımları ve restorasyonları ile çevre düzenlemesi ve kamulaştırma işlemleri, 180 sayılı Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tâbi değildir. Vakıflar adına kayıtlı taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının; bakım, onarım ve restore edilmesi, yaşatılması, çevre düzenlemesi ve kamulaştırılması dahil Genel Müdürlüğün kontrolünde gerçek ve tüzel kişilerin kendileri tarafından yapılacak harcamalar, bağış ve yardımlar ile sponsorluk harcamalarının tamamı Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahından düşülmektedir. Kuruluşunda veya kurulduktan sonra vakıflara bağışlanan taşınır ve taşınmaz mallar Veraset ve İntikal Vergisinden istisnadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2006 yılında 163.487.000 TL yatırım ödeneği ayrılmıştır. Söz konusu ödeneğin %75,62’ si toplam 123.634.000 TL’ye karşılık gelen miktarı eski eser onarım ve proje işlerine harcanmıştır. Dolayısıyla 2006 yılında 362.650.417 TL olan genel bütçenin % 34,09’u, yatırım bütçesinin %75,62’ si eski eser onarımları ve proje işlerinde kullanılmıştır.

2007 yılında yatırım için başlangıç bütçesi olarak 183.600.000 TL ödenek öngörmüş olup, 2007 yılı içerisinde nakit karşılığı gösterilerek 55.000.000 TL ödenek eklenmiştir. Toplamda 238.600.000 TL yatırım ödeneğinin 164.305.000 TL’si eski eser onarım ve proje işleri için ayrılmış ve 159.816.000 TL’si harcanmıştır. Ancak yıllara sari işler nedeniyle ödeneğin 4.489.000 TL’si 2008 yılında kullanılacaktır. Dolayısıyla eski eser onarımı için 164.305.000 TL kaynak ayrılmıştır. 2007 yılı Vakıflar Genel Müdürlüğü genel bütçesi 400.446.360 TL olup, sözkonusu toplam bütçenin %39,91’i, yatırım bütçesinin ise % 66,98’i eski eser onarımları ve proje işleri için ayrılmıştır.

Tablo II.4 :

YILLAR	TOPLAM BÜTÇE	YATIRIM BÜTÇESİNİN TOPLAM BÜTÇEYE ORANI (%)	YATIRIM BÜTÇESİ	HARCANAN ÖDENEĞİN YATIRIM BÜTÇESİNE ORANI (%)	HARCAMA MİKTARI		
					TOPLAM (TL)	PROJE (TL)	ESKİ ESER ONARIMI VE RESTORASYON (TL)
2006	362.650.417	45,08	163.487.000	75,62	123.634.000	9.152.000	114.482.000
2007	400.446.360	59,58	238.600.000	66,98	159.816.000	5.000.000	154.816.000
2008	414.537.000	48,46	200.882.000	64,95	130.473.947	17.057.333	113.416.614

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

2008 yılında ise 200.882.000 TL yatırım ödeneği öngörülmüş olup; bu ödeneğin 130.473.947 TL'si eski eser onarımı ve proje işleri için ayrılmıştır. Yatırım bütçesinin % 64.95'ine karşılık gelen 130.473.947 TL'lik kısmı Kasım Ayı itibariyle harcanmıştır. Eski eser onarımları ve restorasyonları için ayrılan ödenek ise toplam harcanan ödeneğin % 84.16'sını kapsamaktadır.

Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) koordinasyonunda Suriye-Şam Süleymaniye Külliyesi, Kosova-Priştina Fatih Camii ve Kosova-Prizren Sinan Paşa Camii'nin restorasyonunda teknik yardım sağlamaktadır.

Tarihi İpek Yolu Güzergahındaki han, hamam ve kervansaray gibi eserler de restorasyon kapsamına alınmış olup; bu eserler Restore-Et-İşlet-Devret modeli ile değerlendirilmektedir. İpek Yolu'nda bulunan 74 adet vakıf eserinin 39 tanesinin restorasyonları yapılarak otel, restoran, dinlenme tesisi, hediyelik eşya satış merkezi gibi fonksiyonlar verilmek suretiyle turizm amaçlı değerlendirilecektir.

II.4.2.2 Yerel Yönetim

Yerel yönetimlerin koruma alanında yaptıkları doğrudan veya dolaylı katkı ve maddi desteğin miktarlarına ulaşmak mümkün olamamaktadır. Çalışma kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Trabzon Belediyesinden bazı sayısal veriler alınabilmektedir. Bu verilerin ülke geneli için bir sonuç çıkarılmasına olanak vermemesine karşılık, farklı bölge ve ölçeklerdeki yerel yönetimlerin koruma konusundaki tutum ve davranışları açısından fikir verebilecek bağlamsal örnekler olarak değer taşımaktadır. İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve İzmir Valiliği'nin yaptığı koruma ile ilgili çalışmalar ekte verilmiştir (Ek 4-5).

Son dönemde yerel idarelerin koruma ile ilgili önemli çalışmalar yaptıkları, Tarihi Kentler Birliği örgütlenmesi altında toplanan belediyelerin yaratılan bu heyecan ve ivme ile kendi şehirlerinin tarihi ve kültürel değerlerinin korunması ve yaşatılması anlamında bazı çaba ve çalışmalara başladıkları bilinmektedir. Bu çalışmalar içinde Koruma Amaçlı İmar Planlarının yaptırılması, sokak sağlıklılaştırma projeleri, meydan ve çevre düzenlemeleri, zaman zaman kültürel amaçlı kullanımlar için kültür varlıklarının kamulaştırılması ve onarılması, kısıtlı da olsa altyapı çalışmalarının yapılması sayılabilir. Yerel yönetimlerin doğal değerlerin korunması ile ilgili algılamaları ise ne yazık ki park ve bahçe düzenlemelerinden öteye geçememektedir. Kültür Varlıklarının korunması için yerel yönetimlere ayrılan bir diğer kaynak ta emlak vergilerinin %10'nu oranında toplanan "kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ait katkı payı"dır. 2007 sonu itibariyle ülke genelinde katkı payı hesaplarında 234 milyon TL para

biriktiği, bu paranın 90 milyon TL'sinin belediyeler tarafından kullanıldığı halihazırda bu paranın 140 milyon TL'sinin durduğu açıklanmıştır.⁹

2005 yılından itibaren Ordu, Rize, Giresun, Trabzon ve Gümüşhane illerinde emlak Vergisi'nin % 10'u oranında ödenen taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait katkı paylarına bakıldığında söz konusu kaynağın yalnızca % 18'ünün kullanıldığı görülmektedir. Kaynakların % 82'si kullanılmayı beklemektedir.

Tablo II.5 :

İLLER	KULLANILAN (TL)	KULLANILMAYAN (TL)	TOPLAM (TL)
ORDU	176.000	266.000	442.000
RİZE	-	700.000	700.000
GİRESUN	-	515.956	515.956
TRABZON	510.000	1.465.000	1.975.000
GÜMÜŞHANE	-	114.000	114.000

Kaynak: Trabzon Belediyesi

Bu durum belediyelerin bu kaynağın kullanılabilmesi için yeterli ve nitelikli proje üretmede sıkıntısı olduğunu göstermektedir.

II.5. Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutu

II.5.1 Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutu: Tespitler

II.5.1.1 Korumanın Sosyal Boyutu

Kentsel alan sınırları içinde kalan doğal ve kültürel alanları ilgilendiren sorunlar, gerek ülkemizde ve gerekse uluslar arası düzeyde benzerlikler taşımaktadır. Kentlerin hızlı büyüme süreci içine girdiği dönemlerde genel gelişme eğilimi, yayılarak büyüme olmuştur. Kuşkusuz bunda 19.yüzyılla birlikte gelişen modernleşme eğilimlerinin etkisi de büyüktür: Eski olan kötülenmiş, demode bulunmuş ve yeni çağlarda “yenileşme güdüsü” ilerlemenin temel itici gücü olarak görülmüştür. Bu tarz bir büyümenin ve kentleşme anlayışının, doğal ve kültürel alanlar üzerindeki etkisi terk edilme, yalnızlaşma ve eski sosyal dokusunu kaybetme yönünde olmuştur.

Eski kent dokusu çevresinde yer alan ve tarihsel kültürel alanla bütünlük içinde var olan kırsal miras / doğal alan, bu gelişmeden olumsuz etkilenmiş ve büyüme kuşaklarının içinde yutulmuştur. Terk edilen tarihsel çevrenin boşalan sosyal dokusunun yerini, büyüyen kentteki yeni sektörlerin gereksinim duyduğu ucuz işgücü almış; bu alanlar yasadışı gelişmeler / gecekonduyla birlikte göç edenlerin potansiyel barınma alanlarını oluşturmuştur. Gerçekte bu olgu bir kısır döngünün de başlangıcıdır: Köhneleşen tarihsel çevre yoksullaşmakta, yoksul sosyal kesimler, kendini yeniden üretemeyen bu kentsel çevrede her türlü kentsel hizmetten de yoksunlaşmaktadır.

Kentsel büyüme halkalarının merkezinde kalan tarihsel alanlar, ülkemizin tek merkezli büyüme

⁹ Denizli Milletvekili Selma Aliye KAVAF'ın “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”na ilişkin konuşmasından (22.01.2009 tarihli TBMM, Genel Kurul Tutanağı, 23.Dönem, 3.Yasama Yılı, 48.Birleşim.)

eğiliminin vazgeçilmez alanı olarak kalmış, genel eğilim olarak yeni kent merkezinin, tarihsel merkezin uzantısı olarak gelişmesi nedeniyle fonksiyonel önemini sürdürmüştür. Geleneksel merkez çevresindeki geleneksel konut dokusu, merkezin zaman içindeki büyüme eğilimi karşısında fonksiyonel olarak dönüşmüş, küçük imalat birimlerinin yer seçtiği alanlar haline gelmiştir. Kuşkusuz bu dönüşümün geleneksel doku üzerindeki olumsuz mekansal etkisi, dönüşen sosyal dokunun yarattığı olumsuzluktan daha az yıkıcı olmamıştır.

Türkiye’de günümüze kadar sürdürülen tarihsel ve kültürel çevrelerin korunması ve sağlıklılaştırılması (islah¹⁰ / sanitasyon¹¹) politikalarının başarılı olduğunu söylemek olası değildir.

Özellikle, 1950 sonrası kırsal alandan kentlere yaşanan göç ve hızlı kentleşme, 1980 sonrasında ikinci konut ve turizm amaçlı kıyı yağması ile 1990 sonrası güvenlik ve ekonomik nedenlerle başlayan göç olgusu, kentleri yeni bir yapılanma ile yüz yüze bırakmıştır. Önce kent çeperlerinde başlayan yasal olmayan yapılaşmalar (gecekondu), giderek imar aflarıyla, kentleri sarmış ve günümüzdeki başlıca kentsel sorunlardan biri haline gelmiştir. Kentlerin hızlı büyümesiyle, geleneksel kent dokularında ve tarihsel kent merkezleri üzerinde de aşağıda özetlenen olgular ortaya çıkmıştır:

- “İmar” adı altında geleneksel dokuya uyumsuz yol açma, imar haklarını arttırma vb. koruma ve sağlıklılaştırma hedefi olmayan, hatta tamamen yıkıp ortadan kaldırmayı amaçlayan planlamalar yapılmaktadır.
- Bu planlar doğrultusunda, arsa biriktirme (spekülasyon) amaçlı olarak kentlerde geleneksel kent dokularının (kentsel sitler ve bir kısım gecekondu alanları) yıkılarak yerine dokuya aykırı taban alanları ve yükseklikler ile çevreye uyumsuz yeni yapılaşmalar oluşmaktadır.
- Kentsel koruma kararı verilmesi ile eski plan uygulamaları durdurulmakta, ancak korumaya yönelik planlama ve uygulama çalışmalarının yetersizliği nedeniyle, geleneksel dokularda ve tarihsel kent merkezlerinde bakımsızlık, korunamama, köhneleşme ve terk edilme nedenleri ile çöküntü bölgelerine dönüşmektedir.
- Giderek aşırı yapı ve nüfus yoğunlaşması nedeniyle oluşan ulaşım ve otopark sorunları, çevre kirliliği sorunları, tüm kenti olduğu kadar kent ve kent çeperlerinde kalan doğal ve kültürel alanların tahribini hızlandırmaktadır.
- Mülk sahipleri geleneksel dokuları terk etmekte, bu alanlar sosyal olarak dönüşmekte, yasadışı eklenti ve kaçak yapılarla dolmaktadır.
- Kentlerin göç alma hızı, gelişme potansiyelleri, geleneksel dokunun niteliği (yapı malzemesi ve dokunun yeni gelişen kent kesimleri ile olan ilişkileri) turizm potansiyeli, tarihi çevrenin köhneliği, merkeze yakınlığı ve yerel yönetimlerin yaklaşımları, her kentte tarihsel ve kültürel çevrenin korunmasını ve yenilenmesini farklı kılmaktadır.
- Tarihsel çevreler nadiren işlevlerini koruyarak günümüze kadar gelmektedir. Bu çevreler işlevlerini kaybetmelerine rağmen değişik kullanışlara dönüşerek varlıklarını sürdürmektedir.

Ancak o beldenin çöküntü alanı olarak görülmekte, diğer ülkelerdeki gibi bir prestij alanı haline gelmemektedir. Bazı yapılar ise hem işlevlerini yitirmeleri hem de yeni işlev ve kullanışları barındırmaya elverişli olmamaları nedeniyle terk edilmekte veya koruma altına alınıp, piyasa süreçlerine göre cazip bulunmadığı için metruk halde bırakılmaktadır. Bu kesimlerde yaşayan aileler, getirilen koruma ve bakım kurallarına uygun olarak, bu yapılara harcama yapacak güçte bulunmamaktadır.

10 Düzeltme, iyileştirme, Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, s. 349.

11 Sıhhi şartları geliştirme, eksik sıhhi tesisatları yerine koyma; hıfzıssıhha; halk sağlığını koruma önlemleri .

Bu kesimlerde yaşayanlar, ekonomik olarak güçsüz, dışlanmış ve yoksullaştırılmış kesimler olması ile paralel olarak sosyal ve kültürel açıdan da eğitimsizdir.

Doğal ve kültürel çevrenin korumasının sosyal boyutu daha çok koruma alanlarında yaşayanlar ve süreçte rol alan aktörlerle ilgili olarak tariflenebilir. Koruma alanlarında yaşayanlar, kentin genellikle en eski, geçmişten bu güne tarihi çevrede yaşayanlar ile kente yeni gelerek barınma ve yaşama çabasında olanların bir araya getirdiği karmaşık sosyal yapıyı oluşturur.

Kentsel koruma alanları genellikle kentin yıpranmış, çöküntü bölgeleri olduğundan, bu kesimlerde yaşayanlar da kentin genellikle dışlanmış, alt ve orta-alt gelir gruplarıdır. Bu nedenle tarihsel çevre korumasının en önemli boyutu, yapıları korumak olduğu kadar, bu gelir gruplarının da refahını iyileştirici ve yoksulluğu azaltıcı önlemler alınmasıdır. Tarihsel çevreler gerekli sağlıklaştırma ve iyileştirme politika, plan, proje ve programları ile ele alınıp korunmadığı zaman bu kesimde gecekondulaşma, kaçak yapılaşma, köhneleşme gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Son 10 yılda kentsel büyümenin fiziksel / doğal eşiklere dayandığı kentlerde, erişim, ulaşım ve kentsel hizmetlerin adil ve eşit dağılımı, önemli bir sorun haline gelmiştir. Kentlerin yayılarak, doğal alanları tüketerek ve kontrolsüz büyümesinin yanı sıra birbirinin aynısı mekanların oluşturduğu kimlik ve aidiyet bunalımları, yeni mekan arayışlarını gündeme getirmiştir. Bu nedenle kırsal / doğal alanlar, kentli yeni üst gelir grubunun konut talebinin yöneldiği alanlar olarak önem kazanmıştır. Sulak alanlar, tarım alanları, özel ve kamu ormanları ve korulukları, meralar, deniz ve göl kıyıları, yaylalar gibi ayrıcalığa sahip her türlü doğal alan, imar yağmasının nesnesi haline gelmiştir.

Bu çerçevede tarihsel / kültürel alanlara ilişkin gelişmeler ise, merkezin yeniden keşfi olarak nitelendirilebilir. Tarihsel alanlar, kentin merkezi halkasında yer almayı sürdürmektedir. Ulaşım ve kentsel hizmetlerin düğüm noktasındadır ve önemli bir yapı stoku sunmaktadır. Sahip olduğu bu avantajlar, yeni entelektüel ve üst gelir grubuna doğal ayrıcalıklar taşıyan alanlar kadar cazip olan yeni olanaklar sunmaktadır: özgün, otantik, yerel, kültürel özelliklere sahip tarihsel doku, tektipleşen imarlı alanlara alternatif yeni olanaklar sunmaktadır. Bireysel ayrıcalık arayışının yüceltildiği kısıktıldığı bu ortamda, tarihsel alanlara yönelen entelektüel kentli, bu alanların sosyal dokusunu yeni bir değişimle yüz yüze bırakmaktadır: Artık tarihsel alanlar, yoksullara bırakılmayacak kadar ekonomik anlamda değerli, kültürel anlamda ayrıcalıklıdır. Planlama, tasarım terminolojisine Soylulaştırma / Mutenalaştırma / Seçkinleştirme (Gentrification) olarak geçen yaklaşımların temel dayanağını oluşturan bu gelişmeler, son yıllarda İstanbul Tarihi Yarımada ve Galata Bölgesi, Ankara Kalesi, İzmir Kemeraltı gibi metropol kentlerin merkezinde kalan tarihsel dokunun dönüşmesinin en önemli nedenini oluşturmaktadır. Tarihsel dokuda Soylulaştırmayı hedefleyen girişimlerin, bu alanda yaşayan “insanın ve yaşamının korunması”nın, tarihsel çevrenin korunması ve yaşatılmasının en önemli bileşeni olduğu gerçeğini dikkate almadığı vurgulanmalıdır.

II.5.1.2 Koruma Bilinci ve Eğitimi

Çağdaş eğitim, doğumdan ölüme kadar insan yaşamının her aşamasına hitap etmektedir. Bir çok ülkede okul öncesi, 6 yaştan daha küçüklerin eğitimi yerleşmiş bulunmaktadır. Doğa ve kültür varlıkları sevgisi ve bilincinin ilk olarak verilmesi gerekli eğitim düzeyi çok küçük yaşlardan itibaren başlaması gerekmektedir. Koruma bilinci ve kaygısı, insan-çevre

ilişkileri bu yaşlarda verilmeye başlanmalıdır. Psikanalistler, psikologlar ve biyolojistler ve sosyologların katkıları ile bu tür bir eğitimin niteliği ve programı belirlenebilir. İlkokul çağı (6-12 yaş) çocuğunun, doğal ve kültürel varlıkları, miras ile ilgili bilgilenme ve bilinçlenmesi, alınan bazı derslerin kapsam ve içeriğinde yapılacak bazı düzenlemelerle mümkün olabilecektir. Tarih, edebiyat, coğrafya, sosyal bilgiler, yurttaşlık bilgisi, müzik ve temel bilimler (matematik, geometri, fizik kimya, biyoloji) konuları içine arkeoloji, tarihsel çevre, kültür mirası, doğal çevre, hayatın temelleri, insan yapısı çevre ve doğal etkileşimi, çevre kirliliği kavramları konmalıdır. Özellikle doğal kaynak kullanımı, üretim ve tüketim sonucu oluşan çevre sorunları, atık maddeler ve geri kazanılması vb. konularına ağırlık verilmelidir. Çocukluğun ilk yıllarından başlayarak, insanın dünya üzerindeki biyolojik hayatın bir parçası olduğunu ve biyolojik hayata karşı hassas, duygusal ve akılcı bir yaklaşım gerektiğini öğretmek ileriki yıllardaki eğitimi kolaylaştıracaktır.

Orta eğitim çağı insan kişiliğinin şekillenmeye başladığı çocuklukla ergenlik arasında çok önemli yılları içeren bir dönemdir. Bu çağda, çocuğun genel kültürüne kültürel miras ve doğal çevre konularında katkıda bulunacak, yeteneklerini düşünme yetisiyle geliştirecek, tarihsel çevreye, doğaya ve hayatın kendisine karşı sosyal sorumluluk duygusunu geliştirme ve toplumun yararlı bir üyesi olma olanağını sağlayacak bir eğitim verilmelidir. Edebiyat, dilbilgisi, biyoloji, fizik, kimya, matematik, jeoloji, astronomi vb. dallara “Kültürel Miras” ve “Doğal Çevre” konuları, kavramları eklenmeli; öğrencinin çevre konularına hassasiyeti ve ilgisi geliştirilmelidir.

Kişiyi geliştirmekte olan bir toplumun bireyi ve katılımcısı olmaya hazırlamak, kişinin bedensel, zihinsel yeteneklerini geliştirmek, yani insanın var oluş bilgisinin bilince çıkmasına yardımcı olmak, kişinin yaratıcılığını motive etmek, toplumun ahlaki değerlerinin, davranış ilkelerinin oluşması konusunda toplumsal mutabakat oluşturmak, kültürel üretimin doğa, birey ve toplum yararına gelişmesini sağlamak, geçmişin süzölmüş birikim üretim ve mekan deneyiminin bilgisini paylaşımına açmak, yeni bilgilerle sentezlenmesini sağlamak, insanların siyasal bilinçlerini geliştirmek, onları toplumun yönetimine katkıya ve doğrudan katılmaya hazırlamak, kuramla pratiği, bilimsel bilgiyle düşünceyi, deneyimle gereksinimi kaynaştırmak ancak eğitimde gerekli reformların yapılması ile mümkün olabilecektir. Tarihsel ve doğal çevrenin değerinin daha iyi anlaşılması, çevre-insan ilişkileri kapsamında deneyimin bilince çıkarılması, eğitimin temel hedeflerinden birini oluşturmalıdır. Böylelikle doğal ve tarihsel çevrenin korunması olgusu, yukarıdan aşağıya, toplumun alt katmanlarının manipüle edildiği bir olgu olarak değil, toplumun tüm katmanlarının talebi ve katılımı ile hayata geçirilecek bir eylem haline dönüşebilir. Böylelikle kentsel kimliğin yeniden inşası olanaklı kılındığı gibi, kentlilik bilincinin oluşturulmasında doğal ve kültürel varlıkların / alanların eğitici rolü artacaktır.

II.5.1.3 Koruma Eğitimi/ Koruma Etiği

Halen ülkemizde koruma eğitimi, mimarlık, restorasyon, şehir ve bölge planlama, kentsel tasarım disiplinleri içinde yer alan farklı nitelikte ve ölçeklerde “koruma” kavram ve uygulamalarının aktarıldığı bir eğitim olarak verilmektedir. Ayrıca, sanat tarihi, arkeoloji, biyoloji, peyzaj mimarlığı vd disiplinler de kendi iç eğitim programlarında, korumanın farklı boyutları ile ilgili konulara yer vermektedirler. Kentsel, doğal ve arkeolojik çevre korunması farklı meslek disiplinlerinin bir arada eşgüdüm içinde çalışmayı gerektirecek kadar karmaşık bir eylem alanıdır.

Koruma alanları, sadece kamu ve özel sektör arasındaki çatışmanın değil, kamu kurumları

ile özel yatırımların kendi aralarındaki rekabetin de ekonomik nesnesi haline gelmiştir. Koruma değerlerinin aşınmasını nedenleyen bu süreç, toplumda koruma politikalarına güveni zedelemekte ve yasa dışı uygulamaları meşru hale getirmektedir.

Ortak etik anlayış giderek, kamu alanında özel taleplerin tartışılır olmaya başlandığı, kamu alanında tartışılması gereken konuların ise özel alanlarda tartışılır olduğu bir sürece doğru sürüklenmektedir. Oysa kamu ve toplum yararını öne çıkaran, parselinde yüksek imar hakkı talep eden vatandaşın son derece özel bir talepte bulunduğunu ve bunun kamu alanında tartışılmaz olduğunu benimseyen bir etik anlayışın yerleşmesi gerekmektedir. Süreç, ister istemez koruma konusunda karar verici noktada bulunan kişilerin bireysel etiği ve kamu yararı anlayışı ile temellenmek zorunda kalmakta, direnç ve muhalefet ise kişisel olmaktan kurtulamamaktadır.

Birlikte tüketime konu olan kamusal alanlar üzerinde kentli adına yapılan tasarruflar böyle bir tasarrufa bizzat katılanlar arasında meşru olacaktır. Oysa topyekun kenti ve kentliyi ilgilendiren tarih, doğa, kültür alanlarına müdahaleler, tasarruflar ya da mega projeler kentlinin tüm taraflarınca kabul edilebilir olmadığı sürece belki yasal olacak, ancak meşru olmayacaktır. Bu anlamda hem kent yöneticilerinin, hem plancıların hem de konuya doğrudan taraf olan kesimlerin, karar ve isteklerinin özel değil toplumsal olduğu konusunda toplumu ikna etmeleri gerekmektedir. Bu ise mekan bağlamında bir kent ve kentli etiği ile kurulabilir. Bütün tarafların, üzerinde uzlaşmaya varacağı bu etik zeminde:

- Niyetler üzerinde anlaşma gerekir.
- Zorunlulukların genel kabulü sağlanmalıdır.
- Bilgilenme kanallarının açık tutulması gerekir.

Kent bağlamında ise;

- Doğanın ve kültürün kente yeniden davet edilmesi gerekir.
- Kentsel pahaların “kente sahip çıktığı iddiasında olanlar”ca bizzat tazmin edilmesi gerekir.

II.6 Planlama, Projelendirme ve Uygulama

II.6.1 Planlama, Projelendirme ve Uygulama: Tespitler

Doğal ve kültürel varlıkların kamu yararı odaklı olarak korunabilmesinin en önemli aracının planlama olduğu açıktır. Ancak, ülkemizdeki planlama pratiği ile bu süreci sağlıklı bir biçimde yürütebildiğimiz de söylenemez.

Doğal ve kültürel (tarihi, arkeolojik, etnografik vb.) mirasın/varlığın planlama ve projelendirme sürecinde nasıl ele alındığı koruma açısından önemli bir sorudur.

Doğal ve kültürel mirasın planlama / projelendirme / uygulama sürecinde nasıl ele alınacağını iki unsurun belirlediği söylenebilir. Birincisi doğal ve kültürel varlıkların / alanların, yasal düzenlemelerde nasıl tanımlandığı ve bir devlet politikası olarak koruma ve planlama kurumuna bakış; diğeri ise planlamanın teknik yaklaşımıdır. Ayrıca herhangi bir koruma, kısıt ya da risk açısından tanımlanmamış olan doğal alanların durumu da önemlidir.

Planlama, koruma ve kullanmanın mekândaki tanımını ve düzenlemesini yapan disiplin olması bağlamında her türlü kaynağın / varlığın nasıl kullanılacağını veya kullanılmayacağını belirleyici bir öneme sahiptir. Giriş bölümünde vurgulandığı gibi doğal ve kültürel varlıkların

korunması olgusu diğer uzmanlık alanlarından daha karmaşık ve dinamik bir ele alışı gerektirir. Planlamada doğal ve kültürel varlıkların ele alınışı mevcut yasal düzenlemelerdeki hükümlerle belirlenmiş, planlama anlayışıyla da biçimlenmiştir.

Doğal ve kültürel alanların korunması sorunu sadece “plan-proje” sorunu değildir. Konuyu teknik sorun düzeyine indirgemek “doğru uygulama yapılması gerekliliği” ya da “fiziksel kalitenin sağlanması” ölçütü üzerinden kurgulanması, plan hiyerarşisine ve imar mevzuatına uygun, ancak kentsel-mekansal bilgiyi bozan, toplumsal iletişimi engelleyen projelendirmelerin-uygulamaların gözden kaçırılmasına neden olacaktır. Bir başka anlatımla kent plana –projeye uygun inşa edilirken, parsel / yapı ölçeğindeki müdahaleler yoluyla tarih-kültür-doğa ekseninde koordinatlar değiştirilmektedir. Kentli mekansal değişimin hızına suç ortaklığı yaparken doğaya dirençsiz, suça ve yoksulluğa gömülmüş güvensiz kentlerde yaşamak zorunda kalmaktadır.

Kentlerin 1980 sonrası gelişimine paralel olarak sit alanları, kent merkezi veya çeperinde bulunan aşınmış kent parçalarına dönüşmüştür. Sit alanları, içsel eskime dinamiklerinin yanı sıra, saçaklanarak kırsal alanlar yönünde yayılmasını sürdüren kentin, yeni rasyoneller çerçevesinde oluşturulan dinamiklerinin zorlamasına da maruz kalmaktadır. Bu saptama kuşkusuz, sit alanlarında, kent bütününe ilişkin planlama kararlarından bağımsız kararlar üretilmeyeceğinin de göstergesidir.

Toplu ya da parça parça kültürel yok ediş süreci, öncelikle, ulusların kültürel sürekliliklerini kesintiye uğratmaktadır. Bu kültürel kıyım sürdükçe, binlerce yıllık tarihi-kültürel birikime sahip Anadolu topraklarında, dünya kültürüne ilişkin çok önemli bir “bilgi birikimi” de yok olacaktır.

II.6.1.1 Mevcut Planlama Yaklaşımı

Her ne kadar İmar Kanunu olarak adlandırılrsa da, planlamanın temel tanımlarının ve niteliklerinin yer aldığı 3194 sayılı İmar Kanunu, 1985 yılından beri sadece imarın değil planlamanın da yasal dayanağını oluşturmuş, uygulamalarını belirlemiş ve yönlendirmiştir. Planlama mevzuatının temelini oluşturan 3194 Sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmelikleri ile bu düzenlemelere göre hazırlanan “İller Bankası İmar Planlarının Düzenlenmesi ile İlgili Teknik Şartlaşma”, Ülkemizde halen uygulandığı şekliyle planlama yaklaşımını, esaslarını ve sürecini de tanımlamıştır.

Teknik Şartlaşma tarihi, arkeolojik ve kentsel sit alanlarında olduğu gibi doğal sit alanlarında da ilke kararları ile ilgili Koruma Bölge Kurullarının kararlarını aynen kabul etmektedir. Teknik Şartlaşmada ayrıntılarıyla belirtilen planlama sürecinde doğal ve kültürel varlıklar / alanlar “Fiziksel yapı” ve “Çevresel kaynaklar ve koruma alanları” olmak üzere iki başlık altında yer almaktadır. Tanımlanış açısından “doğal/çevresel kaynaklar” olarak ele alınmakta “varlık değeri” olarak değil “kullanım değeri” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla kentsel yerleşimlerin ve çevresinin geleceğini sağlıklı olarak belirleme adına elde edilen bu verilerin planlama aşamasında nasıl ele alınacağı da baştan belli olmaktadır.

Genel kanun niteliğindeki İmar Kanununun İstisnalar başlıklı 4. Maddesi, nitelikleri açısından özellikli uygulama gerektiren alanlarda yapılacak planların tanımlandığı kanunlarla ilişki kurmasına olanak sağlamaktadır. Doğal varlıkların planlamada ele alınışı açısından Çevre Kanununda yapılan değişiklikle bugüne kadar yapılan Çevre Düzeni Planlarına yeni bir içerik ve kapsam getirilmiş, çevrenin tüm bileşenleriyle planlamada yer alması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelikte ve 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni

Planlarında kullanılan teknik şartnamede, planlamada kullanılacak “çevre”sel veriler ilk kez, “*Ekolojik ve biyolojik yapı (ekosistem tipleri, flora ve fauna varlığı)*” gibi bilimsel terminoloji içindeki tanımlamaları ile yer almıştır. Bu verilerin plan kararlarına nasıl aktarıldığı tartışılabilir olmakla birlikte, özellikle doğal varlık olarak “risk” oluşturma dışındaki özellikleri dikkate alınarak kısıtlayıcı, yönlendirici nitelikleri açısından değerlendirilmeye başlanmış olması önemlidir.

Son yıllarda, kaçak yapılaşmanın yanı sıra, ilgili kanunlardaki “istisna hükümler”, “kamu yararı açısından vazgeçilmez öneme sahip olma” gerekçesi, ya da talep eden sektöre ilişkin kanun veya yönetmeliklerde yapılan tek taraflı değişikliklerle bu alanlarda yapılaşma baskısı oluşturulmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu sit alanlarının planlanarak korunmasını öngörmüştür. Planların yapımını sağlamak için de zorlayıcı hükümler getirilmiştir. Ancak, bu alanların kentin diğer kesimleri ile nasıl bütünleştirileceği konusuna yer verilmemiştir. Sit alanlarının planlanması sırasında bir etkileme geçiş alanından söz edilmekle birlikte bu alanların tespiti, planlanması ve uygulama yetkileri yasada tanımlanmamıştır.

Sit alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planı yapılması süreci, kentin bütününden bağımsız, kentle bütünleşmenin sağlanamadığı, kentle ilişkinin kurulamadığı bu nedenle bir bakıma da proje düzeyinde kalabilen bir süreç olmaktadır.

Planların yapılmadığı durumlarda, geçici yapılanma koşulları, sit alanları, için adeta plan kararı yerine geçirmektedir.¹²

Öte yandan, kentsel sit alanlarındaki mevcut geleneksel doku ise, meydana geldiği tarihsel sürecin katmanlarını barındırması nedeniyle plan aşamasında, ayrıntılı ele alınmayı gerektirmektedir. Geleneksel yapı-doku-sokak elemanlarının tespiti, plan kararlarının oluşturulması ve mekansal tasarımın yapılması, sit alanları dışında uygulanmakta olan klasik imar planı yapım sürecini aşan ayrıntı ve detayları gerektirmektedir.¹³

Planlama süreci, sadece mevcut dokuya ilişkin ayrıntılı bilgi toplanması biçiminde tarif edilemez. Alandaki yapılanma kararlarını belirleyen farklı süreçlerin de dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır.¹⁴

II.6.1.2 Korumaya İlişkin Planlama Yetkisi Bulunan Kurumlar ve Koruma Statüsü Getirilen Alanlarda Planlama

Çevre ve Orman Bakanlığı: Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Çevre Kanunu kapsamında bölge ve havza bazında Çevre Düzeni Planı; Milli Parklar Kanunu kapsamında Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Anıtı için Uzun Devreli Gelişme Planı; Sulak Alanlar Yönetmeliği kapsamında Ramsar alanı ve diğer sulak alanlar için Sulak Alan Yönetim Planı, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği kapsamında

12 Kaldı ki; 5226 sayılı Yasa öngörülen planı bulunmayan sit alanlarında KAİP hazırlanması için verilen 2+1 yıllık süre sona erdiği için, artık geçiş dönemi koruma ve kullanma şartları (yapılanma koşulları) ile uygulamaların sürdürülmesi de söz konusu değildir.

13 Bu nedenle halen Koruma Amaçlı İmar Planı yapımını yönlendiren mevzuatın öngörmediği bazı hususlar şu şekilde özetlenebilir: Ülkemizde imar planı yapımını yönlendiren mevzuat, imar planlarının onaylı halihazır haritalar üzerine çizilmesini zorunlu kılmaktadır. Oysa parsel ölçeğinde mekansal gelişimi yönlendirecek olan Koruma Amaçlı İmar Planlarının üzerine çizildiği 1/500 ölçekli haritalar, onaylı halihazır haritalar değildir. Genellikle belediye veya müellifler tarafından 1/1000 ölçekli onaylı halihazır haritaların büyütülmesiyle elde edilmektedir. Öte yandan, gerek gayri resmi büyütmelerden doğan hatalar, gerekse mülkiyet bölüntülerini gösteren kadastral paftaların 1/500 ölçekli haritalara aplikasyonu sırasında olabilecek kaymalar, uygulamada ciddi problemler yaratıcı niteliktedir. Bu durumda Koruma Amaçlı İmar Planı, 1/500 ölçekli haritalar üzerine çizilse bile, onaysız haritalar olması nedeniyle, 1/500 ölçekli plan resmi bir içerik kazanamamaktadır.

14 **Yasal-yasa dışı gelişme süreci:** Sit alanına ilişkin gerek alan bütününde gerekse parsel ölçeğinde alınmış Koruma Bölge Kurulu kararları, verilen izinler, ruhsatlı-ruhsatsız yapılar, kaçak uygulamalar ve soruşturmanın Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ve ilgili Belediye arşivlerinden taranması,

Mülkiyet sahipliği: Alanın sadece özel ve kamu mülkiyetinde olup olmadığı değil aynı zamanda parsellerin kime ait olduğuna ilişkin tapu arşivinden isim taramasının yapılması; böylelikle özellikle ifraz ve tevhit önerilerinin geliştirilmesinde farklı mülk sahiplerinin taraf olduğu şuyulu parsellerin oluşturulmasının önlenmesi ve mülkiyetlere ilişkin üretilen kararların uygulanabilirliğinin artırılması,

Bina bilgileri: Yapıların yan cephe açıklıklarının tespiti, kitle önerilerinde mevcut binaların yan cephe açıklıklarının kapanması gibi uygulama risklerinin ortadan kaldırılması.

içmesuyu rezervuarlarında yönetim planı, Kara Avcılığı Kanunu kapsamında yaban hayatı koruma alanlarında yönetim planı yapma ve/veya onaylama yetkisine sahiptir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu doğa koruma alanı ilanına ve planlanmasına olanak tanıyan bir düzenlemedir. Kanuna göre Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Anıtı olarak tescil edilen doğa koruma alanlarında yapılması zorunlu üst ölçekli plan niteliğinde olan Uzun Devreli Gelişme Planında, arazi kullanım kararlarını biyolojik ve ekolojik veriler yönlendirmekte, doğal varlıklar planlamanın temel verileri olarak ele alınmaktadır. Bu niteliği ile diğer koruma planlarından da ayrılmaktadır. Uzun Devreli Gelişme Planının diğer bir özelliği de, koruma amacı açısından farklılaşmakla birlikte, gerek nitelik açısından arazi kullanım planları olması gerekse Uzun Devreli Gelişme Planında yapılaşma öngörülen alanlarda imar planı yapılma zorunluluğu getirilerek İmar Kanunu ile ilişkisinin kurulması ve üst ölçekli plan niteliğinde olmasıdır. Sulak alan yönetim planlarının temel özelliği sulak alanda koruma kuşakları ile alanda yetkili ve sorumlu kuruluşlar başta olmak üzere tüm tarafların organizasyonel görev tanımlamalarının yapılmasıdır. Sulak alan yönetim planı çalışmalarında; biyolojik, ekolojik veriler, sosyo-kültürel etkenler değerlendirilerek koruma bölgeleri oluşturulmakta, kurumsal görev dağılımı (organizasyonu) yapılarak bir takvim esasında bütçelendirilmektedir. Yönetim planı kararları çevre düzeni planı veya imar planları için veri oluşturmaktadır. Yönetim planında da doğal varlıklar ekosistem içindeki fonksiyonları ile ele alınmaktadır.

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı: Özel çevre koruma alanlarında her ölçekte ve nitelikteki planları yapmak ve onaylamakla yetkilidir.

Orman Genel Müdürlüğü: 6831 sayılı Orman Kanunu içinde tanımlanan orman amenajman (yönetim) planlarını hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bu planların mekansal karar üretme niteliği bulunmayıp gerek anayasa ile güvence altına alınmış, gerekse niteliği açısından imar planına konu olması mümkün olmayan orman alanlarında ormanın niteliksel ve niceliksel özelliklerinin ortaya konduğu ve buna göre ormanın üretim, bakım veya ağaçlandırma biçiminin belirlendiği planlardır.

Ancak son yıllarda, uzun devreli gelişme planı, sulak alan yönetim planı “koruma” temel amacı göz ardı edilerek korunan alanlarda yapılaşmanın, maden faaliyetlerinin, turizm yatırımlarının; orman amenajman planı “ormanın fonksiyonları”, fonksiyonel planlama” söylemleriyle orman alanlarının farklı arazi kullanım biçimlerine dönüşmesi için meşrulaştırma aracı haline gelmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında sit (tarihi, arkeolojik, kentsel ve doğal) alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planı ve yönetim planı konularında yetkili bakanlıktır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile yönetim planı ve çevre düzenleme projesi tanımları yapılmıştır. Çevre Düzenleme Projesi, ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleri olarak ifade edilmiştir.

Yönetim planı ise Koruma Amaçlı İmar Planı veya Çevre Düzenleme Projesi dikkate alınarak

ören yerleri, sit alanları ve etkileşim sahaları ile bağlantı noktalarının kamu kurum ve Kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin koordinasyonunda sürdürülebilir bir yönetim planı çerçevesinde korunması ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı: Kıyı Kanunu gereğince Bayındırlık ve İskan bakanlığınca saptanan kıyı ve sahil şeridi ile doldurma ve kurutma suretiyle elde edilen alanlarda yapılacak imar planları 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında ise, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre tasdik edilir.

2960 sayılı Boğaziçi Kanununun çıkarılması ile ilk kez belli bir bölgenin korunması amacı ile yasal düzenleme yapılmış, ayrı bir örgütlenme ve finans yapısı getirilmiştir.

Doğa koruma alanlarının tek bir çatı altında toplanması amacıyla doğal sit alanlarının Kültür ve Turizm Bakanlığının yetkisinden çıkarılarak Çevre ve Orman Bakanlığının yetkisine verilmesine ilişkin yasa hazırlık çalışmalarının tamamlanma aşamasına geldiği bilinmektedir. Bu durumun kültürün ve doğanın birbirinin içinde gelişen ve birbirini etkileyen olgular olduğunu göz ardı eden bir anlayış olmasının yanısıra kültür ve doğanın çakıştığı yerlerde yeni yetki sorunları yaratacak olmasını vurgulamakta yarar bulunmaktadır.

II.6.1.3 Alan Yönetimi ve Yönetim Planları

Ülkemizde kültürel ve kentsel mirasın korunması konusunda yapılan araştırma ve değerlendirmelerde genellikle benzer sorunlar saptanmakta ve bu sorunlara benzer çözümler önerilmektedir. Bu sorunlar ve çözüm önerileri aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir:

- Ülkenin kentsel gelişme süreçleri içinde kültürel ve kentsel mirasın sosyal ve ekonomik rolünün yeterince kavranamaması, yeterince tanımlanmaması en temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Bu soruna çözüm olarak önerilen, **bütünleşik koruma ve canlandırma yaklaşımı** hemen tüm dünyada benimsenmiştir. Bütünleşik eylem temelli küçük ölçekli projeler ve uygulamalarla kısa sürede gözle görünür gelişmeler sağlanabilir ve bu da toplumda koruma konusunda güven sağlar.
- Koruma politikalarının ve koruma kararlarının, ülkenin kalkınma politikaları ve bölgesel ve kentsel gelişme politikaları ve plan kararları ile bütünleştirilememesi bir diğer önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu soruna çözüm olarak, her ölçekte planlama ve koruma politika ve kararlarının eşgüdümünü sağlayacak şekilde **koruma ve planlama ile ilgili yasal altyapının** düzenlenmesi gerekir.
- Koruma uygulamaları için tanımlanan araç ve finansal kaynakların yeterli olmaması ve var olan kaynakların doğru kullanılmaması en sık rastlanan sorundur. Bu sorun, **yeterli kaynak aktarımı ve kaynak planlaması** yolu ile çözümlenebilir. Bu amaçla, kamu ve özel sektör ortaklıklarının kurulması, halk tabanlı fon sağlayan örgütlenmelerin oluşturulması, fona sağlanan kaynakların doğru kullanılmasının güvence altına alınması gibi yaklaşımların izlenmesi gerekir.
- Kültürel miras ve bu mirasın korunması konusunda ilgili kurum ve kuruluşların duyarsızlığı, halkın bilinçsizliği ve ilgisizliği önemli bir sorun olarak görünmektedir. Bu sorun, **katılımcı planlama yaklaşımı** ile aşılabılır. Katılımcılık ilkesi, katılımcıların görev ve yetki sınırlarının belirlenmesi, katılımcı kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması, gelişmiş bir iletişim ağı oluşturulması, halk örgütleri kurulması ve bu örgütler arasında güçlü bir ortaklık sağlanması gibi temel stratejileri gerektirir.
- Kültürel mirasın sürdürülebilir korunması ve korumanın yaygınlaştırılması için ilgili kuruluşlar, merkezi ve yerel yönetim birimleri arasında eşgüdümün sağlanamaması sorunu bir diğer önemli sorundur. Bu sorun, sağlıklı bir **yönetişim** sisteminin kurulması ile çözümlenebilir. Bu amaçla özel politika ve girişimlerle kamunun itici gücünün ön plana

çıkartılması, yerel hükümetlerin rolünün güçlendirilmesi, kapasite gelişimini destekleyici stratejilerin benimsenmesi gerekir.

- Tüm dünyada ilgili literatürde yapılan değerlendirmelerde bu sorunların ve çözüm önerilerinin ortak noktası kent planlama süreçlerinde eşgüdümün ve stratejik yaklaşımların eksikliği olarak görülmektedir. Konulara **stratejik planlama ve yönetim planı** anlayışı ile yaklaşmak, sistemi çalıştıracak özerk otonom mekanizmalar, kontrol mekanizmaları oluşturmak son yıllardaki planlama yaklaşımları ve çözüm önerileri arasında ön plana çıkmaktadır.

II.6.1.3.1 Alan Yönetimi ve Yönetim Planı Kavramları

Yönetim, işyerlerinde organizasyonel performans sağlamak için gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Kültürel mirasın ve kentsel alanların planlanması ve korunmasında yönetim söz konusu olduğunda, çok daha karmaşık ve dinamik bir süreç gündeme gelir.

Kentsel ve tarihsel alanlar için yönetim planlaması çalışmaları, UNESCO “World Heritage Center (WHC-Dünya Mirası Merkezi)”in Dünya Miras Listesindeki alanlar için yönetim planı hazırlanmasını zorunlu tutması nedeni ile önem kazanmıştır. WHC, Dünya miras listesindeki her alanın evrensel değerinin nasıl korunacağını belgeleyen bir yönetim planı ve yönetim sistemi olması gerekliliği ilkesini benimsemiştir.

Kentsel ve tarihsel alanlarda alan yönetimi ve yönetim planı çalışmaları, bu alanlar üzerindeki olumsuz baskıları azaltacak ve kültürel kaynakların buldukları çevre içinde daha iyi algılanmasını sağlayacak ve çevresel kaliteyi yükseltecek planlama önlemlerinin bir bileşkesi olarak tanımlanmaktadır. Kentsel ve tarihsel alanların korunması ve yönetimi ile ilgili planlama çalışmaları hem kültürel mirasın korunmasına, hem yörede yaşayanların gereksinmelerine, hem ziyaretçilerin/turistlerin isteklerine ve hem de miras kullanıcısının/sahibinin beklentilerine yanıt verebilmelidir.

- Koruma alanlarında uygulanan yönetim planları ile ilgili kaynaklarda geçen tanımlar ekte sunulmaktadır. (Ek:6)

II.6.1.3.2 Alan Yönetimi ve Yönetim Planı İle İlgili Temel Yaklaşımlar

Bu bölümünde tarihi alanların yönetimi ile ilgili hazırlanmış olan temel “rehberler” incelenmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak ICCROM’un “Management Guidelines for World Heritage Sites” (1993) adlı, Dünya Mirası Alanları için Yönetim Rehberi incelenmiştir. İkinci olarak incelenen çalışma IUCN (International Union for Conservation of Nature- (Dünya Doğayı Koruma Birliği)” önderliğinde Thomas, Middleton ve Philips tarafından hazırlanan “Guidelines for Management Planning of Protected Areas” (2003) adlı, Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberi’dir. Son olarak da İngiltere ICOMOS’unun “Management of the Historical Environment” (2005) adlı, Tarihi Çevrelerin Yönetimi çalışması incelenmiştir.

1993 yılında Feilden ve Jokilehto tarafından hazırlanan ve ICCROM tarafından yayınlanan “Management Guidelines for World Heritage Sites, (Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi)”, ICCROM (1993) çalışması, Dünya Mirası Alanlarının Yönetimi için temel rehber olarak kabul edilmektedir.

ICCROM’un çalışmasında, yönetim planının temel amacı olarak, belirlenen alanın kültürel kaynaklarını korumak ve gelecek nesillere aktarmak için akademisyenlere, profesyonellere

ve sanatçılara sorumluluk verilmesi, tarihsel, sanatsal ve bilimsel yeteneklerinin etkin olarak harekete geçirmelerinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Yönetim planının hazırlanma sürecinde karşılaşılan sorunların, uzmanlar arasında tartışmaya açılmasının, alanın önemini arttıran yaratıcı çözümler doğurmak açısından önemli ve gerekli bulunduğu, fakat uzun zaman gerektiren bir süreç olduğu vurgulanmaktadır.

ICCROM'un çalışmasına göre, yönetim planında kültürel kaynağın değerine saygı duyan, kullanıcıların gereksinimlerini dikkate alan ve yerel, doğal ve iklimsel kısıtlayıcılarla uyumlu olan temel bakım ve onarım seviyesinin tanımlanması gerekli görülmektedir. Yönetim Planında, merkezi ve yerel yönetimlerin aldığı kararlar doğrultusunda, tüm alanı etkileyen planlama ve düzenlemelerin bir taslağının hazırlanması istenir. Alanı etkileyen diğer planların ve yasal düzenlemelerin yönetim planı içinde tanımlanan "Alan Komisyonu" tarafından dikkate alınması ve tüm yönetim, koruma, gelişim veya araştırma şeması içine entegre edilmesi gerekir. Yönetim planının alanın işletmesi ve bakımından sorumlu olan tüm personeli ve görevlerini tanımlaması ve yönetim planı olanaklarını geliştirmek için ayrı bir bütçe başlığında öneriler içermesi beklenir.

ICCROM'un çalışmasına göre yönetim planı hazırlama süreci/aşamaları aşağıdaki adımları içermektedir:

- Alanla ilgili ilk inceleme
- Alanın tanımı ve sınırlarının belirlenmesi
- Alandaki korunacak değerlerin/kaynakların saptanması
- Korunacak değerlerin/kaynakların değerlendirilmesi
- Hedeflerin formülasyonunun ve kısıtlayıcıların dikkate alınması
- Eylemlerin ve projelerin açıklanması
- Çalışma programının ve yıllık planların hazırlanması
- Eylemlerin ve projelerin/programın uygulanması
- Alınan sonuçların belgelenmesi, raporlanması ve denetlenmesi/ gözden geçirilmesi
- Alana ilişkin bilgi ve verilerin saklanması
- Alan tanımının revizyonu ve tekrar değerlendirilmesi
- Hedeflerin revize edilmesi, revize edilen hedeflerin formülasyonu ve kısıtlayıcıların tekrar gözden geçirilmesi
- Geleceğe ilişkin yeni projelerin belirlenmesi
- Revize edilmiş çalışma programı ve gelecek yıllara ait yıllık planların hazırlanması.

Yönetim planlarının hazırlanması konusunda önemli bir yönlendirici kaynak da IUCN (International Union for Conservation of Nature-Dünya Doğayı Koruma Birliği) önderliğinde Thomos, Middleton ve Philips tarafından 2003 yılında hazırlanan "Guidelines for Management Planning of Protected Areas, (Koruma Alanları İçin Yönetim Planı Rehberi)" adlı çalışmadır. Bu çalışma daha çok doğal koruma alanları ile ilgili olmakla beraber tüm koruma alanları için de rehber olabilecek şekilde tasarlanmıştır.

IUCN Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi'nde, temel olarak alan yönetiminin, daha genel bir disiplin olan planlamanın bir alt kümesi olarak değerlendirildiği ve 20. yüzyılın ortasından itibaren gelişmiş dünya ülkelerinde, alan koruma için uygulanmaya başlanan bir süreç olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Günümüzde alan yönetiminin korunacak alanın nasıl yönetileceği konusunda yöneticilere ve diğer ilgililere rehberlik eden bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada yönetim planı, koruma alanının önemini ve değerlerini tanımlayan, açık bir şekilde yönetim hedeflerini belirleyen, uygulanacak eylemi gösteren özlü bir belge olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca yönetim planının beklenmedik olaylara karşı

esnek olma özelliği de vurgulanmaktadır. Çalışmada yönetim planı hazırlık aşamasının, planlama sürecinin en önemli aşamalarından biri olduğu da belirtilmektedir.

IUCN Rehberinde, hazırlık aşamasında belirlenmesi gerekenler;

- Alanın bir bütün olarak ele alınması
- Alanın kimlere hitap edeceğinin belirlenmesi
- Planlama sürecinde izlenecek adımların ve kullanılacak yöntemin belirlenmesi
- Yönetim amaç ve hedeflerinin tanımlanması ve tanımlanan amaç ve hedeflerin tüm katılımcılar tarafından anlaşılmasının ve benimsenmesinin sağlanması
- Disiplinler arası bir yaklaşımın kullanılması
- Planlama takımının oluşturulması
- Detaylı bir şekilde çalışma programı hazırlanması ve bu programa uyulması
- Uzmanlar, hükümet çalışanları gibi planlama takımında olmayan insanların da katılabileceği sürecin belirlenmesi olarak sıralanmaktadır.

IUCN'in çalışmasında izleme ve gözden geçirme aşamasının üzerinde durulmaktadır. Rehberde yönetim planı içinde en önemli aşamalardan biri olarak tanımlanan izleme sürecinde; planın etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı ve hedeflere bağlı kalınıp kalınmadığı, yönetim etkinliklerinin ve yönetim eylemlerinin doğru bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği kontrol edilmektedir. İzleme sürecinden sonraki aşama olan değerlendirme aşamasında ise yönetim planının yeniden gözden geçirilmesi veya güncellenmesi ile ilgili kararların alındığı belirtilmektedir. Bu aşamada, planlar için yasal olarak, genellikle beş, yedi veya on yıllık zaman dilimleri belirlenmiştir. Bu aşamanın en önemli kısmı, izleme sürecinde elde edilecek geri beslemenin yeni plan taslağına rehberlik etmesidir. Çalışmada, yönetim planının son haline, toplanan görüşlerin nasıl değerlendirildiğini ve bazılarının neden saf dışı bırakıldığını anlatan bir rapor eklenebileceği belirtilmiştir.

“Management of the Historical Environment, (Tarihsel Çevrelerin Yönetimi)” başlıklı çalışma ise, 2003 yılında İngiltere ICOMOS'u tarafından hazırlanmıştır. Çalışma “İlkeler” ve “Yönetim Stratejisi veya Planının Hazırlanması İçin Rehber” olarak iki bölüm halinde ele alınmaktadır. İlk bölümde:

- Temel ilkeler
- Yönetim stratejileri
- Çalışmaya kimlerin katılacağı konuları değerlendirilmekte,
- İkinci bölümde ise;
- Yönetim stratejisinin geliştirilmesi
- Alanın tanımlanması
- Alanın kültürel değer ve öneminin değerlendirilmesi
- Sit alanını etkileyen baskılar ve değişim güçleri
- Koruma politikasının açıklanması
- Seçeneklerin değerlendirilmesi
- Genel yönetim
- Eylem ve sürekli bakım için planlama
- Uygulama
- İzleme ve gözden geçirme
- Araştırma ve belgeler
- Proje bütçeleri, maliyetler, iş planları
- Projelerin hazırlanması
- başlıkları incelenmektedir.
- ICOMOS UK “Tarihsel Çevrelerin Yönetimi” Çalışmasına göre yönetim planı sürecinin

aşamaları;

- Tarihsel çevrenin tanımı
- Kültürel değerin ve önemin belirlenmesi
- Koruma politikalarının açıklanması
- Yönetim seçeneklerinin ve hedeflerinin değerlendirilmesi
- İş planlaması, yönetim ve aşamalar için öneri
- Uygulama
- İzleme ve gözden geçirme

Çalışmada, yönetim planının ilk aşamasında alanın tanımlanması, kültürel değerlerinin ve öneminin belirlenmesi yer almaktadır. Daha sonra tarihsel çevrenin gelişme sürecinin anlatılması, alanın ayrıntılı olarak analizlerinin yapılması ve analizler sonucu mevcut durumun ortaya konulması gerektiği belirtilmektedir.

İkinci aşama, alanın durumunun değerlendirilmesi ve mevcut yaşam koşullarına uyarlama yeteneğinin belirlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada, tarihsel çevrenin önemi kadar, karakterinin ve koruma durumunun da alanın yeniden kullanılabilir olup olmadığı konusunda karar geliştirmede önemli etkileri olduğu vurgulanmıştır. Durum değerlendirilmesinin tarihsel çevrenin karakterine bağlı olduğu, arkeolojik ve kültürel peyzajlar için arazi kullanımı ve yeraltındaki kalıntılara verdiği hasar, bitki örtüsünün peyzajın karakterine etkisi ve erozyon gibi değişik etkenlere de bağlı olabileceği belirtilmiştir.

Çalışmada üçüncü olarak koruma politikalarının açıklanmasına değinilmiş ve koruma politikasının temel ilkesinin koruma ve geliştirme gereksinimi olarak belirlenmiştir. Ayrıca koruma politikasının ayrıntılı ve alanın bütün önemli yönlerini kapsayacak şekilde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Seçeneklerin değerlendirilmesi olarak adlandırılan bölüm, koruma politikası belirlendikten, tehditler ve fırsatlar değerlendirildikten sonra gelen aşamadır. Bu bölümde seçenekler irdelenerek uygulanabilir olanların ayrılması ve üzerine eylem planları kurulacak olanların seçilmesi gerekmektedir. Daha sonra tercih edilen seçeneğin ayrıntılı olarak geliştirilmesi istenir.

II.6.1.3.3 Türkiye’de Alan Yönetimi ve Yönetim Planı Kavramı

Ülkemizde koruma konusunda “yönetim alanı” ve “yönetim planı” kavramları 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”nda değişiklikler öngören 5226 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile yasal durum kazanmıştır. Söz konusu kanuna, 27.11.2005 tarihinde 26006 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile açıklık getirilmiş, uygulama koşulları belirlenmiştir.

5226 Sayılı Kanunda “Yönetim alanı; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler” olarak tanımlanmıştır.

Aynı Kanunda, “Yönetim plânı; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesini veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlar” olarak belirlenmiştir.

Kanunda tanımlanan “Bağlantı noktası ise; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklar” olarak belirlenmiştir.

5226 Sayılı Kanunla yönetim planının hazırlanması, değerlendirilmesi, onaylanması ve denetlenmesinin sağlanması amacı ile bir de organizasyon yapısı öngörülmüştür. Bu yapı içinde Alan Başkanı, Danışma Kurulu, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu, Denetim Birimi gibi görev tanımları yapılmıştır.

5226 Sayılı Kanunla yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla yönetim plânı taslağının kentsel sitlerde birden fazla belediyeyi ilgilendirmesi halinde büyükşehir belediyesi eşgüdümünde ilgili belediyeler; tek bir belediyenin görev alanına girmesi halinde ilgili belediye; diğer yerlerde ise Bakanlıkça hazırlanması veya hazırlattırılması öngörülmüştür.

Kanunda, hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ile üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulu kurulması; uygulamalarda eşgüdümün sağlanması amacıyla, kentsel sitlerde ilgili belediye, diğer yerlerde Bakanlıkça bir alan başkanı belirlenmesi; yönetim plân taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilcisi ve danışma kurulunca seçilecek iki üyenin katılımıyla eşgüdüm ve denetleme kurulu kurulması öngörülmüştür. Alan başkanı, kurulun da başkanıdır. Kurul, bu taslağı inceleyip mutabakata varmak suretiyle yönetim plânını altı ay içerisinde onaylamaya ve bu plânın uygulanmasını denetlemeye yetkilidir.

5226 Sayılı Kanuna göre; kurulun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla ilgili kurum uzman personelinden ve denetim elemanlarından oluşan bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim plânı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

5226 Sayılı Kanun, kamu kurum ve kuruluşlarına, belediyeler ile gerçek ve tüzel kişilere, eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim plânına uymak, ilgili idarelere, plân kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerine gerekli ödenekleri ayırmak zorunluluğu getirmiştir.

II.6.1.3.4 Değerlendirme

Tarihi alanların korunması, geliştirilmesi ve yönetiminde koruma alanı yöneticileri için bir yol haritası ve bir rehber olarak tanımlanan alan yönetimi ve yönetim planları konusunda son yıllarda yapılan çalışmalar tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giderek önem kazanmaktadır.

Alan yönetimi konusunda hazırlanan temel çalışmaların, rehberlerin ve ilgili kanun ve yönetmeliklerin incelenmesi sonucunda yönetim planlaması sürecinin üç temel evreyi içerdiği görülmektedir. Bu evreler, alt başlıklara ayrılarak daha da ayrıntılandırılabilir.

Bu evreler:

- Alanın tanımlanması, analiz,
- Değerlendirme ve planlama
- Uygulama ve izleme aşamaları olarak sıralanabilir.

“Alanın tanımlanması” evresi, alanın konumunun ve sınırlarının belirlenmesi, tarihsel gelişiminin incelenmesi, mevcut koruma statüsünün ortaya konulması ve alanla ilgili ayrıntılı analizlerin yapılması olarak belirlenmiştir.

“Değerlendirme ve planlama” evresi, alanın zayıf yönlerinin, güçlü yönlerinin, tehditlerin ve fırsatların ortaya konulması ve koruma politikalarının ve eylemlerin belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada, koruma politikalarının belirlenmesinden sonra hedeflerin saptanması gerekir. Yönetim hedeflerinin belli konu başlıklarına göre toplanması eylem programının hazırlanmasında ve uygulama aşamasında kolaylık sağlar.

“Uygulama ve izleme” evresinde, projelerin ve eylem programlarının uygulanması, izleme ve gözden geçirme aşamaları yer almaktadır. Belirlenen hedefleri gerçekleştirmek üzere eylem programları ile eylemler, her eylem için hedef süre ve eylemde rol alacak temsilciler belirlenmelidir. Eylem programından sonra bütçe çalışmalarına başlanıp planın uygulanmasına geçilir. Yönetim planının en önemli aşamaları olarak tanımlanan izleme ve gözden geçirme aşamaları uygulamanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Burada alınan sonuçlara dayanılarak yönetim planı revize edilir. Planın revize edilmesi, alanın tanımlanmasından bütçenin belirlenmesine kadar her aşama için gerçekleştirilebilir.

Türkiye’de 2000’li yılların başında Dünya Miras Merkezi tarafından Dünya Mirası Listesinde yer alan alanlar için özellikle Tarihi Yarımada için yönetim planı talep edilmesi ile alan yönetimi ve yönetim planı konuları planlama ve koruma gündemine alınmış ve ilgili çevrelerde tartışılmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler sonucu 2004 yılında hazırlanan 5226 Sayılı kanunla ilk yasal düzenlemeye gidilmiş, kanun çerçevesinde belirlenen esaslara 2005 yılında 26006 sayılı yönetmelikle açıklık getirilmeye çalışılmış, yönetim planı hazırlama süreci, bu süreçte rol alacak kurum ve kuruluşlar, yönetsel yapı, katılımcılar gibi konular tanımlanmıştır. Ancak ülkemizde alan yönetimi ve yönetim planı kavramlarının ilgili çevrelerde bile yeterince bilinmeyişi ve ilgili yönetmeliğin yeterince açıklayıcı olmayışı nedeniyle koruma alanlarında alan yönetimi ve yönetim planı uygulamalarında henüz istenilen düzeye gelinememiştir.

Alan Yönetimi ve yönetim planı konusunun en önemli ve UNESCO talebi ile zorunlu uygulama alanı İstanbul Tarihi Yarımada’dır. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim alanı olarak belirlenmiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Başkanı atanmış, Danışma Kurulu, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu, Denetim Birimi oluşturulmuştur. Plan çalışmaları, ilgili Üniversitelerin, meslek odalarının katılımı ile oluşturulan Danışma Kurulu Toplantıları çerçevesinde geliştirilmeye çalışılmaktadır. Alan sınırı ve tampon bölge tanımlanması konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Belediye arasındaki anlaşmazlık süreci uzatmış, plan elde etme yöntemi henüz belirlenememiş ve plan tamamlanamamıştır.

Ülkemizde alan yönetimi ve yönetim planı hazırlama konusunda karşılaşılan temel sorunlar aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir:

- Yönetim alanı ve yönetim planı kavramlarının çok yeni olması ve pek fazla bilinmemesi, bu konuda plancıların, ilgili uzmanların ve yöneticilerin de yeterli deneyime sahip olmaması ve örnek oluşturacak çalışmaların yetersizliği,
- 5226 sayılı yasa ve 26006 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” in yeterince açık olmayışı, uygulama sırasında karşılaşılan sorunlara çözüm getiremeyişi,
- Yönetim planı organizasyonel yapısının planlama sistemi içine oturtulamamış olması,
- Plan hazırlık ve uygulama aşamasında ilgili yönetimler, merkezi ve yerel yönetimler arasında ve yönetimler içinde yaşanan eşgüdüm eksikliği
- Plan yaptırması sırasında Kamu İhale Kanununun getirdiği kısıtlar.

III. SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPOR

A. SORUN ALANLARI

Tanımlar ve Kavramlara İlişkin Sorunlar

5.1 İmar, Çevre ve Koruma mevzuatlarında yeralan korumaya ilişkin tanım ve kavramların çelişki ve eksiklikler içermesi

Halen kullanılmakta olan imar, çevre ve koruma mevzuatında koruma ile ilgili farklı kavram ve tanımlar bulunduğu gibi aynı alanları tarifleyen ancak birbiri ile çelişen tanımlar da kullanılmaktadır. Uluslar arası kabul görmüş bazı tanımlar (kırsal mimari, kültürel peyzaj gibi) günlük literatüre girmiş olmasına rağmen mevzuatta yerini almamıştır. Kültürel varlıkların mutlaka tarihi, sanatsal, mimari vb. üstün nitelik taşımaları ya da eski ya da az bulunur olmaları halinde korunmalarının gerekeceği anlayışı hakimdir. Mevzuatımızda korunması gerekli kültür varlığı olarak tespiti ve tescili yapılan yapı ya da yapı grupları dışında kalan mimari mirasın, içinde bulunduğu yerleşmeyle uyum içerisinde, o bütünün bir parçası olma özelliğini halen koruyabilen yapıların da korunması ve kullanılmasını öngören bir hüküm bulunmamaktadır.

5.2 Tanım ve Kavramların açılımında korumaya öncelik verilmemesi

Koruma ile ilgili kavramlar gün geçtikçe ortaya çıkış anlamını kaybetmiş, öncelikler değişmiş bu anlamda da bazı kavram ve tanımların içi boşalmıştır. Örneğin; “Koruma-kullanma dengesi”: Kavram, korunması gerekli doğal ve kültürel alanların korunurken kullanılması ve yapılaşmaya kapalı olması nedeniyle özel mülk sahiplerinin mağduriyetlerinin önlenmesi, gibi kamusal bir hedeften yola çıkarak ortaya atılmıştır. Nesnel ölçütlerle temellendirilemeyen bu kavram giderek pek çok koruma karşıtı uygulamanın, meşru hale getirilmesinin de temel hareket noktasını oluşturur hale geldi.

5.3 Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramların farklı kurumların/ yetki organlarının beklentilerine bağlı olarak farklı yorumlanması, içeriklerinin farklı doldurulması (Doğal ve kültürel varlıkların “varlık” değeri yerine “kaynak” ya da “kullanım” değerinin ön plana çıkarılması)

Doğal ve kültürel varlıklar yasal düzenlemelerde çoğunlukla varlık değerleri ile değil kullanım değerleri ile ele alınmıştır. Her kurum kendi bakış açısından koruma ile ilgili tanımlara anlamlar yüklemekte bu durum dilbirliğinin oluşmasını da engellemektedir. Mevzuatımızda özellikle doğal mirasın korunması ile ilgili yasalarda doğal alanlar için farklı tanımlar yapılmış ve bunlar için farklı koruma statüleri getirilmiştir. Bu durum yetki ve görev çatışmasına neden olmaktadır.

Doğal değerlerin korunmasında kademeli bir koruma yapısı öngören sit anlayışı, nesnel bilimsel ölçütlerin geliştirilmemiş olması nedeniyle sorunlara neden olmakta, yargı tarafından doğal sit derece ve sınırlarına ilişkin kararların bir bölümünün iptal edilmesi, toplumda güven eksikliği yaratmaktadır.

Çevre tüm bileşenleri ile bir bütün olarak düşünüldüğünde, tarihi çevrenin de bu bütün

içerisinde ele alınması kaçınılmazdır. Örneğin fiziksel çevreyi oluşturan bileşenlerden havanın kirlenmesi genellikle kırılğan malzemelerden ve yapım tekniklerinden oluşmuş olan kültür varlıklarının bozulma sürecini hızlandırmakta ve giderek yok olmalarına neden olabilmektedir. Ancak ülkemizdeki çevre tanım ve mevzuatı, korunacak öğeleri büyük bir çoğunlukla hava, su ve toprak ile sınırlı tuttuğu için, kültürel değerlerin ve bu arada mimari mirasın korunması ve geliştirilmesinin çevre politikaları içerisinde etkin olarak yer aldığını söylemek olası değildir.

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Mevzuat Sorunları

5.4 Ülkemizde kültürel ve doğal varlıkların korunması ile mevzuatın çok dağınık ve karmaşık olması, uygulamada yetki ve sorumluluklarda çakışma ve çelişkiler yeralması, mevzuatta sık sık değişikliklere gidilmesi nedeniyle korumanın kurumsallaşamaması

Ülkemizde gerek doğal gerekse kültürel varlıkların korunması ile ilgili mevzuat oldukça fazladır, özellikle son dönemde yapılan parçacı değişikliklerle de mevzuat karmaşık hale getirilmiştir. Bu dağınık yapı yetki karmaşası yaratmakta zaman zaman çok yetkililik zaman zaman da sahipsizlik durumu ortaya çıkmaktadır. Koruma ile ilgili çok sayıda yasa, yönetmelik ve diğer yasal düzenlemelerin varlığı konuların izlenebilirliğini de zayıflatmaktadır. Sık yapılan değişiklikler nedeniyle koruma alanında kurumsallaşma da mümkün olamamaktadır.

Geçmiş uygarlıkların tanığı olan ve binlerce yıllık yaratıcılığın birikimlerini oluşturan tarihi yapılar ve eski kent dokularının, doğal değerlerle birlikte korunup toplumlara kazandırılması olarak tanımlanabilecek bir bütüncül çevre koruma anlayışı da mevzuatımızda yer almamaktadır.

5.5 Son dönem yapılan düzenlemelerin korumadan çok kullanmaya ve yenilemeye vurgu yapması, mevcut mevzuatta kamu yararından çok yatırımcıların taleplerini öne alan değişikliklere gidilmesi

Turizm ve Teşvik Kanununda getirilen “Kültür ve Turizm Gelişim Bölgeleri” yaklaşımı, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun, 6831 sayılı Orman Yasasının 2A-2B düzenlemeleri bu kapsamda yapılmış düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerin kültürel ve doğal varlıkları kullanarak onları sektör amaçlarına veya başka kullanım amaçlarına göre geliştirme(?),değiştirme veya onlardan yararlanmayı hedeflediği bilinmektedir.

5.6 Yerel ve merkezi yönetimlerin koruma konusundaki kısıtları aşmak için yeni yasal düzenlemeleri araç olarak kullanması

Arazi vasfının değişmesine yol açan faaliyetler için temel yasal düzenlemeler değiştirilemediğinde, “kullanıcı / talep eden” sektöre ilişkin kanunlarda yapılan değişikliklerle, uygulama yoluna gidilmektedir.

1980 sonrasında gerek özel kanunlar gerekse genel kanunlarda yapılan düzenlemeler ile planlamanın bütüncül özelliği göz ardı edilerek farklı kurumlara parça parça plan yapma ve onaylama yetkisi verilmiştir. İlki 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda, turizm alanı ilan edilen yerler için, nerede olduğuna bakılmaksızın, ayrıcalıklı

imar haklarının verilmesini sağlayan düzenlemelere yer verilmiş, bu alanlarda 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planının onaylanmasında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, imar planlarının onaylanmasında da Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Orman alanlarına farklı arazi kullanım kararı getirilmesine olanak sağlayan doğrudan yapılan düzenlemenin ilk örneği olan bu kanunun "... Hazineye ait olan yerlerle ormanlar, ilgili Kuruluşlarca Bakanlığa tahsis edilir ..." hükmü orman alanlarının turizm amaçlı kullanımına olanak tanımıştır. 1983 yılında 6831 sayılı Orman Kanununun 17. maddesinde, "kamu yararı" adı altında yapılan düzenleme: "...turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında; kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler ile orman ürünlerin işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisler..." şeklinde değiştirilmiş, Anayasaya aykırı bu düzenleme ile orman alanlarının tahsisi yolu açılmıştır.

Parçacı yaklaşımlarla ele alınmış kültürel ve doğal miras ile ilgili uygulamaları içeren (5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun, Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm projesi Kanunu gibi) yasal düzenlemeler ise bu mirasın korunmasına değil hızla yok edilmesine neden olmaktadır. 2863 sayılı kanunu kentin tarihi bölgelerinin geliştirilmesinin önünde engel olarak gören yerel yönetimlerin bu yasal düzenlemeler ile sit alanlarındaki uygulamalarını Koruma Kurullarının denetiminden çıkarmayı amaçladıkları bilinmektedir.

5366 Sayılı Yasa gereğince yenileme alanları için yeni Koruma Bölge Kurulları oluşturulması, gerek sınırlı bir alanda görevli olmaları nedeniyle, nitelikli ve doğru kararlar üretebilme koşullarını zorlamakta, gerekse de mevcut Koruma Bölge Kurullarının yapabileceği bir iş için kıt kamu kaynaklarının boşa kullanılması anlamına gelmektedir.

5.7 Koruma mevzuatında korumayı özendirmekten çok yasadışı yaklaşım izlenmesi

Ülkemizdeki koruma yasalarında genel olarak özendirmekten çok yasadışı bir yaklaşım izlenmektedir. Tescil ve koruma kararları mülk sahipleri tarafından ceza olarak nitelendirilmekte, mağduriyetlerin ekonomik anlamda tazmin edilme yolları etkin olarak işletilmemektedir. Bu anlayış halkı korumadan soğutmakta, doğal ve kültürel varlık sahipleri sahip oldukları değerin farkında olmadan bir an önce bunlardan kurtulma yollarını aramaktadır.

5.8 Ulusal mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması için Uluslararası Mevzuattan yararlanılmaması

Korunan varlıkların bozulmasını, hasar görmesini veya yıkılmasını önleme konularında uluslararası sözleşmelerin de öngördüğü yasal düzenlemeler, ülkemiz mevzuatında yeterli olarak tanımlanmamıştır.

Örneğin, mevzuatımızda kamunun mülk sahiplerini, mülkleri üzerindeki kültür varlıklarını korumaya zorlayacak ya da sahibi tarafından onarılmayan bir yapının devletin ilgili organları eliyle onarılabilmesine ilişkin bir düzenleme yoktur.

Yargı organları dahil olmak üzere koruma alanında yetkili olan çoğu kamu kurum ve kuruluşun, iç hukuk belgesi haline gelmiş olan uluslararası belgelerden haberi yoktur. Haberli olan kurumlar da bu belgeleri kullanmak, onlardan yararlanmak ve böylece ulusal diğer mevzuattaki boşluklar doldurmak konusunda yeterli gayreti göstermemektedirler.

Finansman Sorunları

5.9 Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yetersizliği

Türkiye’de mevcut sistemde korumanın finansmanı, merkezi yönetimin genel bütçesinden ayrılan paydan sağlanmaktadır. Sahibi bulunduğu yapıların onarımı için gerekli parasal kaynağı bulunmayan yapı malikleri için özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığının fonu önemli bir katkı oluşturmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlere sağlanan yeni kaynaklarla hem yerel yönetimlerin korumaya ilgi göstermeleri hem de merkezi yönetimin parasal vesayetinden bir ölçüde kurtulmaları sağlanmıştır. Öte yandan yerel yönetimlere sağlanan söz konusu maddi kaynaklar ile korumanın giderek yerelleşmesi dolayısıyla daha etkin ve hızlı koruma hizmeti, koruma kültürünün ve bilincinin oluşumu ve gelişimine olanak verilmiştir.

Ancak tüm bunlara rağmen kamu tarafından yaratılan kaynaklar süreç ve miktar olarak yeterli değildir. Kültür ve Turizm Bakanlığı fonları 2004 yılından bu yana çok az artış göstermekte, buna karşın fondan katkı talep edenlerin sayısı hızla artmaktadır. Bu nedenle yapılan başvurular için ayrılan kaynaklar giderek yetersiz hale gelmektedir.

Toplu Konut fonları, Toplu konut İdaresinin bütçe olanakları doğrultusunda verildiği için yeterli sayıda yapı malikine ulaşmamaktadır.

Yerel yönetimlerin kendilerine ayrılan kaynakları kullanabilecekleri koruma odaklı ve etkin projeler üretilmemektedir. (Belediyeler İl Özel İdaresinde toplanan fondan yararlanabilmek için düzeyli projeler tanımlayamaması gibi)

Diğer önemli bir husus da, Kültürel ve tarihi mekanların çevresinde bu mekanlarla uyumlu olmayan modern ve çok katlı yapılaşmalar, kentsel dönüşüm ve yenileme projeleri söz konusu kültürel ve tarihi mekanların üzerinde baskı oluşturmaktadır. Dolayısıyla koruma alanları kar getirmeyen, kentleşmeye, yenilemeye, değişime imkan vermeyen, engelleyen bir etken olarak görülmektedir. Böylece karlı olmadığı gerekçesiyle özel sektör, koruma yatırımlarına sıcak bakmamaktadır. Yatırımlar daha çok kamu tarafından gerçekleştirilmektedir.

5.10 Mevcut kaynakların paylaşımında, politik öncelik ve tercihlerin önem kazanması

2863 sayılı yasada (uygulamada çok yetersiz olmakla beraber) parasal katkı konusunda hükümler bulunmaktadır. Özellikle 5226 sayılı yasa ile getirilen yeni hükümler ve özel girişimcilerin teşvikini sağlayan 5225 sayılı yasa, bu konuda önemli bir fırsat olarak görülmelidir. Buna karşılık finansal kaynakların dağılımına yönelik ölçütlerin geliştirilmemiş olması ise önemli bir eksiklik (Örneğin özel şahıslara ait taşınmaz kültür varlıklarının rölöve ve restorasyon projelerini hazırlanmasında verilecek kamu desteğinin ölçütleri geliştirilmemiştir). Bu nedenle de mevcut kaynakların kullandırılmasında adil ve doğru önceliklere göre işlem yapıldığını söylemek zordur.

5.11 Kamu fonlarının kullanımında yerindelik denetimin yapılmaması

Kamu fonlarında son dönem yapılan yasal değişiklikler nedeniyle önemli meblağlar birikmiştir. Ancak bunların yerinde kullanımları ile ilgili bilgilere ulaşmak mümkün olamamaktadır.

Fonlardan gelen ödenekler, zaman zaman doğrudan koruma alanında kullanılmamakta ya da koruma alanı dışına kaydırılabilmektedir.

Kaynakların kullanımı ile ilgili ölçütlerin de belirlenmemiş olması nedeniyle kültürel ve doğal varlıkların korunması için ayrılmış bu fonların yerinde kullanılıp kullanılmadığı hususunda tereddütler bulunmaktadır. Kamu fonlarının uygulama sonuçları, kamu yararı odaklı olarak denetlenmemektedir..

5.12 Mevcut olanaklar (teşvik ve muafiyetler) konularında, toplumun değişik katmanlarının bilgilendirilmemesi

Yasalarla öngörülen fonlar, teşvik ve muafiyetler ve uluslar arası kaynaklar konusunda toplumun ilgili kesimleri yeterince bilgi sahibi değildir. Emlak vergilerinin % 10'u oranında toplanan ve İl Özel İdareleri bünyesinde biriken kültür varlıklarının onarımına katkı fonunda biriken miktarların büyük bir çoğunluğunun kullanılmamış olması bunun bir göstergesidir.

Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar

5.13 Anayasa ile güvence altına alınmış olmasına rağmen korumanın bir devlet politikası haline dönüşmemesi, ülkenin bütüncül bir doğal ve kültürel çevre koruma politikasının bulunmaması, ülke önceliği haline gelememesi

Kültürel ve doğal varlıkların korunması anayasamıza dahi girmiş olmasına rağmen bir devlet politikasına dönüşmemiş, ülke öncelikleri arasına alınmamıştır.

Ülkemizde imar ve şehircilik konularını ele alan, planlama ile ilgili hususları konu edinen kapsamlı (bütünleşik) bir üst yasa bulunmamaktadır. Bu konudaki dağınıklık her karşılaşılan sorunun yeni bir yasa veya yasa değişikliği ile çözülmeye çalışılmasına, bu durum da çok parçalı bu yapının daha da parçalanıp yönetilemez hale gelmesine neden olmaktadır.

Özelleştirme kapsamında , cumhuriyet kurumları olarak bilinen ve o dönemin sanayi anlayışını yansıtan ve kesinlikle korunması gerekli kültür varlıkları arasında değerlendirilmesi gereken tesisler (Sümerbank, Şeker Fabrikaları gibi) arsa değerleri öne çıkarılarak yok edilmekte ve yerlerine çok katlı rant tesisleri yapımı hedeflenmektedir.

ÇED göstermelik olarak çalışmakta, uygulama bittikten sonra ÇED yapılmaktadır. Yatırımın yapılacağı alana odaklanan analizlerle, çevre etkisi nesnel biçimde tespit edilememektedir. Bu aşamada ön izin için Koruma Bölge Kurulu'na başvurulması, uygulaması tamamlanmış yatırımın yasallaştırılmasından öteye gidememektedir.

5.14 Kurumların, tek sektör hedefli gelişmeleri benimsemeleri ve bu hedeflerin koruma yaklaşımları ile çelişmesi

Planlama yetkisinin birden fazla kuruma dağıtılması her kurumun sorumlu olduğu sektöre öncelik verecek bir planlama anlayışını benimsemesine neden olmuştur. Sektörün gelişmesini hedefleyen bu anlayışın koruma gibi bir önceliği hiçbir zaman olmamış korumayı kalkınmanın karşıtı olarak ele alan anlayışın hakim olduğu bu yapı içinde de koruma çok gerilerde kalmıştır.

5.15 Koruma alanında çok parçalı bir yönetimin varlığı ve bunlar arasında eşgüdümün kurulamamış olması

Türkiye’de plan yapma ve onama yetkisine sahip olan yerel ya da merkezi düzeyde çok sayıda kurumun bulunması ve bunlar arasında eşgüdümün sağlanamaması korumayı olumsuz etkilemektedir. Başta belediyeler olmak üzere planlama yetkisine sahip pek çok kurumun, bu yetkiyi kullanabilmelerini sağlayacak yeterli mali, teknik ve personel olanakları da yoktur.

Merkezi yönetim birimleri de (başta Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bak., Bayındırlık ve İskan Bak) koruma ve sağlıklılaştırmayı gerçekleştirecek şekilde yeterince etkin bir tarzda örgütlenmemiştir. Merkezi Yönetim ilgili kurumlarının yaklaşımları genellikle teknik olmakla birlikte, hakim olan siyasi anlayış zaman zaman etken olmaktadır ve bu da tarihi/ çevresel kent dokularının tahribatına yol açmaktadır.

Ayrıca ülkemizde kültürel ve doğal mirasın korunması ile ilgili çok ve karmaşık olan mevzuat, örgütsel yapıyı da etkilemiş, koruma alanında görev yapan, yetki ve sorumluluk sahibi bir çok kurum ve kuruluş ortaya çıkmıştır.

Bu kurul / kuruluşlar arasında etkin bir işbirliği olduğu da söylenemez. Aksine, çevre, turizm, planlama, doğa vb. konularla ilgilenen kurul / kuruluşlar koruma olgusuna kendi yasal düzenlemeleri ve görev tanımları doğrultusunda bakmakta ve yetki ve olanaklarını paylaşmamaktadırlar.

Son dönemlerde gündeme getirilen yasal ve kurumsal düzenlemeler, sağlıklı ve dengeli yerleşme politikalarının temelini sarsmakta, çok yetkili kurumsal yapı nedeniyle doğal ve kültürel varlıkların korunması ve denetimi başarılı bir biçimde yürütülememektedir.

5.16 Koruma Bölge Kurullarının özerkliğinin ve bilimsel niteliğinin tartışılır hale gelmesi

Kültürel ve doğal alanları koruma görevini üstlenen KTVK Bölge Kurullarının üye yapısı, doğrudan alanın ekonomik değişim değeri, yani rantla ilgili meslek alanlarını (mimar, şehirci, arkeolog, sanat tarihçisi, hukuk) kapsamaktadır. Bu da Koruma Bölge Kurullarının kararlarının koruma yanlısı içeriğini gölgelemektedir. Bir başka anlatımla korunacak alanın sanat, estetik, nadirlik, biriciklik, sahicilik özelliklerini öne çıkaracak meslekler, Koruma Bölge Kurullarında “temsil” edilmemektedir.

2863 sayılı Yasa ise Koruma Bölge Kurullarında görev alacak üyelerin mesleklerini saymakta ancak bu kişilerde aranacak nitelikleri belirlememektedir. Ayrıca 2863 sayılı Yasada son yapılan değişiklikle kurul üyeliği süresi beş yıldan üç yıla indirilerek kurul üyeliğinde bilgi birikiminin önemsenmediği, her yeni üye ile yeniden işe başlamanın tercih nedeni olduğu anlaşılmaktadır.

Koruma Bölge Kurulu üyelerinin görevden alınmaları, kararlarında sık sık yapılan değişimler, Koruma Bölge Kurullarına ilişkin güvenirliliği zedelemektedir.

Koruma Bölge Kurullarının kararları, yerel yönetimin üstlendiği uygulama ve denetim mekanizmaları ile bütünleşmemekte ve etkinlik kazanamamaktadır.

5.17 Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli teknik personel eksikliği ve mevcut kadroların bilgi birikimlerinin yetersizliği, bu nedenle yeterli nitelik ve nicelikte koruma projesi üretememeleri

Ülkemizde yerel yönetimler imar anlayışı ile örgütlenmiş bu nedenle de bir çok yerel yönetim bugüne kadar tüm birikimini bu alanda elde etmiştir. Yerel yönetimlerle ilgili son yasal değişiklikler yerel yönetimlere koruma ile ilgili önemli yetki ve görevler vermiştir. Ancak koruma ile ilgili uzman eksikliği ve anlayış farklılığı nedeniyle koruma projelerinin ele alınışında, üretilmesinde ve uygulamada ciddi sıkıntılar bulunmaktadır.

Yerel Yönetimler de kentsel korumayı ve sağlıklılaştırmayı gerçekleştirecek şekilde yeterince etkin olarak örgütlenememiştir. Geleneksel konut çevrelerinin korunması ve sağlıklılaştırılması konusunda, Yerel Yönetimlerin de yaklaşımları genellikle yerel politikalara bağımlıdır, bu da geleneksel kent dokularının tahribatına yol açmaktadır.

5.18 Yerel yönetimlerin bütçe yetersizliklerini gerekçe göstererek, doğal ve kültürel varlıkları toplumsal değer olmaktan çıkararak alınıp satılabilir bir meta olarak görme anlayışı

Tarihsel çevreler nadiren işlevlerini koruyarak günümüze kadar gelmektedir. Bu çevreler işlevlerini kaybetmelerine rağmen değişik kullanışlara dönüşerek varlıklarını sürdürmektedir. Ancak o beldenin çöküntü alanı olarak görülmekte, diğer ülkelerdeki gibi bir prestij alanı haline gelmemektedir. Bazı yapılar ise hem işlevlerini yitirmeleri hem de yeni işlev ve kullanışları barındırmaya elverişli olmamaları nedeniyle terk edilmekte veya koruma altına alınıp, piyasa süreçlerine göre cazip bulunmadığı için metruk halde bırakılmaktadır. Bu kesimlerde yaşayan aileler, getirilen koruma ve bakım kurallarına uygun olarak, bu yapılara harcama yapacak güçte bulunmamaktadır.

Yerel yönetimler ise kentsel hizmet pratiklerini rant odaklı olarak belirlemektedir ve populizm yapmaktan kurtulamamaktadır.

Turizm girdisi, tarihsel ve doğal alanların yükünü arttırdığı gibi kapasite üstü kullanıma zorlamakta ve ekonomik getirileri arttırmak uğruna “uyumlu kullanım” göz ardı edilmektedir.

5.19 Koruma alanında çalışan STK’ların nicelik ve nitelik olarak yetersizliği.

Ülkemizde korumacı yerel inisiyatif, rantçı yerel inisiyatif karşısında güçlü bir yapı ve örgütlenme içine girememiş, alternatif politikalar ve projeler üretememiştir.

Sivil toplum örgütlerinin sistem içinde aktif rol almadıkları görülmektedir. Hem sayıca hem de etkinlik açısından yetersiz olmakla birlikte TAÇ Vakfı, ÇEKÜL, TURING, Tarihi Kentler Birliği gibi sivil toplum örgütlerinin ve Meslek Odalarının korumaya yönelik çabaları ve koruma karşıtı eylemleri takibi sürmektedir. Sivil toplum örgütleri maddi yetersizlikler, eleman ve donanım yetersizliği gibi nedenlerle genellikle tek yapı (anıt) ölçeğinde onarım yapabilmektedirler.

Ekonomik değer üretimi konusunda ortak çıkarı paylaşanların daha çabuk örgütlenebilmesine karşılık kültürel değer üretimindeki örgütlenme deneyimi zaafılar içermektedir.

Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine Yönelik Sorunlar

5.20 Ülke doğal ve kültürel varlıklar envanterinin tamamlanmamış olması

Ülkemiz kültürel ve doğal varlıklarının sayısal fazlalığı ve olanakların kısıtlı olması nedeniyle henüz ülke envanteri tamamlanamamış, bu anlamda da ülke genelinde bir envanter çıkarılamamıştır. Bu güne kadar yapılan çalışmalarda toplanan bilgiler de aynı nitelikte ve ayrıntıda olmadığı için bir bütünlükten ve bilgilerin sağlıklı olarak kullanılabilirliğinden söz etmek olanaklı değildir. Bu durum ise kültürel ve doğal varlıkların gerek planlamada veri olarak değerlendirilmesinde gerekse yatırımların yer seçimi veya ÇED aşamasında sorun yaratmakta ve hatalar yapılmasına, doğal ve kültürel varlıkların yokolmasına neden olmaktadır.

5.21 Doğal ve kültürel varlıkların / alanların tespitinde eksiklikler ve yanlışlıklar bulunması ve kararlarda sık sık değişiklik yapılması nedeniyle kurumların ve koruma kavramının inandırıcılığını yitirmesi

Tespit çalışmaları, 2863 sayılı Yasa kapsamında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili hakkında Yönetmeliğe göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarınca yapılmaktadır. Ancak her tespit grubunun niteliğine, deneyimine bağlı olarak tespit önerileri farklılaşabilmekte, çağdaş ve bilimsel kriterlerin olmayışı sorun yaratmaktadır.

Ülke genelinde doğal ve kültürel varlıkların tespit ve tescillerinin yeterli teknik donanım ve kadro ile tamamlanmamış olması nedeniyle, tespit ve tescillerde yanlışlıklar ve eksiklikler olabilmektedir. Düzeltme amacıyla yapılan bu değişikliklerin yanı sıra Kurul üyelerinin değişmesi, ilke kararlarının değişmesi veya Bakanlık politikalarının değişmesi nedeniyle yapılan değişiklikler nedeniyle koruma kavramı inandırıcılığını kaybetmekte, sit sınırlarının değişebileceği gibi yanlış bir algılamaya neden olmaktadır.

5.22 Doğal ve kültürel varlıkların bulunduğu alanların niteliklerinin aynı olacağı varsayımına dayandırılarak aynı müdahale tanımlanmasının getirdiği sorunlar

Kentlerin göç alma hızı, gelişme potansiyelleri, geleneksel dokunun niteliği (yapı malzemesi ve dokunun yeni gelişen kent kesimleri ile olan ilişkileri) turizm potansiyeli, tarihi çevrenin köhneliği, merkeze yakınlığı ve yerel yönetimlerin yaklaşımları, her kentte tarihsel ve kültürel çevrenin korunmasını ve yenilenmesini farklı kılmaktadır.

İlke kararlarının getirdiği genelleme çabası, her farklı-özgün durum için geçerli olamamakta, özel, özgün ve tekil durumlara özgü çözümler üretememektedir. Tüm ülke için üretilmiş bu ilke kararları coğrafi, yerel, tarihi vb. farklılıkları gözlememekte ülke topraklarını tek bir düzlem olarak ele almaktadır.

Doğal sitlerle ilgili getirilen derecelendirme kararı, alanın niteliklerini değil o alanlarda ne yapılabileceğini tariflemektedir. Bu durum bir anlamda plan kararı gibi algılanmakta, örneğin üçüncü derece doğal sit olarak belirlenen bir alan bu karar göre konuta yani yerleşime açılacak alan olarak görülmektedir.

Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Sorunlar

5.23 Doğal ve kültürel varlıkların tamamının, bedelinin ödenmesi halinde kullanılabilir /tüketilebilir alanlar olarak algılanması

Doğal ve kültürel varlıklar yeniden üretilebilir varlıklar değildir, yok olduklarında yerlerine konulması mümkün olmayan değerlerdir. Bu nedenle özenle korunması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi gerekmektedir. Ancak günümüzde doğal ve kültürel varlıkları kullanım değeri ile ele alan yaklaşımlar tüm bu varlıkların ve alanların bedeli ödendiği takdirde kullanılabileceği türden politikalar üretmektedir.

5.24 Doğal ve kültürel varlıkların kaynak olarak değerlendirildiğinde, rantların topluma geri döndürülememesi

Doğal ve kültürel varlıklardan, onların varoluşlarının yarattığı değeri kullanarak yararlananlar bunun karşılığında herhangi bir bedel ödemediği gibi yaratılan artı değer kamuya dönüşü de olmamaktadır.

Kamuca yaratılan kentsel rantların kamuya geri dönüşünü sağlayacak yasal, yönetsel ve akçalı düzenekler bulunmamakta, olanlar etkin olarak işletilememektedir.

5.25 Koruma plan-proje ve uygulamalarında insan ve toplumsal yaşamın gözardı edilmesi, uygulama sonrasında kullanıcıların alan dışına itilmesi

Koruma adına yapılan projelerde yaşayan halkın gözardı edildiği, onların sorunlarını çözmek yerine tüm sorunları ile birlikte kentin bir başka alanına sorun yumağı olarak atıldığı, boşalan/ terk edilen tarihi kentsel alanlarda ise daha üst gelir gruplarına hitap eden yapılaşma ve işlevlerle bir “soylulaştırma”ya gidildiği görülmüştür.

Kültürel turizm politikaları ile de koruma bir yatırım aracı olarak kullanılmakta olup koruma, turizm ile finanse edilmeye çalışılmaktadır. Bu sebeple söz konusu alanda mekanı koruma amacı daha fazla turist çekme amacına dönüşmektedir. Yerel nüfusun yaşam kalitesinin düzelmesi ve sosyo-ekonomik yapısının iyileşmesi tarihi alanlardaki turizm politikaları ile mümkün olabileceken belirtilen anlayış nedeni ile bugün turizmin girdiği alanlarda kentin yaşayanları barınamamakta, artan ticari ve turizm faaliyetleri ve kitlesel hareketler bozulmaya neden olmaktadır (Antalya Kaleiçi örneğindeki gibi).

5.26 Kentsel tarihi bölgelerinin giderek çöküntü alanı haline gelmesi, kent yoksullarının bu alanlara yerleşmesi

Kentsel koruma kararı verilmesi ile eski plan uygulamaları durdurulmakta, ancak korumaya yönelik planlama ve uygulama çalışmalarının yetersizliği nedeniyle, geleneksel dokularda ve tarihsel kent merkezlerinde bakımsızlık, korunamama, köhneleşme, terk edilme sorunları yaşanmakta ve giderek bu alanlar çöküntü bölgesine dönüşmektedir. Eski cazibesini kaybeden bu alanlara eğitim ve gelir seviyesi düşük, kırdan kente göç edenler yerleşmektedir.

Geleneksel merkez ve iş kolları yerine, tüketime odaklı yeni iş kolları ve “modern!” kent merkezleri önem kazanmaktadır. Eski kent merkezlerinde “kentsel dönüşüm projeleri” adı

altında yapılan çoğu uygulamada, bu dokular yok sayılarak yerine “çağa uygun!” yeni merkezler yaratılmaktadır.

5.27 Merkezi ve yerel yönetim kurumlarının yeterli koruma kültürüne sahip olmaması, halkın koruma konusunda bilgisiz ve bilinçsiz olması

Ülkemizde merkezi ve yerel idareler yıllardır korumayı kendi görev alanları içinde görmemiştir. Devlet, kültürü ve koruma konusunu kalkınmadan sonra ilgilenilmesi gereken bir konu olarak değerlendirmektedir. Bu nedendir ki konu ile ilgili Bakanlıkların yıllık bütçelerinin genel bütçe içindeki yeri en sonlarda yer almaktadır.

Korunması gerekli tarihi kentsel merkezlerde/alanlarda yaşayanlar ise ekonomik olarak güçsüz, dışlanmış ve yoksullaştırılmış kesimler olması ile paralel olarak sosyal ve kültürel açıdan da eğitimsiz, kültür düzeyleri düşük ve sosyal yapı olarak kentin diğer katmanlarından geri durumdadırlar. Bu anlamda gerçek sahibi olmadıkları bu alanların korunması ile ilgili bir kaygı ve duyarlılık taşımamaktadırlar.

Toplumsal örgütlenme ve bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çabalar ise göstermelik kalmış, etkin olarak işletilememiştir. Buna örnek olarak 5226 sayılı yasa ile getirilen Koruma Amaçlı İmar Planları bilgilendirme toplantılarının biçimsel düzeyde kalması ve aktif katılım süreçlerini harekete geçirememiş olması verilebilir.

Medya, halkın bilgi kanallarını çarpıtmaktadır ve koruma karşıtı bir söylemin oluşturulmasında öncü rol oynamaktadır.

Doğal ve kültürel korumaya yönelik mevzuat, Koruma Bölge Kurulu kararları ve alınan kararların uygulanması başarısının, vatandaşın korumaya duyacağı inanca ve saygıya bağlı olduğu açıktır. Ekonomik çıkar taleplerinin yerine kültürel değer üretimini öne çıkaracak bir “sivil bilinç”in oluşturulması, “sivil bilgilenme” içerikli katılım sürecinin etkinleştirildiği bir “sivil temsil”in sağlanması, korumadan sorumlu kurumların gündemlerinde ve sorumluluklarında yer almamaktadır.

Doğal değerler ve tarihsel-kültürel değerlerin yok olmasını getirecek karar ve uygulamalar, kente karşı işlenmiş bir suç, bir çevre suçu olarak değerlendirilmemekte ve mevzuat bu yönde caydırıcı yaptırımlar içermemektedir.

Planlama / Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar

5.28 Kamusal yararın öne çıktığı kapsamlı kentsel ve bölgesel planlama yaklaşımının terk edilmesi.

Mevcut planlama bakış açısı ve yaklaşımı özellikle 1980 sonrası neo-liberal politikaların benimsenmesi ile başlayan süreçte, planlamanın piyasa/rant kaygısı ile şekillenen “imar” kısılcasına girmiştir. 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunuyla planlama yetkisinin yerel idareye devredilmesinden sonra merkezi idarenin planlamada yönlendirici ve denetleyici rolü zayıflatılmıştır. Bu süreçte sektör odaklı anlayışın benimsenmesi, planlamanın arazinin vasıf değişikliği aracı haline getirilmesi ve her türlü alanın piyasa malı olarak değerlendirilmesi sonucunda bu gün 30’a yakın kurumun plan yapma yaptırma ve onaylama yetkisine sahip olmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda, bazı düzenlemelerde

özelleştirmeye konu araziler gibi mülkiyet bazında, bazı düzenlemelerde (organize sanayi alanları, serbest bölgeler, endüstri bölgeleri gibi) sektör önceliği bazında, bazı düzenlemelerde ise (TOKİ, özelleştirme alanları gibi) arazinin kamusal değeri yerine “değişim değeri”ni esas alan uygulamalar yapılmıştır.

5.29 Kademeli bütüncül planlama anlayışının aşınması

Planlama mevzuatının temelini oluşturan 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde, fiziki plan türleri, kademelenmesi ile bu planların yapım ve onaylanmasına ilişkin yetki ve yükümlülükler belirlenmiştir. Kanunda “çevre düzeni planı”, “bölge planı” ve “imar planı” tanımlarına yer verilmiş, tanımına yer verilmeyen ancak bakanlığın yetkisi maddesinde “birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planları” ve “yerleşme planları”ndan bahsedilmiş, üst ölçekli planların tanımları ve planları yapacak kurumlar net olarak belirtilmemiştir. 2003 yılına kadar süren bu tanımsızlık ve yetki boşluğunun, üst ölçekli planların gerekliliği, içeriği ve niteliğine ilişkin tartışmalar yerine, kurumlar arasındaki yetki tartışmasına dönüşmesi sonucunda; planlamada doğal varlıkların ekosistem bütününde ele alınarak bütüncül kararlar getirilmesini engellemiştir. Bu süreçte, ön izinli mevzi imar planlarının yol açtığı parçacı, dağınık ve sıçramalı yapılaşma anlayışı, özellikle kıyı kesimlerinin ikinci konutlarla kaplanmasına yol açmıştır.

Planlamanın bütüncül niteliği ve planlamanın kademeli birlikteliği ilkesi, yasal düzenlemelerde de gözardı edilmiştir. Plan yapma ve onaylama yetkisi çok sayıda idareye dağıtılarak sektör odaklı planlama anlayışı benimsenmiştir.

5.30 Planlama politikaları içinde doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının içselleştirilmemiş olması

2863 sayılı Kanun Sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapılmasını öngörmektedir. Ancak uygulamada üst ölçekli planlama aşamasında koruma boyutu yeterince dikkate alınmadığından sit alanı için geliştirilen Koruma Amaçlı İmar Planları üst ölçekli plan kararları ile çelişilmekte çoğu zaman da koruma karşıtı uygulamalar söz konusu olabilmektedir.

2863 sayılı kanunun öngörüsüne rağmen “Koruma planları” sadece kentsel, tarihi veya arkeolojik sit alanları için yapılmakta, doğa koruma alanları görmezden gelinerek turizm veya rekreasyon alanı olarak değerlendirilmektedir. “Doğal sit” alanı olan yerler için yönetim planı tanımı getirilmiş olmasına karşın, bakış açısı ve planlanmalarına ilişkin ele alış biçimi değişmemektedir.

Birçoğu sadece kısa dönemli rant kaygısıyla biçimlendirilen planlarda (1/100.000-1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/5.000 Nazım İmar Planı, 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı vb), İmar Kanunu gereği yerleşim alanları içinde ayrılması zorunlu yeşil alanlar ayrılmamakta veya mevcut olanlar rant nedeniyle yok edilmekte ve doğal alanlar kentsel gelişme, orman alanları da yeşil alanlar için rezerv olarak görülmektedir.

Ülkedeki tüm tarım alanlarını, doğal karakteri korunacak alanları, orman içinde özel mülkiyete konu olan arazileri yapılaşmaya açan düzenlemeler yapılmakta, tüm ülke düzeyinde aynı plan karar ve hükümlerinin uygulandığı bir şablon planlama anlayışı uygulamaya koyulmaktadır.

Ormanların fonksiyonu olarak tanımlanan “rekreasyonel potansiyel” kavramı, ekoturizm baskısı altında kitle turizmine hizmet etmeye başlamış; kentlerin yeşil alan ihtiyacının karşılanacağı rezerv alanlar olarak kent ormanı adı altında parça parça yapılaşma alanları içine dahil edilmeye başlanmıştır.

Bu anlayışın farklı yansıması kültürel miras için sözkonusudur. Kentsel mirası oluşturan yapıların tek tek taşıdıkları değerler açısından korunması yerine içinde bulunduğu yerleşme ile uyumlu, o bütünün bir parçası olma özelliğini halen koruyabilen yapıların da korunması ve kullanılması anlayışı mevcut yapı stokunun çok büyük bir bölümünü ilgilendirmesi bakımından önem taşımaktadır. Mevzuatımızda korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olarak tespit ve tescilli yapılan yapı ya da yapı grupları dışında kalan mimari mirasın, bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmesini öngören bir hüküm bulunmamaktadır.

5.31 Planlamada; doğal ve kültürel varlıkların korunmasından çok kullanılmasını öne çıkartan bir anlayışla ele alınma beklentisi

Amacı ne olursa olsun hemen her türlü ve ölçekte yapılan arazi kullanım kararı getiren planlarda veya sektör planlarında (turizm, ulaşım vd), doğal kaynaklar “varlık değeri” olarak değil “**kullanım**” amaçları doğrultusunda ele alınmaktadır. Tarihi ve kültürel alanlar ise gelir getirici bir işe döndürülebilecek nitelikte ise değer görmekte, ilgili yerel yönetimler ancak bu durumda bu alanlara yatırım yapmayı düşünmektedir.

“İmar” kısılacındaki mevcut planlama anlayışını da yanına alarak otuz yılı aşkın süreçte orman alanlarında, makilik alanlarda, yaylalarda, tarım alanlarında, içmesuyu havzalarında çoğu zaman hukuki dayanaktan yoksun olarak arazi vasfında değişikliğe yol açan uygulamalar ve yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

Planlama için önemli kısıt olması gereken, doğal hayatın devamlılığı için gereken alanlar, ekolojik ve biyolojik açıdan önemli alanlar göz ardı edilerek doğal varlıklara (doğal ekosistemlere) ilişkin veriler, sadece yerleşime uygunluk açısından ele alınmaktadır.

Son yıllarda ortaya çıkan ve büyük ölçüde kabul gören “sürdürülebilirlik” kavramı “koruma” kavramı yerine kullanılmakta, adeta doğal kaynakların kullanım gerekçesini oluşturmaktadır. Özel kanunlarla koruma altına alınan alanlarda korumanın ve sürdürülebilirliğin sağlanması için yapılan planlar bağlı oldukları yasa hükümleri doğrultusunda içerik kazanmakla birlikte, doğal alanların kullanıma açılması için araç haline getirilmektedir.

5.32 Plan yerine projeciliğin tercih edilmesinin, doğal ve kültürel varlıkların korunmasında yarattığı sorunlar

Piyasa / rant / küreselleşme temelli yaklaşımla biçimlenen ve kamuya ait alanların (ülke topraklarının) tümünü piyasa malına çevirecek olan “Kentsel Dönüşüm Kanunu” tepkiler nedeniyle yasallaşamayınca yeni bir yaklaşım benimsenmiş, “5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu” gibi kentlere özel kanunlar çıkarılmaya başlanmıştır. 5393 sayılı Belediyeler Yasası ve 5366 sayılı yasa kapsamında yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarıyla piyasa merkezli dönüşüm modeli, dönüşüm ihtiyacını değil gerçekte rant paylaşımını esas almaktadır. Bu süreç planlamanın bütüncülüğünü yok etmiş, “projecilik” anlayışı, plan yerine kullanılmaya başlanmıştır.

Planlama yerine projeciliğin öne çıkarıldığı, dar bir çerçevede ve o alanın rantını maksimize etmeyi hedefleyen yaklaşımlar nedeniyle kentin bütünü görmezden gelinmekte, yaşamın korunması hiçe sayılmakta, korumanın tüm problemleri ele alınmadan makyaj uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu anlayış doğal ve kültürel varlıkların korunmasını değil, değerlendirilmesini bir başka ifade ile kullanılmasını hedeflemektedir.

Sadece mühendislik kriterlerinin geçerli olduğu karayolları planlanmasında, topografya, bitki örtüsü, sulak alanlar, yaban yaşam alanları, ekosistemler (özellikle ekosistem bütünlüğü vd. doğal varlıklar) göz ardı edilerek sadece teknik kriterler esas alınmakta, yol güzergahları ve standartları belirlenmektedir.

Bir çok yasada öngörülen plan onanması için gerekli olan “İlgili kurum” görüşleri, yanlış bir uygulamayla, plan kararı olarak kabul edilmektedir.

5.33 Koruma projelerinde koruma alanının belirli bir parçasını (sınırlı bir bölge, sokak sağlıklılaştırması gibi) ele alan, toplumsal yaşamı ve sorunlarını, özgünlüğü, geleneksel değerleri gözardı edip salt estetik kaygı ile fiziksel görünümü düzeltmeye yönelik koruma uygulamalarının yapılması

Tarihi dokulara duyarlı davranan sınırlı sayıdaki uygulama ile daha çok, tarihi yapıların fiziksel görünümlerinin korunması ve çevrelerin sağlıklılaştırılması yapılmıştır. Bu tür uygulamalarda da, yapılara yeni işlevler verilerek kültürel değerler rant tesisleri haline getirilmekte; o yapının, ya da o bölgenin kullanıcıları sürecin dışına itilmektedir. Bu değişim sürecinde, konut kullanımları rant getirici ticaret birimlerine ya da turizm kullanışlarına dönüştürülmektedir. Bu tür uygulamalarda çoğu zaman bir “soylulaştırma” süreci yaşanmaktadır. Sonuçta, bu tür projelerle, toplumsal boyutu da içerecek şekilde kurgulanmış etkin bir koruma uygulamasından çok, bir bakıma turistler için “seyirlik mekanlar” yaratılmaktadır.

5.34 Yapının / alanın, doğal, tarihsel ve kültürel niteliğine uygun bir işlevle değerlendirilmesi yerine, kısa erimli getiriler uğruna, farklı işlevler yükleyen projeler geliştirilmesi

Korunması gerekli yapılar, kendisinin veya alanın tarihsel niteliğinin olanak verdiği fonksiyonla uyumlu bir biçimde onarılması yerine, baştan belirlenmiş (ki bu, yapının ya da alanın olası en yüksek getirisini sağlamasına yönelmiştir) fonksiyona yönelik olarak restore edilmektedir. Yapının, alanın ekonomik, sosyal ve politik yapısına ve geçmişine ilişkin taşıdığı referansları dikkate alan onarım anlayışı benimsenmemektedir.

Mevcut yapı yoğunluğu m2 olarak arttırılmasa bile, öngörülen fonksiyon yoluyla birim, iş hacmi ve nüfus yoğunluğunun arttırılması nedeniyle yapının taşıdığı iş yükü arttırılmaktadır.

5.35 Doğal ve kültürel varlıklar için getirilen kullanım / işlev kararlarının, alan bütünü için öngörülen plan kararlarıyla uyumsuz olması

Münferit, yapı ya da alan ölçeğinde alınan kararlarla uygun görülen fonksiyonlar, kentin büyüme süreci içinde kestirilemeyen ve denetlenemeyen olası gelişmelere yol açmaktadır.

5.36 Yasalara ve imara uygun olmayan, kamu yararına, planlama ve şehircilik ilke ve esaslarına aykırı kaçak ve düzensiz yapılaşmanın, her sektörde, tarımsal yapıdan, sanayi kuruluşlarına, turizm yatırımlarına kadar genişleyerek adeta geçerli bir sistem haline dönüşmesi.

Doğal değerler ve tarihsel-kültürel değerlerin yok olmasını getirecek karar ve uygulamalar, kente karşı işlenmiş bir suç, bir çevre suçu olarak değerlendirilmemekte ve mevzuat bu yönde caydırıcı yaptırımlar içermemektedir.

Doğal alanların özelliklerini korumak veya devamlılığını sağlamak için yasal düzenlemeler getirilmiş olmakla birlikte, yerleşime uygun olmayan hazine arazilerinde 1940'lı yıllarda konut amaçlı başlayan kaçak yapılaşmalar, giderek sanayi, turizm, madencilik gibi farklı kullanımları da içerecek şekilde kıyı alanlarına, verimli tarım arazilerine daha sonra da orman alanlarına, yaylalara yayılarak fiili durum yaratılmıştır.

Planlama esaslarına, şehircilik ilkelerine, kamu yararına ve imar mevzuatına uygun, afete dayanıklı, insan ve çevre sağlığını gözeten, yaşanabilir kentlere karşı hiçbir kurala uymadan yapılan, yağmalanan yasa dışı yerleşimler tercih edilmektedir. Bu tercihin bu gün orman alanlarının talanının meşrulaştırılmasına kadar getirildiği görülmektedir.

Türkiye'de günümüze kadar sürdürülen tarihsel ve kültürel çevrelerin korunması ve sağlıklılaştırılması (ıslah¹⁵ / sanitasyon¹⁶) politikalarının başarılı olduğunu söylemek olası değildir. Özellikle, 1950 sonrası kırsal alandan kentlere yaşanan göç ve hızlı kentleşme, 1980 sonrasında ikinci konut ve turizm amaçlı kıyı yağması ile 1990 sonrası Doğu ve Güney - Doğu Anadolu Bölgeleri'nden güvenlik ve ekonomik nedenlerle başlayan göç olgusu, kentlerimizin yüzlerce, hatta binlerce yılda oluşmuş dengelerini alt üst etmiştir. Önce varoşlarda başlayan yasal olmayan yapılaşmalar (gecekondu), giderek imar aflarıyla, kentleri sarmış ve günümüzdeki başlıca kentsel sorunlardan biri haline gelmiştir. Kentlerin hızlı büyümesiyle, geleneksel kent dokularında ve tarihsel kent merkezleri üzerinde de aşağıda özetlenen olgular ortaya çıkmıştır:

- "İmar" adı altında geleneksel dokuya uyumsuz yol açma, imar haklarını arttırma vb. koruma ve sağlıklılaştırma hedefi olmayan, hatta tamamen yıkıp ortadan kaldırmayı amaçlayan planlamalar yapılmaktadır.
- Bu planlar doğrultusunda, arsa biriktirme (speküstasyon) amaçlı olarak kentlerde geleneksel kent dokularının (kentsel sitler ve bir kısım gecekondu alanları) yıkılarak yerine dokuya aykırı taban alanları ve yükseklikler ile çevreye uyumsuz yeni yapılaşmalar oluşmaktadır.
- Giderek aşırı yapı ve nüfus yoğunlaşması nedeniyle oluşan ulaşım ve otopark sorunları, çevre kirliliği sorunları, tüm kenti olduğu kadar kent ve kent çeperlerinde kalan doğal ve kültürel alanların tahribini hızlandırmaktadır.
- Mülk sahipleri geleneksel dokuları terk etmekte, bu alanlar sosyal olarak dönüşmekte, yasadışı eklenti ve kaçak yapılarla dolmaktadır.

Doğal alanların özelliklerini korumak veya devamlılığını sağlamak için yasal düzenlemeler getirilmiş olmakla birlikte, yerleşime uygun olmayan hazine arazilerinde 1940'lı yıllarda konut amaçlı başlayan kaçak yapılaşmalar, giderek sanayi, turizm, madencilik gibi farklı kullanımları da içerecek şekilde kıyı alanlarına, verimli tarım arazilerine daha sonra da orman alanlarına, yaylalara yayılarak fiili durum yaratılmıştır. Bu anlayışla planlama esaslarına, şehircilik ilkelerine, kamu yararına ve imar mevzuatına uygun, afete dayanıklı, insan ve çevre sağlığını gözeten, yaşanabilir kentlere karşı hiçbir kurala uymadan yapılan, yağmalanan yasa dışı yerleşimler tercih edilmiştir. Bu tercihin bu gün orman alanlarının talanının meşrulaştırılmasına kadar getirildiği görülmektedir. Kültürel miras açısından değerlendirildiğinde kaçak yapılaşma, gerek kentsel fonksiyonlar ve gerekse tarihi ve arkeolojik alanlar üzerinde aynı baskı ve bozulmaya yol açmıştır.

15

Düzeltilme, iyileştirme, Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, s. 349.

16

Sihhi şartları geliştirme, eksik sihhi tesisatları yerine koyma; hıfzıssıhha; halk sağlığını koruma önlemleri .

5.37 Risk ve doğal tehlikelere karşı hazırlıksız olunması, koruma tedbirlerinin bulunmaması

Ülkemiz doğal ve kültürel varlıkları açısından zengin olduğu kadar doğal tehlikelere ve risklere de bir o kadar açıktır. Ancak ne yazık ki bu konuda ne yasal ne örgütsel anlamda bir hazırlığımız yoktur.

5.38 - 5.75 Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarım Sorunları

Biyofizik Çevre ve Teknik Altyapı Sorunları

Kentlerimizdeki yeşil alanlar yok edilerek doğal dengesi bozulmuş, enerji kullanımını gözetmeyen imar yaklaşımı içinde enerji sıkıntıları yaşanmaya başlamış, kamu ulaşımının eksikliği özel araç ulaşımını hakim kılmış ve altyapının eksikliği ve düzensizliği ile bir türlü bitmeyen kentsel çevreler yaratmıştır. İmar planlaması enerji sakınlı yaklaşımlar yerine salt yeni alanları imara açma dışında bir kaygı duymayan şekilde ele alınmıştır. Yönetimler kamu ulaşımı yerine özel ulaşımı özendirilen kent içi yol ve köprülü kavşak uygulamalarını hızlandırarak hem çevreyi tahrip etmişler hem de yakıt tüketimini artırmışlardır.

Kentlerin Mekân Yapısı, Mimarlığı ve Estetik Değerlerine İlişkin Sorunlar

Kentin kimliğini oluşturan doğal ve kültürel dokular yok edilmiş, kentlerimizde yaşam kalitesi yüksek mekânlar üretilememiş, yeni kimlikler yaratılmadığı için yer olgusu dışlanmış, tasarım gözetmeyen imar anlayışının sonucu olarak kentlerin mimarlığı ve estetiği gerilemiştir. Sürekli olarak kent çeperlerinin spekülasyona açılması, kentsel dönüşümlerin arazinin rantları üzerine oturtulması, mevcut mekânsal kaliteleri yıpratmış, yeni seçenekler yaratamamıştır.

İnsan İlişkileri ve İletişimi Sorunları

İnsan ilişkileri bağlamında sosyal ve kültürel altyapı eksikliği giderilememiş, toplumsal gruplar arasında dengesizlikler oluşmuştur. Kentlilerin eğitiminde, konu bilgi düzlemine indirildiği için, esas eğitimin (terbiye) kamusal alan bağlamında yapılması gerektiği bir türlü algılanamamıştır.

Grup Yaşamına İlişkin Sorunlar

Yapılaşmış alanlarda, mahalle ve sokak kavramları yitirilmiş, her yaşta kentlilerin bir araya gelebileceği kamusal alanlar zayıflamıştır. Çocukların okullarına yürüyerek gitmelerini sağlayacak düzenlemeler ihmal edilmiş, neredeyse bütün çocuklar okullarına araçlarla gitmek zorunda bırakılmıştır. Aynı konu yeni gelişme alanlarında da yaşanmış, kamusal alana kapalı kapılı cemaatlerin oluşması özendirilmiştir.

5.76 - 5.109 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Planlama Süreci İle İlişkileri

- Ülkenin temel planlama çerçevesini çizen 3194 sayılı yasa, diğer ilgili yasalar ve kurumsal çerçeve, planlamanın temel işlevi olan eşgüdüm yerine yetki kavgalarına dönüşmüştür.
- Planlamadan sorumlu İmar ve İskan Bakanlığının yetkilerinin, başka görevler için örgütlenmiş Bayındırlık ve İskan Bakanlığına devredilmesi ve bu işle bir Daire Başkanlığının görevlendirilmesi, öncelikle Merkezi Yönetimin kendi kurumları arasında eşgüdümsüzlük yaratmıştır. 1980li yıllarda Turizm alan ve merkezlerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın turizm kanadının, koruma alanlarında Kültür kanadının, Özel Çevre Koruma bölgelerinde

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yetkilendirilmesi, Enerji Bakanlığı'nın yalnızca kendi mantığı ile başlattığı yatırımlar, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün gene kendi mantığı içinde düzenlediği karayolu ve otoyol güzergahları herhangi bir eşgüdüm (denetim değil) düzeneği olmadığından, hem çevre açısından hem de yerleşme sistemleri açısından önemli sorunsallar yaratmıştır

- Planlama bilimsel ve nesnel konumunu yitirmiş, Pazar düzeneğinin istemlerini yerine getirme aracına dönüşmüştür. İsteme göre yapılan plan onamaları nesnel koşulları, dolayısıyla tüm toplumun uzlaşabileceği kamu yararını üretmemektedir.
- Günümüzde ise yerel örgütlere bırakıldığı savlanan plan yapma ve onama yetkisi, merkezi kurumlar tarafından daha da paylaşılmış ve Sanayi Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kurumlar kendi belirledikleri alanlarda plan onama yetkisiyle donatılmış, planlamanın temel işlevi olan eşgüdüm ve denetim süreçleri yok edilmiştir.
- İmar mevzuatımızın temel öğelerinden birisi olan bilimsel verilere göre plan yapma, imar programı belirleme, altyapının önceliği, insana göre planlama yapma ilkeleri unutulmuş Pazar düzeneği ve siyasi tercihler ön plana çıkmıştır. Bunun sonucunda, ülkenin mekânsal yapısını oluşturan strateji belirlemelerinde siyasi tercihler daima teknik çözümleri denetlemişlerdir ve denetlemeye devam etmektedirler.
- 3194 Sayılı İmar Yasası ile getirilen en çarpıcı yeniliğin plan onama yetkisinin yerel yönetimlere devri olduğu bilinmektedir. Buna karşın, yasanın getirmeye çalıştığı kapsamlı planlama anlayışı, sonuçta üretilen belgeler imar planı olduğu için bir yenilik getirmemiştir. Bu durumda plan anlayışında bir değişme olmadan imar denetiminin belediyelere devri önemli tartışmalara yol açmıştır. Yerel yönetimler bu yetkiyi sürekli yeni alanları imara açma ve yoğunluk artışları için kullandıklarından, günümüzde eleştirdiğimiz tasarım ve kalite anlayışından yoksun kentsel çevrelerin de ortaya çıkmasına neden olmuşlardır.
- İmar anlayışlı planlama yaklaşımları ekolojik dengeleri dışlamış, doğal kaynaklar ve kıyılar sürekli olarak yapılaşmaya açılma tehdidinde açık bırakılmıştır. Kimi sanayi kullanımalarının yer seçimleri ve hiç bir üretkenliği olmayan ikinci konut gelişimleri bu süreç içinde hızlanmıştır.
- İmar planlaması sürecinin aşılammaması şehir ve bölge planlama, peyzaj mimarlığı ve mimarlık eğitimini de etkilemiş, kimi okullarda verilen eğitim günümüz imar anlayışına dayalı Pazar düzeneğini öğretmenin ötesine geçemez olmuşlardır.
- Şûranın ana temasının nitelikli kentsel bir yaşamın ve mekanın sağlanması ve bunun sürdürülebilmesi üzerine dayandırılması gerektiği ifade edildiği halde, ülkemizdeki planlama sürecinde sürdürülebilirlikten ne kastedildiği dahi tanımlanmamıştır.
- Avrupa kentleri için hazırlanan belgelerde sürdürülebilirliğin koşulları belirlenmekte, fiziksel yapılar ile birlikte insan topluluklarının iktisadi ve sosyal yaşamlarının sürdürülmesi bir planlama sorunsalı olarak görülmektedir. Avrupa Birliği müktesebatını oluşturmaya çalışan ülkemizde bu doğrultuda bir çaba görülmemektedir.
- Küreselleşme olgusu, özellikle büyük kentlerimizde kamu arazilerinin elden çıkartılması pahasına, gösterişçi tüketime yönelen alışveriş merkezleri ile yüksek gelir gruplarının lüks konutlarını (rezidans) barındıran yoğun yapılaşmalara da yol açmıştır.
- Ülkede kullanılan imar planlama yöntemleri, nitelikli kentsel yaşam ve mekan alanları oluşturmakta yetersiz kalmaktadır. Bunun bir nedeni de müellif anlayışı ile sürdürülen imar planlaması sürecidir. Salt imar planlaması anlayışının egemen olduğu bir ortamda mekân planlaması haritacılık ve yönetmeliklerde belirlenen sosyal donatı alanlarının elde edilmesine indirgenmiş, mekânın tasarımı ve yaşamın kalitesi dışlanmıştır.

5.110 - 5.116 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Tasarım Süreci ile İlişkisi (Tasarım Felsefesi)

- Ortak bir kent kimliği oluşturacak tasarım felsefesi gözlenmemektedir.
- Cumhuriyet bir modernleşme projesidir ve geleneği de reddetmeyen bir kimlik oluşturmuştur. Günümüz kentlerinin mimarlığı ise bir temele dayanmayan derlemecilik yüklüdür.
- Kentsel tasarım kamuya ait alanlara indirgenmiştir, kentin özel alanlarında salt imara dayalı uygulamalar sürmektedir.
- Kentlerde ise yöre farkı gözetmeyen bir tek tipleşme yaşanmaktadır.
- Sokak ve mahalle kültürü yok olmuş, bunun yerine ya kamusalı olmayan kapılı cemaatler oluşmuştur.
- Bütün bu süreçte bir Devlet kurumu olan TOKİ duyarsız davranmaktadır.

5.117 - 5.131 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Kentin Kalitesi İle İlişkisi

- Özel araç öncelikli ulaşım tasarım ve planlaması yapılmakta, kentler hiç bir uygar ülkede olmadığı biçimde özel ulaşımın hakimiyetine bırakılmakta, sürekli alt-üst geçitlerle geri dönüşü olmayan bir kent modeli yaratılmakta, dolaşım yerine ulaşım ön plana çıkartılmaktadır.
- Sosyal altyapı eksiktir ve erişilir değildir. Ülkenin başkentinin düzgün bir konser ve opera salonu bulunmamaktadır.
- Kentlerde çevre kirliliği (koku, toz duman, gürültü), güvenlik ve kentsel standart sorunları bulunmaktadır. Konut standartları ya çok lüktür ya da düşük kalitededir..

5.132 - 5.135 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Mevzuat Sorunları

- Kentsel kalite ve kentsel tasarıma ilişkin bir mevzuat bütünlüğü bulunmamakta, konu Çevre mevzuatının dışına taşınmamaktadır.
- İmar mevzuatı bu konuları kapsamamaktadır. İmar yönetmelikleri ise tasarım ve kaliteyi hedef almamaktadır.
- Gerçek gereksinime göre hazırlanmayan imar planları ve imar programlarının denetlenmemesi, arsa spekülasyonunu özendirmekte, pahalı ve standartları olmayan bir altyapı ortaya çıkartmaktadır.
- Planlamada bölgeleme yerine arazi kullanımı yeğlenmekte, bunun denetimi ise planlama kurumu tarafından değil işyeri açma izni veren kurumlar tarafından denetlenmektedir. Bunun sonucunda kentlerde ciddi tehlike alanları da (gereğinden çok akaryakıt ve LPG istasyonları gibi) oluşmaktadır.

5.136 - 5.139 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Kurumsallaşma Sorunları

- Kentsel kalite ve tasarımın eşgüdümünü sağlayacak bir otorite bulunmamakta, konu yerel yönetimlerin duyarsız tutumlarına bırakılmaktadır.
- Kent ve mimarlık alanına ilişkin bir organın olmayışı, sorunların Pazar düzeneği – siyasetçi – teknokrat üçgeni içinde yürütülmesi kentsel kalite ve bunun tasarımının kurumsallaşmasını önlemektedir
- Sürekli planlama yerine müellif plancı anlayışının sürdürülmesi, esnekliğe kapalı buna karşın kötü kullanıma açık bir planlama süreci yaratmaktadır.
- Yönetimler arazi geliştirmeciler, arabulucular ve arazi spekülâtörlerine yeterince karşı koyamamaktadır.

5.140 - 5.142 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitimi (Kurumsal Eğitim, Halk Eğitimi)

- İnsan kaynağı bulunmayan, gereğinden çok şehir planlaması okulu açılmıştır.
- Bir çok okul piyasa düzeneğini öğretmekte, eleştirel davranmamakta ve yeni planlama paradigmaları geliştirememektedir.
- Şehir planlamasının diğer mekân tasarımı ile uğraşan disiplinlerle (mimarlık, peyzaj, sanat, vb.) arasındaki bağlar zayıflamıştır.
- 1960lı yıllarda okul sorası eğitim veren bir niteliğe sahip olan kamu kurumları bu yeteneklerini yitirmişler, planlama iş takibine dönüşmüştür.
- Özel alanda çalışan şehir plancıları kuramla ilişkilerini kesmekte, çok beceri istemeyen bir süreci aşamamaktadırlar.
- Kalite ve tasarım konularında halk eğitilmemekte, planlardan herkesin beklentisi imar getirisi ile sınırlanmaktadır.

SORUNLAR LİSTESİ

No	SORUNLAR
	Tanım ve Kavramlara İlişkin Sorunlar
5.1	İmar, çevre ve koruma mevzuatlarında yer alan korumaya ilişkin tanım ve kavramların çakışma, çelişki ve eksiklikler içermesi.
5.2	Tanım ve kavramların açılımında korumaya öncelik verilmemesi.
5.3	Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramların, farklı kurumların / yetki organlarının beklentilerine bağlı olarak, farklı yorumlanması, içeriklerinin farklı doldurulması (Doğal ve kültürel varlıkların, varlık değeri yerine "kaynak" ya da "kullanım değeri"nin ön plana çıkarılması).
Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	
5.4	Ülkemizde kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili mevzuatın çok dağınık ve karmaşık olması, uygulamada yetki ve sorumluluklarda çakışma ve çelişkiler yaratması Mevzuatta sık sık değişikliklere gidilmesi nedeniyle korumanın kurumsallaşamaması (Bkz.8.7)
5.5.	Son dönem yapılan yasal düzenlemelerin korumadan çok kullanmaya ve yenilemeye vurgu yapması, mevcut mevzuatta kamu yararından çok yatırımcıların taleplerini öne alan değişikliklere gidilmesi
5.6.	Yerel ve merkezi yönetimlerin koruma konusundaki kısıtlamaları aşmak için yeni yasal düzenlemeleri araç olarak kullanması.
5.7.	Koruma mevzuatında, korumayı özendirmekten çok yasakçı yaklaşım izlenmesi
5.8.	Ulusal Mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması için Uluslararası Mevzuattan yararlanılmaması.
Finansman Açısından Karşılaşılan Sorunlar	
5.9.	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yetersizliği
5.10.	Mevcut kaynakların paylaşımında, politik öncelik ve tercihlerin önem kazanması
5.11.	Kamu fonlarının kullanımında yerindelik denetimin yapılmaması
5.12	Mevcut olanaklar (teşvik ve muafiyetler) konularında, toplumun değişik katmanlarının bilgilendirilmemesi
Örgütlenme Açısından Karşılaşılan Sorunlar	
5.13	Anayasa ile güvence altına alınmış olmasına rağmen korumanın bir devlet politikası haline dönüşmemesi, ülkenin bütüncül bir doğal ve kültürel çevre koruma politikasının bulunmaması, ülke önceliği haline gelememesi
5.14	Kurumların, tek sektör hedefli gelişmeleri benimsemeleri ve bu hedeflerin koruma yaklaşımları ile çelişmesi.
5.15	Koruma alanında çok parçalı bir yönetimin varlığı ve bunlar arasında eşgüdümün kurulamamış olması.
5.16	Koruma Bölge Kurullarının özerkliğinin ve bilimsel niteliğinin tartışılır hale gelmesi
5.17	Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli teknik personel eksikliği ve mevcut kadroların bilgi birikimlerinin yetersizliği, bu nedenle yeterli nitelik ve nicelikte koruma projesi üretememeleri

5.18	Yerel yönetimlerin bütçe yetersizliklerini gerekçe göstererek, doğal ve kültürel varlıkları toplumsal değer olmaktan çıkararak alınıp satılabilir bir meta olarak görme anlayışı
5.19	Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak yetersizliği.
Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine Yönelik Sorunlar	
5.20	Ülke doğal ve kültürel varlıklar envanterinin tamamlanmamış olması
5.21	Doğal ve kültürel varlıkların / alanların tespitinde eksiklikler ve yanlışlıklar bulunması ve kararlarda sık sık değişiklik yapılması nedeniyle kurumların ve koruma kavramının inandırıcılığını yitirmesi
5.22	Doğal ve kültürel varlıkların bulunduğu alanların niteliklerinin aynı olacağı varsayımına dayandırılarak aynı müdahale tanımlanmasının getirdiği sorunlar
Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Sorunlar	
5.23	Doğal ve kültürel varlıkların tamamının, bedelinin ödenmesi halinde kullanılabilir / tüketilebilir alanlar olarak algılanması
5.24	Doğal ve kültürel varlıkların kaynak olarak değerlendirildiğinde, rantların topluma geri döndürülememesi,
5.25	Koruma plan-proje ve uygulamalarında insan ve toplumsal yaşamın gözardı edilmesi, uygulama sonrasında kullanıcıların alan dışına itilmesi
5.26	Kentsel tarihi bölgelerinin giderek çöküntü alanı haline gelmesi, kent yoksullarının bu alanlara yerleşmesi
5.27	Merkezi ve yerel yönetim kurumlarının yeterli koruma kültürüne sahip olmaması, halkın koruma konusunda bilgisiz ve bilinçsiz olması
Planlama / Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar	
5.28	Kamusal yararın öne çıktığı kapsamlı kentsel ve bölgesel planlama yaklaşımının terk edilmesi.
5.29	Kademeli bütüncül planlama anlayışının aşınması.
5.30	Planlama politikaları içinde doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının içselleştirilmemiş olması
5.31	Planlamada; doğal ve kültürel varlıkların korunmasından çok kullanılmasını öne çıkartan bir anlayışla ele alınma beklentisi
5.32	Plan yerine projeciliğin tercih edilmesinin, doğal ve kültürel varlıkların korunmasında yarattığı sorunlar
5.33	Koruma projelerinde koruma alanının belirli bir parçasını (sınırlı bir bölge, sokak sağlıklılaştırması gibi) ele alan, toplumsal yaşamı ve sorunlarını, özgünlüğü, geleneksel değerleri gözardı edip salt estetik kaygı ile fiziksel görünümü düzeltmeye yönelik koruma uygulamalarının yapılması.
5.34	Yapının / alanın, doğal, tarihsel ve kültürel niteliğine uygun bir işlevle değerlendirilmesi yerine, kısa erimli getiriler uğruna, farklı işlevler yükleyen projeler geliştirilmesi
5.35	Doğal ve kültürel varlıklar için getirilen kullanım / işlev kararlarının, alan bütünü için öngörülen plan kararlarıyla uyumsuz olması
5.36	Yasalara ve imara uygun olmayan, kamu yararına, planlama ve şehircilik ilke ve esaslarına aykırı kaçak ve düzensiz yapılaşmanın, her sektörde, tarımsal yapıdan, sanayi kuruluşlarına, turizm yatırımlarına kadar genişleyerek adeta geçerli bir sistem haline dönüşmesi.

5.37	Risk ve doğal tehlikelere karşı hazırlıksız olunması, koruma tedbirlerinin bulunmaması (Bkz.4.29)
Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarım Sorunları	
5.38	Planlamada programlama eksikliği-Savurganlıklar
5.39	Kademelenme
5.40	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Gelir dağılımının dengesizliği
5.41	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Kamunun “kültür” yatırımı için ayırdığı payın yetersizliği
5.42	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar: Eksik rekabetçi ve içe dönük kapitalist yapının(rekabetçi olmayan: kartel oluşumu ve tröst oluşumuna yol açan yapı) çağdaş kentleşme, kentlileşme ve sosyo-kültürel mekan üzerindeki baskısı Bu baskının kentsel dönüşüm kavram ve anlamına aykırı dönüşüm projeleri üretmesi Bu baskının yol açtığı; şişen, yayılan, birbirine eklenen kentsel yığışmalarda mekanın ‘kentsel’ bağlamda üretilmemesi
5.43	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Sosyo-kültürel alanda bize özgün bir felsefenin ve buna dayanan bir siyasanın oluşturulamamış olması, Cumhuriyet döneminde var olan felsefenin günümüzde terk edilmiş olması
5.44	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentin kültürel üretme kaynaklarının nüfusa oranlı olarak artırılamaması
5.45	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Yerleşmelerin salt konut alanı olarak algılanması, farklı sosyal yapılar arasındaki uyumun, uygulanan politikalarla yok edilmesi
5.46	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentlerimizin sosyo- kültürel kaynaklarının değerlendirilememesi, kentin sosyal ve kültürel donatılarında eksiklik
5.47	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkezi yönetimler-yerel yönetimler arasında iletişim ve eşgüdüm ve denetiminin kaybolmuş olması
5.48	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Yöneticilerin uzmanlık gerektiren konulardaki eğitimsizlik ve deneyimsizliği.
5.49	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerde son zamanlarda ekonomik yapının da etkisi ile giderek yoğunlaşan nazım(ana) plan kararları ve kentsel tasarım gerekliliği yerine ‘mevzii’ ve tadilat planı anlayışı
5.50	Kentsel çevre sorunları: Altyapı siyasalarının bulunmayışı
5.51	Kentsel çevre sorunları: Yerüstü ve yeraltı su kaynakları üzerindeki gelişme baskısı ve Kentsel toprakların ve bitki örtüsünün kaybı (ekolojik bozulma)
5.52	Kentsel çevre sorunları: Havanın, suyun, toprağın kirlenmesi
5.53	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre ve biyolojik çeşitliliğe ilişkin sorunlar
5.54	Kentsel çevre sorunları: Katı atık yönetiminin yapılamaması
5.55	Kentsel çevre sorunları: Sera etkisi ve kuraklık belirtileri karşısında önemli birer kaynak olan pissu atık tesisleri kurulumu ve geriye dönüşümü ile yağmur suyu toplanmasının ihmali

5.56	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre sorunlarına uzun erimli ekolojik sorunlar olarak bakılmaması
5.57	Ulaşım sorunları: Kent merkezleri başta olmak üzere tüm kentte hızlanma eğilimlerinin artması
5.58	Ulaşım sorunları: Özel otomobil başta olmak üzere motorlu taşıtın ön plana çıkartılması sonucu olarak günlük yolculuklarda yol ağının verimsiz kullanılması; yol ağındaki yetersizliklerin yeni yol yapımı, kavşakların kat'a alınması, "yol genişletmesi" olarak bilinen ancak yolda yaya aleyhine taşıt'a ayrılan kesimin genişletilmesi gibi 'eskimiş ve kente uyumsuz yöntemlerle ile giderilmesine çalışılması
5.59	Ulaşım sorunları: Ulaşım ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde düşünülmeden dar çerçevede ele alınması
5.60	Ulaşım sorunları: Taşıt-odaklı ulaşım yaklaşımı; ulaşımın "yol yapım mühendisliği" olarak görülmesi; projelerin çevresel etkilerinin göz ardı edilmesi
5.61	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: Geçmiş kültür dönemlerinin izlerinin silinmeleri
5.62	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: Eski kent imgelerinin yitirilmesi, yeni kent bölümlerinde hazır kalıpların kullanılmasından dolayı çağdaş imgelerin oluşturulamaması
5.63	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: Kent kimliği yerine ideolojik kimliklerin ön plana çıkarılması
5.64	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: kent için tarihsel anlamı olan "eski kent" imgelerinin yitirilmesinden dolayı kent kimliğinin vurgulanamaması; kentkimliği-sosyo kültürel ortam-kentsel bütünleşme ilişkilerinin anlaşılabilmesi
5.65	Kamusal mekânın sorunları: Kalitesiz, sağlıksız ve güvenliksiz mekanların giderek çoğalması
5.66	Kamusal mekânın sorunları: Kentlerde yaya ve insanın dışlanması
5.67	Kamusal mekânın sorunları: Yeni sosyo-kültürel alanların yaratılmaması
5.68	Özel alana ilişkin mekân sorunları: Kentsel tasarım eğitiminin geliştirilmesi
5.69	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel peyzaj envanterlerinin ve planlarının olmaması.
5.70	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel açık/yeşil alan sistemlerinin oluşturulamaması
5.71	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kent iklimi ve havasının bozulması
5.72	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kente kaynak teşkil eden yeraltı sularının korunamaması
5.73	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel peyzajın giderek sert peyzaja dönüşmesi; yeşil dokunun giderek kaybolması veya yoğun yapıli çevreden uzaklaştırılması
5.74	Planlama ve tasarım anlayışından kaynaklanan sorunlar: Planlamanın "imar parseli üretme", tasarımın da "estetik" etkinliğine indirgenmesi

5.75	Planlama ve tasarım anlayışından kaynaklanan sorunlar: Kentsel tasarım'ın imar mevzuatı içinde yer almaması
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Planlama Süreci ile İlişkileri	
5.76	Nüfus - işgücü dengesi sorunları: Barınma-çalışma ilişkisinin sağlanamaması
5.77	Nüfus - işgücü dengesi sorunları: Sosyo-kültürel özeklerin oluşturulmaması
5.78	Kentsel kademeleşmeye ve kentsel yığılmaya ilişkin kalite ve tasarım sorunları: Kentsel kademelerin belirsizliği, durağanlığı ve aynı yaklaşımların farklı büyüklükteki kentlerde uygulanması
5.79	Kentsel kademeleşmeye ve kentsel yığılmaya ilişkin kalite ve tasarım sorunları: Kentsel yığılmanın denetimsizliği ve olumsuz etkileri
5.80	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ağırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Yüksek düzeyde kesinliğe dayanan ulusal düzeyde aynılık getiren anlayışın tüm kentlerde yaygınlaşması
5.81	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ağırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Toplumun değişen önceliklerinin, farklı gereksinimlerinin göz ardı edilmesi
5.82	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ağırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Tüm farklılıkların aynılaştırılarak tektipleştirilen kentsel mekanlar sunulması
5.83	Tasarım yoksunu imar planı anlayışı: Kenti bir bütün olarak algılamak yerine, kent parçalarına ve tek tek parsellere odaklanmak
5.84	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilememesi: Kentlerin farklı parçalardan oluşan bir bütün olarak algılanmaması sonucunda, her kentte kentin bütününe aynı şekilde üretilmeye ve biçimlendirmeye çalışılması ...TOKİ uygulamalarında olduğu gibi...
5.85	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilememesi: Mekan tasarımının yaşama kültürüne göre çözümlenmemesi
5.86	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Kent içinde farklı bölge tanımlarının ve bu bölgelere yönelik farklı yapılaşma ilkeleri ve kurallarının oluşturulamaması
5.87	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Bölgesel sınırların, ağırlıkla idari yapılanmaya odaklanmış olması
5.88	Kentsel yapılı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Planlama sürecinde yöre özelliklerinin enerjinin verimli kullanılmasına yönelik kararlar geliştirilememesi
5.89	Kentsel yapılı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Doğaya uyumlu tasarım yapılmaması
5.90	Yapılaşmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması: Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Kentlerdeki açık alanların, özellikle de yeşil alanların çoğunlukla "artık alan" ya da "zayiat" olarak görülmesi ve yapılaşma baskılarına açık hale getirilmesi

5.91	Yapılaşmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması: Kentlerdeki açık alanların yönetmelik hükümlerinde belirtilen niceliksel değerler (kişi başına düşen yeşil alan miktarı vb.) doğrultusunda üretilmesi kentlerdeki boşluk-doluluk dengesinin ve sürekliliğinin tasarlanmaması
5.92	Yapılaşmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Açık/yeşil alanların rant amaçlı rezerve yapı alanları olarak görülmesi
5.93	Yapılaşmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Kentsel açık/yeşil alanların toplumun ortak paydası olmasının, toplum tarafından benimsenememiş olması
5.94	Yapılaşmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Tasarımda ana kriterin, öncelikli olarak EMSAL hesabına indirgenmiş olması
5.95	Merkezlerin çökmesi: Merkezlere seçenek olarak AVM'lerin gelişmesi sonrasında merkezlerin nitelik değiştirerek işlevsel ve fiziksel olarak çöküntüleşmeye başlaması
5.96	Merkezlerin çökmesi: Yayaların merkezden dışlanması
5.97	Merkezlerin çökmesi: Taşıt trafiğinin kent merkezlerinde hızlanması
5.98	Merkezlerin çökmesi: Merkez özelliği kazandırılan Anıt, Meydan vb. Unsurların yok edilmesi.
5.99	Merkezlerin çökmesi: Yeni kent bölümlerinin geçmiş içinde yaratılmış sosyal-kültürel merkezlerle, kültürel kimlik alanları ile ilişkisinin kurulamaması
5.100	Alt merkez kavramının AVMLere indirgenmesi: Kent içindeki dengeli bir eklemlenme ve buna göre bölgelerin oluşturulamamasından dolayı sosyo-kültürel zenginliklerin topluma sunulmamasından dolayı, yalnızca uygun büyüklükteki parsellerde AVM'lerin gelişmesi ve merkez kavramının giderek parçalanarak özelliğini yitirmesi
5.101	Bütüncül imar programı uygulamasına geçilmemesi: Süreç yönetimi kavramının plan uygulama süreçlerine yerleşmemesi ve önceliklerin tanımlarının yapılamaması.
5.102	Bütüncül imar programı uygulamasına geçilmemesi: Geleceğin bugünden total olarak ayrıntılı biçimde planlanması ve tasarlanması
5.103	18. maddeye üçüncü boyutun katılamaması: İmar uygulanmasının parsel biçimlendirmesiyle kısıtlanması ve benzer parsellerin üretilmesi. Parseller arasındaki ilişkinin göz ardı edilmesi
5.104	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmemesi: Kentsel mekanın biçimlendirilmesinin bir süreç yönetimi olarak algılanamaması ve mekanın farklı niteliklerine yönelik farklı tasarım ilkeleri üretilmemesi

5.105	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmemesi: Önceleri kısmen var olan tasarım rehberlerinin geliştirilmemesi, göz ardı edilmeleri
5.106	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmemesi: Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım kılavuzları konusundaki bilgi eksikliği/ilgisizliği
5.107	Mahalle ölçeğinde farklı yaş gruplarının özellikleri dikkate alınmadan yapılan uygulamalar
5.108	Kapılı cemaatlerin özendirilmesi: Kentten ayrıştırılmış yeni yerleşim biçimlerinin yaygınlaşması
5.109	Kapılı cemaatlerin özendirilmesi: Kapılı toplulukların yaygınlaşmasının kentsel yabancılaşmayı teşvik ederek, kent mekanlarının kullanımı ve kentsel bütünleşme'ye olumsuz etkisi
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Tasarım Süreci ile İlişkisi (Tasarım Felsefesi)- Kenti tekrar insani bir yaşam mekanı yapmak!	
5.110	Tek mülkiyet ve çok mülkiyette kalite ve tasarım sorunları: Kullanım biçimlerinin netleştirilememesi
5.111	Kent kültürüne ilişkin sorunlar: Kültürün geleceğe ilişkin tanımlanamaması
5.112	Farklı yörelerdeki kentlerin aynışması sorunları:
5.113	Özel ulaşımın hakimiyeti: Her gün trafiğe katılan araç sayısallığının yarattığı kaos
5.114	Kamusal ulaşım ve yaya önceliğinin geliştirilememesi: Araca verilen öncelik
5.115	Geleneksel sokak ögesinin tüm değerleri ile unutulması
5.116	Yeni gelişme alanlarında sokağın önemsenmemesi imar değişiklikleri sonucu mevcut dokudaki güçlü sokak-bina ilişkisinin zayıflatılması: Bina-sokak ilişkisinin kurulmaması Yapılaşmaya sektörel ve segmentel bakış açılarının giderek egemen olması İmar yasası ile getirilen"çıkılmaz sokak yapılamaz" yasağının anlamsızlığının anlaşılabilmesi, 'ızgara düzen' adalama,parselasyon ve yol kararlarının bu tür olumsuzluklara yol açması
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Kentin Kalitesi ile İlişkisi	
5.117	Araç öncelikli ulaşım tasarım ve planlaması
5.118	Kentsel ulaşım proje ve uygulamalarında karayolu ve taşıt odaklı anlayış
5.119	Yenilenemeyen enerji kaynaklı ulaşım türlerine öncelik tanıyan planlama anlayışı

5.120	Kentsel merkez ve alt merkezlerde yaya öncelikli düzenlemelerin yetersizliği
5.121	Sosyal altyapının eksikliği ve dengesiz dağılımı: Donatıların (yeşil alanlar, spor alanları, okullar, sağlık tesisleri vb.) kent mekanında dengesiz dağılımı
5.122	Teknik altyapının sonradan ve yanlış kurgulanması: Kentsel teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : -Teknik altyapı planları ile kentsel gelişme planlarının bütüncül bir şekilde yapılmaması -Teknik altyapı planlaması sırasında doğal kaynakların yeterince dikkate alınmaması Kentsel ekolojik döngünün, girdi ve çıktılarının yeterince anlaşılabilmesi ve değerlendirilememesi
5.123	Kentin mimarlığının oluşturulamaması: Yönetmeliklerin bu amaca uygun hazırlanmaması
5.124	Kalabalıklaşma:
5.125	Eskime:
5.126	Sağlıklı insanlar dışındaki toplumu (dezavantajlı gruplar/engelliler) göz önünde bulundurmeyen planlama/tasarım yaklaşımı: Engelli, ve hastaların tasarımda göz ardı edilmesi . Bina girişleri dahil, kentsel mekan düzlem ve donatılarının engelsiz mekan tasarım ilkelerine göre düzenlenmemiş olması
5.127	Çevre kirlenmesi kaynaklı sorunlar (koku, duman, toz, gürültü vb.):
5.128	Görsel kirlenme ve estetik sorunları
5.129	Güvenlik: Kentlerde güvenlik yoksunu alanların giderek artması
5.130	Aydınlatma: Bilinçdışı uygulamalar
5.131	Konuta sadece niceliksel bakış (Örnek TOKİ uygulamaları)
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Mevzuat Sorunları	
5.132	Kent parçalarına yönelik strateji ve tasarım yoksunluğu:
5.133	Bölgeleme anlayışının kavramsallaşamaması:
5.134	Kent karakteri oluşturacak yönetmeliklerin üretilmemesi:
5.135	Çeşitli kurum ve kuruluşların sorumluluğunda olan planlama mevzuatının parçacı bir anlayışta olması, çok sayıda tekil yasal düzenlemenin birbirleriyle ilişkisinin kurulması ve bütünleştirilmesine yönelik yasal çalışmaların yapılmaması

Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Kurumsallaşma Sorunları	
5.136	Bu sürecin eşgüdümünü sağlayacak bir otoritenin eksikliği: Kent planlaması, kentsel tasarım ve mimarlık alanına ilişkin akademik, araştırma ve eşgüdümle ilgili bir kurumun olmayışı, sorunların pazar düzeneği-siyasetçi-teknokrat üçgeni içinde yürütülmesi “kentsel kalite” ve bunun tasarımının kurumsallaşmasını önlemektedir
5.137	Bu sürecin eşgüdümünü sağlayacak bir otoritenin eksikliği: Yasalar ile plan yapma ve onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve sorumluluk karmaşasına ek olarak, kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğu olması
5.138	Proje yönetimlerindeki aymazlık ve açmazlıklar
5.139	Aktörlerin belirsizliği - arazi geliştirmeciler, arabulucular:
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitimi (Kurumsal Eğitim, Halk Eğitimi)	
5.140	Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık alanında aynı dilin konuşulamaması.: Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık eğitiminde ortak bir dilin oluşturulamaması
5.141	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusundaki kurumsal görev ve sorumluluk boşluğu : Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda üniversite-meslek odası-Bakanlıklar-yerel yönetim ilişkisinin kurgulanması, yasal ve eşgüdümü ilgilendiren yönetsel bir içeriğe kavuşturulması SBF gibi yönetici yetiştiren eğitim kurumlarına kent, mimarlık kentbilim, mimarlık, estetik ve kültür derslerinin konması
5.142	Tasarımda taklitçilik: Tasarımda taklitçiliğin tuzağına düşülmekte, eklektik bir mimarlık ortamı yaratılmaktadır.

B. STRATEJİLER

Tanım ve Kavramlara İlişkin Stratejiler:

5.1.1 Farklı mevzuatlardaki çakışma, çelişki ve eksikliklerin giderilerek terminoloji bütünlüğünün sağlanması.

5.2.1 Farklı mevzuatlarda korumaya ilişkin tanım ve kavramların (somut olmayan değerleri, kırsal miras, endüstri mirası, cumhuriyet dönemi mimari mirası vb. değerleri de içerecek biçimde) ve bunları oluşturan ölçütlerin gözden geçirilmesi.

5.3.1 Doğal ve kültürel varlıkların “kaynak” ya da “kullanım değeri” olarak değil “varlık değeri” olarak tanımlanması

5.3.2 Kurumlar arası eşgüdüm sağlanması.

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Stratejiler

5.4.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda sorun yaratan düzenlemelerin tespit edilmesi.

5.4.2 Kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili ulusal mevzuatta dağınıklığın, yetki ve sorumluluklardaki çakışma ve çelişkilerin giderilmesi,

5.4.3 Farklı koruma statüsü uygulamalarında öncelikli mevzuatın hangisi olacağının açık hale getirilmesi.

5.4.4 Koruma mevzuatının da yoruma açık olmayan, nesnel hedeflere ve adil uygulamalara olanak tanıyacak biçimde ele alınması.

5.5.1 Yasal düzenlemelerde korumanın odağa alınması.

5.7.1 Taşınmaz sahibini cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruduğu ölçüde özendirileceği bir anlayışın getirilmesi.

Ülkemizde, koruma konularında genelde özendirmekten çok, yasaklama yaklaşımları izlenmektedir. Koruma salt yasaklama olarak algılanmamalı, taşınmaz sahibini cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruyabildiği ölçüde özendirilmesi esas alınmalıdır. Korumada katı kurallar ve yasağcı yaklaşımlarla oluşturulmuş ceza hükümleri yerine, temel evrensel ilkelere bağlı ama gelişmeyi izleyebilen bir tutumla gerçekleştirilmeli; esnek, uygulanabilir ve çevre verilerine duyarlı çözümler üretilmelidir

5.8.1 Ulusal mevzuatın, ülke çıkarları gözetilerek uluslararası mevzuatla uyumlaştırılması

Finansmana İlişkin Stratejiler

5.1.1 Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterli hale getirilmesi, yeni ve etkin fonların oluşturulması

Doğal ve kültürel varlıkların tarihsel sürekliliği için finansman modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Almanya, İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya, Belçika, Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinde tespit ve tescil işleminden uygulama aşamasına kadar tüm aşamalarda gerekli finans ve vergi kolaylıklarının sağlanması korumanın gerçekleştirilmesinde önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda Avrupa Birliği üyesi bazı ülkelerinin korumaya finansman destekleri ekte verilmiştir.(Ek 4)

Ülkemizde de korumaya ilişkin yeni ve etkin fonların oluşturulması, koruma konusundaki kaynakların çeşitlendirilmesi ve artırılması gerekmektedir.

5.1.2 Korumada aczi olan korunması gerekli taşınmaz sahiplerine yeterli kamu desteğinin verilmesi

Korumanın ekonomik yapısı (onarımın zor ve pahalı olması, yapıların dayanıksız, eski, günün koşullarına uyumsuz olması gibi) göz önünde bulundurulduğunda, finansal desteğin yetersiz olduğu ve varolan ulusal ve uluslararası kaynakların işletilemediği bir ortamda, gelir seviyesi düşük korunması gerekli taşınmaz sahiplerine, kredi yardımı dışında farklı kaynak yardımlarını kapsayan yeterli kamu desteğinin verilmesi

5.9.3 Korumaya ilişkin finansman kaynaklarının kullanılabilir kılınması ve erişilebilir olması

Korumada kullanılacak kaynakların işletilebilmesi için öncelikle toplumun tüm kesimleri tarafından bu kaynakların hangi nitelik ve türde, nasıl kullanılacağına ilişkin bilgi sahibi olması gerekmektedir. Aksi takdirde varolan kaynakların kullanılmadan atıl durumda bekletilmesi sözkonusu olacaktır. Daha sonra ise kullanılabilir vaziyetteki kaynağa erişimin kolay ve erişilebilir olması gerekmektedir. Bu amaçla kaynaklara ulaşımında, ihtiyacın gerektirdiği biçim ve miktarda, ağır ve bürokratik adımlar azaltılmalıdır.

5.10.1 Kaynak kullanımı stratejilerinin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak belirlenmesi

Kaynakların kullanımında ülkesel düzeyde genel, yerel ölçekte ise yerel farklılıklar özelinde; kaynak dağılım esasları, kaynak kullanma kriterleri, kaynakların kime nasıl kullanılacağı belirlenmelidir.

5.10.2 Kaynakların bilimsel esaslara dayalı ölçütler doğrultusunda kullanılması

Kaynak kullanımını gerektiren “varlık değeri” ve “yapının kötü bir durumda olması” gibi genel verilerin yanı sıra doğal ve kültürel varlığın içinde bulunduğu bölgesel yapısını da (kültürel, sosyal, teknolojik, coğrafik verileri gibi) dikkate alan, kaynak ihtiyaç türünü belirleyen bilimsel ve nesnel ölçütler oluşturulması gerekmektedir. Böylece ülke kaynaklarına ve önceliklerine koşut yerel niteliklere özgü oluşturulan ölçütler doğrultusunda doğal ve kültürel varlığın aynı yardım, maddi yardım, teknik yardım ya da proje yardımı gibi ne tür bir kaynak kullanımı ihtiyacı içinde olduğu tespit edilerek, sözkonusu kaynakların kullanımı da yine aynı esaslarla sağlanacaktır. Aynı zamanda bürokratik ve ağır işleyen sistemde etkin hale getirilmiş olacaktır.

5.11.1 Kamu fonlarının uygulama sonuçlarının, konuyla ilgili kurumlar tarafından “kamu yararı” odaklı olarak denetlenmesi

Doğal ve kültürel varlıkların korunması, piyasa ekonomisi içinde, kent için ticari bir unsur

olmanın ve turizm sektörünü desteklemenin ötesinde tarihsel, doğal ve kültürel sürekliliğin sağlanması için toplumsal yararı gözetilen uygulamaları zorunlu kılmaktadır. Koruma kişiyi değil toplumu öne almaktadır. Dolayısıyla sözkonusu varlıklara ilişkin hem kamu kaynaklarının kullanılmasında hem de uygulama sonuçlarında merkezi ve yerel idarelerce “ kamu yararı” ilkesini odağa alan denetimlerin yapılması gereklidir.

5.11.2 Yönetmelik ve parasal etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması

Kaynakların amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayabilmek için örgütsel düzeyde fonların kullanımından sorumlu kurumların ve yaptırım araçlarının belirlenmesi, sözkonusu yapılanma ve kaynakların amacı dışında kullanılmasına olanak veren kurum ve/veya kişilere gerekli cezaların verilmesinin mevzuatla güvence altına alınması gerekmektedir. Bu da kaynak dağılımında nesnel ölçütlerin oluşturularak, kaynakların doğru ve zamanında aktarılmasını zorunlu kılmaktadır.

5.12.1 Kaynak ve fonlara ilişkin olarak ilgili tüm aktörlerin (kurum-kuruluş, STK, halk, kullanıcı ve diğerleri) bilgilendirilme kanallarının oluşturulması

Koruma alanlarına ilişkin mevcut mevzuat ve uygulama, korumaya engel olan, katılımı göz ardı eden ve sahiplendirmeyen bir durum sergilemektedir. Dolayısıyla korumanın kültürel sürekliliğin sağlanması; yasal olarak zorlayıcı, katılımcı, bütün yerel idareler-merkezi yönetim ve halk tarafından benimsenmesi, koruma ve gelişmeyi amaçlayan koruma politikası içinde değerlendirilmelidir. Kullanıcı ve mülk sahibini, yörede yaşayan halkı ve sivil toplum örgütlerini korumanın dışında tutan bir anlayışla doğal ve kültürel varlıkların korunması mümkün değildir. Bu kapsamda koruma bilinci ve eğitiminin bir adımı olarak da tüm merkezi ve yerel aktörleri içine alan bilgilendirme toplantıları ve organizasyonları ile finans kaynaklarına ulaşabilme koşul ve kriterleri hakkında farkındalık sağlanmalıdır.

Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Stratejiler

5.13.1 Kurumların uygulamalarında kültürel ve doğal varlıkların korunması konusunda duyarlılığın artırılarak önceliğin sağlanması; Bütüncül bir ülke mekansal ve kültürel politikası oluşturulması

Sağlıklı ve dengeli yerleşme politikalarının temelini; ulusal kaynaklarımızı ve bu bağlamda, mevcut doğal ve tarihi-kültürel değerlerimizi koruyarak geliştirmek oluşturmalıdır. Son dönemlerde gündeme getirilen yasal ve kurumsal düzenlemeler bu bakış açısı ile gözden geçirilmelidir.

5.14.1 Kurumların sektör geliştirme hedeflerinin, koruma yaklaşımlarıyla çelişmesi durumunda koruma hedeflerinin önceliğinin sağlanması ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi

5.15.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda kurumlararası eşgüdümün sağlanması.

Ülkemizde merkeziyetçi yönetim yapısı, paylaşmayı otorite eksikliği olarak gören, katılımı işine karışmakla koştutan, bilgi alışverişini bilgisizliğin bir göstergesi olarak görüp kaçınan yaklaşımlar nedeniyle, karar alma süreçlerinin çeşitli aşamalarından kurul / kuruluşlar ve halk arasında, bilgi sağlama, danışmanlık ve işbirliğinin geliştirilmesi mümkün olamamaktadır. 5226 sayılı Yasayla bu konuda olumlu bir adım atılmış ve Koruma Amaçlı İmar Planlarının

onay aşaması öncesinde iki halk toplantısı yapılması öngörülmüşse de, uygulamada sadece bilgi aktarımının yapıldığı çoğunlukla da biçimsel olarak yapılan toplantılara dönüşmüştür.

5.16.1 Koruma Bölge Kurulları Bakanlıklar üstü, siyasi iktidarlardan etkilenmeyecek bir yapıya kavuşturulmalı, özerkliği yasal güvenceyle korunmalı

2863 sayılı yasa ile koruma konusunda karar almaya yetkili organ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları olarak tariflenmiştir. Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili kararların bilimsel ve özerk kurullarca alınması, ilkesel olarak doğru bir yaklaşımdır. Bu nedenle gerek Yüksek Kurulun gerekse Koruma Bölge Kurullarının özerkliğini zedeleyecek nitelikte üye ataması yapılmasını engelleyecek, konusunda uzmanlaşmış ve deneyimli, tarafsızlığı tartışılmayacak nitelikte kişilerin Kurul üyeliğine getirilmesini sağlayacak hükümlere yasal düzenlemelerde yer verilmelidir.

Karar alma yetkisine sahip olmasına karşın denetleme ve takip etme yetkisinin Belediye sınırları içinde Belediyenin, dışında ise Valiliğin yetkisinde olması, ilgili kurumların denetleme konusunda yetkin personele ve yeterli donanımına sahip olmaması, kurumlar arasında koordinasyonun sağlanamaması nedenleri ile karar - uygulama – denetleme süreçleri sağlıklı bir biçimde çalışmamaktadır.

Koruma Bölge Kurullarının yapısına ilişkin öneriler

- İlke kararları, koruma uygulamalarının ayrılaştırılmasını değil, koruma felsefesinin ve anlayışının genel çerçevesini çizmeyi hedefleyen bir içerikte olmalıdır.
- Gerek Yüksek Kurul ve gerekse Koruma Bölge Kurullarında üyeler, siyasi erki ve çıkar gücünü temsil edici olmaktan çıkarılmalı, baskılardan korunmalıdır.
- Koruma Bölge Kurulu üyelerinin tamamı, uzmanlığını almış akademik çevrelerden seçilmelidir.
- Kurullar bu yönde aldığı kararlar hakkında halkı bilgilendirebilmeli, kararların nedenlerini açıklayabilmeli, bu yönde kısıtlamalar getiren mevzuat, değiştirilmelidir.
- Koruma Bölge Kurullarının “engelolucu” kurumlar olarak lanse edilmesinin önüne geçilmeli, neyi niçin korumak zorunda olduğuna ilişkin toplumsal bilinç geliştirilmelidir.

5.16.2 Kurul üyelerinin tamamı koruma konusunda uzmanlaşmış olmalı

Koruma uzmanlık gerektiren bir işittir. Bu nedenle Koruma Bölge Kurulu üyeleri kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanlarının “korunması” konusunda uzmanlaşmış olmalıdır. Bu durumda verilecek kararların bilimselliğinin yanı sıra uygulanabilirliği de artacaktır.

5.16.3 Koruma Kurullarının karar süreci açık ve şeffaf olmalı, demokratik katılım süreçleri gözetilmeli

Koruma kamu yararına yapılan bir eylemdir. Kurullarca alınan kararların da kamu yararına alındığına ilişkin hiçbir şüphe olmamalıdır. Bu nedenle, karar süreci açık, meslek ve sivil toplum örgütleri tarafından izlenebilen hatta karar sürecine katılabildikleri bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Kurullar bu yönde aldığı kararlar hakkında halkı bilgilendirebilmeli, kararların nedenlerini açıklayabilmeli, bu yönde kısıtlamalar getiren mevzuat değiştirilmelidir.

5.17.1 Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli uzman kadrolarının sayısal ve niteliksel olarak çoğaltılması.

Son yasal düzenlemelerle koruma ile ilgili görev ve yetkileri artırılan yerel yönetimlerde bu görevleri yürütecek nitelikte farklı uzmanlık alanlarından personelin istihdam edilmeli, sayıları artırılmalı ve koruma konusunda eğitilmelidir.

5.17.2 Yerel yönetimlerce hazırlanıp uygulanacak koruma projelerinin nitelik ve nicelik olarak artırılmasının özendirilmesi.

5.18.1 Doğal ve kültürel varlıkların ekonomik değişim değeri yerine varlık değerinin öne çıkarılması.

5.18.2 Kentsel rantların kamuya dönüşümünü sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi

5.19.1 Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak yeterli hale gelmeleri için özendirilmeleri

Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine Yönelik Stratejiler

5.20.1 Çağdaş teknikler de kullanılarak envanter tamamlama çalışmalarına hız verilmesi.

Tespit ve envantere yönelik altyapının tamamlanması amacıyla Koruma Kurullarında;

- Farklı yetkilendirmelere sahip kamu kurumlarının ortak katkısına ve erişimine açık envanterleme sisteminin oluşturulmalı,
- Kalifiye personel (çeşitli meslek dallarında uzmanlaşmış) çalıştırılmalı,
- Arazi donanımı tamamlanmalı,
- Envanterleme, arşivleme ve sunum için bilgisayar donanımı (Sayısallaştırmaya olanak veren bilgisayar programları -CIS, Uzaktan Algılama Sistemleri) kurulmalı,
- İleri Arşivleme olanakları kullanılmalıdır.

5.21.1 Doğal ve kültürel varlıkların/alanların tespitine yönelik bilimsel ve nesnel ölçütlerin geliştirilmesi.

Doğal ve kültürel varlıkların / alanların tespitinde / sınırlarında yapılacak değişikliklere ilişkin bilimsel ve nesnel ölçütlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Olası spekülasyonlu değişimlerden ve baskılardan sakınmak için, geleneksel yöntemler yerine ileri tespit yöntemleri ile doğal ve kültürel envantere dayalı tek dereceli, kesin ve değişmez sit alanı, tek yapı, anıt tespitleri yapılmalıdır. Süreç içinde bu tespitlere eklemeler yapılabilir, ancak sit alanından çıkarma, sınır değiştirme (teknik gereklilikler dışında) yapılmamalıdır.

Doğal ve kültürel koruma, yeterince korunması mantığından çıkarılmalıdır. Koruma alanları, toplumsal geçmişe ilişkin hafıza niteliğinde, geçmiş deneyimlerin ve süzölmüş birikim geleneğinin öğrenildiği bir bilgi kaynağı olarak saygı görmelidir.

En spekülasyonlu tartışmaların olduğu doğal sit alanları, doğal seçicilikle tespit edilemez. Doğal alanların korunmasında sadece nadir özelliğe sahip alanların korunması yaklaşımı kabul edilebilir değildir. Doğa zincirinin her parçasının değerli olduğu ve seçici yaklaşımların,

seçkin bir tutum olduğu koruma anlayışının içine yerleştirilmelidir. Doğanın bütünlüğü ve bütün olarak korunması gerekliliği kavranmalıdır.

5.22.1 Her alanın kendine özgü sorun ve potansiyelinden yola çıkarak müdahale biçimlerinin belirlenmesi

Doğal ve arkeolojik sitlerde tescil dereceleri kaldırılmalı, kesin yapılaşma yasağı getirilmeli, bu alanlarda yapılacak her türlü koruma eylemini tanımlayacak planlar yapılmalıdır. Korunan alanların kendine özgü sorun ve potansiyellerini dikkate alan bir planlama içinde alana özgü müdahaleler belirlenmelidir.

İlke kararları, koruma uygulamalarının aynılaştırılmasını değil, koruma felsefesinin ve anlayışının genel çerçevesini çizmeyi hedefleyen bir içerikte olmalıdır.

Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Stratejiler

5.23.1 Kullanılması halinde geri dönüşü olamayacak varlıkların belirlenmesi ve kullanıma kapatılması

Eşsiz olmaları ve yeniden üretilmeleri mümkün olmayan doğal ve kültürel varlıkların ne kadar yüksek bedeller ödenirse ödensin kullanılmaması, gelecek kuşaklara olduğu gibi aktarılması esas olmalıdır.

5.23.2 Duyarlı alanların, ancak koruma koşulları belirlenmek kaydıyla kısıtlı kullanıma açılabilmesi, kullanıcılarının izlenmesi ve denetlenmesi.

5.24.1 Oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesi

Ülkemizde, kent yoksulluğuna bir çözüm olarak geleneksel kent dokularını (kentsel sitler) koruma, sağlıklılaştırma ve geliştirmeyi amaçlayan, akılcı, verimliliği gözeten, vurgunculuğu (arsa /yapı spekülasyonunu) önlemeyi ve kentsel rantın kamu yararına kullanılmasını amaçlayan bir “kentsel toprak politikası” bulunmamaktadır. Kentleşme hızına bağlı olan ve kentsel toprak rantının kamuya değil, kişilere, (spekülatörlere) gitmesine yol açan yık-yap-satçı kentsel yenileme (daha doğrusu yıkım) mutlaka önlenmelidir.

Kamuya yaratılan kentsel rantların kamuya geri dönüşünü sağlayacak yasal, yönetsel ve akçalı düzenekler kurulmalıdır.

5.25.1 Koruma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile bütünleşik olarak kurgulanması, mekanın yaşayanları ile birlikte korunmasını sağlayacak politikaların ve projelerin geliştirilmesi

Kentlerin tarihi merkezleri/alanları konut stoğu olarak değerlendirilerek öncelikle iyileştirme ve sağlıklılaştırma kapsamında ele alınmalı, yaşamın kendisi bir değer olarak görülerek bu alanlar yaşayanları ile birlikte korunmalıdır.

5.25.2 Koruma alanında yaşayan halkın alan yönetimine etkin katılımının sağlanması

Doğal ve kültürel korumaya yönelik mevzuat, Kurul kararları ve alınan kararların uygulanması başarısının, vatandaşın korumaya duyacağı inanca ve saygıya bağlı olduğu açıktır. Ekonomik çıkar taleplerinin yerine kültürel değer üretimini öne çıkaracak bir “sivil bilinç”in

oluşturulması, koruma uygulamalarında başarıya ulaşılmasında en önemli paya sahiptir. Bu, mevcut koruma mevzuatının öngördüğü “sivil bilgilenme” içerikli katılım sürecinden daha etkin bir “sivil temsil”in sağlanması gerektiği anlamına gelmektedir.

Bu güne kadar toplumsal örgütlenme ve bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çabalar göstermelik kalmış, etkin olarak işletilememiştir. Buna örnek olarak 5226 sayılı yasa ile getirilen Koruma Amaçlı İmar Planları bilgilendirme toplantılarının biçimsel düzeyde kalması ve aktif katılım süreçlerini harekete geçirememiş olması verilebilir.

5.26.1 Altyapı, üstyapı ve sosyal yapı projelerinin birlikte ele alınması, mevcut tarihsel dokunun kültürel korumanın yanısıra konut stokunun bir parçası olarak da değerlendirilmesi

Tarihsel kent dokularındaki geleneksel konutlar, günümüze kadar ulaşan kültür varlıklarımız olduğu kadar, konut açığının giderilmesinde “konut stoku” nun da bir parçasıdır. Sürdürülebilir kentsel gelişme kapsamında, sistemsiz ve parça parça değil, tutumlu ve bilinçli bir gelişimin hedeflenmesi, var olan kaynakların değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekli olduğundan; koruma planı, mimar ve inşaat mühendisi, restorasyon uzmanlarına vb. düşen görev, etkin bir kampanya ile bu kent parçalarının vakit yitirilmeden ele alınması, çevre ve yapı olarak iyileştirme, sıhhileştirme ve koruma uygulamalarının yapılması için yerel ve merkezi yönetime destek olunmasıdır.

Tarihsel kent dokularındaki geleneksel konutlar, günümüze kadar ulaşan kültür varlıklarımız olduğu kadar, konut açığının giderilmesinde “konut stoku” nun da bir parçasıdır. Sürdürülebilir kentsel gelişme kapsamında, sistemsiz ve parça parça değil, tutumlu ve bilinçli bir gelişimin hedeflenmesi, var olan kaynakların değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekli olduğundan; koruma planı, mimar ve inşaat mühendisi, restorasyon uzmanlarına vd. düşen görev, etkin bir kampanya ile bu kent parçalarının vakit yitirilmeden ele alınması, çevre ve yapı olarak iyileştirme, sıhhileştirme ve koruma uygulamalarının yapılması için yerel ve merkezi yönetime destek olunmasıdır.

5.26.2 Kentsel tarihi bölgelerin ve yıpranmış imarlı alanların öncelikle iyileştirme, sağlıklılaştırma projeleri kapsamında ele alınması

Yoksulluğa bir çözüm olarak; tarihsel çevrelerde yaşayan bireylerin kendi yapılarına bakım onarım ve çevreye uyumlu eklentilerle geliştirmelerini sağlamak amacı ile kentsel tasarım ve mimari ölçeklere giden özel plan ve projeler geliştirilmeli, teknik ve parasal destek politikaları ile uygulanmalıdır. Bu plan ve projelerin üst ölçekte verilmiş yoğunluk ve yapılaşma biçimi kararlarıyla uyumlu olması sağlanmalıdır. Kentin yıpranan imarlı alanlarında da iyileştirme ve sağlıklılaştırma programları düşünülmelidir.

Koruma ve dönüşüm planları tamamen yıkıp çok katlı yenilenmeyi değil, yer yer yoğunluk ve doku korunması ve sağlıklılaştırılmasını öngöreceğ biçimde ele alınmalıdır. Hazırlanmış olanlar bu anlayışla yeniden gözden geçirilmelidir.

Sürdürülebilir kalkınma fikri çerçevesinde, kentsel politikalar yeniden ele alınmalı, doğal çevre ile uyumlu, tüketime yönelik olmayan, kirliletmeyen, tarihsel ve kültürel çevreyi, insan ölçekli kentsel dokuları koruyup geliştirmeyi amaçlayan yeni politikalar dizisi oluşturulmalıdır.

5.26.3 Barınma hakkının temel bir insan hakkı olarak kabul edilmesi.

Barınma hakkının temel bir insan hakkı olduğu kabulü ile kent yoksullarının barındığı tarihi kent merkezleri, sosyal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınmalıdır.

Ülkemizde, geleneksel kent dokularını (kentsel siteler) koruma, sağlıklılaştırma ve geliştirmeyi amaçlayan, akılcı, verimliliği gözeten, vurgunculuğu (arsa /yapı spekülasyonunu) önlemeye ve kentsel rantın kamu yararına kullanılmasına amaçlayan bir “kentsel toprak politikası” bulunmamaktadır. Kentleşme hızına bağlı olan ve kentsel toprak rantının kamuya değil, kişilere, (spekülatörlere) gitmesine yol açan yık-yap-satçı kentsel yenileme (daha doğrusu yıkım) mutlaka önlenmelidir. Kent yoksulluğuna bir çözüm olarak tarihi alan ve kent çevrelerini koruma ve sağlıklılaştırma politikaları, nüfus artışı ve göç olgusu dikkate alınarak, var olan politikalar bu amaç doğrultusunda değiştirilerek geliştirilmelidir.

5.27.1 Kamu kurum ve kuruluşları ile halkın koruma duyarlılık ve bilincinin artırılması

Kentlilerin temel insan hakları ile büyük ölçüde çakışan kentli haklarını kullanabilmeleri, bu haklarını tehdit eden gelişmeleri en aza indirebilmeleri yerel düzeyde demokrasinin işlemesine ve kentin iyi yönetilmesine bağlıdır. Toplumsal örgütlenme ve bilinç düzeyinin artırılması bunu sağlayabilmenin önemli bir aracıdır. Buna yönelik araçlar geliştirilmelidir. Bilim kurumları ve meslek örgütleri ile kenttaşların bu sürece katılımları sağlanmalıdır.

Planlama, Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Stratejiler

5.28.1 Planlama süreçlerinin, “kamu yararı”nı ön plana çıkartan bir anlayışla yeniden kurgulanması.

Kentsel yapıyı çevrenin dönüşümünde ve tarihi dokuların korunmasında mevcut planlama araçlarının yetersiz kaldığı açıktır. Kentsel alanlara yönelik yatırımların; kamu yararına, koruma ve sağlıklılaştırma amaçları doğrultusunda yönlendirilebilmesi için önemli bir planlama aracı olan, kamu arazilerinin satılması ve özelleştirilmesi uygulamalarına son verilmeli ve kamu arsa stokunun geliştirilerek korunmasına özen gösterilmelidir. Kentlerde var olan kamusal arsa stokları artırılmalı, bunlar kamu yararı ilkesi gözetilerek; öncelikle kamusal alanlar olarak değerlendirilmelidir. Zorunlu durumlarda da, tarihi-kültürel mirasın korunması ile ilgili projelerde; “takas” ya da “imar hakları transferi” gibi uygulama araçları kullanılmalıdır.

Planlama; ortak mal, kamu malı niteliğindeki yerlerin doğal ekosistem içindeki fonksiyonlarını gözeterek temel bakış açısına sahip olmalıdır. Geleceğin garantisi olan orman alanları, su havzaları, akarsular, sulak alanlar, verimli tarım arazileri, mera, yaylak, kışlak, sahiller gibi kamuya ait alanların “sürdürülebilirlik”, koruma-kullanma dengesi”, kent ormanı adı altında vasıf değişikliğine, ihtiyaçtan fazla alanı kullanıma açılmasına yol açan anlayış terk edilmelidir.

“Sürdürülebilir Kalkınma” ve “Sosyal / Kültürel Gelişme” için bölgesel, alt bölgesel ve yerel ölçekte tarihsel çevrelerinin koruma, sağlıklılaştırma ve çevre uyumlu yenileme politikalarını yönlendirmek üzere; bu doğrultuda hazırlanmış ülkesel, bölgesel ve çevre düzeni planlarına sahip olmak gerekir. Bunun için, kentsel çevrelerin akılcı ve etkin korunmasını ve kullanımını öngören kararların alınmasına elverişli bir planlama süreci geliştirilmelidir.

Ülke ölçeğinde tarihsel (ve de doğal) kaynak kullanımını içeren, kent dokularını sağlıklılaştıran,

kentleşme ve sanayileşmeyle bütünleşen politikalar; bölgelere, metropoliten ölçekteki kentlere, kentlere ve kırsal yörelere kadar inen bir dizi stratejik ulusal (ekonomik, fizik, sosyal, kültürel, eğitimsel vb.) planlama kararları ile desteklenerek geliştirilmelidir.

5.29.1 Korumaya yönelik planlama süreçlerinde de planların kademeli birlikteliği ilkesinin korunması

Doğal yada kültürel amaçlı koruma konusu her ölçekteki planlama sürecinde yeralması ve planlamaya girdi oluşturması; hem korunacak varlığın devamlılığının sağlanması hem de korunan alan sınırları dışında kalan alanlar ile uyumun sağlanması açısından önemlidir. Buradan hareketle korumayı da salt kentsel tasarım (ya da mekan kalitesi) bileşenleri ile irdelenen bütüncül bir koruma anlayışı çerçevesinde yetersiz kalacaktır. Korumanın üst ölçekten başlayarak kentsel ve yerel ölçeklere inen bir planlama dizgesi sorunu olduğunun altı çizilmelidir. Bu bağlamda da; tarihi kentlerde oluşturulacak koruma geliştirme projelerinde; fiziksel çevre kalitesini ve orada yaşayanların yaşam ölçününü birlikte yükseltecek araçların geliştirilmesi önemlidir. Bir başka deyişle; koruma planlaması ve projelendirmesinde, yalnızca; geçmişten gelen doğal, tarihi ve kültürel değerlerin salt görsel yanı ağır basan estetik değerler olarak yarınlara aktarılması hedefi yetersiz kalmaktadır. Sağlıklı kent koruma uygulamaları için, bu hedefin yanı sıra; çevresi ile birlikte bölgede var olan toplumsal ve ekonomik yaşamın da geliştirilerek bunları geleceğe aktaracak araçların belirlenmesi ve bu çerçevede çözümler oluşturulması gerekmektedir.

5.29.2 Üst ölçekli planlamalarda da doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesine dikkat edilmesi.

Doğal varlıkların insanoğlunun herhangi bir katkısı olmadan varlıklarını devam etme özelliklerine sahip olması ve doğal varlıklardaki değişim, bozulmadan insanın doğrudan etkilenmesi onları kamuya ait yapar. Bu nedenle geniş alanları kapsayan üst ölçekli planlarda doğal varlıkların varlık değeri olarak ele alınmasını zorunlu kılar.

Diğer önemli bir nokta da, ulusal düzeyde doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi konusunun yerel kaygıların belirleyici olduğu alt ölçekli planlara bırakılmaması gereğidir.

Doğal-tarihi-kültürel miras olarak tüm kentsel çevre değerlerinin sürekli ve dengeli bir biçimde korunarak kullanılması boyutu ile bütüncül bir bakış açısını gerektirmektedir. Doğal ortamlar, o doğal ortam içinde yeşeren toplumsal ilişkiler ve zamanla insanoğlunun bu ilişkiler sonucunda oluşturduğu fiziksel, kültürel ortamlar bir bütünlük içinde değerlendirilmelidir. Bir başka anlatımla, geçmiş uygarlıkların tanığı olan ve binlerce yıllık yaratıcılığın birikimlerini oluşturan tarihi yapılar ve eski kent dokularının, doğal değerlerle birlikte korunup toplumlara kazandırılması bütüncül çevre koruma anlayışının bir gereği olmaktadır.

5.29.3 Kentin tümünden kopuk Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapılmasının önlenmesi.

Her ölçekteki planlama çalışmasında doğal ve tarihsel-kültürel değerlerin korunması temel planlama ilkesi olmalıdır. Kuşkusuz planlamanın temel varlık nedenlerinden birisi de budur. Tüm kent planlarında yerleşmenin ve çevresinin özelliklerine göre gerekli koruma politika ve kararları içselleştirildiği zaman Koruma Amaçlı İmar Planlarının kent planından bağımsız/

kopuk olması ve bütünleşme problemleri ortadan kalkacaktır. KAİP'ları da yerleşmenin/sitin özelliğine göre gerekli ölçeklerde ve detayda ele alınabilecektir.

5.29.4 İmar mevzuatında tanımlanmayan sektörel faaliyetleri düzenleme amacıyla yapılan (amenajman planları gibi) planların amacı dışında kullanılmasının önlenmesi

5.30.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının, her ölçekteki planlama süreci içinde varlık değerinin gerektirdiği ağırlıkta ve ölçeğinin gerektirdiği ayrıntıda ele alınması.

Plan yapılan alanların coğrafi özelliklerinin doğal varlık olarak temel veri olduğunun kabul edilmesi, bunların “yerleşilebilirlik” anlayışına göre risk/kısıt olarak ele alınmaması, planlamanın teknik ve yasal süreçlerini tanımlayan tüm dokümanlarda ekosistem içindeki fonksiyonlarına göre bilimsel tanımlamalarıyla yer almalarının sağlanması.

Biyolojik ve ekolojik verilerin değerlendirilmesinde¹⁷; ülkemizin coğrafi karakterindeki farklılıkların, seçkinliğin, özgünlüğün her ölçekteki planlara yansımalarının zorunlu kılınması sağlanmalı ve,

- Jeolojik verilerin “sakınca” kısılacısından çıkarıp doğal ve/veya kültürel miras olabileceği,
- Jeomorfolojik verilerin, özellikle su sistemlerinde doğanın tüm geçmişini ve geleceğinin hikâyesini, kendi sınırlarını/ doğal yeteneğini anlattığı,
- Orman alanlarının bir bütün ekosistem olduğunu, parçalandığında önce kalbini besleyen ana damarlarının kesildiği,
- Ağaç dikildiğinde orman değil, sadece ağaç topluluğu olduğunu, biyolojik olarak yaşayan bir varlık olarak orman niteliği için en az 100 yıl gerektiği,
- Tarım alanlarının her an vasfı değiştirilebilen, arka bahçemiz olmadığı,
- Suyun yerüstü ve yeraltı havzaları ile birlikte birbiri ile ilişkili bir bütün sistem olduğu,
- Step, kayalık, bataklık vb alanların “boş” ya da “hali” arazi olmadığı, biyolojik çeşitliliğin yüksek olduğu,
- Bitki örtüsü ile fauna varlığının bir sonuç durumu olduğunu, jeolojik, jeomorfolojik ve hidrojeolojik yapının bir araya gelmesiyle ortaya çıktığının, ekosistem içindeki fonksiyonunun anlaşılması gerektiği,
- Kumul alanların canlı organizma olduğunun, gerisindeki karasal alanlar için yaşam sigortası olduğu,
- Tüm bu parçacı yaklaşımın yarattığı olumsuzlukların giderilebilmesi için planlama verilerinde bitki örtüsü değil “ekolojik ve biyolojik yapı” başlığı altında doğal değerlerin incelenmesi gerektiği

kabul edilmelidir.

5.31.1 Her ölçekteki planlama sürecinde koruma-kullanma ilkesinin gözetilmesi

5.31.2 Koruma-kullanma dengesinin koruma aleyhine bozulmaması için gerekli araçların geliştirilmesi

5.32.1 Planlama sürecinde tüm çevre değerlerinin, “varlık değeri”nin korunması anlayışı gözetilerek dikkate alınması.

17

A.,Ezer “Ülkemizde Milli Parklar Kanunu Kapsamında Kalan Doğa Koruma Alanlarında Planlama Deneyimi ve Şehir ve Bölge Planlama Meslek Alanındaki Yeri (Uzun Devreli Gelişme Planları örneğinde)”, Dünya Şehircilik Günü 31. Kolokiyumu, ODTÜ, 2008, Ankara, S.4

5.33.1 Bu alanların kent bütününde ele alınması, planlama ve projelendirmede, ekonomik öncelikleri değil, yaşamı ve toplumsal boyutu da odağına alan bir yaklaşımla değerlendirilmesi.

Mimari mirasın korunması ve geliştirilmesinin planlama aracılığı ile gerçekleştirilebileceği 1970'li yılların ortasından başlayarak ülke gündemine girmiş ve 1990'lı yıllarda giderek yoğunlaşan bir eylemler dizisi haline gelmiştir. Önceleri olgunun sadece fiziki boyutu düşünülmüş, yapıların, avluların, sokakların onarımının ve geleneksel kimliklerinin olabildiğince korunmasının yeterli olduğu öngörülmüştür. Oysa, bu alanlarda sürdürülen yaşam biçimlerinin de koruma sürecinin önemli bir parçası olduğu, yeterli finansman kaynaklarının bulunmasının ya da yöre sakinlerinin ekonomik durumlarının iyileştirilmesinin de en az yapıların onarımı kadar önemli olduğu hususu, planlama ve bunlara bağlı proje çalışmalarında giderek dikkate alınmaya başlanmıştır.

5.34.1 Alanın / yapının, doğal, kültürel, mekansal taşıma potansiyelini dikkate alan bir işlevlendirme ve projelendirme sürecinin tanımlanması

5.35.1 Alan / yapı ölçeğinde getirilecek yeni kullanım kararlarının o alan için getirilecek plan kararlarıyla uyumlu olması.

5226 sayılı yasa ile değişik 2863 sayılı yasanın 17 nci maddesi, sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planı yapımını emretmektedir; ancak bu alanların kentin diğer kesimleri ile nasıl bütünleştirileceği konusuna yer vermemektedir. Sit alanlarının planlanması sırasında bir etkileme geçiş alanından söz edilmekle birlikte bu alanların tespiti, planlanması ve uygulama yetkileri yasada tanımlanmamıştır.

5.35.2 İşlev / kullanım önerilerinin, evrensel ve ulusal değerlerle uyumlu bir biçimde ele alınması.

5.35.3 Tüm projelendirme süreçlerinin bilimsel esaslar temelinde kurgulanması.

5.36.1 Kaçak ve düzensiz yapılaşmanın teşvik edilmemesi ve engellenmesi için gerekli araçların geliştirilmesi

5.36.2 Etkin konut, arsa ve arazi politikalarının geliştirilmesi.

5.36.3 Kaçak yapıya müdahale sürecinin kolaylaştırılması.

5.37.1 Tarihi ve kültürel varlıklar için risk tanımlaması yapılması

Tarihi ve kültürel varlıklar yeniden üretilmeleri olanaklı olmayan değerlerdir, bu nedenle de doğal tehlikelere ve afetlere karşı yüksek risk taşımaktadırlar. Söz konusu varlıklar için risklerin neler olabileceği konunun uzmanları ile birlikte çalışılarak saptanmalıdır.

Konunun uzmanı kurumlarla ortak çalışmalar yapılarak tarihi ve kültürel varlıkların tespiti aşamasında risk taşıyanların saptanması, gerekli uyarıların yapılması ve bu varlıkların risklerden öncelikli olarak korunmasına ilişkin önerilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

5.37.2. Riskleri en aza indirmeye yönelik stratejiler geliştirilmesi

Kullanılan yapı malzemesinin ve altyapı yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle afet riski açısından duyarlı alanlar olarak tanımlanan tarihi kent bölgelerinde, afet zararlarını

azaltmak amacıyla afet sonrası bölgeye hizmet verecek olan itfaiye, hastane, ilkyardım malzemeleri dağıtım tesisleri vb. gibi acil hizmet tesislerinin, mümkünse alan içinde değilse yakın çevresinde ve ulaşılabilir konumlarda planlanması; planlama sırasında tarihsel dokunun özgünlüğü dikkate alınarak afet durumlarında bölgeye erişilebilirlik olanaklarının artırılması amacıyla ulaşım çözümlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

5.37.3 Sorumlu kuruluşların belirlenmesi ve kurumlar arası karmaşanın ortadan kaldırılması

Doğal miras/ doğa koruma alanları tek bir yasa altında uluslararası kriterlere göre yeniden belirlenmelidir.

Kentsel ve doğal alanlarda çok yetkililik yanlış uygulamalara neden olmaktadır. Doğal alanlar bir bütün olarak tespit edilmeli, karar, uygulama ve denetimden, tek kurum sorumlu olmalıdır.

Sadece toprak niteliği esas alınarak tarım dışı arazi kullanım biçimine karar verilmesi Çok Kriterli Analitik (hiyerarşik) Değerlendirme Yönteminin kullanıldığı planlama disiplini açısından kabul edilmesi mümkün olmadığından, Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük'te yer alan *“..konut, kentleşme, sanayi, turizm gibi tüm sektörlerin ihtiyaç duyduğu alanlar belirlenir...”* hükmünün iptal edilmesi.

5.37.4. Toplumsal bilincin artırılması

5.38 - 5.75 Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarıma İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

Ülkemiz tüm mekân planlama anlayışını gözden geçirmeli ve kentsel mekân ile kentsel yaşamın kalitesini yükseltecek yeni planlama paradigmasını, kurumsal yapıyı ile mevzuatını geliştirmelidir.

5.76 - 5.109 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Planlama Süreci İle İlgili Stratejiler ve Eylem Alanları

- Mekân planlaması kurumu yeniden yapılandırılırken merkezi yönetimin iç çatışmalarını önleyecek, salt kendi mantıklarına göre davranmalarını engelleyecek bir eşgüdüm ve denetim organı kurulmalı, yerel yönetimler mutlaka denetlenmelidir.
- Planlamanın bilimsel temelleri yeniden kurulmalı, kamu yararını salt özel alanda aramaya başlayan kamu kurumlarına (turizm iyi bir örnektir) bu kavramın ne olduğu anlatılmalı ve kamu yararı açıkça tanımlanmalıdır.
- Kurumlar kendi mantıklarına göre davranma alışkanlıklarından vazgeçmeli, kurum şovenizmi yapmamalı, bir eşgüdüm ve denetim organının varlığını kabul etmelidirler.
- Ülkenin mekânsal yapısına ilişkin yapısal çözümler ve stratejiler mutlaka bir merkezi örgüt tarafından oluşturulmalı, yerleşme kademelenmeleri, ve yerleşmelerin kendi kademeleri içindeki işlevleri ve büyüklükleri belirlenmelidir. Bu konu salt siyasetçilerin tercihlerine bırakılamaz.
- Yerel yönetimlerce üretilen planlar, söz konusu kentin bölgesel kademelenme içindeki yeri, nüfus-işgücü dengeleri, taşıma kapasiteleri, yakın kentlerle olan ilişkileri açısından denetlenmeli, spekülatif büyüme ve yoğunluk artışlarına olanak verilmemelidir. İmar Yasasında olduğu halde uygulanmaya konmayan İmar Programları mutlaka devreye

sokulmalı, yerel yönetimler kentsel tasarım ve kalite rehberlerini hazırlamak ve uygulamakla yükümlü tutulmalıdır.

- ÇED uygulamaları salt bir bürokratik gereksinimi yerine getirmek için değil, gerçekten doğal kaynakları, kıyıları korumaya yönelmeli, ülke mekânının verimsiz kullanımına yönelen ikinci konut yerleşmeleri durdurulmalı, kent planları ile arazi kullanımlarını, taşıma kapasiteleri açısından denetleyen gerçek ÇED uygulamaları özendirilmelidir.
- Sürdürülebilirlik kimileri için Batı toplumlarının bir dayatmasıdır. Buna karşın kentlerimizin altyapı, enerji kullanımı, ulaşım gibi teknik konularda ve mahalle, sosyal donatı, kimlik ve aidiyet gibi toplumsal konularda mutlaka sürdürülebilirlik ölçütlerini geliştirmesi ve uygulaması gerekmektedir.

5.110 - 5.116 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Tasarım Süreci İle İlgili Stratejiler ve Eylem Alanları

- Bu konuda araştırmalar yapılmalı, ilkeler geliştirilmelidir
- Buna ilişkin bir akademik danışma kurulu oluşturulmalıdır.
- Kentsel mekânın biçimlendirilmesinin bir süreç yönetimi olarak algılanması ve mekanın farklı niteliklerine yönelik farklı tasarım ilkeleri üretilmesi, bu yapılırken geçmiş dönemlerin mimarlığının taklit edilmesi tuzağına düşülmemelidir.
- Kentsel tasarımın kentin özel alanlarına (kütüphane – mekân yapısı) biçim verme sanatı olduğu vurgulanmalıdır.

5.117 - 5.131 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım Sorunları ve Kentin Kalitesine İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Kentlerde, özellikle kent merkezlerinde özel araç hakimiyetine son verilmeli, özel araç ile merkeze gitmek ve park etmek pahalılaştırılmalıdır.
- Kamu ulaşımı, yaya ve bisiklet kullanımı özendirilmelidir.
- Çevre mevzuatından farklı bir kentsel kalite mevzuatı hazırlanmalıdır.
- Her kent ve kent parçası için sosyal donatı alanları bırakılmakla kalınmamalı, çağdaş sosyal ve kültürel eylemlere açık, Cumhuriyet ilkelerinin hakim olduğu kurumlar inşa edilmelidir

5.132 - 5.135 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarımla İlgili Mevzuata İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Kentsel kalite ve kentsel tasarım mevzuatı imar mevzuatına koşul olarak geliştirilmelidir.
- İmar yönetmelikleri kentin mimarlığı bağlamında oluşturulmalıdır.
- Yönetimler kendi bütçe ve olanaklarına ait imar programlarını yapmaya zorlanmalı, gereksinimden çok alanı imara açma istemleri önlenmelidir.
- Bölgeleme (zoning) kavramsallaştırılmalı, arazi kullanımının önüne geçirilmelidir.

5.136 - 5.139 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Kurumsallaşmaya İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Süreklilik içinde çalışacak kalıcı, gereğinde doğrudan planlayan gereğinde denetleyen örgütlenmeler gereklidir.
- Bu konuda Batılı ülkelerdeki örneklerin kuruluş ve çalışma sistemleri ve yöntemleri

incelenmeli ve gerekli araştırma ve dokümantasyon merkezleri kurulmalıdır.

- Kent ve mimarlık konseyleri kurulmalı, araştırma, geliştirme ve denetleme görevlerini yüklenmelidir.
- Yerel yönetimleri denetleyen bir düzenek mutlaka geliştirilmelidir.
- Müellif planı anlayışından vazgeçilmelidir.

5.140 - 5.142 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitime İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Yeni şehir planlama okulu açılmamalıdır.
- Okullar, kentsel çalışmalar, toplumsal araştırmalarla birlikte, farklı planlama türlerini geliştirmeli, mekânın tasarımı ile ilgili tüm alanlar mutlaka eğitimin bir parçası haline getirilmelidir.
- Kamu kurumları, üniversite eğitiminin sınırlı olduğunu bilmeli, meslek insanlarının esas eğitiminin yapılan işlerin niteliğinin yükseltilmesi ile sağlanabileceğini kavramalıdır.
- Gerek okullar gerek kamu kurumları kalite ve tasarım konularında halkı eğitici seminerler düzenlemelidirler.

STRATEJİLER LİSTESİ

NO	STRATEJİLER
5.1.1	Farklı mevzuatlardaki çakışma, çelişki ve eksikliklerin giderilerek terminoloji bütünlüğünün sağlanması.
5.2.1	Farklı mevzuatlarda korumaya ilişkin tanım ve kavramların (somut olmayan değerleri, kırsal miras, endüstri mirası, cumhuriyet dönemi mimari mirası vb. değerleri de içerecek biçimde) ve bunları oluşturan ölçütlerin gözden geçirilmesi.
5.3.1	Doğal ve kültürel varlıkların “kaynak” ya da “kullanım değeri” olarak değil “varlık değeri” olarak tanımlanması.
5.3.2	Kurumlar arası eşgüdüm sağlanması.
5.4.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda sorun yaratan düzenlemelerin tespit edilmesi.
5.4.2	Kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili ulusal mevzuatta dağınıklığın, yetki ve sorumluluklardaki çakışma ve çelişkilerin giderilmesi, (Bkz.8.7.3.1-8.7.4.1-8.7.2.1....)
5.4.3	Farklı koruma statü uygulamalarında öncelikli mevzuatın hangisi olacağının açık hale getirilmesi.
5.4.4	Koruma mevzuatının da yoruma açık olmayan, nesnel hedeflere ve adil uygulamalara olanak tanıyacak biçimde ele alınması.
5.5.1	Yasal düzenlemelerde korumanın odağa alınması.

5.7.1	Taşınmaz sahibini cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruduğu ölçüde özendirileceği bir anlayışın getirilmesi.
5.8.1	Ulusal mevzuatın, ülke çıkarları gözetilerek uluslararası mevzuatla uyumlaştırılması
5.9.1	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterli hale getirilmesi,yeni ve etkin fonların oluşturulması
5.9.2	Korumada aczi olan korunması gerekli taşınmaz sahiplerine yeterli kamu desteğinin verilmesi.
5.9.3	Korumaya ilişkin finansman kaynaklarının kullanılabilir kılınması ve erişilebilir olması.
5.10.1	Kaynak kullanımını stratejilerinin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak belirlenmesi.
5.10.2	Kaynakların bilimsel esaslara dayalı ölçütler doğrultusunda kullanılması
5.11.1	Kamu fonlarının uygulama sonuçlarının, konuyla ilgili kurumlar tarafından “kamu yararı” odaklı olarak denetlenmesi.
5.11.2	Yönetmel ve parasal etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması.
5.12.1	Kaynak ve fonlara ilişkin olarak ilgili tüm aktörlerin (kurum-kuruluş, STK, halk, kullanıcı ve diğerleri) bilgilendirilme kanallarının oluşturulması
5.13.1	Kurumların uygulamalarında kültürel ve doğal varlıkların korunması konusunda duyarlılığın artırılarak önceliğın sağlanması; Bütüncül bir ülke mekansal ve kültürel politikası oluşturulması
5.14.1	Kurumların sektör geliştirme hedeflerinin, koruma yaklaşımlarıyla gelişmesi durumunda koruma hedeflerinin önceliğının sağlanması ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi
5.15.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda kurumlararası eşgüdümün sağlanması.
5.16.1	Koruma Bölge Kurulları Bakanlıklar üstü, siyasi iktidarlardan etkilenmeyecek bir yapıya kavuşturulmalı,özerkliği yasal güvenceyle korunmalı
5.16.2	Kurul üyelerinin tamamı koruma konusunda uzmanlaşmış olmalı
5.16.3	Koruma Kurullarının karar süreci açık ve şeffaf olmalı, demokratik katılım süreçleri gözetilmeli
5.17.1	Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli uzman kadrolarının sayısal ve niteliksel olarak çoğaltılması.

5.17.2	Yerel yönetimlerce hazırlanıp uygulanacak koruma projelerinin nitelik ve nicelik olarak artırılmasının özendirilmesi.
5.18.1	Doğal ve kültürel varlıkların ekonomik değişim değeri yerine varlık değerinin öne çıkarılması.
5.18.2	Kentsel rantların kamuya dönüşümünü sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi.
5.19.1	Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak yeterli hale gelmeleri için özendirilmeleri.
5.20.1	Çağdaş teknikler de kullanılarak envanter tamamlama çalışmalarına hız verilmesi.
5.21.1	Doğal ve kültürel varlıkların/alanların tespitine yönelik bilimsel ve nesnel ölçütlerin geliştirilmesi.
5.22.1	Her alanın kendine özgü sorun ve potansiyelinden yola çıkarak müdahale biçimlerinin belirlenmesi
5.23.1	Kullanılması halinde geri dönüşü olmayacak varlıkların belirlenmesi ve kullanıma kapatılması
5.23.2	Duyarlı alanların, ancak koruma koşulları belirlenmek kaydıyla kısıtlı kullanıma açılabilmesi, kullanıcılarının izlenmesi ve denetlenmesi.
5.24.1	Oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesi
5.25.1	Koruma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile bütünleşik olarak kurgulanması, mekanın yaşayanları ile birlikte korunmasını sağlayacak politikaların ve projelerin geliştirilmesi
5.25.2	Koruma alanında yaşayan halkın alan yönetimine etkin katılımının sağlanması
5.26.1	Altyapı, üstyapı ve sosyal yapı projelerinin birlikte ele alınması, mevcut tarihsel dokunun kültürel korumanın yanısıra konut stokunun bir parçası olarak da değerlendirilmesi
5.26.2	Kentsel tarihi bölgelerin ve yıpranmış imarlı alanların öncelikle iyileştirme, sağlıklılaştırma projeleri kapsamında ele alınması
5.26.3	Barınma hakkının temel bir insan hakkı olarak kabul edilmesi.
5.27.1	Kamu kurum ve kuruluşları ile halkın koruma duyarlılık ve bilincinin artırılması
5.28.1	Planlama süreçlerinin, "kamu yararı"ni ön plana çıkartan bir anlayışla yeniden kurgulanması.

5.29.1	Korumaya yönelik planlama süreçlerinde de planların kademeli birlikteliği ilkesinin korunması
5.29.2	Üst ölçekli planlamalarda da doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesine dikkat edilmesi. (Bkz.8.4.1)
5.29.3	Kentin tümünden kopuk Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapılmasının önlenmesi.
5.29.4	İmar mevzuatında tanımlanmayan sektörel faaliyetleri düzenleme amacıyla yapılan (orman amenajman planları gibi) planların amacı dışında kullanılmasının önlenmesi.
5.30.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının, her ölçekteki planlama süreci içinde varlık değerinin gerektirdiği ağırlıkta ve ölçeğinin gerektirdiği ayrıntıda ele alınması.
5.31.1	Her ölçekteki planlama sürecinde koruma-kullanma ilkesinin gözetilmesi
5.31.2	Koruma-kullanma dengesinin koruma aleyhine bozulmaması için gerekli araçların geliştirilmesi.
5.32.1	Planlama sürecinde tüm çevre değerlerinin, “varlık değeri”nin korunması anlayışı gözetilerek dikkate alınması.
5.33.1	Bu alanların kent bütününde ele alınması, planlama ve projelendirmede, ekonomik öncelikleri değil, yaşamı ve toplumsal boyutu da odağına alan bir yaklaşımla değerlendirilmesi.
5.34.1	Alanın / yapının, doğal, kültürel, mekansal taşıma potansiyelini dikkate alan bir işlevlendirme ve projelendirme sürecinin tanımlanması
5.35.1	Alan / yapı ölçeğinde getirilecek yeni kullanım kararlarının o alan için getirilecek plan kararlarıyla uyumlu olması.
5.35.2	İşlev / kullanım önerilerinin, evrensel ve ulusal değerlerle uyumlu bir biçimde ele alınması.
5.35.3	Tüm projelendirme süreçlerinin bilimsel esaslar temelinde kurgulanması.
5.36.1	Kaçak ve düzensiz yapılaşmanın teşvik edilmemesi ve engellenmesi için gerekli araçların geliştirilmesi.
5.36.2	Etkin konut, arsa ve arazi politikalarının geliştirilmesi.
5.36.3	Kaçak yapıya müdahale sürecinin kolaylaştırılması.
5.37.1	Tarihi ve kültürel varlıklar için risk tanımlaması yapılması

5.37.2	Riskleri en aza indirmeye yönelik stratejiler geliştirilmesi
5.37.3	Sorumlu kuruluşların belirlenmesi ve kurumlar arası karmaşanın ortadan kaldırılması
5.37.4	Toplumsal bilincin artırılması
5.38.1	Tüm planlama çalışmalarının uygulamaya yönelik programlama + etaplama belgelerinin hazırlanması
5.39.1.	Planlama kademelenmelerinde entegrasyonun sağlanması
5.40.1	Yurt ölçeğinde kalkınmanın dengesine oturan iş alanlarının yaratılması
5.40.2	Kamu kaynaklarının dengeli kalkınmaya uyarlı kullanılması, tümüyle saydamlık içinde denetlenebilir olması
5.41.1	Koruma-kullanma dengesinin koruma aleyhine bozulmaması için gerekli araçların geliştirilmesi
5.41.2	Yönetimlerin parasal kaynaklarını toplum yararı önceliğinde kullanmaları
5.42.1	Nüfus ve göç yönü ile halen duragan değil ,fakat dinamik bir yapısı olan ülkemizde öncelikle 'sosyal hareketliliğin', 'arazi- arsa aktarımı'nın , 'kentsel toprak üretimi'nin, ve bu toprağın tüketiminin eksik rekabetçi piyasa müdahalelerinden, korunması için bilgilendirme ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi Ekonomik mekan yerseçim kıstassızlığı ve ölçütsüzlüğünün önüne geçilmesi; yukarıda anılan eksik ekonomik yapının kentsel gelişme karştı kentsel şişme, yayılma ve eklenme yolu ile büyümedeki rolünün bilgilendirme ve denetim ile regulasyonu
5.43.1	Kültürel ve mesleki eğitime öncelik verilmesi
5.44.1	Saptanan ölçüte göre sosyo-kültürel donanımın tamamlanması, yeni bölgelerde sosyo-kültürel donanımın yaratılması
5.45.1	Kentlerimizin öncelikle taşınmaz kültür varlıklarının, korunması uygun olan doğal varlıklarının envanterlerinin oluşturulması ; bu envanterlere göre koruma-kullanma kararlarının getirilmesi ; müdahalenin stratejik ve mekansal anlamlarda kentsel tasarım plan ve projelerine bağlanmasının strateji olarak benimsenmesi Kentlerimizdeki sosyo-kültürel donatı
5.46.1	eksikliklerinin de facto ve parçacı müdahaleler yerine , bir plana bağlı kentsel tasarıma konu müdahaleler olarak benimsenmesi

5.47.1	Merkezi ve yerel yönetimler arasında kurumsal yetki,görev ve sorumlulukların netleştirilmesi
5.47.2	Ülke ölçeğinde özerkliği olan bilimsel bir üst kurulun oluşturulup, her türlü planlama ve tasarım ölçeğinde bu kurumun bilimsel araştırma, geliştirme ve denetim yapması (Konsey, Enstitü veya Akademi olarak örgütlenmesi/ Bakanlık Sonuç Değerlendirme Raporu)
5.48.1.	Mesleki eğitim
5.49.1	Siyasi otoritenin planlama üzerindeki baskı ve etkisinin önlenmesi Kente siyasi tercihle üretilen “dönüşüm, değişim, yenileme vb.” odaklı düşüncelerin, planlama bütünlüğünden yoksun bırakılarak hayata geçirilmemesi (‘Kentsel Dönüşüm Yasası’nda olduğu gibi)
5.50.1	Doğal ve ekolojik dengelerin sağlanması
5.51.1	Kentsel büyümenin doğal kaynaklar ve tarım alanları üzerindeki baskısının önlenmesi
5.52.1	Sanayi alanlarında ve kentsel alanlarda hava kalitesini denetleyen sistemlerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi
5.52.2	Yeraltı suyu kullanımının denetlenmesi
5.53.1	Kentsel çevre ve biyolojik değerlerinin öncelikli olarak korunması
5.54.1	Kentlerde katı atık ayrıştırma sistemlerinin ivedi olarak ele alınması
5.55.1	Her kent ve kent bölgesi için bu sorunların ve karşı önlemlerinin sürdürülebilir kentsel gelişme bağlamında üst ölçek planlarda belirlenmesi ve karara bağlanmasının sağlanması
5.56.1	kentsel tasarım alanında bu sorun ve çözüm seçeneklerinin mekansal değerlendirilmesi ve projelendirilmesine ilginin geliştirilmesi
5.57.1	Her kent parçası için yerel yaşam dokusunu göz önüne alan bir ulaşım ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde geliştirilmesi
5.58.1	ulaşım sistemlerinde dönüşüm veya önemli bütünleştirmeler dahil, tüm büyük kentsel projeler için ÇED aranmalıdır
5.59.1	Ulaşım ağları oluşturulurken farklı sosyo-kültürel yapıya uygun alternatifler üretilmesi
5.60.1	Ulaşım planları bütünlük ve çevre dostu ulaşım anlayışı ile kentsel mekanı ele almalı, Özellikli ve öncelikli alanlarda ulaşım; detaylı kentsel tasarım projeleri ile uygulanmalı

5.61.1	
5.62.1	Kent planlamasının kültür birikimimizin bilincinde bir felsefe ile yapılandırılması
5.63.1	
5.64.1	Kent planlamasının kentsel imgeler düzleminde yapılandırılması ; tarihi çevre dokusu ve doğal örüntünün değerlendirilmesiyle kentsel kimliğin vurgulanması; kentsel sosyo-kültürel ortamların oluşturulması aracılığı ile kentsellik ve kentliliğe katkının sağlanması
5.65.1	Sosyal buluşma alanlarının yaratılmaları, çoğaltılması
5.66.1	Yayalar ve bisikletliler için kamusal arterlerin çoğaltılması
5.67.1	Kamusal mekanların sağlık ve güvenlik konularını da içerecek biçimde ‘ çevre duyarlı’ tasarlanması Kentlerimiz kamusal mekanlarının, öncelikle de kentsel merkez mekanlarının, yaya dolaşımının engelsiz mekan ilke ve öğelerini de içeren biçimde, kentsel tasarım çerçevesinde projelendirilmesi
5.68.1	Kentsel tasarım alanının toplum tarafından anlaşılır biçimde, toplumla paylaşarak düzenlenmesi
5.69.1	
5.70.1	AB/Avrupa peyzaj sözleşmesi kuralı olan Peyzaj Planı’nın ulusal plan kademeleri içinde yerini alması
5.71.1	
5.72.1	
5.73.1	Yeşil doku sürekliliğinin sağlanması:kentsel sürekli yeşil sistem oluşturulması,bu sistemin ulaşım sistemi, özellikle temiz ulaşım ile ilişkilendirilmesi
5.74.1	Bütüncül planlama yaklaşımı ve bunun içinde kentin tasarımının tanımlanması, planlama ve tasarımın eşgüdümlü bir şekilde sürdürülmesi
5.74.2	Kent tasarımında yenilikçi örgüt modellerinin (Önerdiğimiz Üst Kurul gibi) oluşturulmaları
5.75.1	“Kentsel tasarım”ın imar mevzuatı içinde tanımlanması İmar planlarının “kentsel tasarım” felsefe ve ilkelerine uygun olarak yapılması

5.76.1	Kent mekanında, fonksiyonlar ve yaşamsallık arasındaki dengelerin kurulması
5.77.1	
5.78.1	Planlama süreci ile kentsel tasarım ilişkisinin, yenilenmiş ve dinamik bir kentsel kademelenme sistemi ile yeniden tanımlanması
5.79.1	Kentsel yığılmanın kent kimliği ve kentsel bütünleşme ile karşılığının ortaya konulmasını ve yaşam kalitesi ile mekan kalitesine ilişkin önlemler alınmasını sağlayacak izlençe geliştirilmesi
5.80.1	Tektipleştirici ve durağan imar anlayışı yerine; kentsel mekanın biçimlendirilmesi sürecinin toplumun ekonomik ve sosyal gereksinimlerinin de dikkate alındığı, konut hakkının bir sosyal hak olarak ele alındığı kapsamlı bir planlama çalışmasının -Farklılıkların gözetildiği ve kendini ifade etme olanaklarının sunulduğu, alanların planlama sürecinde tanımlandığı bir devingen planlama yaklaşımının geliştirilmesi
5.81.1	
5.82.1	
5.83.1	Parsellerin üretilmesine odaklanan imar anlayışına seçenek oluşturacak, kentsel tasarımın planlama sisteminde etkin bir şekilde yer almasını sağlayacak "stratejik planlama çerçevesi"nin tanımlanması "Stratejik planlama çerçevesi" kapsamında "kentsel tasarım alanı"nın oluşturulması
5.84.1	Kentin birbirinden farklılaşan ve farklı karakter gösteren bölgelerinde kentsel mekanın biçimlenmesine yönelik strateji belgelerinin üretilmesi gerekliliği, ülkemizde var edilmiş bütün kültür katmanlarına saygı içinde bu yolda hesaba katılması... TOKİ vb. uygulamaların ortaya çıkmasını engelleyecek yönetsel düzenlemelerin yapılması...
5.85.1	Sosyo-kültürel gereklerin dengeli biçimde ele alınması, eksikliklerin giderilmesi
5.86.1	Planlama sistemi içinde etaplama ve kent parçalarının da tanımlanmasına yardımcı olacak bölgelemenin bir araç olarak tanımlanması
5.87.1	Kent kaynaklarını optimal değerlendirmeye imkan kılan bir bölgeleme anlayışının benimsenmesi
5.88.1	Sürdürülebilirlik ilkesinin gözetildiği enerji etkin, doğaya uyumlu yapılaşma ilke ve esaslarının oluşturulması
5.89.1	Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına öncelik verilmesi
5.90.1	Kentsel açık alan oluşturma ilkelerinin ve esaslarının belirleneceği strateji belgelerinin oluşturulması
5.91.1	Kent formunun ekolojik kent formu yaklaşımı, dolayısı ile sürdürülebilirlik , çerçevesinde yeniden irdelenmesi ve form analizi sonucunda planlama kararları oluşturacak bölgelemenin yapılması

5.92.1	Açık/yeşil alanlarına plan dışındaki her türlü müdahalenin engellenmesi (Trafo, dönüşüm istasyonu vb. uygulamalarında olduğu gibi)
5.93.1	Planlamanın ana görevinin; “toplum yararı” olduğunun ve açık/yeşil alanların toplumun ortak değeri olduğu konularında halkın da bilinçlendirilmesi
5.94.1	Tasarımda ana kriterin; “toplum yararı” olarak yeniden belirlenerek, planlamanın tüm aşamalarına aktarılması
5.95.1	Merkezlerin, özellikle de tarihi kent merkezlerinin canlandırılmasına yönelik strateji, ilke ve esasların belirlenmesi (Kent Merkezleri Strateji Belgesi)
5.96.1	
5.97.1	“Kent merkezi kentsel tasarım kılavuzu”, her kent merkezinin sahip olduğu özgün değerler göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.
5.98.1	
5.99.1	Yeni bölgelerde sosyo-kültürel merkezin kent bütünündeki dengeler göz önüne alınarak tasarlanması
5.100.1	Karışık kullanımlı komşuluk birimlerinin (kent parçalarının) oluşturulması ve bu bölgelerde alt merkezlerin kurgulanması
5.100.2	Kent parçalarının geliştirilerek, bu parçalarda oluşturulan karaktere uygun alt merkezlerin geliştirilmesi politikalarının formüle edilmesi
5.100.3	AVM’lerin konumlarına ve kentle ilişkisine yönelik ilkelerin belirlenmesi
5.100.4	belli kavram ve kurallara göre bütünlük gösteren veya bütünsel olarak ele alınabilen kent parçaları veya kentsel kesimler için de kentsel tasarım planı ve kentsel tasarım kılavuzu istenmelidir (Hülagü Kaplan)
5.101.1	Öncelikli gelişecek alanların belirlenmesi ve bu doğrultuda planlama sürecinde, bu alanların öncelikli olacağı etaplanmanın gerçekleştirilmesi
5.102.1	
5.103.1	Kentsel mekanın, yerel özellikler de dikkate alınarak üç boyutlu olarak tasarlanması gerekliliği
5.103.2	Kentsel mekanın üç boyutlu tasarlanmasına yönelik plan uygulama araçlarına tasarım boyutunun kazandırılması
5.104.1	Planlama sistemi içinde kentsel mekanın biçimlendirilmesinin kentsel tasarım alanına bırakılması ve bu alanda mekanı biçimlendirecek kentsel tasarım ilkelerinin belirleneceği araçların tanımlanması
5.105.1	
5.106.1	Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım kılavuzları konusundaki bilgi eksikliği/ ilgisizliğinin giderilmesi yönünde yayın ve görev izlencesi oluşturulması

5.107.1	İlgili kuruluşların ortak çalışması
5.108.1	Kapılı toplulukları; mekanda yerleşmenin sosyal ve fiziksel parçalanmasını özendirmeyecek planlama ve kentsel tasarım önlemlerinin imar mevzuatı çerçevesinde geliştirilmesi
5.109.1	
5.110.1	Parsel anlayışı yerine kent bazında mekansal gelişimin desteklenmesi
5.111.1	İlgili kurumların yetkinleşememesi
5.112.1	Benzeşme-tekdüzelik (Örnek TOKİ uygulamaları)
5.113.1	Mümkün olan kentsel bölgelerde(kısa mesafelerde) yaya ve bisikletli ulaşımının, mümkün olmayan yerlerde(uzun mesafelerde) ise toplu taşımın desteklenmesi
5.114.1	İnsana yönelik önceliklerin saptanması ve uygulanması
5.115.1	Sokak tasarımının Kentsel peyzaj tasarım kapsamında görülmemesi
5.116.1.1	Yol kademelenmesi, sınıflanması ;yaya-taşıt anlamlı bütünlük ve ayrıştırmasını; duyum zenginliği ve sosyal ilişki olanağı taşıyan adalama, parselasyon, yapılaşma kararlarını dolaylı ve dolaysız kapsayacak yasal düzenlemeleri yapılması,uygulamalara geçilmesi; bu konuda özellikle kentsel tasarıma önem verilmesi
5.117.1	Kentsel ulaşım proje ve uygulamalarında çevre duyarlı erişebilirlik anlayışının etkin kılınması Kentsel merkez ve alt merkezlerde dolaşım ilişkin düzenlemelerin kentsel mekan kalitesini gözetken biçimde etkin kılınması İnsan yaşamını çevreleyen araç-gereç dünyasını insanileştirmek, insanın yakın çevresini oluşturan makine dünyasını işlevsel ve insana yakın kılmak
5.118.1	
5.119.1	
5.120.1	
5.121.1	Yer yüzünde gerçekleştirilen (bu günkü bilgilerimize göre) ilk yerleşme Anadolu'da... Kent adına yakışan ilk kentler de burada..."İnsanı kent yaratır" inancıyla kentin tanımı ilk kez Anadolu'da yapıldı. Bu geçmişe yakışabilmek için, her şeyden önce yerleşmelerimizde, yukarıdaki tanıma uyan donanımı tamamlamalıyız. Gelecekteki vatandaşımızı (kentliyi) ancak böyle yetiştirebiliriz. Yeni oluşturulan kent bölgelerinde tiyatro, sinema, konferans, düşün gerçekleştirme olanakları veren çok amaçlı bir salon, yaygın eğitim için Halk Okulu ya da Halk Yüksek Okulu, sanat işlikleri, spor, sergi, sağlık özeği (denetim, danışma, yönlendirme), alış-veriş yerleri, meslek edindirme çalışmalarına olanak veren, en az ölçülerde bir sosyal/kültürel özek (merkez) konutlarla birlikte yapı programına kesinkes alınmalıdır. Bu özek, konut sayısına göre değişik büyüklüklerde ele alınabilir.

5.121.2	Mekansal standartların geliştirilmesi
5.122.1	Kentsel teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : -Teknik altyapı planları ile kentsel gelişme planlarının bütüncül bir şekilde yapılmasının; teknik altyapı planlamasında doğal kaynakların yeterince dikkate alınmasının; özellikle katı atık ve pis su atık ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması: geri kazanım konusunun , kentle etkileşim, yerleşimi, kente kazanım yönlerinden hem mühendislik , hem de kentsel tasarım analizlerinin, gerçekleştirilmesi
5.123.1	Yapının kent içinde bir varlık olduğu düşüncesinin planlamaya yansıtılması
5.124.1	Yerel ekonomilerin desteklenerek göçün önlenmesi
5.125.1	Yeniden canlandırma yöntemlerinin geliştirilmesi
5.126.1	Yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları kapsamında kent mekanlarının herkes için(engelli ve engelsiz) engellerden arınmış mekan olarak düzenlenmesi
5.127.1	Cezai yasaklamalar
5.128.1	Yasaklama+ Eğitim
5.129.1	Sokak ve mahalle ölçeğinde tedbirlerin alınması
5.130.1	Kent estetiğinin önemli bir parçası olan aydınlatmanın, uzmanlarca yapılması
5.131.1	Konut düzenlemelerinde, çağdaş yaşam standartlarının dikkate alınması
5.132.1	Kentin parçacıl stratejilerden arındırılarak bütüncül bir anlayışla planlanması
5.133.1	Bölge planlarının hayata geçirilmesi
5.134.1	Yönetmeliklerin saptanacak bölge sınırları içerisinde geliştirilmesi
5.135.1	Planlama ve imar yasasının bu konuyu da içeren düzenlemeler ile yürürlüğe girmesinin sağlanması, yasal düzenlemelerle kurumsal yapıda "kentsel tasarım" konusunda yetki ve görevlerin belirlenmesi
5.136.1	Süreklilik içinde çalışacak kalıcı örgütlenmeler gereklidir. Bu konuda Batılı ülkelerdeki örnekler – kuruluş ve çalışma sistemleri – yöntemleriyle yol gösterici bu kurumların incelenmesi için bir araştırma ve dokümantasyon merkezi kurulmalıdır.

5.136.2	Kentsel Tasarım konusunda görev ve yetki ile kurulacak enstitü icracı bir kuruluş olarak değil, bir akademik araştırma, geliştirme (ar-ge)ve denetleme kuruluşu olarak düşünülmektedir
5.137.1	Yasalar ile plan yapma ve onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve sorumluluk karmaşasını gidermek üzere planlama ve imar yasasının bu konuyu da içeren düzenlemeler ile yürürlüğe girmesinin sağlanması; kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğunun giderilmesi
5.138.1	Proje yönetiminde, güncel olumsuzları ortadan kaldıracak yeni bir sistem tanımlanmalıdır.
5.139.1	Kentlerin, girişimcilerin değil "kentbilim" uzmanları yönetimi ve denetiminde geliştirilmesi
5.140.1	Bu konuda gerekli olan eğitimlerin ilköğretimden itibaren başlatılması Disiplinlerarası eğitim ortaklıklarının geliştirilmesi
5.141.1	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda üniversite-meslek odası-Bakanlıklar-yerel yönetim ilişkisinin kurgulanmasına, yasal ve eşgüdümü ilgilendiren yönetsel bir içeriğe kavuşturulmasına ilişkin çalışmaların Bayındırlık ve İskan Bakanlığı girişimi ile kısa dönemde başlatılması
5.142.1	Koruma ile ilgili tasarım ve mimarlığa derinlik kazandıracak uzmanlık eğitimleri örgütlenmelidir

C. EYLEMLER VE GÖSTERGELER

Tanım ve Kavramlara İlişkin Eylemler ve Göstergeler:

5.1.1.1 Mevcut tanım ve kavramların “envanter”lerinin yapılması.

5.2.1.1 Farklı kurumların farklı yorumlarının önüne geçebilmek amacıyla ortak bir “Koruma Sözlüğü” oluşturulması.

5.2.1.2 Tanım ve kavramların, kurumlar üstü olarak belirlenmesi ve kurumsal yorumlara olanak vermeyecek biçimde açıklık kazandırılması, “kamu yararı” kavramının doğal, tarihsel/kültürel çevrenin korunmasını sağlayacak şekilde tanımlanması

5.3.1.1 K.T.V. Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararlarını da içerecek biçimde tüm mevzuatın, doğal ve kültürel alanların “varlık değeri”ni odağa alan bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi.

5.3.1.2 İlke kararlarında sit tanımlarının müdahale türleri üzerinden değil varolan değerlere dayalı olarak geliştirilmesi.

5.3.2.1 Doğal ve kültürel varlıklara ilişkin tanımlamaların imar mevzuatında da içselleştirilmesi.

5.3.2.2 Uluslar arası belgelerden de yararlanılarak tanım ve kavramların yanısıra tüm planlama ve koruma mevzuatımızın çağdaş öğretiyi yansıtacak biçimde ele alınarak yeniden düzenlenmesi.

Tanım ve kavramlara ilişkin önerilen strateji ve eylemlerin hayata geçirilmesi imar, çevre ve koruma mevzuatlarında değişiklik yapılarak koruma alanındaki kavram kargaşasının giderilmesi, çağdaş öğretilerden yararlanılarak terminolojinin geliştirilmesi ve dil birliğinin sağlanması ile mümkün olabilecektir.

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması Mevzuatına İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.4.1.1 Bütün kurumların uygulamakla yükümlü oldukları bir üst yerleşme, planlama ve koruma konularını kapsayan temel yasal çerçevenin belirlenmesi. Bu çerçevede tarihsel, kültürel ve doğal çevrenin bütünlüklü korunmasına yönelik düzenlemelere gidilmesi.

5.4.2.1 Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında kalan, koruma konusundaki farklı hükümlerin ayıklanması.

5.4.3.1 Farklı koruma statü uygulamalarının önceliklerinin mevzuatta açıkça belirtilmesi.

5.5.1.1 Anayasanın temel ilkeleri de dikkate alınarak bütüncül bir koruma anlayışının tüm çevre ve imar mevzuatına yansıtılması.

- Turizm ve Teşvik Yasasındaki “Kültür ve Turizm Gelişim Bölgeleri” yaklaşımının iptal edilmesi.

- 5366 sayılı Yıpranan Tarihi Kent Dokularının Yenilenecek Yaşatılması hakkındaki kanun uygulamalarının durdurulması
- 6831 sayılı Orman Yasası'nın 2A-2B düzenlemelerinin ivedilikle durdurulması

5.7.1.1 Mevzuat değişikliğinde koruyanın özendirilmesini sağlayacak hükümlere yer verilmesi.

Mülk sahipleri tescilden ve korumadan ötürü cezalandırılır olmaktan çıkarılmalı, mağduriyetleri önlenmelidir. Kentli vatandaşın, bu mağduriyetini ekonomik anlamda tazmin etmesinin yolları yasal düzenlemelerde yer almalıdır.

5.8.1.1 Uluslararası Mevzuattan faydalanılarak, ülke koşullarına uygun biçimde Ulusal Mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması.

Koruma alanındaki mevzuata ilişkin sorunların çözümüne yönelik komisyonumuzun önerdiği eylemlerin hayata geçirilmesi;

- *Koruma anlayışıyla çelişen ve yatırım önceliklerine odaklanan mevcut yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması.*
- *Uluslararası mevzuattan faydalanılarak, ulusal imar ve koruma mevzuatında, anayasa ile uyumlu, bütüncül bir çevre ve koruma politikasının oluşturulması.*
- *Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tariflendiği bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması,*
- *ile olanaklı olabilecektir.*

Finansmana İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.9.1.1 Mevzuatta, koruma kaynaklarına ilişkin seçeneklerin artırılması

Devlet tarafından doğrudan önlem alınmalı ve mali kaynakların arttırılmasına yönelik müdahaleler geliştirilmeli,

- Tarihi çevrenin değerinden yararlanan Kuruluşlardan özel koruma vergisi alınması,
- Ülke genelinde her türlü inşaat faaliyeti, inşaat malzemesi perakende satışında koruma için belirli bir oranda harç/fon alınması,
- Koruma alanlarındaki tüm turizm faaliyetlerinden belirli bir oranda harç yada fon alınması,
- Piyango gibi şans oyunlarından elde edilen gelirin belli bir oranının korumaya aktarılması, sağlanmalıdır.
- Kamu bankalarının geleneksel konutların onarımları için düşük faizli kredi teminlerini programlarına almaları sağlanmalıdır.
- Geleneksel konut dokularının mevcut yapı stoku içinde değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Belediyeler tarafından;

- Belediye bütçelerindeki turizmle ilgili ödeneklerin bir kısmı koruma ve geliştirme çalışmalarına aktarılmalıdır.
- Korunacak yapılara ilişkin vergi indirim ve harç alınmaması gibi uygulamalara devam edilmelidir.

Koruma projelerinin sponsorlar tarafından desteklenmesi yaygınlaştırılarak devam ettirilmelidir. Korumayla ilgilenen girişimcilere, sivil toplum kuruluşlarına kolaylıklar sağlanmalıdır.

5.9.2.1 Kaynaklara erişimin kolaylaştırılması.

Kullanılabilir teknik ve mali kaynaklar amaçları doğrultusunda harekete geçirilmeli, söz konusu kaynakların kullanılmasına yönelik ilgili kesimler bilgilendirilmelidir. Kamu kaynaklarına ulaşımında bürokrasi azaltılmalıdır.

5.9.3.1 Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması.

Merkezi ve yerel yönetimlerin teknik ve mali kapasitelerinin kullanılmasına yönelik söz konusu idareler bünyesinde uygulama birimleri oluşturulmalıdır. Yerinde koruma politikaları kapsamında merkezi yönetimin korumayı geciktiren kaynak aktarımı uygulamalarının, yerel yönetimlere sağlanan teknik ve parasal desteklerin, bürokratik engelleri olmadan hızlı ve zamanında ihtiyaç dahilinde kullanılmasını kolaylaştıracak; sürekliliği olan, plan ve program dahilinde çalışmalarını yürüten, etkin ve yetkili birimler oluşturulması zorunludur. Böylece hem kaynakların hem de koruma hizmetlerinin etkinliği ve verimliliği artırılmış olacaktır.

5.10.1.1 Teknik, finansman, proje vb. kaynak kullanımında bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak ölçütlerin oluşturulması.

5.11.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması için gerekli ve yeterli parasal kaynakların, mevzuatla güvence altına alınması.

5.11.2.1 Kaynakların, adil ve kamu yararı odaklı olarak dağılımına ilişkin ölçütlerin oluşturulması

5.11.2.2 Kaynaklardan faydalanmaya ilişkin bürokratik kolaylaştırmaların sağlanması.

5.12.1.1 Kaynak ve fonlara ilişkin olarak kurumların ve halkın bilgilendirilmesi için toplantılar düzenlenmesi, medya aracılığı ile gerekli duyuruların yapılması, broşür gibi benzeri dokümanların hazırlanması

Koruma bilinci ve koruma eğitimi programları kapsamında kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere halkın bilgilendirilmesine yönelik ulusal ve yerel medya aracılığı ile yayın ve tanıtım faaliyetleri düzenlenmesi; broşür, kitap, harita, belgesel film, CD, sergi, yarışma gibi dokümanların hazırlanması; sivil toplum kuruluşları ile birlikte ortak çalışma ve programlar yürütülmesi gerekmektedir.

Finansla ilgili sorunların çözümünde;

- *finansman kaynaklarının çoğaltılması, uygulama ölçütlerinin oluşturulması, bunlara erişimin kolaylaştırılması,*
- *uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması ve bu hususların mevzuatla güvence altına alınması,*

halinde kamu kaynaklarından yararlanan korunması gerekli yapı sahibi sayısı artacağı gibi, tek yapı ve kent/alan ölçeğinde koruma proje ve uygulamalarında da artış olacaktır.

Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.13.1.1 Anayasa hükümleri gereğince, kültürel ve doğal varlıkların korunması konusuna öncelik veren politikaların geliştirilmesi ve bu politikaları uygulanmasını sağlayacak kurumsal ve mevzuat değişikliklerinin yapılması.

5.13.1.2 Koruma duyarlılığını ve kamusal görev anlayışını zaafa düşüren özelleştirme uygulamalarının durdurulması

5.13.1.3. Mevcut kurumsal yapılanmanın korumayı daha etkin olarak gerçekleştirecek şekilde ele alınarak düzenlenmesi

5.14.1.1 Korumadan sorumlu birimlerin kademeli birlikteliğinin sağlanması ve uygulamada yaptırım ve denetleme mekanizmalarının etkinleştirilmesi

5.15.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusundaki yetkileri tarifleyen ve ilgili tarafların uymakla yükümlü oldukları bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması.

5.15.1.2. Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında kalan, koruma konusundaki farklı hükümlerin ayıklanması.

5.15.1.3 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda kurumlararası eşgüdümü sağlayacak, bilgi ve haberleşme kanallarının etkin çalışmasına olanak verecek biçimde örgütlenmenin revize edilmesi.

5.16.1.1 Kurul üyelerinde aranacak niteliklere ilişkin yasal bir düzenleme yapılması, Koruma Bölge Kurulu üyelerinin sayısal oranının akademik üyeler lehine çevrilmesi,

5.16.2.1 Koruma Bölge Kurulu üyelerinin üye seçim kriterlerinin yeterlilik ve uzmanlığı gözeterek biçimde düzenlenmesi

5.16.3.1 Kurul sayısının artırılmaması, kurul müdürlüklerinin uzman ve donanım olarak güçlendirilmesi ve karar süreçlerinin sistematize edilerek netleştirilmesi

5.17.1.1 Yerel yönetimlerde koruma konusunda uzman, yeterli kadroların tahsisi

5.17.1.2 Yerel yönetim kadrolarının bilgilerini güncellemelerine olanak verecek şekilde ulusal ve uluslar arası eğitim ve uzmanlaşma programlarının oluşturulması,

5.17.2.1 Nitel ve nicel olarak gelişmiş koruma projelerinin üretilmesini sağlayacak birimlerin, yerel yönetimler bünyesinde oluşturulması.

5.18.1.1 Korunması, Ulusal ve uluslararası düzeyde önem taşıyan doğal ve kültürel varlıkların / alanların (milli park vb. gibi) korunması ve denetiminde merkezi yönetimce alan yönetimi projelerinin gerçekleştirilmesi

5.18.1.2 Coğrafi sınırların belirleyici olduğu doğa koruma alanlarında alan yönetimini il sınırları esasına dayandıran taşra örgütlenmesinin kaldırılması

5.18.2.1 Koruma alanlarında mülkleri olanların mağduriyetlerinin önlenmesi amacıyla, imar hakları transferi vb araçlarının geliştirilmesi

5.19.1.1 Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak etkinliğini artırıcı hukuki altyapının oluşturulması

Örgütlenmeye ilişkin;

- *Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tariflendiği bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması,*

- Korumadan sorumlu kurumların eşgüdümünün sağlanmasına, bilgi ve haberleşme kanallarının etkin kılınmasına yönelik, koordinasyonu sağlayacak yapılanmanın gerçekleştirilmesi
- Nitel ve nicel olarak gelişmiş koruma projelerinin üretilmesini sağlayacak birimlerin, yerel yönetimler bünyesinde oluşturulması,

yönündeki önerilerinin gerçekleşmesi halinde koruma alanında daha etkin ve verimli çalışmalar ortaya çıkacaktır.

Doğal ve Kültürel Varlıkların Envanterine İlişkin Eylem ve Göstergeler

5.1.1.1 Ülke veri ağının tek elden ve teknoloji kullanılarak oluşturulması.

5.1.1.2 İlgili kurumların bütçe ve çalışma programlarında envanter tamamlanması çalışmalarına öncelik vermesi.

5.1.1.3 Envanterleme konusunda, üniversitelerle, diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapılması.

5.21.1.1 Tespitlerde, ileri teknolojilerin kullanılabilmesine yönelik altyapının oluşturulması.

5.21.1.2 Tespit / tescil / envanterleme bilgilerine erişim kanallarının kolaylaştırılması.

5.21.1.3 Karar süreçlerinde, tarafların etkin katılımının sağlanması.

5.22.1.1. Doğal ve kültürel varlıkların özgün niteliklerine ve çeşitliliğine saygı gösteren ölçütlerin oluşturulması.

5.22.1.2. Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin ölçütlerin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak oluşturulması ve genellemelerden kaçınılması.

Uluslar arası örneklerden faydalanılarak,

- ulusal yapının özgün özelliklerine uyarlanmış,
- çeşitliliği gözetilen,
- tek elden denetlenen ve yönetilen,
- ileri teknolojilerin kullanıldığı, ilgili kurumların veri girişi ve kullanımına ilişkin farklı düzeylerde yetkilendirildikleri, mekanla ilişkisi kurulmuş ulusal envanterlemenin gerçekleştirilmesi komisyonumuzun bu konudaki önerilerinin gerçekleştiğinin somut göstergesi olacaktır.

Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.23.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların, kaynak değerleri açısından kullanım tarifinin yapılarak; kesin koruma, kontrollü kullanım kararı getirilecek alanların belirlenmesi.

5.24.1.1 Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması

5.25.1.1 Koruma, iyileştirme ve sağlıklılaştırma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınması

5.25.1.2 Etkilenen kesimlerin ve kullanıcıların katılımını sağlayıcı yasal ve kurumsal düzenlemelere gidilmesi

5.27.1.1 Koruma duyarlılığını artırıcı eğitim programlarının oluşturulması, toplumun her kesimde koruma duyarlılık ve bilincinin geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmalarının özendirilmesi, ilköğretimden başlayarak tüm eğitim ve öğretim kademelerinde kültürel ve doğal varlıkların korunması gerekliliği konusunda bilinçlendirme çalışmalarına yer verilmesi

- Ülkemizin kültürel ve doğal varlıklarının üst ölçeklerden başlayarak korunmasını sağlayacak bölge planlarının yapılması,
- Ortaöğretim müfredatında korumaya ilişkin hususlara yer verilmesi,
- Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması,
- Toplumsal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınan koruma, iyileştirme ve sağlıklaştırma projelerinin yapılması ile,

Ülkemizin doğal ve kültürel varlıklarının korunması konusunda kamu duyarlılığının artmasını, toplumun kendi kültürünü oluşturan bu varlıklara ve yaşam ortamlarına/doğasına sahip çıkmasını sağlayacaktır. Bunun sonucunda koruma yukarıdan aşağıya değil, toplumun istediği ve kamuyu zorladığı bir alan haline gelecektir.

Planlama / Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.1.1.1 “Planlama ve Şehircilik” temel kanununun çıkarılması ve bu temel kanunda korumanın içselleştirilmesi

Hazırlanacak imar ve şehircilik reformu; ülke ve toplum yararına, kentli haklarına, doğal ve tarihi-kültürel değerlere öncelik veren bir yapıda olmalıdır. Koruma mevzuatının imar, çevre, turizm gibi mevzuatla bütünleştirilerek çok başlılıktan kurtarılması sağlanmalıdır.

5.1.1.2 Mevzuat / örgütlenme / uygulama kapsamında tüm planlama sürecinin, doğal ve kültürel varlıkları gözetilen bir anlayışla ele alınmasını zorunlu kılacak düzenlemelerin yapılması.

Doğal ve kültürel koruma, “yeterince örneğin korunması” mantığından çıkarılmalıdır. Yasal düzenlemelerde koruma alanları, toplumsal geçmişe ilişkin hafıza niteliğinde, geçmiş deneyimlerin ve süzölmüş birikim geleneğinin öğrenildiği bir bilgi kaynağı olarak saygı görmelidir.

En spekülatif tartışmaların olduğu doğal sit alanları, doğal seçicilikle tespit edilemez. Doğal alanların korunmasında sadece nadir özelliğe sahip alanların korunması yaklaşımı kabul edilebilir değildir. Doğa zincirinin her parçasının değerli olduğu ve seçici yaklaşımların, seçkinci bir tutum olduğu koruma anlayışının içine yerleştirilmelidir. Doğanın bütünlüğü ve bütün olarak korunması gerekliliği kavranmalıdır.

5.1.1.3 Üst ölçekli planlamalarda (1/100 000-1/25 000-1/5000) doğal ve tarihsel /kültürel çevrelerin korunmasına yönelik strateji ve kararların geliştirilmesi.

“Sürdürülebilir Kalkınma” ve “Sosyal / Kültürel Gelişme” için bölgesel, alt bölgesel ve yerel

ölçeklerde tarihsel çevrelerinin koruma, sağlıklılaştırma ve çevre uyumlu yenileme politikalarını yönlendirmek üzere; bu doğrultuda hazırlanmış ülkesel, bölgesel ve çevre düzeni planlarına sahip olmak gerekir. Bunun için, kentsel çevrelerin akılcı ve etkin korunmasını ve kullanımını öngören kararların alınmasına elverişli bir ortam geliştirilmelidir.

Ülke ölçeğinde kültürel ve de doğal kaynakların korunmasını içeren, kent dokularını sağlıklılaştıran, kentleşme ve sanayileşmeyle bütünleşen politikalar; bölgelere, metropoliten ölçekteki kentlere, kentlere ve kırsal yörelere kadar inen bir dizi stratejik ulusal (ekonomik, fizik, sosyal, kültürel, eğitimsel vb.) planlama kararları ile desteklenerek geliştirilmelidir.

5.29.2.1 Doğal ve kültürel varlıkların özgünlüğünden kaynaklanan özelliklerin, üst ölçekli planlarla uyuşmaması durumunda, plan hiyerarşisinin gerektirdiği ölçekler arası geri dönüşler yapılmasını zorunlu kılacak yasal yaptırımlarının oluşturulması.

5.29.3.1 Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapım süreci, nitelikleri ve ölçeklerinin yeniden belirlenmesi. (KAİP içeriğinin zenginleştirilmesi, kültürel ve doğal varlıkların hakettiği ölçek ve ayrıntıda ele alınması)

5.29.4.1 Amaç açısından mekansal yansıması olmayan (arazi kullanım kararı içermeyen) planların mekansal planlar yerine kullanılmasını önleyecek yasal düzenlemelerin yapılması

5.30.1.1 Her ölçekteki planlama çalışmalarında Stratejik ÇED uygulanabilmesine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması.

5.31.1.1 Özel önem taşıyan alanların hak ettiği ayrıntı ve ölçekte ele alınması.

5.31.1.2 Doğal ve kültürel alanların, konusunda uzman ekipler tarafından planlanmasının sağlanması

5.32.1.1 Tüm planlama çalışmalarının KAİP yaklaşımını içerecek biçimde, konunun gerektirdiği ayrıntıda ele alınmasını sağlayacak mevzuat / örgütlenme / uygulama sürecinin oluşturulmasına yönelik düzenlemelerin yapılması

5.34.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların işlevlendirme ve kullanım kararlarının, bölgesel/ kentsel ölçekte üretilmiş planların öngördüğü süreç ve hiyerarşiyi ihlal etmesinin önlenmesi.

5.35.1.1 Kentsel tasarım, restorasyon, çevre düzenleme projelerinin ve işlevlendirme önerilerinin, koruma değerlerini incelemesi, alanın / varlığın özgün niteliklerini gözetmesi ve uluslar arası anlaşmalarla belirlenmiş ölçütleri gözetmesini sağlayıcı düzenlemelerin yapılması

5.36.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların envanterlenmesi ve korunmasına yönelik planlamaların geciktirilmeden yapılarak ivedilikle uygulamaya konmasının sağlanması, kente karşı işlenen suçların cezalandırılmasının sağlanması, kaçak yapılaşmayı özendirici imar aflarına yönelik düzenlemelerin engellenmesi

5.37.1.1 Tarihi ve kültürel varlıkların envanterinin tamamlanarak risk taşıyanların saptanması

5.37.2.1. Öncelikli yapılar ve eserler için doğal tehlike ve risklere karşı önlem alıcı ve koruyucu programlar geliştirilmesi

5.37.3.1 Tarihi ve kültürel mirasın güvenliği ve risklere karşı korunması konusuna mevzuatta yer verilerek sorumlu kurumların belirlenmesi

5.37.4.1 Koruma Bilinci ve “Koruma Eğitimi” programlarının geliştirilmesi ve sürekli uygulanması, toplumun sahiplenmesi için, orta dereceli okulların kendilerine bir “Kardeş Eser” seçerek onunla ilgili çalışmalar yapması

Koruma alanında yaşanan sorunların önemli bir bölümü de ülkemizdeki planlama alanındaki sorunlardan kaynaklanmaktadır. bu kapsamda konu ele alındığında ;

- *planlar arası kademeli birlikteliği sağlayan;*
- *ulusal ölçekten başlayarak ölçekler arası stratejik ve mekansal kararların tutarlılığının gözetildiği,*
- *her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi önceliklerinin dikkate alındığı,*
- *ilgili uzmanlık alanlarının öngördüğü sağlıklı bir veri tabanı üzerine geliştirilmiş,*
- *doğal ve kültürel varlıkların “varlık değeri” ile hak ettiği ayrıntı düzeyini içeren,*
- *risk ve doğal tehlikelerin dikkate alındığı bir planlama sürecinde tarihi ve kültürel varlıkların risklere karşı korunması ile ilgili önlemler ile afet anında yapılması gerekenlere ilişkin hükümlere yer verilen, sorumlu kurum ve kuruluşların belirlendiği ,*
- *uygulama araçları, uygulayıcı kurum, denetim mekanizması, yaptırım ve kaynağa sahip,*
- *ilgili tüm tarafların katılımına açık bir planlama sürecinin geliştirildiği güçlü bir mevzuat düzenlemesinin yapılması,*

Koruma alanındaki sorunların önemli bir kısmının da çözülmesine olanak verecektir.

EYLEM VE GÖSTERGELER LİSTESİ

EYLEMLER		GÖSTERGELER						
NO	EYLEM	TİPİ	SORUMLU KURULUŞ	YARDIMCI KURULUŞ	SÜRE	FİNANSMAN	NO	GÖSTERGE
5.1.1.1	Mevcut tanım ve kavramların "envanter"lerinin yapılması.		Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Universiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar				İmar, çevre ve koruma mevzuatlarında değişiklik yapılması
5.2.1.1	Farklı kurumların farklı yorumlarının önüne geçebilmek amacıyla ortak bir "Koruma Sözlüğü" oluşturulması.							
5.2.1.2	Tanım ve kavramların, kurumlar üstü olarak belirlenmesi ve kurumsal yorumlara olanak vermeyecek biçimde açıklık kazandırılması, " kamu yararı " kavramının doğal, tarihsel/kültürel çevrenin korunmasını sağlayacak şekilde tanımlanması							
5.3.1.1	K.T.V. Koruma Yüksek Kurulu ilke Kararlarını da içerecek biçimde tüm mevzuatın, doğal ve kültürel alanların " varlık değeri "ni odağa alan bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi.							
5.3.1.2	İlke kararlarında sit tanımlarının müdahale türleri üzerinden değil varolan değerlere dayalı olarak geliştirilmesi.							
5.3.2.1	Doğal ve kültürel varlıklara ilişkin tanımlamaların imar mevzuatında da içselleştirilmesi.							
5.3.2.2	Uluslar arası belgelerden de yararlanılarak tanım ve kavramların yanısıra tüm planlama ve koruma mevzuatımızın çağdaş öğretiyi yansıtabilecek biçimde ele alınarak yeniden düzenlenmesi.							

5.20.1.1	Ülke veri ağının tek elden ve teknoloji kullanılarak oluşturulması. (Bkz.8.3.1.2-8.3.1.3)			Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversitelerin ilgili Bölümleri, ilgili Meslek Odaları					
5.20.1.2	İlgili kurumların bütçe ve çalışma programlarında envanter tamamlanması çalışmalarına öncelik vermesi.								
5.20.1.3	Envanterleme konusunda, üniversitelerle, diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapılması.								
5.21.1.1	Tespitlerde, ileri teknolojilerin kullanılabilirliğine yönelik altyapının oluşturulması.								
5.21.1.2	Tespit / tescil / envanterleme bilgilerine erişim kanallarının kolaylaştırılması.								
5.21.1.3	Karar süreçlerinde, tarafların etkin katılımının sağlanması.								
5.22.1.1	Doğal ve kültürel varlıkların niteliklerine ve çeşitliliğine saygı gösteren ölçütlerin oluşturulması.								
5.22.1.2	Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin ölçütlerin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak oluşturulması ve genellemelerden kaçınılması.								

Uluslar arası örneklerden faydalanılarak,
*ulusal yapının özgün özelliklerine uyarlanmış,
*çeşitliliği gözetilen,
* tek elden denetlenen ve yönetilen,
*ileri teknolojilerin kullanıldığı,
*ilgili kurumların veri girişi ve kullanımına ilişkin farklı düzeylerde yetkilendirildikleri, mekanla ilişkisi kurulmuş ulusal envanterlemenin gerçekleştirilmesi.

5.23.1.1	Doğal ve kültürel varlıkların, kaynak değerleri açısından kullanım tarifiinin yapılarak; kesin koruma, kontrollü kullanım kararı getirilecek alanların belirlenmesi.				Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar Yerel İdareler					
5.24.1.1	Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması									
5.25.1.1	Koruma, iyileştirme ve sağlıklılaştırma projelerinin toplumsal katkılarına projeleri ile birlikte ele alınması									*Ülkemizin kültürel ve doğal varlıklarının üst ölçeklerden başlayarak korunmasını sağlayacak bölge planlarının yapılması *Ortaöğretim müfredatında korumaya ilişkin hususlara yer verilmesi *Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması *Toplumsal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınan koruma, iyileştirme ve sağlıklılaştırma projelerinin yapılması
5.25.1.2	Etkilenen kesimlerin ve kullanıcıların katılımını sağlayıcı yasal ve kurumsal düzenlemelere gidilmesi									
5.27.1.1	Koruma duyarlılığını artırıcı eğitim programlarının oluşturulması, toplumun her kesiminde koruma duyarlılık ve bilincinin geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmalarının özendirilmesi, ilköğretimden başlayarak tüm eğitim ve öğretim kademelerinde kültürel ve doğal varlıkların korunması gerekliliği konusunda bilinçlendirme çalışmalarına yer verilmesi (Bkz.9.6.)									

5.28.1.1	"Planlama ve Şehircilik" temel kanununun çıkarılması ve bu temel kanunda korumanın içselleştirilmesi	Cevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İller Bankası Yerel İdareler	Vakıflar Genel Müdürlüğü				Planlar arası kademeli birlikteliği sağlayarak; *Ulusal ölçekte başlatılarak ölçekler arası stratejik ve mekansal kararların tutarlılığının gözetildiği, *Her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi önceliklerinin dikkate alındığı, *İlgili uzmanlık alanlarının öngördüğü sağlıklı bir veri tabanı üzerine geliştirilmiş, *Doğal ve kültürel varlıkların "varlık değeri" ile hak ettiği ayrıntı düzeyini içeren, *Güçlü bir mevzuat, uygulama araçları, uygulayıcı kurum, denetim mekanizması, yaptırım ve kaynağa sahip, *İlgili tüm tarafların katılımına açık bir planlama sürecinin geliştirildiği mevzuat düzenlenmesinin yapılması
5.28.1.2	Mevzuat / örgütlenme / uygulama kapsamında tüm planlama sürecinin, doğal ve kültürel varlıkları gözetilen bir anlayışla ele alınmasını zorunlu kılabilecek düzenlemelerin yapılması.						
5.29.1.1	Üst ölçekli planlamalarda (1/100 000-1/25 000-1/5000) doğal ve tarihsel / kültürel çevrelerin korunmasına yönelik strateji ve kararların geliştirilmesi.						
5.29.2.1	Doğal ve kültürel varlıkların özgünlüğünden kaynaklanan özelliklerin, üst ölçekli planlarla uyumunun sağlanmasında, plan hiyerarşisinin gerektirdiği ölçekler arası geri dönüşler yapılmasını zorunlu kılabilecek yasal yaptırımların oluşturulması.						
5.29.3.1	Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapım süreci, nitelikleri ve ölçeklerinin yeniden belirlenmesi. (KAİP içeriğinin zenginleştirilmesi, kültürel ve doğal varlıkların hak ettiği ölçek ve ayrıntıda ele alınması)						
5.29.4.1	Amaç açısından mekansal yansımaları olmayan (arazi kullanım kararı içermeyen) planların mekansal planlar yerine kullanılmasını önleyecek yasal düzenlemelerin yapılması						
5.30.1.1	Her ölçekteki planlama çalışmalarında Stratejik ÇED uygulanabilmesine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması.						
5.31.1.1	Özel önem taşıyan alanların hak ettiği ayrıntı ve ölçekte ele alınması.						

5.49.1.1	Merkezi yönetim ve yerel yönetim kademelerinde özellikle kent planlamasına, ayrıca kentsel tasarım ve kenti düşünerek mimarlığa ve peyzaj mimarlığına karşı olan tutum ve davranışların giderilmesi için; üniversite, meslek odaları, Belediyeler Birliği, bölgesel belediye birlikleri vb ilgili kuruluşlar ile işbirliği içinde bilgilendirme yapılması, eğitim verilmesi																			
5.50.1.1	Altyapısı bitmemiş alanlarda iskân izni verilmemesi																			
5.51.1.1	Planlamalarda sosyo-kültürel, ekolojik planlama içeriğine öncelik tanınması																			
5.52.1.1	Dar çerçeveli imar planlama anlayışı ve çağdaş yönetmeliklerin terk edilmesi																			
5.52.2.1	Kentin tüketilebilen bir rant aracı ve sınırsız bir kaynak olduğu düşüncesinin terk edilmesi																			
5.54.1.1	Elde edilen katı atıklardan, geridönüşüm ve enerji elde edinimi odaklı yararlanılması																			
5.55.1.1	Kent ve Bölge Planlama, kentsel tasarım, mimarlık alanlarında, ekolojik planlama, ekolojik kentsel tasarım, ekolojik mimarlık öğretimi ve eğitiminin sağlanması için üniversitelerin daha etkin görev almalarının sağlanması Bu konuda konu ile ilgili merkezi yönetim ve yerel yönetim kademelerinde üniversite, meslek odaları, Belediyeler Birliği, bölgesel belediye birlikleri vb ilgili kuruluşlar ile işbirliği içinde bilgilendirme yapılması, eğitim verilmesi																			

SONUÇ OLARAK ÖZETLE;

Toplumun tamamının ortak değeri olan doğal ve kültürel miras/varlıklar/alanlar:

- *planlama yetkisinin bolluğu ve bunun yarattığı karmaşa,*
- *planlamanın projeye indirgenmesi,*
- *sektör odaklı planlama anlayışı,*
- *“milli servet” gerekçesiyle kaçak yapıların affı,*
- *“kamu yararı” adı altında her kanunda yer verilen istisnalar,*
- *“koruma-kullanma dengesi” ve “sürdürülebilir kullanım” adı altında korunan alanlarda değişim değerinin öne çıkarılması ve ortak kamu alanlarının yağmalanması,*
- *Son yıllarda yerel yönetimler / özel sektör eliyle gerçekleştirilen sokak sağlıklaştırmalarındaki uygulamalarda imitasyon örneklerin artması,*
- *İnsanı dışlayan yapay mekanların üretilmesi,*
- *Tarihsel ve kültürel alanların, kentin marginalleşen mekanları haline gelmesi,*
- *Mekansal, kültürel, zamansal bağlamın, önemini yitirmesi, yere ait ruhun, otantizmin kaybolması,*
- *Steril, kentliyi dışlayan mekanlar yaratılması,*
- *Arkeolojik ve Doğal sit derecelendirmelerinin neden olduğu tahribat: Derecesiz tek sınır sistemine geçişin gerekliliği,*
- *Koruma Bölge Kurulları tarafından yapılan tespitlerin gecikmesi,*
- *Koruma Bölge Kurulları tarafından isabetsiz tespitler yapılması,*
- *Sit alanı sınırlarında / derecelerinde özel mülk sahibi ya da girişimcinin yatırım talebi odaklı olarak sık sık değişikliklere gidilmesi,*
- *Sit alanı sınırlarının değişebilirliğinin, Koruma Bölge Kurullarına olduğu kadar koruma anlayışına ilişkin toplumsal güveni zedelemesi,*
- *Sit derecelerine göre arazi kullanım kararı öngören (örneğin 2.Doğal Sit Alanında turizm, 3.Derece Doğal Sit alanında konut yapılabilmesi yönündeki) ilke kararları nedeniyle, fiilen yürürlükteki planlar iskana açılması yönünde karar getirmemesine karşılık Koruma Bölge Kurullarının aldığı kararlarla yapılaşma izni verilmesi,*
- *Tarım alanı / ormanlar / sulak alan / kıyı gibi ender alanların korunması stratejilerinin, fiziksel ve sektörel büyüme hedeflerinden bağımsız olarak belirlenmesi gerekliliği,*
- *Kent içindeki arkeolojik alanlar ve eserlerin, sadece kentin turistik potansiyelinin artırılması amacıyla ele alınması ve düzenlemesi,*
- *Kentsel bilginin “okunabilirliği” hedefinin bilimsel ve sondaj kazılarındaki önceliğinin öne çıkarılması gerekliliği,*
- *Arkeolojik alanlarda parsel ölçeğinde sondaj ve kazıların sunduğu bilginin yetersizliği,*
- *Kırıntılardan, bilginin bütününe ulaşmanın sıkıntısı/zorluğu,*
- *Bilginin katmanlar halinde işlenmesini sağlayacak ve uygulamadan sorumlu kurumların ortak kullanımına açılacak digital bir envanterleme sistemine geçilmesi gerekliliği / Kentsel Restitüsyon*

IV. GENEL DEĞERLENDİRME

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana sağlanan pek çok kalkınma ve kent planlama hareketlerine karşın ülke şehirciliğinde dar çerçeveli imar plancılığından nitelikli kentleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve planlama sürecine geçilememiştir.

A. Doğal ve kültürel varlıkların /alanların korunması konusunda;

- Bugün planlamada var olan çok yetkililiğin neden olduğu sorunlar dikkate alınarak; yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tariflendiği ve ilgili diğer mevzuata da referans olacak bir üst temel “Koruma” yasal çerçevesinin oluşturulması,
- Koruma sürecindeki uygulama, denetim ve kaynak aktarımında yaşanan sorunları aşmak üzere; güçlü bir koruma mevzuatının, iyi tanımlanmış ve özgünlüğe saygı gösteren uygulama araçlarının, etkin uygulama, denetim ve yaptırım mekanizmasının, nesnel dağılım ölçütlerinin oluşturulduğu merkezi ve otonom finans kaynaklarının tesis edilmesi,
- Günümüz koruma planlaması ve imar planlaması karşıtlığının terk edilerek; her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların korunmasının öncelik oluşturduğu, doğal ve kültürel varlıkların meta değeri ile değil “varlık değeri” ile hak ettiği ayrıntı düzeyinde ele alındığı, toplumun tümünce eş yararlanmasının düşünüldüğü bir planlama anlayışının yerleştirilmesi,
- Tespit ve tescillerin tamamlanmamasından ve her ölçekteki planlara aktarılamamasından kaynaklanan sorunları aşmak üzere; ülke ölçeğinde doğal ve kültürel varlıkların envanterinin ivedilikle tamamlanması, ulusal veri tabanının oluşturulması.
- Doğal ve kültürel varlıkların / alanların korunmasında bugünkü yenileme ve dönüşüm uygulamalarının acilen terk edilmesi; koruma eyleminin “yaşamın korunması” anlamında ele alınması, katılım süreçlerinin işler hale getirilmesi, mevcut dokuya yönelik tüm müdahalelerde iyileştirme ve sağlıklılaştırma projelerine öncelik verilmesi.
- Yerel mekanizmaların koruma konusundaki donanım eksikliği dikkate alınarak; korumadan sorumlu yerel örgütlerin, yapabilirliğinin artırılması, teknik ve personel donanımının nitel ve nicel olarak güçlendirilmesi.
- Turizm yatırımlarının, kültür ve doğa varlıklarımızın korunmalarını ön koşul olarak gören bir planlamayla ele alınması, kültürel mirasımızın zarar vermelerinin önlenmesi, “kültür” ve “turizm” konularının tek bakanlıkta ele alınmasına bir an önce son verilmesi.

B. Mekan kalitesi ve kentsel tasarım konusunda;

- Planlama, mimarlık ve kentleşme bir kültür olgusudur.
- Planlamada karar alma mekanizmalarındaki çok başlılık ortadan kaldırılmalı, katılım ve şeffaflık gerçek anlamda sağlanmalıdır.
- Planlama ve Şehircilik Yasası ivedi olarak ele alınmalı; bu yasa da yer alması gereken, “kentsel ve kültürel kurum” rehberliğinde belirlenecek kentleşme kriterlerini alt ve üst ölçekte uygulamaya geçirecek bir yapılanma oluşturulmalıdır.

- Kentsel tasarımın ülke planlama hiyerarşisi içerisinde tanımlı bir yerinin olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle mekan kalitesinin yükseltilmesinde, planlama ile mimarlığı bütünleştiren “kentsel tasarım”ın ülke planlama sisteminde yerini alması gerekmektedir.
- Mimarlık- planlama- kentsel tasarım- çevre- koruma konularında devlet-belediye-İlgili kurum ve karmaşık kurumlar arasında dengeyi sağlayıcı politikalar üstü, özerk ve özel bir kurum’un varlığına ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun bir üst kurul şeklinde ve bağlı olduğu enstitü ve akademilerle yönlendirilen, araştırma ve geliştirme hedefli bir “kentsel ve kültürel kurum” olmalıdır. Tasarım konusundaki ulusal politikanın hangi görüşleri içerdiğini, yerel ölçeklerde tasarım ve mekan kalitesinin nasıl sağlanıp artırılacağını, tasarım kriterlerini oluştururken en verimli, özgün çözüm önerilerinin nasıl geliştirileceğini vb. tüm konulara ilişkin genel çerçeveyi oluşturmayı ilke edinmiş bir kurum olarak yapılandırılmalıdır. Bu oluşum; asla bir yeni bakanlık değil bir bilimsel kurum, enstitü veya bir akademi olmalıdır.
- Planlamada (ulusal, bölgesel, kent ölçeğinde, kültürel, eğitimsel, sosyal ve ekonomik) yaşanan sorunların çözümü için süreklilik içinde çalışacak politikalar üstü, özel, özerk, bilimsel ve demokratik böylesi bir KURUMLA önemli bir adım atılmış olacaktır. Ülke ve kentlerimiz yenilikçi paradigmlar ve çağdaş metodolojilerle ancak böylece gelişebilir.
- Bu yasada yerel yönetimler eliyle yapılan planların yine yerel yönetimlerin de yer aldığı denetim mekanizmaları aracılığıyla (bölge kurulları vb.) denetlenebilmesi sağlanmalıdır.

RAPOR ÖZETİ

“Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu”, ülkemizin kültürel ve doğal değerlerinin korunarak geliştirilmesi, kentsel mekân kalitesinin artırılmasına ilişkin anlayış ve tasarım odaklı sorunlardan yola çıkarak, yeni bir yapılanma önerisi geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu ana çerçevenin yapılandırılmasındaki başlangıç noktasını; kültürel ve doğal mirasın korunarak geliştirilmesini sağlayacak mekân kalitesi yüksek yaşam çevreleri yaratmaya dönük bir sistem önerisi geliştirmek oluşturmaktadır. Söz konusu girişim beraberinde, ülkemiz yapısına uygun yeni bir kültürel ve kurumsal yapının ivedi olarak hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Önerilen yeni kurumsal ve kültürel yapılanma; dar çerçeveli imar planı anlayışı ve çağdışı kurallar ile çağdaş bir kentsel gelişmenin gerçekleşmeyeceğinden hareketle Cumhuriyet’in ilk yıllarında temeli atılmış olan “çağdaş kentleşme” hareketinin devam ettirilmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda önerilen yapılanma ile ülkemizin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi varlıkların korunarak geliştirilmesini amaçlayan yenilikçi “tasarım” ve “planlama” altyapısının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizin “kentleşme” sürecinde yaşanan değişimleri, günümüzün mevcut “planlama” kurgusu ile çağdaş bir yapılandırmaya dönüştürmek mümkün değildir. Özellikle ülke ölçeğinde doğal, kültürel ve tarihi varlıkların korunarak geliştirilmesi, toplumun yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen bir “tasarım” ve “planlama” sistemiyle desteklenmek zorundadır. İşte bu noktadan hareketle “Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu” çalışmalarını;

- A. Doğal - kültürel ve tarihi varlıklar/kentsel miras/koruma ve
  - B. Mekan kalitesi ve kentsel tasarım,
- olmak üzere iki gruba ayrılarak sürdürmeye karar vermiştir.

Yukarıda kısaca özetlenen yaklaşım çerçevesinde komisyon çalışmaları, iki alt grubun öncelikli olarak mevcut yapının niteliğinin, temel özelliklerinin belirlenmesi ve işleyişindeki ana sorunların tanımlanması ve önceliklerinin belirlenmesiyle başlamıştır. Bir sonraki aşamayı, ilk aşamada belirlenen her bir sorunun çözümüne dönük stratejilerin geliştirilmesi oluşturmuştur. Geliştirilen stratejilerin hayata geçirilmesine dönük eylemlerin neler olması gerektiği, bu eylemlerin hangi kurumlar aracılığıyla ve işbirliğiyle gerçekleştirileceğinin belirlenmesine dönük çalışmalar ise sonuncu aşamayı oluşturmuştur. Öngörülmüş olan eylemlerin zamanlamasına dönük öncelik belirleme tartışmaları ve bu eylemlerin başarı düzeyini sorgulamaya olanak verecek “göstergeler”in belirlenmesi ise, önerilen kurumsal ve kültürel yapılanmanın şekillenmesinin hedeflendiği bir sonraki toplantıya bırakılmıştır.

Kentleşme Şurası çalışma programına paralel olarak, komisyonumuzca geliştirilen yeni özel ve özerk bir kurumlaşmanın (konsey – Enstitü veya Akademik) önerisi, sorun - strateji - eylem bütünlüğünde diğer komisyonlara sunulmuş ve diğer komisyonların değerlendirmeleri, eleştirileri alınmıştır. Yine Şura programının bir aşaması olarak, komisyonumuzdan farklı görüşleri olan diğer komisyon temsilcileri ile karşılıklı müzakereler gerçekleştirilmiş, diğer komisyonlarla çakışan ara alanlar için öneriler geliştirilmiştir.

Komisyon çalışmalarının son aşamasında, diğer komisyon temsilcilerinin görüşleri ve önerileri komisyonumuzda değerlendirilmekle birlikte; önerilen özel ve özerk bir kurumlaşmanın (konsey – Enstitü veya Akademik) detaylı çalışma prensiplerine son şeklinin verilmesi ancak bu kültürel ve kurumsal yapının hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır.

Komisyonumuz ilk toplantısından itibaren tüm çalışmalarını, büyük bir katılım oranıyla, uyumla ve iki alt çalışma grubunun yoğun gündemine rağmen bir bütünlük içerisinde yürütmüştür. Her aşamadaki farklı görüş ve düşünceler karşılıklı tartışılarak ve tüm fikirler gözden geçirilerek katılımcı bir süreç içinde karara bağlanmıştır.

Komisyonumuzca gerçekleştirilen çalışmalar, Kentleşme Şurası Genel Sekreterliğince belirlenen rapor formatına uygun olarak tüm açıklama ve rapor detaylarıyla hazırlanarak sunulmuştur.

SORUN STATEJİ EYLEM TABLOSU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	
5.1	İmar, çevre ve koruma mevzuatlarında yer alan korumaya ilişkin tanım ve kavramların çakışma, çelişki ve eksiklikler içermesi.	5.1.1	Farklı mevzuatlardaki çakışma, çelişki ve eksikliklerin giderilerek terminoloji bütünlüğünün sağlanması.	5.1.1.1	Mevcut tanım ve kavramların "envanter"lerinin yapılması.	Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar			
				5.2.1.1	Farklı kurumların farklı yorumlarının önüne geçebilmek amacıyla ortak bir "Koruma Sözleşmesi" oluşturulması.					
5.2	Tanım ve kavramların açılımında korumaya öncelik verilmemesi.	5.2.1	Farklı mevzuatlarda korumaya ilişkin tanım ve kavramların (somut olmayan değerleri, kırsal miras, endüstri mirası, cumhuriyet dönemi mimari mirası vb. değerleri de içerecek biçimde) ve bunları oluşturan ölçütlerin gözden geçirilmesi.	5.2.1.1	Farklı kurumların farklı yorumlarının önüne geçebilmek amacıyla ortak bir "Koruma Sözleşmesi" oluşturulması.	Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar			
				5.2.1.2	Tanım ve kavramların, kurumlar üstü olarak belirlenmesi ve kurumsal yorumlara olanak vermeyecek biçimde açıklık kazandırılması, "kamu yararı" kavramının doğal, tarihsel/kültürel çevrenin korunmasını sağlayacak şekilde tanımlanması					
5.3	Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramların, farklı kurumların / yetki organlarının beklentilerine bağlı olarak, farklı yorumlanması, içeriklerinin farklı doldurulması (Doğal ve kültürel varlıkların, varlık değeri yerine "kaynak" ön plana çıkarılması).	5.3.1	Doğal ve kültürel varlıkların "kaynak" ya da "kullanım değeri" olarak değil "varlık değeri" olarak tanımlanması.	5.3.1.1	K.T.V. Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararlarını da içerecek biçimde tüm mevzuatın, doğal ve kültürel alanların "varlık değeri"ni odağa alan bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi.	Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar			
				5.3.1.2	İlke kararlarında sit tanımlarının müdahale türleri üzerinden değil varolan değerlere dayalı olarak geliştirilmesi.					
		5.3.2	Kurumlar arası eşgüdüm sağlanması.	5.3.2.1	Doğal ve kültürel varlıklara ilişkin tanımlamaların imar mevzuatında da içselleştirilmesi.	Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar			
				5.3.2.2	Uluslar arası belgelerden de yararlanılarak tanım ve kavramların yanısıra tüm planlama ve koruma mevzuatımız çağdaş öğretiyi yansıtabilecek biçimde ele alınarak yeniden düzenlenmesi.					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
5.4	Ülkemizde kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili mevzuatın çok dağınık ve karmaşık olması, uygulamada yetki ve sorumluluklarda çakışma ve çelişkiler yaratması Mevzuatta sık sık değişikliklere gidilmesi nedeniyle korumanın k urumsallaşamaması (Bkz.8.7)	5.4.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda sorun yaratan düzenlemelerin tespit edilmesi.	5.4.1.1	Bütün kurumların uygulamakta yükümlü oldukları bir üst yerleşme, planlama ve koruma konularını kapsayan temel yasal çerçevenin belirlenmesi. Bu çerçevede tarihsel, kültürel ve doğal çevrenin bütünlüğüne korunmasına yönelik düzenlemelere gidilmesi.	Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA) Tarım ve Köyşenli Bakanlığı Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar				*Koruma anlayışıyla gelişen ve yatırım önceliklerine odaklanan mevcut yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması. *Uluslararası mevzuattan faydalanarak, ulusal imar ve koruma mevzuatında, anayasa ile uyumlu, bütüncül bir çevre ve koruma politikasının oluşturulması. *Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tanımlandığı bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması.
		5.4.2	Kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili ulusal mevzuatta dağınıklık, yetki ve sorumluluklardaki çakışma ve çelişkilerin giderilmesi, (Bkz.8.7.3.1-8.7.4.1-8.7.2.1....)	5.4.2.1	Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında kalan, koruma konusundaki farklı hükümlerin açıklanması.						
		5.4.3	Farklı koruma statü uygulamalarında öncelikli mevzuatın hangisi olacağına açık hale getirilmesi.	5.4.3.1	Farklı koruma statü uygulamalarının önceliklerinin mevzuatta açıkça belirtilmesi.						
		5.4.4	Koruma mevzuatının da yoruma açık olmayan, nesnel hedeflere ve adil uygulamalara olanak tanıyacak biçimde ele alınması.								
5.5	Son dönem yapılan yasal düzenlemelerin korumadan çok kullanmaya ve yenilenmeye vurgu yapması, mevcut mevzuatta kamu yararından çok yatırımcıların taleplerini öne alan değişikliklere gidilmesi	5.5.1	Yasal düzenlemelerde korumanın odağa alınması.	5.5.1.1	Anayasanın temel ilkeleri de dikkate alınarak bütüncül bir koruma anlayışının tüm çevre ve imar mevzuatına yansıtılması. *Turizm ve Teşvik Yasasındaki "Kültür ve Turizm Geişim Bölgeleri" yaklaşımının iptal edilmesi. *5366 sayılı Yıpranan Tarihi Kent Dokularının Yenilenerek Yaşatılması hakkındaki kanun uygulamalarının durdurulması *6831 sayılı Orman Yasası'nın 2A-2B düzenlemelerinin ivedilikle durdurulması						
5.6	Yerel ve merkezi yönetimlerin koruma konusundaki kısıtlamaları aşmak için yeni yasal düzenlemeleri araç olarak kullanması.										
5.7	Koruma mevzuatında, korumayı özendirme çok yasağı yaklaşım izlenmesi	5.7.1	Taşınmaz sahibi cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruduğu ölçüde özendirileceği bir anlayışın getirilmesi.	5.7.1.1	Mevzuat değişikliğinde koruyanın özendirilmesini sağlayacak hükümlere yer verilmesi.						
5.8	Ulusal Mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması için Uluslararası Mevzuattan yararlanılması.	5.8.1	Ulusal mevzuatın, ülke çıkarları göz önünde tutularak uluslararası mevzuatla uyumlaştırılması	5.8.1.1	Uluslararası Mevzuattan faydalanarak, ülke koşullarına uygun biçimde Ulusal Mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması.						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.9	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterli / fonların yetersizliği	5.9.1	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterli hale getirilmesi, yeni ve etkin fonların oluşturulması	5.9.1.1	Mevzuatta, koruma kaynaklarına ilişkin seçeneklerin artırılması					
		5.9.2	Korumada aczi olan korunması gerekli taşınmaz sahiplerine yeterli kamu desteğinin verilmesi.	5.9.2.1	Kaynaklara erişimin kolaylaştırılması.					
		5.9.3	Korumaya ilişkin finansman kaynaklarının kullanılabilir kılınması ve erişilebilir olması.	5.9.3.1.	Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması.					
5.10	Mevcut kaynakların paylaşımında, politik öncelik ve tercihlerin önem kazanması	5.10.1	Kaynak kullanım stratejilerinin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak belirlenmesi.	5.10.1.1	Teknik, finansman, proje vb. kaynak kullanımında bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak ölçütlerin oluşturulması.	Vakıflar Genel Müdürlüğü Maliye Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı	İlgili STK'lar			*Finansman kaynaklarının çoğaltılması, uygulama ölçütlerinin oluşturulması, bunlara erişimin kolaylaştırılması, *Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması ve bu hususların mevzuatla güvence altına alınması
		5.10.2	Kaynakların bilimsel esaslara dayalı ölçütler doğrultusunda kullanılması							
5.11	Kamu fonlarının kullanımında yerinde ilk denetimin yapılmaması	5.11.1	Kamu fonlarının uygulama sonuçlarının, konuyla ilgili kurumlar tarafından "kamu yararı" odaklı olarak denetlenmesi.	5.11.1.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması için gerekli ve yeterli parasal kaynakların, mevzuatla güvence altına alınması.	Bakantlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Yerel İdareler				
		5.11.2	Yönetmelik ve parasal etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması.	5.11.2.1	Kaynakların, adil ve kamu yararı odaklı olarak dağılımına ilişkin ölçütlerin oluşturulması.					
5.12	Mevcut olanaklar (teşvik ve muafiyetler) konularında, toplumun değişik katmanlarının bilgilendirilmesinin yapılması	5.12.1	Kaynak ve fonlara ilişkin olarak ilgili tüm aktörlerin (kurum-kuruluş, STK, halk, kullanıcı ve diğerleri) bilgilendirilme kanallarının oluşturulması	5.11.2.2	Kaynaklardan faydalanmaya ilişkin bürokratik kolaylaşmaların sağlanması.					
				5.12.1.1	Kaynak ve fonlara ilişkin olarak kurumların ve halkın bilgilendirilmesi için toplantılar düzenlenmesi, medya aracılığı ile gerekli duyuruların yapılması, broşür gibi benzeri dokümanların hazırlanması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.20	Ulke doğal ve kültürel varlıklar envanterinin tanımlanması	5.20.1	Çağdaş teknikler de kullanılarak envanter tamamlama çalışmalarına hız verilmesi.	5.20.1.1	Ulke veri ağına tek eksen ve teknoloji kullanılarak oluşturulması. (Bkz.8.3.1.2-8.3.1.3)					Ulusal arası örneklerden faydalanılarak, *Ulusal yapının özünü özelleştirme yaratılması, *çeşitliliği gözeten, *tek eksenli denetlenen ve yönetilen, *fırlar teknolojilerinin kullanıldığı, *İlgili kurumların veri girişi ve kullanımına ilişkin farklı düzeylerde yetkilendirmeleri, mekanla ilişkisi kurulmuş ulusal envanterlemenin gerçekleştirilmesi.
5.21	Doğal ve kültürel varlıkların alanların tespitinde eksiklikler ve yanlışlıklar bulunması ve kararlarında sık değişiklik yapılması nedeniyle kurumların ve koruma kavramının inandırıcılığını yitmesi	5.21.1	Doğal ve kültürel varlıkların alanların tespitine yönelik bilimsel ve nesnel ölçütlerin geliştirilmesi.	5.21.1.1	Tespitlerde, ileri teknolojileri kullanılmamasına yönelik atılımın oluşturulması.	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversitelerin ilgili Bölümleri, İlgili Meslek Odaları				
5.22	Doğal ve kültürel varlıkların bulunduğu alanların niteliklerinin aynı olduğu varsayımına dayandırılarak aynı müdahale tanımlanmasını getirdiği sorunlar	5.22.1	Her alanın kendine özgü sorun ve potansiyelinden yola çıkarak müdahale biçimlerinin belirlenmesi	5.22.1.1	Doğal ve kültürel varlıkların özün niteliklerine ve çeşitliliğine saygı gösteren ölçütlerin oluşturulması.					
5.23	Doğal ve kültürel varlıkların tamamının, belirlenmemesi halinde kullanılabılır / tüketilebilir alanlar olarak algılanması	5.23.1	Kullanılması halinde geri dönüşü olmayacak varlıkların belirlenmesi ve kullanıma kapatılması	5.23.1.1	Duyarlı alanların, ancak koruma koşulları belirlenmek kaydıyla kısırlı kullanıma açılması, kullanıcıların izlenmesi ve denetlenmesi.					
5.24	Doğal ve kültürel varlıkların kaymak olarak değerlendirildiğinde, rantların topluma geri dönürülmemesi,	5.24.1	Oluşan rantların topluma geri dönüşümü sağlanarak araların geliştirilmesi	5.24.1.1	Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşümü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması					*Ulkenin kültürel ve doğal varlıklarının üst ölçeklerden başlayarak korunmasını sağlayacak bölge planlarının yapılması *Ortaöğretim müfredatında korumaya ilişkin hususlara yer verilmesi
5.25	Koruma plan-proje ve uygulamalarında insan ve toplumsal yaşamın göz ardı edilmesi, uygulama sonrasında kullanılmayan alan dışına itilmesi	5.25.1	Koruma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile bütünlük olarak kurulumu, mekânın yaşayabilirliği ile birlikte korunmasını sağlayacak politikaların ve projelerin geliştirilmesi	5.25.1.1	Koruma, iyileştirme ve sağlıklılaşma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınması	Vakıflar Genel Müdürlüğü Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTA)	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar Yerel İdareler			*Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşümü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması *Toplumsal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınan koruma, iyileştirme ve sağlıklılaşma projelerinin yapılması
5.26	Kentsel tarihi bölgelerinin görsel çöküntü alan haline gelmesi, kent yoksullarının bu alanlara yerleşmesi	5.26.1	Altyapı, üstyapı ve sosyal yapı projelerinin birlikte ele alınması, mevcut tarihsel dokunun kültürel korumanın yanısıra konut stokunun bir parçası olarak da değerlendirilmesi	5.26.1.1	Etkilenen kesimlerin ve kullanıcıların katılımı sağlayıcı yasa ve kurumsal düzenlemelere gidilmesi					
5.27	Merkezi ve yerel yönetim kurumlarının yeterli koruma kültürüne sahip olmaması, halkın koruma konusunda bilgisiz ve bilinçsiz olması	5.27.1	Kamu kurum ve kuruluşları ile halkın koruma duyarlılık ve bilincinin artırılması	5.27.1.1	Koruma duyarlılığını artırıcı programların oluşturulması, toplumun her kesiminde koruma duyarlılık ve bilincinin geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmalarının gerçekleştirilmesi, ilköğretimden başlayarak tüm eğitim ve öğretim kademelerinde kültürel ve doğal varlıkların korunması gerekliliği konusunda bilgilendirme çalışmalarına yer verilmesi (Bkz.9.6.)					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.38	Planlamada programlama eksikliği-Savurganlıklar	5.38.1	Tüm planlama çalışmalarının uygulamaya yönelik programlama-etaplama belgelerinin hazırlanması	5.38.1.1	Planlama-programlama-uygulama arasındaki entegrasyonun sağlanması Savurganlıkları önlemek amacıyla, planlamada hazırlanan tüm programlama-etaplama belgelerinin denetimden geçirilmesi (Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)					
5.39	Kademelenme	5.39.1.	Planlama kademelenmelerinde entegrasyonun sağlanması	5.39.1.1	Planlama kademelerindeki boşlukları giderecek bir hiyerarşik düzenlenimin ivedi olarak hayata geçirilmesi					
5.40	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Belir dağılımının dengesizliği	5.40.1	Yurt. ölçüde kalkınmanın dengesine oturan iş alanların yaratılması	5.40.1.1	Yerel yönetimlerin eylem alanlarında denetimleri, küresel buhranların öncelenmesini de gözden irak tutmadan denetlemenin sağlıklı kurumların yaratılması					
		5.40.2	Kamu kaynaklarının dengeli kalkınmaya uyarlı kullanılmasını, tümiyle saydamlık içinde denetlenebilir olması	5.40.2.1						
5.41	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Kamunun "kültür" yatırımını için ayırdığı payın yetersizliği	5.41.1	Koruma-kullanma dengesinin koruma araçlarını geliştirilmesi	5.41.1.1	Kentsel mekan üzerinden elde edilen rantın "toplum" yerine "kışkırtıcı" odaklı dağıtımının engellenmesi					
		5.41.2	Yönetimlerin parasal kaynaklarını topluluğun yarar önceliğinde kullanmaları	5.41.2.1						
5.42	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar;Eksik rekabetçi ve ipe dönük kapitalist yapının(rekabetçi olmayan; kartel oluşumu ve tröst oluşumuna yol açan yapı) çağdaş kentleşme, kentleşme ve sosyo-kültürel mekan üzerindeki baskısı Bu baskının kentsel dönüşüm kavram ve anlamına aykırı dönüşüm projeleri üretmesi Bu baskının ydi açığı, şişen, yayılan, birbirine eklenen kentsel yapılaşmada mekanın kentsel bağlamda üretilememesi	5.42.1	Nüfus ve tic. yönü ile halen duragan değil, fakat dinamik bir yapısı olan ülkemizde öncelikle sosyal harekettüğü", "arazi- arsa aktarımı'nın , 'kentsel toprak üretiminin, ve bu toprağın tüketiminin eksik rekabetçi piyasa müdahalelerinden, korunması için bilgilendirme ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi Ekonomik mekan yerleşim kısıtızlığı ve ölçütsüzlüğünün önüne geçilmesi; yukarıda anılan eksik ekonomik yapının kentsel gelişme karştı kentsel şişme, yayılma ve eklenme yolu ile büyümedeki rolünün bilgilendirme ve denetim ile regülasyonu	5.42.1.1	Ekonomik yapının birey, kurum ve kuruluşların mekanla, özellikle de korunun mekanlar ve kentsel mekanlar ile ilişkilerinin ve bu mekanlar üzerindeki tasarruflarının ve olası müdahalelerinin araştırılması,denetlenbilmesi için merkezi yönetim ve yerel yönetim işbirliği ile, ilgili meslek odalarının da katılımı, araştırma, bilgilendirme ve denetim örgütlerinin kurulması Ekonomik yapının kendi üst örgütlerinin böyle araştırma,bilgilendirme ve denetim de rol alınmalarının sağlanması için çalışmaların başlatılması					
		5.43.1	Kültürel ve mesleki eğitime öncelik verilmesi	5.43.1.1	Sosyo-kültürel alanların ivedilikle gerçekleştirilmesi					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.44	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentin kültürel üreteci kaynaklarının nüfusa oranı olarak artırılamaması	5.44.1	Saptanan ölçüde göre sosyo-kültürel donanımın tanımlanması, yeni bölgelerde sosyo-kültürel donanımın yaratılması	5.44.1.1	Yeni konut alanlarının, sosyo-kültürel yapı oluşturulmadan hayata geçirilmemesi (TOKİ uygulamaları gibi)					
5.45	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Verişmelerin salt konut alanı olarak algılanması, farklı sosyal yapılar arasındaki uyumun, uygulanan politikalarla yok edilmesi	5.45.1	Kentimizin öncelikli taşınmaz kültür varlıklarının, korunması uygun olan doğal varlıklarının envanterlerinin oluşturulması; bu envanterlere göre konuma-kullanma kararlarının getirilmesi; müdahalenin stratejik ve mekansal alanlarda kentsel tasarım plan ve projelerine bağlanmasının strateji olarak benimsenmesi	5.45.1.1	Sözi edilen envanterlere göre koruma-kullanma kararlarının getirilmesini takiben, müdahalenin stratejik ve mekansal alanlarda kentsel tasarımda eksikliklerinin, bir plana bağlı kentsel tasarıma konu müdahaleler olarak benimsenmesi					
5.46	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentimizin sosyo-kültürel kaynaklarının değerlendirilmemesi, kentin sosyal ve kültürel donatılarında eksiklik	5.46.1	Kentimizdeki sosyo-kültürel donatı eksikliklerinin de facto ve parçacı müdahaleler yerine, bir plana bağlı kentsel tasarıma konu müdahaleler olarak benimsenmesi	5.46.1.1	Kentsel politikalarda ideolojik yaklaşımların önlenmesi ve çağdaş planlama ve tasarım yöntemlerinin benimsenmesi					
5.47	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkezi yönetimler- yerel yönetimler arasında itişim ve eşgüdümün ve denetiminin kaybolmuş olması	5.47.1	Merkezi ve yerel yönetimler arasında kurumsal yetki, görev ve sorumlulukların netleştirilmesi	5.47.1.1	Kentsel politikalarda ideolojik yaklaşımların önlenmesi ve çağdaş planlama ve tasarım yöntemlerinin benimsenmesi					
5.48	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Yöneticilerin uzmanlık gerektiren konulardaki eğitimsizlik ve deneyimsizliği.	5.48.1	Meslekiçi eğitim	5.48.1.2	Teknik elemanlar üzerindeki siyasi baskının önlenmesi					
5.49	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerde son zamanlarda ekonomik yapının da etkisi ile giderek yoğunlaşan nazım(ana) plan kararları ve kentsel tasarım gerekliliği yeme "mevzi" ve tadilat planı anlayışı	5.49.1	Siyasi otoritenin planlama üzerindeki baskı ve etkisinin önlenmesi Kentte siyasi tercihle üretilen "dönüşüm, değişim, yenileme vb." odaklı düşüncelerin, planlama bitiriliğinden yoksun bırakılarak hayata geçirilmemesi ("Kentsel Dönüşüm Yasası'nda olduğu gibi)	5.49.1.1	Merkezi yönetim ve yerel yönetim kademelerinde özellikle kent planlamasına, ayrıca kentsel tasarıma ve kenti düşünen mimarlığa ve peyzaj mimarlığına karşı olan tutum ve davranışların güdülmesi için; üniversite, meslek odaları, Belediyeler Birliği, bölgesel belediye birlikleri vb ilgili kuruluşlar ile işbirliği içinde bilgilendirme yapılması, eğitim verilmesi					
5.50	Kentsel çevre sorunları: Altyapı siyasalarının bulunmaması	5.50.1	Doğal ve ekolojik dengelerin sağlanması	5.50.1.1	Altyapısı bitmemiş alanlarda iskân izni veriltilmesi					
5.51	Kentsel çevre sorunları: Yeriştü ve yeraltı su kaynakları üzerindeki gelişme baskısı ve kentsel toprakların ve biriki örtüsünün kaybı (ekolojik bozulma)	5.51.1	Kentsel büyümenin doğal kaynaklar ve tarım alanları üzerindeki baskısının önlenmesi	5.51.1.1	Planlamalarda sosyo-kültürel, ekolojik planlama içerisine öncelik tanınması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.52	Kentsel çevre sorunları: Havanın, suyun, toprağın kirlenmesi	5.52.1	Sanayi alanlarında ve kentsel alanlarda hava kalitesini denetleyen sistemlerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi	5.52.1.1	Dar çerçeveli imar planlama anlayışı ve çağdışı yönetmeliklerin terk edilmesi					
5.53	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre ve biyolojik çeşitliliğe ilişkin sorunlar	5.52.2	Yeraltı suyu kullanımının denetlenmesi	5.52.2.1	Kentin tüketilebilen bir rant aracı ve sınırsız bir kaynak olduğu düşüncesinin terk edilmesi					
5.54	Kentsel çevre sorunları: Katı atık yönetiminin yapılamaması	5.53.1	Kentsel çevre ve biyolojik değerlerinin öncelikli olarak korunması	5.53.1.1	Eldede edilen katı atıklardan, geridönüşüm ve enerji elde edimini odaklı yararlanılması					
5.55	Kentsel çevre sorunları: Sera etkisi ve kuraklık belirtileri karşısında önemli birer kaynak olan pis su atık tesisleri kurulumu ve genye dönüşümü ile yağmur suyu toplamasının ihmal edilmesi	5.54.1	Kentlerde katı atık ayırıştırma sistemlerinin ivedi olarak ele alınması	5.54.1.1	Kent ve Bölge Planlama, kentsel tasarım, mimarlık alanlarında, ekolojik planlama, ekolojik kentsel tasarım, ekolojik mimarlık öğreti ve eğitiminin sağlanması için üniversitelerin daha etkin görev almasının sağlanması Bu konuda konu ile ilgili merkezi yönetim ve yerel yönetim kademelelerinde üniversite, meslek odaları, Belediyeler Birliği, bölgesel belediye birlikleri vb ilgili kuruluşlar ile işbirliği içinde bilgilendirme yapılması, eğitim verilmesi					
5.56	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre sorunlarına uzun etkili ekolojik sorunlar olarak bakılmaması	5.55.1	Her kent ve kent bölgesi için bu sorunların ve karşı önlemlerinin sürdürülebilir kentsel gelişme bağlamında üst ölçek planlarda belirlenmesi ve karara bağlanmasının sağlanması	5.55.1.1	Kentsel tasarım alanında bu sorun ve çözüm seçeneklerinin mekansal değerlendirmesi ve projelendirilmesine ilginin geliştirilmesi					
5.57	Ulaşım sorunları: Kent merkezleri başta olmak üzere tüm kente hızlanma eğilimlerinin artması	5.56.1	Kentsel tasarım alanında bu sorun ve çözüm seçeneklerinin mekansal değerlendirmesi ve projelendirilmesine ilginin geliştirilmesi	5.56.1.1	Uzun mesafelerde kamusal (toplu) ulaşım, kısa mesafelerde yaya ve bisiklet hareketleri özendirilmelidir. Ulaşımında aceleci, parçacı ve pahalı kararların hayata geçirilmesinin önlenmesi (İstanbul ve Ankara kentlerindeki uygulamalarda olduğu gibi)					
5.58	Ulaşım sorunları: Özel otomobil başta olmak üzere motorlu taşıtın ön plana çıkarılması sonucu olarak günlük yolluluklarda yol ağının yetersiz kullanılması; yol ağındaki yetersizliklerin yeni yol yapımı, kavşakların kat'a alınması, "yol genişletmesi" olarak bilinen ancak yolda yaya aleyhine taşıta ayrılan kesimin genişletilmesi gibi eskimiş ve kente uyumsuz yöntemlerle ile giderilmesine çalışılması	5.57.1	Her kent parçası için yerel yaşam dokusunu göz önüne alan bir ulaşım ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde geliştirilmesi	5.57.1.1	Uzun mesafelerde kamusal (toplu) ulaşım, kısa mesafelerde yaya ve bisiklet hareketleri özendirilmelidir. Ulaşımında aceleci, parçacı ve pahalı kararların hayata geçirilmesinin önlenmesi (İstanbul ve Ankara kentlerindeki uygulamalarda olduğu gibi)					
5.59	Ulaşım sorunları: Ulaşım ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde düşünülmeden dar çerçevede ele alınması	5.58.1	Ulaşım sistemlerinde dönüşüm veya önemli bütünlükler dâhil, tüm büyük kentsel projeler için ÇED aranmalıdır	5.58.1.1	Altyapısı bitmemiş alanlarda iskân izni verilmesi					
5.59	Ulaşım sorunları: Ulaşım ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde düşünülmeden dar çerçevede ele alınması	5.59.1	Ulaşım ağının oluşturulurken farklı sosyo-kültürel yapıya uygun alternatifler üretilmesi	5.59.1.1	Ülke, bölge, kent ölçeğinde önceliklerin belirlenerek ulaşım ağlarının planlanması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
5.60	Ulaşım sorunları: Taşıt-odaklı ulaşım yaklaşımı; ulaşımın "yol yapım mühendisliği" olarak görülmesi; projelerin çevresel etkilerinin göz ardı edilmesi	5.60.1	Ulaşım planları bütünsel ve çevre dostu ulaşım anlayışı ile kentsel mekân ele almalı, Özelikli ve öncelikli alanlarda ulaşım; detaylı kentsel tasarım projeleri ile uygulanmalı	5.60.1.1	Yenilenebilir enerjiye dayalı olan yaya ve bisikletle dolaşım olanakları oluşturulmalıdır.						
				5.60.1.2	İşyeri – konut ulaşımı (düzgün yolculuklar: günlük git-gel yorulucakları) optimize edilmelidir. Aktarma alanları projelendirilmelidir. Mevcuttan (mevcut ulaşım altyapısı ve isiyapısı) etkin yararlanmak için otopüs şeritleri ve otopüs yolları projelendirilmelidir.						
				5.60.1.3	Tüm belediyelerimizin yerine getirmekte yükümlü oldukları 'engelsiz kentsel mekân düzenlemesi'						
5.61	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelem ve kimliğine ilişkin sorunlar: Geçmiş kültür değerlerinin izlerinin silinmeleri	5.61.1	Ulaştırma Bakanlığı tarafından 2009 'da yayımlanan yönetmeliğe göre, nüfusu 100000'in üzerindeki her yerleşme için yapılması zorunlu tutulan ulaşım planları çerçevesinde: -Toplu taşıma ve 'temiz ulaşım' özendirilmelidir. Kentiçinde özellikle kent merkezlerinde çevre dostu-temiz ulaşım örgülmeli, katlı taşıtlar, taşıt üst geçidi/alt geçidi, kentiçi hız yolu gibi kentsel sürdürülebilirliğe uyum sağlayan uygulamalardan vazgeçilmelidir. Temiz ulaşım-temiz enerji yaklaşımı çerçevesinde yaya ve bisikletli dolaşım olanakları artırılmalıdır.	5.60.1.4	Ulaştırma Bakanlığı tarafından 2009 'da yayımlanan yönetmeliğe göre, nüfusu 100000'in üzerindeki her yerleşme için yapılması zorunlu tutulan ulaşım planları çerçevesinde: -Toplu taşıma ve 'temiz ulaşım' özendirilmelidir.						
				5.60.1.5	Kentiçinde özellikle kent merkezlerinde çevre dostu-temiz ulaşım örgülmeli, katlı taşıtlar, taşıt üst geçidi/alt geçidi, kentiçi hız yolu gibi kentsel sürdürülebilirliğe uyum sağlayan uygulamalardan vazgeçilmelidir. Temiz ulaşım-temiz enerji yaklaşımı çerçevesinde yaya ve bisikletli dolaşım olanakları artırılmalıdır.						
5.62	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelem ve kimliğine ilişkin sorunlar: Eski kent imgelem ve kimliğine ilişkin sorunlar, yeni kent bölümlerinde hazır kalıpların kullanılmasından dolayı çağdaş imgelem oluşturulamaması	5.62.1	Kent planlamasının kültür birikiminizin bilincinde bir felsefe ile yapılandırılması	5.60.1.6	Yayalaştırmanın planlanması ve buna uygun kentsel tasarım projelendirilmesi çalışmalarına, öncelikle kent merkez ve alt merkezlerde, giderek, yeşil yol bağlantılı olarak yoğun konut alanlarında başlanmalıdır						
				5.61.1.1	İmar anlayışı yerine barınak ve konutu bir sosyal hak olarak gören bir planlama anlayışına oturtulması						
5.63	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelem ve kimliğine ilişkin sorunlar: Kent kimliği yerine ideolojik kimliklerin ön plana çıkartılması	5.63.1		5.63.1.1							

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
5.64	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgeleme ve kimliğine ilişkin sorunlar: Kent için tarihsel anlamı olan "eski kent" imgeleminin yitirilmesinden dolayı kent kimliğinin vurgulanamaması; Kent kimliği-sosyo-kültürel ortam-kentsel bitümlüşme ilişkilerinin anlaşlamaması	5.64.1	Kent planlamasının kentsel imgeler düzeninde yapılandırılması; tarihi çevre dokusu ve doğal ortamının değerlendirilmesiyle kentsel kimliğin vurgulanması; kentsel sosyo-kültürel ortamların oluşturulması amacıyla ile kentsellik ve kentliliğe katkıının sağlanması	5.27.1.1	İmar anlayışı yerine imgeler dünyasının tanımlanması; olumsuz kimlikli ve/veya kimliği vurgulanamamış kentsel alanların belirlenerek, müdahale alanları oluşturulması;varolan kimliği vurgulayan, yeni kentsel kesimlerde kimlikli yapıya sahip çevreler, olumlu kentgörünüm elde edilmesini öngören müdahale biçimlerinin oluşturulması						
5.65	Kamusal mekânın sorunları: Kalitesiz, sağlıklı ve güvenli mekânların giderek çoğalması	5.65.1	Sosyal buluşma alanlarının yaratılmaları, çoğaltılması	5.65.1.1	Özellikle kamusal alanlarda sosyal kültürel alanlara yer açılması, bunlar için yer yaratılması						
5.66	Kamusal mekânın sorunları: Kentlerde yaya ve insanın dışlanması	5.66.1	Yayalar ve bisikletliler için kamusal arterlerin çoğaltılması	5.66.1.1							
5.67	Kamusal mekânın sorunları: Yeni sosyo-kültürel alanların yaratılmaması	5.67.1	Kamusal mekânların sağlık ve güvenlik konularını da içerecek biçimde, çevre duyarlı tasarımlanması Kentlerimiz kamusal mekânlarının, öncelikle de kentsel merkez mekânlarının, yaya dolaşımının engelsiz mekân ike ve öğelerini de içeren biçimde, kentsel tasarım çerçevesinde projelendirilmesi	5.67.1.1	Kentlerimizde kentsel mekânlara müdahalede belirlenecek önceliklere göre, bu alanlara müdahale biçimlerinin yaşam kalitesi ölçütleri ve bu kapsamda mekâna erişebilirlik ve yaya dolaşım ölçütlerine uygunluğunun sağlanması						
5.68	Özel alana ilişkin mekân sorunları: Kentsel tasarım eğiliminin geliştirilmesi	5.68.1	Kentsel tasarım alanının toplum tarafından anlaşılır biçimde, topluma paylaşılarak düzenlenmesi	5.68.1.1	Kentsel kültür adalarının (kent müzelerinin) geliştirilerek tanıtımının yapılması						
5.69	Kentsel peyzaj sorunları/ Kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları:Kentsel peyzaj envanterlerinin ve planların olmaması.	5.69.1	AB/Avrupa peyzaj sözleşmesi kuralı olan Peyzaj Planının ulusal plan kademeleri içinde yerini alması	5.69.1.1							
5.70	Kentsel peyzaj sorunları/ Kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel açık/yeşil alan sistemlerinin oluşturulamaması	5.70.1		5.70.1.1	Planlama/Tasarım yasa ve mevzuatının farklı plan kademeleri arasında eşgüdümü de sağlayacak şekilde düzenlenmesi (Bkz. Sonuç ve Üneriler Raporu)						
5.71	Kentsel peyzaj sorunları/ Kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kent iklimi ve havasının bozulması	5.71.1		5.71.1.1							
5.72	Kentsel peyzaj sorunları/ Kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kente kaynak teşkil eden yeraltı sularının korunamaması	5.72.1		5.72.1.1							

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.73	Kentsel peyzaj sorunları/ Kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel peyzajın giderek sert peyzaja dönüşmesi; yeşil dokunun giderek kaybolması veya yoğun yapılı çevreden uzaklaştırılması	5.73.1	Yeşil doku sürekliliğinin sağlanması:kentsel sürekli yeşil sistem oluşturulması, bu sistemin değişim sistemi, özellikle temiz ulaşım ile ilişkilendirilmesi	5.73.1.1	Yeşil kama, yeşil bağlantı ve yollar ile kent saçağı- kentiçi ilişkisinin kurulması, fiziksel morfolojik özellikle topografik ventlerin (vadiler, akarsular, taban suyu yüksek kesimler başta olmak üzere) saplanması, korunarak kente kazandırılması çalışması					
5.74	Planlama ve tasarım anlayışından kaynaklanan sorunlar: Planlamanın "imar parseli üretme", tasarımın da "estetik" etkinliğine indirgenmesi	5.74.1	Bütüncül planlama yaklaşımı ve bunun içinde kentin tasarımının tanımlanması, planlama ve tasarımın eşgüdümü bir şekilde sürdürülmesi	5.74.1.1	Planlama ve Şehircilik Yasası'nın zaman geçirmeden toplumdun tüm kesimlerinin onayını da alarak hazırlanıp yürürlüğe girmesi					
5.75	Planlama ve tasarım anlayışından kaynaklanan sorunlar: Kentsel tasarımın imar mevzuatı içinde yer almaması	5.74.2	Kent tasarımında yenilikçi örgüt modellerinin (Önerdiğimiz Üst Kurul gibi) oluşturulması	5.74.2.1	Sözi edilen Üst Kurul'un oluşturulması, (örnek olarak İngiltere'deki komisyon)					
5.76	Nüfus - işgücü dengesi sorunları: Barınma-çalışma ilişkisinin sağlanamaması	5.76.1	"Kentsel tasarım"ın imar mevzuatı içinde tanımlanması, imar planlarının "kentsel tasarım"ı felsefe ve ilkelere uygun olarak yapılması	5.76.1.1	Mevcut Planlama ve Şehircilik Yasası tasarımları: • sürdürülebilir kentsel gelişmeyi lafzi olmaktan çıkarıp, planlama ve imar konularında karar sürecine bağlayan; * sürdürülebilirlik - kültürel ve doğal varlıkları korunması ilişkisinin çerçevesini oluşturan; * planlama ve imar süreçlerinde kentsel tasarımın plan ve projelerin yerini açıkça tanımlayıp, kentsel tasarımın etkinliğini sağlayan, bir yaklaşımla ele alınarak, 2009 yılı içinde yürürlüğe girmesinin sağlanması					
5.77	Nüfus - işgücü dengesi sorunları: Sosyo-kültürel özelliklerin oluşturulmaması	5.77.1	Kent mekânında, fonksiyonlar ve yaşamsalılık arasındaki dengelem kurulması	5.77.1.1	Belirlenen sorun kümelemedeki ölçütlerin oluşturulması (Kentsel standartlar)					
5.78	Kentsel kademeleşmeye ve kentsel yığılmaya ilişkin kalite ve tasarım sorunları: Kentsel kademelerin belirsizliği, durağanlığı ve aynı yaklaşımların farklı büyüklükteki kentlerde uygulanması	5.78.1	Planlama süreci ile kentsel tasarım ilişkisinin, yenilenmiş ve dinamik bir kentsel kademeleşme sistemi ile yeniden tanımlanması	5.78.1.1	Bölge, alt bölge ve kent bölgesi tanım ve planlama süreçlerinin etkinleştirilmesi amacıyla ile kentsel kademeleşmenin yeniden tanımlanması					
5.79	Kentsel kademeleşmeye ve kentsel yığılmaya ilişkin kalite ve tasarım sorunları:kentsel yığılmanın denetimsizliği ve olumsuz etkileri	5.79.1	Kentsel yığılmanın kent kimliği ve kentsel bitünlüşme ile karşılığının ortaya konulmasını ve yaşam kalitesi ile mekân kalitesine ilişkin önlemler alınmasını sağlayacak izence geliştirilmesi	5.79.1.1	Kentsel yığılmanın kentler, kent bölgeleri ve planlama bölgeleri bağlamında belirten, her birinin ölçüğüne özgün planlama ve kentsel tasarım izencelerinin uygulanması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.80	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ayrırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Yüksek düzeyde kesinliğe dayanan ulusal düzeyde ayrımlık getiren anlayışın tüm kentlerde yaygınlaşması	5.80.1	Tektipleştirici ve durağan imar anlayışı yerine; kentsel mekânın biçimlendirilmesi sürecinin toplumun ekonomik ve sosyal gereksinimlerinin de dikkate alındığı, konut hakkının bir sosyal hak olarak ele alındığı kapsamlı bir planlama çalışmasının -Farklılıkların gözetildiği ve kendini ifade etme olanaklarının sunulduğu, alanların planlama sürecinde tanımlandığı bir devingen planlama yaklaşımının geliştirilmesi	5.80.1.1	Devingen Planlama Yaklaşımı (genel ilkelere) -proaktif bir anlayış, -değişen koşullara uyum sağlama -kent içindeki karmaşık yapının dikkate alınması ve farklı gereksinimlere yanıt verecek bir esnek çerçevenin oluşturulması -planlama sürecinde toplumun tüm kesimlerinin katılımının sağlanması -planlama süreçlerinin tasarım süreçleri ile desteklenmesi ve yere özgü özelliklerin ortaya çıkarılmasının sağlanması -kentin geleceğini resmeden değil sürecin gelişimini tanımlayan ve denetleyen bir planlama					
5.81	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ayrırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Toplumun değişen önceliklerinin, farklı gereksinimlerinin göz ardı edilmesi	5.81.1	Parsellerin üretilmesine odaklanan imar anlayışına seğerek oluşturulacak, kentsel tasarımın planlama sürecinde etkin bir şekilde yer almasını sağlayacak "stratejik planlama çerçevesi"nin tanımlanması "stratejik planlama çerçevesi" kapsamında "kentsel tasarım alanı"nın oluşturulması	5.81.1.1	Stratejik Planlama Çerçevesi ve Kentsel Tasarım Alanı:(Genel ilke ve Esaslar)-Yapılı alanlar ve açık alanların nitelikleri,-Yapılı alanlar ve açık alanların bir araya gelişleri ve yöreye özgü kentsel mekân oluşturma biçimleri,-Kentsel mekânın biçimlenmesinde tarihin, kültürün ve peyzajın dikkate alınması -Planlama alanındaki ekonomik ve sosyal değerlerin göz ardı edilmemesi. -Planlama sürecine toplumun farklı kesimlerinin katılımının sağlanması ve bu tür planlamanın ve tasarımın önerdiğimiz üst kuruluca derletilmesi-vb					
5.82	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ayrırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Tüm farklılıkların ayrıntılandırılarak tektipleştirilen kentsel mekânlar sunulması	5.82.1	Kentin birbirinden farklılaşan ve farklı karakter gösteren bölgelerinde kentsel mekânın biçimlenmesine yönelik strateji belgelerinin üretilmesi	5.82.1.1	Stratejik Planlama Çerçevesi ve Kentsel Tasarım Alanı:(Araçlar) Dinamik bir kademelenmeye kusut olarak üst ölçekte kentsel gelişme stratejilerinin belirleneceği strateji planının, orta ölçekte bu stratejilere dayanarak kentsel tasarım özellerinin ve alt ölçekte de gerekli detay zenginliğine sahip uygulama plan ve projelerinin katımlı hazırlanması. TOKİ uygulamalarının ivedilikle onlanması...					
5.83	Tasarım yoksunu imar planı anlayışı: Kenti bir bütün olarak algılamak yerine, kent parçalarına ve tek tek parsellere odaklanmak	5.83.1	Kentin birbirinden farklılaşan ve farklı karakter gösteren bölgelerinde kentsel mekânın biçimlenmesine yönelik strateji belgelerinin üretilmesi	5.83.1.1	Stratejik Planlama Çerçevesi ve Kentsel Tasarım Alanı:(Araçlar) Dinamik bir kademelenmeye kusut olarak üst ölçekte kentsel gelişme stratejilerinin belirleneceği strateji planının, orta ölçekte bu stratejilere dayanarak kentsel tasarım özellerinin ve alt ölçekte de gerekli detay zenginliğine sahip uygulama plan ve projelerinin katımlı hazırlanması. TOKİ uygulamalarının ivedilikle onlanması...					
5.84	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilmemesi: Kentlerin farklı parçalardan oluşan bir bütün olarak algılanmaması sonucunda, her kente kentin bütününe aynı şekilde üretilmeye ve biçimlendirilmeye çalışılması ...TOKİ uygulamalarında olduğu gibi....	5.84.1	Kentin birbirinden farklılaşan ve farklı karakter gösteren bölgelerinde kentsel mekânın biçimlenmesine yönelik strateji belgelerinin üretilmesi	5.84.1.1	Stratejik Planlama Çerçevesi ve Kentsel Tasarım Alanı:(Araçlar) Dinamik bir kademelenmeye kusut olarak üst ölçekte kentsel gelişme stratejilerinin belirleneceği strateji planının, orta ölçekte bu stratejilere dayanarak kentsel tasarım özellerinin ve alt ölçekte de gerekli detay zenginliğine sahip uygulama plan ve projelerinin katımlı hazırlanması. TOKİ uygulamalarının ivedilikle onlanması...					
5.85	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilmemesi: Mekân tasarımının yaşama kültürüne göre çözümlenmemesi	5.85.1	Sosyo-kültürel gereksinimlerin dengeli biçimde ele alınması, eksikliklerin giderilmesi	5.85.1.1	Stratejik Planlama Çerçevesi ve Kentsel Tasarım Alanı:(Araçlar) Dinamik bir kademelenmeye kusut olarak üst ölçekte kentsel gelişme stratejilerinin belirleneceği strateji planının, orta ölçekte bu stratejilere dayanarak kentsel tasarım özellerinin ve alt ölçekte de gerekli detay zenginliğine sahip uygulama plan ve projelerinin katımlı hazırlanması. TOKİ uygulamalarının ivedilikle onlanması...					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.86	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Kent içinde farklı bölge tanımlarının ve bu bölgelere yönelik farklı yapılaşma ilkeleri ve kuralarının oluşturulmaması	5.86.1	Planlama sistemi içinde etaplama ve kent parçalarının da tanımlanmasına yardımcı olacak bölgelemenin bir araç olarak tanımlanması	5.86.1.1	Bölgeleme esaslarının geliştirilmesinde coğrafî ve iklimsel verilere bağlı kalarak bir değerlendirme yapılması					
5.87	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Bölgesel sınırların, ağırlıkta idari yapılanmaya odaklanılmış olması	5.87.1	Kent kaynaklarını optimal değerlendirmeye imkan kılan bir bölgeleme anlayışının benimsenmesi	5.87.1.1						
5.88	Kentsel yapı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Planlama sürecinde yöre özelliklerinin enerjinin verimli kullanılmasına yönelik kararlar geliştirilmemesi	5.88.1	Sürdürülebilirlik ilkesinin gözetildiği enerji etkin, doğaya uyumlu yapılaşma ilke ve esaslarının oluşturulması	5.88.1.1	Enerji-etkin ayni zamanda çevre duyarlı kentsel gelişme ve yapılaşma ilke ve esasları benimsenmeli					
5.89	Kentsel yapı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Doğaya uyumlu tasarım yapılmaması	5.89.1	Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına öncelik verilmesi	5.89.1.1	Tüm düşün ve uygulamalarda "Genius Logi" dikkate alınmalı					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.90	Yapılmış alan, açık alan dengelerinin kurulmaması: Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi; kentlerdeki açık alanların, özellikle de yeşil alanların çoğuntukla "artık alan" ya da "zayıf" olarak görülmesi ve yapılaşma baskılarına açık hale getirilmesi	5.90.1	Kentsel açık alan oluşturma ilkelerinin ve esaslarının belirleneceği strateji belgelerinin oluşturulması	5.90.1.1						
5.91	Yapılmış alan, açık alan dengelerinin kurulmaması: Kentlerdeki açık alanların yönetmelik hükümlerinde belirtilen niceliksel değerler (kişi başına düşen yeşil alan miktarı vb.) doğrultusunda üretilmesi; kentlerdeki boşluk-doluluk dengesinin ve sürekliliğinin tasarılanmaması	5.91.1	Kent formunun ekolojik kent formu yaklaşımı, dolayısı ile sürdürülebilirlik , çerçevesinde yeniden irdelenmesi ve form analizi sonucunda planlama kararları oluşturulacak belgelenimin yapılması	5.91.1.1	Kentsel Açık Alan Strateji Belgesinin çıkarılması Kentsel Açık Alan Strateji Belgesi (İlkeler ve Esaslar) Açık alanların -buluşma ve sosyalleşmenin gerçekleştirildiği -iyi tasarlanmış ve iyi bakılmış -toplumsal kimliğin güçlendirildiği -yapılı çevreden kopuşun gerçekleştirildiği -doğanın deneyimlendiği -çocukların ve yaşlıların da etkin ve rahatça yer alabilecekləri - Yasa ile engelleme-vb. yerler olarak tasarlanması					
5.92	Yapılmış alan, açık alan dengelerinin kurulmaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Açık/yeşil alanların rant amaçlı rezerve yapı alanları olarak görülmesi	5.92.1	Açık/yeşil alanlarına plan dışındaki her türlü müdahalenin engellenmesi (Trafo, dönüşüm istasyonu vb. uygulamalarında olduğu gibi)	5.92.1.1						
5.93	Yapılmış alan, açık alan dengelerinin kurulmaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Kentsel açık/yeşil alanların toplumun ortak paydası olmasının, toplum tarafından benimsememiş olması	5.93.1	Planlamanın ana görevinin; "toplum yararı" olduğunun ve açık/yeşil alanların toplumun ortak değeri olduğu konularında halkın da bilinclendirilmesi	5.93.1.1						
5.94	Yapılmış alan, açık alan dengelerinin kurulmaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Tasarımda ana kriterin, öncelikli olarak EMSAL hesabına indirgenmiş olması	5.94.1	Tasarımda ana kriterin; "toplum yararı" olarak yeniden belirtenerek, planlamanın tüm aşamalarına aktarılması	5.94.1.1						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.95	Merkezlerin çökmesi: Merkezlere seçenек olarak AVİM'in gelişmesi sonrasında merkezlerin nitelik değiştirerek işlevsel ve fiziksel olarak çöküntüleşmeye başlaması	5.95.1	Merkezelem, özellikle de tarihi kent merkezlerinin canlandırılmasına yönelik strateji, ilke ve esasların belirlenmesi (Kent Merkezleri Strateji Belgesi)	5.95.1.1	Kent Merkezleri Strateji Belgesinin çıkarılması - Kent merkezlerinin kullanımının ve canlılığının sağlanması					
		5.96.1		5.96.1.1	-Yapılaşmanın sosyo-kültürel donanım ile ilgili eksiklikleri tamamlama, yöre özelliklerine uygun olarak gelişmesi, -Özellikle yayaların merkeze erişiminin kolaylaştırılması					
5.97	Merkezlerin çökmesi: Taşıt trafiğinin kent merkezlerinde hızlanması	5.97.1	"Kent merkezi kentsel tasarım kılavuzu", her kent merkezinin sahip olduğu özgün değerler göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.	5.97.1.1	-Taşıt trafiğinin kent merkezlerde kısıtlanması, yavaşlatılması					
		5.98.1		5.98.1.1	-Taşıtlara yönelik otopark alanlarının merkez çepesinde oluşturulması ve bu alanlardan merkeze etkin yaya ulaşımının sağlanması					
5.99	Merkezlerin çökmesi: Yeni kent bölgelerinin geçmişi içinde yaratılmış sosyal-kültürel merkezlerle, kültürel kimlik alanları ile ilişkisinin kurulmaması	5.99.1	Yeni bölgelerde sosyo-kültürel merkezin kent bütünündeki dengeler göz önüne alınarak tasarlanması	5.99.1.1						
		5.100.1	Kanşık kullanımlı komşuluk birimlerinin (kent parçalarının) oluşturulması ve bu bölgelerde alt merkezlerin kurgulanması	5.100.1.1						
5.100	Alt merkez kavramının AVİMLere indirgenmesi: Kent içindeki dengeli bir eklemlenme ve buna göre bölgelerin oluşturulmamasından dolayı sosyo-kültürel zenginliklerin topluma sunulmamasından dolayı, yalnızca uygun büyüklükteki parsellerde AVİM'in gelişmesi ve merkez kavramının giderek parçalanarak özelliğini yitirmesi	5.100.2	Kent parçalarının geliştirilerek, bu parçalarda oluşturulan karaktere uygun alt merkezlerin geliştirilmesi politikalarının formüle edilmesi	5.100.2.1						
		5.100.3	AVİM terim konularına ve kentle ilişkisine yönelik ilkelerin belirlenmesi	5.100.3.1	İnsan ölçeğinde sosyo-kültürel merkezi komşuluk birimlerinin tanımlanması					
		5.100.4	belli kavram ve kurallara göre bütünlük gösteren veya bütünsel olarak ele alınabilen kent parçaları veya kentsel kesimler için de kentsel tasarım planı ve kentsel tasarım kılavuzu istenmelidir (Hülagü Kaplan)	5.100.4.1						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.101	Bütüncül imar programı uygulanmasında geçilmesini: Süreç yönetimi kavramının plan uygulama süreçlerine yerleşenmesi ve önceliklerin tanımlanmasını yapmaması.	5.101.1	Öncelikli geçilecek alanların belirlenmesi ve bu doğrultuda planlama sürecinde, bu alanların öncelikli olacağı etaplarının gerçekleştirilmesi	5.101.1.1	İmar Programının gerçekleştirilmesi Etaplama şemalarının oluşturulması					
		5.102.1		5.102.1.1						
5.102	Bütüncül imar programı uygulanmasında geçilmesini: Geleceğin bugünden total olarak ayrıntılı biçimde planlanması ve tasatlanması	5.103.1	Kentsel mekânın, yerel özellikler de dikkate alınarak üç boyutlu olarak tasatlanması gerekliliği	5.103.1.1	Yeni imar uygulama araçları					
		5.103.2	Kentsel mekânın üç boyutlu tasatlanmasına yönelik plan uygulama araçlarına tasarım boyutunun kazandırılması	5.103.2.1	Parselasyon" yeme "konsept" anlayışının geliştirilmesi					
5.104	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmesini: Kentsel mekânın biçimlendirilmesinin bir süreç yönetimi olarak algılanmaması ve mekânın farklı niteliklerine yönelik farklı tasarım ilkeleri üretilmemesi	5.104.1	Planlama sistemi içinde kentsel mekânın biçimlendirilmesinin kentsel tasarım alanına bırakılması ve bu alanda mekânı biçimlendirecek kentsel tasarım ilkelerinin belirleneceği araçların tanımlanması	5.104.1.1	Kentsel Tasarım Rehberleri Kentsel Tasarım Üzretleri					
		5.105.1		5.105.1.1						
5.105	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmesini: Önceleri kısmen var olan tasarım rehberlerinin geliştirilmesini, göz ardı edilmeleri									
5.106	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmesini: Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım kılavuzları konusundaki bilgi eksikliği/ılgısızlığı	5.106.1	Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım kılavuzları konusundaki bilgi eksikliği/ılgısızlığının giderilmesi yönünde yaygın ve görev izlencesi oluşturulması	5.106.1.1	Bayındırlık ve İskan Bakanlığının merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım kılavuzları konusundaki bilgi eksikliği/ılgısızlığının giderilmesi yönünde yaygın ve görev izlencesi oluşturulması, üniversiteler, meslek odaları ve belediye birlikleri ile işbirliği; bu konuyu görev edinecek bir araştırma ve geliştirme üst biriminin (enstitü / kuruluş vb.) kurulması					
		5.107.1	İlgili kuruluşların ortak çalışması	5.107.1.1	Ulusal ve yerel örgütlenme					
5.107	Mahalle ölçeğinde farklı yaş gruplarının özellikleri dikkate alınmadan yapılan uygulamalar									

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.108	Kaplı cemaatlerin özendirilmesi: Kentten ayrılmış yeni yerleşim biçimlerinin yaygınlaşması	5.108.1	Kaplı toplulukları; mekanda yerleşimin sosyal ve fiziksel parçalanmasını önlemeyecek planlama ve kentsel tasarım önlemlerinin imar mevzuatı çerçevesinde geliştirilmesi	5.108.1.1	Bayındırlık ve İskan Bakanlığının bu konuda üniversiteler ve meslek odaları ile işbirliği yaparak, karar ve önlemler geliştirmesi; yukarıda belirtilen "enstitü/kuruluş" un bu konuda da araştırma-geliştirme hizmetleri ile görevlendirilmesi					
		5.109.1		5.109.1.1						
5.109	yabancılaşmayı teşvik ederek, kent mekanlarının kullanımını ve kentsel bitirleşme'ye olumsuz etkisi	5.109.1		5.109.1.1						
5.110	Tek mülkiyet ve çok mülkiyette kalite ve tasarım sorunları: Kullanım biçimlerinin netleştirilmesi	5.110.1	Parsel anlayışı yerine kent bazında mekansal gelişimin desteklenmesi	5.110.1.1						
5.111	Kent kültürüne ilişkin sorunlar: Kültürün geleceğe ilişkin tanımlanamaması	5.111.1	İlgili kurumların yetkinleşmesi	5.111.1.1	Kültürün siyasallaşma kısılcından anıdırılması					
5.112	Farklı yörelerdeki kentlerin ayrılmaması sorunları:	5.112.1	Benzeşme-tekdüzlük (örnek TOKİ uygulamaları)	5.112.1.1	Kent tasarımlarında yerel ve yöresel özelliklerin dikkate alınması					
5.113	Özel ulaşımın hakimiyeti: Her gün trafikte katılan araç sayısının yarattığı kaos	5.113.1	Mümkün olan kentsel bölgelerde kısa mesafelerde) yaya ve bisikletli ulaşımın, mümkün olmayan yerlerde (uzun mesafelerde) ise toplu taşımanın desteklenmesi	5.113.1.1	Yaya ve bisikletli odaklı ulaşım ağlarının desteklenmesi					
5.114	Kamusal ulaşım ve yaya önceliğinin geliştirilmesi: Araca verilen öncelik	5.114.1	İnsana yönelik önceliklerin saptanması ve uygulanması	5.114.1.1	Sıklıkla bir denetim mekanizması					
5.115	Geleneksel sokak öğesinin tüm değerleri ile unutulması	5.115.1	Sokak tasarımının Kentsel peyzaj tasarım kapsamında görülmesi	5.115.1.1	Sokakın özel araçlar tarafından işgalinin önlenerek açık alan kapsamında ele alınması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.116	Yeni gelişme alanlarında sokakların önemsenmemesi imar değişiklikleri sonucu mevcut dokudaki güçlü sokak-bina ilişkisinin zayıflatılması: Bina-sokak ilişkisinin kurulmaması Yapılaşmaya sektörel ve segmentel bakış açılarının giderek egemen olması İmar yasaı ile getirilen "çıkamaz sokak yapılamaz" yasağının anlamsızlığının anlaşılınması, 'izgara düzen' adalama,parselasyon ve yol kararlarının bu tür olumsuzluklara yol açması	5.116.1.1	Yol kademelemesi, sınıflaması ;yaya-taşıt anlamı bütünlük ve ayrışmasını; duyum zenginliği ve sosyal ilişki olanağı taşıyan adalama, parselasyon, yapılaşma kararlarını dolaylı ve dolaysız kapsayacak yasal düzenlemeleri yapılması, uygulamalara geçilmesi; bu konuda özellikle kentsel tasarım önem verilmesi	5.116.1.1	Planlama ve şehircilik yasa tasarılarında bu konuda hüküm getirilmesi; bina- sokak ilişkisinin plan kararları ve projelerde tanımlanmasının sağlanması ; izgara düzeni her topografya ve dbkuda özendirilen hükümlerden kaçınılması ve teknik ve sosyal olarak uygun alanlarda çıkamaz sokakların yeniden yapılabiliğinin sağlanması ; trafik durultma (traffic calming) , paylaşımlı yol (shared street) düzenlemesi gibi mekansal düzenleme tekniklerinin yasadı yer almasının , eğitiminin verilmesinin sağlanması					
5.117	Araç öncelikli ulaşım tasarım ve planlaması	5.117.1	Kentsel ulaşım proje ve uygulamalarında çevre duyarlı erişebilirlik anlayışının etkin kılınması	5.117.1.1	Kentsel ulaşımda çevre duyarlı erişebilirliği etkin kılacak, kentsel merkezlerde mekan kalitesini gözetilen biçimde dolaşım düzenlemek üzere:					
5.118	Kentsel ulaşım proje ve uygulamalarında karayolu ve taşıt odaklı anlayış	5.118.1	Kentsel merkez ve alt merkezlerde dolaşım ilişkin düzenlemelerin kentsel mekan kalitesini gözetilen biçimde etkin kılınması	5.118.1.1	Ulaşım ana planlarının hazırlanması					
5.119	Yenilenmeyen enerji kaynaklı ulaşım türlerine öncelik tanıyan planlama anlayışı	5.119.1	İnsan yaşamını çevreleyen araç-gereç dünyasını insanlaştırmak, insanın yakın çevresini oluşturan makine dünyasını işlevsel ve insana yakın kılmak	5.119.1.1	Ulaşım ağ altyapısının kentsel dokuya uygun inşa edilmesi ve doğal, tarihi-kültürel varlıkların dikkate alınması					
5.120	Kentsel merkez ve alt merkezlerde yaya öncelikli düzenlemelerin yetersizliği	5.120.1		5.120.1.1						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
5.121	Sosyal altyapının eksikliği ve dengesiz dağılımı: Donatıların (yeşil alanlar, spor alanları, okullar, sağlık tesisleri vb.) kent mekanında dengesiz dağılımı	5.121.1	Yer yüzünde gerçekleştirilen (bu günkü bilgilerimize göre) ilk yerleşme Anadolu'da... Kent adına yakışan ilk kentler de burarda... "İnsani kent yaratır" inancıyla kentin tanımı ilk kez Anadolu'da yapıldı. Bu geçmişe yaklaşımler için, her şeyden önce yerleşmelerimizde, yukarıdaki tanıma uyan donanımı tamamlamalıyız. Gelecekteki vatandaşımızı (kenti) ancak böyle yetiştiririz. Yeni oluşturulan kent bölgelerinde tiyatro, sinema, konferans, dijitalin gerçekleştirilme alanları veren çok amaçlı bir salon, yaygın eğitim için Halk Okulu ya da Halk Yüksek Okulu, sanat işlikleri, spor, sergi, sağlık özgeği (denetim, danışma, yönlendirme), alış-veriş yerleri, meslek edinirme çalışmalarına olanak veren, en az ölçülerde bir sosyal/kültürel özek (merkez) konutlarla birlikte yapı programına kesinlikle alınmalıdır. Bu özek, konut sayısına göre değişik büyüklüklerde ele alınabilir.	5.121.1.1	Söz konusu özekle eski kentin kültürel çekirdeklerle ulaşım sağlanmalıdır.						
5.122	Teknik altyapının sonradan ve yanlış kurgulanması: Kentsel teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : - Teknik altyapı planları ile kentsel gelişme planlarının bütüncül bir şekilde yapılmasını; teknik altyapı planlamasında doğal kaynakların yeterince dikkate alınmasını; özellikle katı atık ve pis su atık ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması; geri kazanım konusunun, kente etkileşim, yerleşimi, kente kazanım yönlerinden hem mühendislik , hem de kentsel tasarım analizlerinin gerçekleştirilmesini	5.122.1	Kentsel teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : - Teknik altyapı planları ile kentsel gelişme planlarının bütüncül bir şekilde yapılmasını; teknik altyapı planlamasında doğal kaynakların yeterince dikkate alınmasını; özellikle katı atık ve pis su atık ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması; geri kazanım konusunun, kente etkileşim, yerleşimi, kente kazanım yönlerinden hem mühendislik , hem de kentsel tasarım analizlerinin gerçekleştirilmesini	5.122.1.1	Mekansal standartların mekansal farklılıklarla ilişkilendirilerek geliştirilmesi Yapılmış ve/veya yeni gelişme alanlarında yapılaşma ile teknik altyapı plan ve uygulamalarının eşgüdümlü gerçekleştirilmesi. - Teknik altyapı planlamasında doğal kaynaklar ile ilgili verilerin toplanması ve eşik analizlerinin yapılması Merkezi hükümetin desteği ile, yerel yönetimlerce katı atık ve pis su atık ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması: geri kazanım konusunun , kente etkileşim, yerleşimden hem mühendislik , hem de kentsel tasarım analizlerinin gerçekleştirilmesi yönünde kısa dönemde sonuçlandırılacak çalışmaların başlatılması						
5.123	Kentin mimarlığının oluşturulmaması: Yönetmeliklerin bu amaca uygun hazırlanmaması	5.123.1	Yapının kenti içinde bir varlık olduğu düşüncesinin planlamaya yansıtılması	5.123.1.1	Beden, hayalgücü ve çevre arasında empatinin sağlanması						
5.124	Kalabalıklaşma:	5.124.1	Yerel ekonomilerin desteklenerek göçün önlenmesi	5.124.1.1	Aile planlaması						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.125	Eskime: Sağlıklı insanlar dışındaki toplumu (dezavantajlı gruplar/engelliler) göz önünde bulundurmayan planlama/tasarım yaklaşımı: Etkeli, ve hastaların tasarımında göz ardı edilmesi. Bina girişleri dahil, kentsel mekan düzenlemesi ve donatılarının engelsiz mekan tasarımı ilkelere göre düzenlenmemiş olması	5.125.1	Yeni denetimler yönetiminin geliştirilmesi	5.125.1.1	Eski dokuların yeniden kazanımı					
5.126	Yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını kapsayıcı ve bulundurmaya planlama/ mekanların her kes için etkili ve engelsiz engellerden arınmış mekan olarak düzenlenmesi	5.126.1	Yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını kapsayıcı ve bulundurmaya planlama/ mekanların her kes için etkili ve engelsiz engellerden arınmış mekan olarak düzenlenmesi	5.126.1.1	Yerel yönetimlerin engelsiz mekan düzenlenmesindeki görev ve sorumluluklarını, bu düzenlemelerin tamamlanması için öngörülen tarihe göre programlarının ve bu programların bir eşgüdüm içinde izlenmesi ve denetlenmesinin sağlanması					
5.127	Çevre kirlenmesi kaynaklı sorunlar (koku, duman, toz, gürültü vb.)	5.127.1	Cezai yasaklamalar	5.127.1.1	Geçmişte var olan kentsel yasakların gündeme getirilmesi					
5.128	Görsel kirlenme ve estetik sorunları	5.128.1	Yasaklamalar+Eğitim	5.128.1.1	Yasakların ve eğitimin yasaştırılması					
5.129	Güvenlik: Kentlerde güvenlik yoksunu alanların giderek artması	5.129.1	Sokak ve mahalle ölçeğinde tedbirlerin alınması	5.129.1.1	Semilerin gündüz ve gece konumlarına daha çok önem verilmesi (Örneğin eski beklilik örgütlerinin tekrar iyası)					
5.130	Aydınlatma: Bilişimsiz uygulamalar	5.130.1	Kent estetiğinin önemli bir parçası olan aydınlatmanın, uzmanlarca yapılması	5.130.1.1	Münyedeki çağdaş uygulamaların incelenerek, mekana özgün (eski-yeni) uygulamaların geliştirilmesi					
5.131	Konuta sadece niceliksel bakış (Ömek TOKI uygulamaları)	5.131.1	Konut düzenlemeinde, çağdaş yaşam standartlarının dikkate alınması	5.131.1.1	Yerel ve yöresel ölçekte konut tipolojilerinin araştırılması					
5.132	Kent parçalarının yönetilen strateji ve tasarım yokluğu:	5.132.1	Kentin parçacı stratejilerden arındırılarak bütüncül bir anlayışla planlanması	5.132.1.1	Bütüncül bir strateji ile planlanan kentin alt ölçekteki tasarımlarına yönelik rehberlerin oluşturulması					
5.133	Bölgelendirme anlayışının kavramsallaşmaması:	5.133.1	Bölge planlarının hayata geçirilmesi	5.133.1.1	Ülke, bölge, kent ölçeklerindeki plan kararlarının alt ölçeklere aktarılması					
5.134	Kent karakteri oluşturacak yönetmeliklerin üretilmemesi:	5.134.1	Yönetmeliklerin sapıtılacak bölge sınırları içerisinde geliştirilmesi	5.134.1.1	Bu durumun, ulusal ölçekte saptanacak sınırları tanımlanmış bölgelere uyarlanmak üzere yasaştırılması					
5.135	Çeşitli kurum ve kuruluşların sorumluluğunda olan planlama mevzuatının parçacı bir anlayışta olması, çok sayıda farklı yasal düzenlemelerin birbirleriyle ilişkisinin kurulması ve bütüncülleşmesine yönelik yasal çalışmaların yapılması	5.135.1	Planlama ve imar yasaasının bu konuyu da içeren düzenlemeler ile yürürlüğe girmesinin sağlanması, yasal düzenlemelerde kurumsal yapıda "kentsel tasarım" konusunda yetki ve görevlerin belirlenmesi	5.135.1.1	Planlama ve imar yasaasının bu konuyu da içeren düzenlemelerin yapılması, yasaılarak, yürürlüğe girmesinin sağlanması ; yasa ve kentsel tasarım yönetmeliğinde ilgili tanımların yapılarak, kentsel tasarım konusunda yetki ve görevlerin belirlenmesi (Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
5.136	Bu sürecin eşgüdümünü sağlayacak bir otoritenin eksikliği: Kent planlaması, kentsel tasarım ve mimarlık alanına ilişkin akademik, araştırma ve şgüdümle ilgili bir kurumun olmayışı, sorunların pazar düzeni-şiyaseti-teknokrat üzeneği içinde yürütülmesi "kentsel kalite" ve bunun tasarımının kurumsallaşmasını önlemektedir	5.136.1	Süreklilik içinde çalışacak kalıcı örgütlenmeler gereklidir. Bu konuda Batılı ülkelerdeki örnekler – kuruluş ve çalışma sistemleri – yöntemleriyle yol gösterici bu kurumların incelenmesi için bir araştırma ve dokümantasyon merkezi kurulmalıdır.	5.136.1.1	Kent ve mimarlık konseyleri kurulmalı, araştırma, geliştirme ve denetleme görevlerini yüklenmelidir.						
		5.136.2	Kentsel tasarım konusunda görev ve yetki ile kurulacak enstitü ioracı bir kuruluş olarak değil, bir akademik araştırma, geliştirme (ar-ge) ve denetleme kuruluşu olarak düşünölmektedir	5.136.2.1	Bu noktada; politikalarüstü, özel, özerk, bilimsel ve demokratik bir kurumun ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.(Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)						
5.137	Bu sürecin eşgüdümünü sağlayacak bir otoritenin eksikliği: Yasalar ile plan yapma ve onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve sorumluluk karmaşasına ek olarak, kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğu olması	5.137.1	Yasalar ile plan yapma ve onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve sorumluluk karmaşasını gidermek üzere planlama ve imar yasaının bu konuyu da içeren düzenlemeler ile yürüt lüğe girmesinin sağlanması; kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğunun giderilmesi	5.137.1.1	Planlama yapan kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonun sağlanması için yasal düzenlemelerin yapılması Planlama yapan kurumların planlama, uygulama ve denetim konusunda ektinliğinin artırılması Teknik personel yeterliliğinin giderilmesi Bayındırlık İskan Bakanlığı,İlgili diğer kuruluşlar , meslek odaları ve kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğunun giderilmesi çalışmalarının başlatılması ve izlenice oluşturulması						
		5.138.1	Proje yönetiminde, güncel olumsuzları ortadan kaldıracak yeni bir sistem tanımlanmalıdır.	5.138.1.1	Bu noktada; politikalarüstü, özel, özerk, bilimsel ve demokratik bir kurumun ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.(Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)						
5.139	Aktörlerin beirsizliği - arazi geliştirmeçiler, arabulucular:	5.139..1	Kentlerin girişimlerin değil "kenbilim" uzmanları yönetim ve denetiminde geliştirilmesi	5.139.1.1	Kent yönetiminde "kenbilim" uzmanlarının yönetimi ve denetiminin sağlanması (Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)						
5.140	Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık alanında aynı dilin konuşulmaması.: Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık eğitiminde ortak bir dilin oluşturulamaması	5.140.1	Bu konuda gerekli olan eğitimlerin ilköğretimden itibaren başlatılması Disiplinlerarası eğitim ortaklıklarının geliştirilmesi	5.140.1.1	Disiplinlerarası çalışma ortamlarının geliştirilmesi ("Kentsel Tasarım Yarışmaları"nın artırılması)						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.141	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusundaki kurumsal görev ve sorumluluk boşluğu : Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda üniversite- meslek odası-Bakanlıklar- yerel yönetim ilişkisinin kurulması, yasal ve eğitimi ilgilendiren yönetimi ilgilendiren kavuşturulması SF6 gibi yönetici yetiştiren eğitim kurumlarına kent, mimarlık, mimarlık, estetik ve kültür derslerinin konması	5.141.1	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda üniversite- meslek odası- Bakanlıklar- yerel yönetim ilişkisinin kurulması, yasal ve eğitimi ilgilendiren yönetimi ilgilendiren kavuşturulması SF6 gibi yönetici yetiştiren eğitim kurumlarına kent, mimarlık, mimarlık, estetik ve kültür derslerinin konması	5.141.1.1	Mahalle ölçeğinde halkla bütünleşen eğitim adalarının geliştirilmesi					
5.142	Tasarımda taktikçilik: Tasarımda taktikçiliğin tuzağına düşülmekte, elektirik bir mimarlık ortamı yaratılmaktadır.	5.142.1	Koruma ile ilgili tasarım ve mimarlığa derinlik kazandıracak uzmanlık eğitimleri örgütlenmelidir	5.142.1.1	Ayrıca yine bu noktada; politikalaristü, özel, özerk, bilimsel ve demokratik bir kurumun ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.(Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu) Tasarımcıların koruma geliştirme konusundaki birikim ve becerilerini geliştirecek eğitim. -Sanat ve mimarlık tarihleri eğitiminin koruma kültürü bağlamında geliştirilmesi -Mimarlık, şehircilik ve peyzaj mimarlığı eğitimlerine tarihi ve kültürel mirasın eklenmesi. -Restorasyon uzmanlarına kent bilimi konusunda bilgi ve birikim kazandırma					

KAYNAKLAR

ABACILAR, Pınar, (2008), Doğal ve Kentsel Sit Alanlarında Kültür Turizmi ve Yönetimi: Boğaziçi Arnavutköy Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy).

AHUNBAY, Zeynep, 2005, Tarihi Çevre Yönetimi ve Yönetim Planları, *Tarihi Kentlerin Yönetimi Paneli*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayınları, 3 Şubat, s.35-50.

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Yayın Tarihi:27.11.2005, sayı:26006, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/24515.html> (11.01.07).

AYRANCI, İrem, 2007, Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy).

BALABAN,O.,(2009), “Planlama ve Mimarlık Ekseninde TOKİ Uygulamaları”,Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu,Ankara, basılmamış bildiri.

BİB (2007): Afet Riski Olan Alanlarda İmar Planlama ve Kentsel Tasarım Standartları, TAU Genel Müdürlüğü El Kitabı, Ankara.

Eurosite, 1999, Toolkit: Management Planning. Eurosite, Lille, France.

EZER A., “Kent Ekosistemlerinde Ekolojik Planlama Yaklaşımı” Yayınlanmamış Bildiri, Dünya Şehircilik Günü 21. Kolokyumu, ODTÜ, 1997, Ankara,

EZER, A., “2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu Kapsamındaki Alanlarda Planlama Uygulamaları Yerel Teşkilatın Yönetimsel Katılımı”, Yayınlanmamış Bildiri, Kentsel Biyosfer Rezervleri: İstanbul’un Potansiyel(ler)i Çalıştayı, 2005.

EZER, A., “Ekolojik Planlama Yaklaşımında Doğal Kaynakların Ele Alınış Biçimi (Uzun Devreli Gelişme Planı Örneğinde)”, Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Süleyman Demirel ÜN., Orman Fakültesi, 2005.S.271-280.

EZER, A., “Ülkemizde Milli Parklar Kanunu Kapsamında Kalan Doğa Koruma Alanlarında Planlama Deneyimi ve Şehir ve Bölge Planlama Meslek Alanındaki Yeri (Uzun Devreli Gelişme Planları örneğinde)”, Dünya Şehircilik Günü 31. Kolokyumu, ODTÜ, 2008, Ankara, S.

EZER, A., 2008, “ Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtları”, “Dilek Yarımadası-Büyükmenderes Deltası Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı Örneği”, **Doğa Koruma ve Planlama**, Editörler: Aysin Tektaş, Burcu Saraç, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s:5-28.

FEILDEN, B. and Jokilehto, J., 1993, Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ICCROM, Roma.

GÖKSU, Emel (1996): Mekanın Fantazmagorilerini Çözmek, **İdeoloji, Erk, Mimarlık Sempozyumu**, 11-13 Nisan 1996, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İzmir, s.121- 129.

GÖKSU, Emel (1997) : Yapılagelene İlişkin “Muhalefet” Şehidiri!, **Egemimarlık**, İzmir Mimarlar Odası Yayını, 1997/1, Sayı:22, ss.50-54.

GÖKSU, Emel (1997): **Türkiye’de Güncel Koruma Sorunları Toplantısı, Bilimsel Tartışma Toplantısı ve STK Forumu**, 13 Aralık 1997, İTÜ, MSÜ, YTÜ Mimarlık Fakülteleri, Taşkışla, İstanbul.

GÖKSU, Emel (1998) : “Geçmişin Bilgisinin Bugünün Nesnesi Üzerinden Dökümü”, **“Sit Koruma Planlamasında Kültür Varlığı Saptaması-Envanter”, 6.Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Semineri**, 16-17 Nisan, MSÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Koruma ve Yenileme Disiplin Grubu, İstanbul.

GÖKSU, Emel (2001): “Others” As The Non-Users in Urban Activities, **Conference on Social Inequality, Redistributive Justice and The City**, ISA Research Committee on Regional and Urban Development, Amsterdam, June 15-17, 2001.

GÖKSU, Emel (2002): “Mikro Müdahaleler ve Tarihsel Sorumluluk”, **Egemimarlık**, İzmir Mimarlar Odası Yayını, 2002/3, Sayı:43, s.9-12.

GÖKSU, Emel (2002): **Koruma Politikaları ve Uygulamaları, Konferans**, Mimarlar Odası İzmir Şube Meclisi, 23 Kasım 2002, İzmir.

GÖKSU, Emel (2003): Kent İçindeki Ören Yerleri ve Kentsel Arkeoloji, Uzmanların Görüşleri, Tartışma-Değerlendirme, **Tarihi Kentler Birliği İZMİR Buluşması**, 26 Eylül 2003, İzmir Sanat- Kültürpark, İzmir.

GÜLERSOY Zeren, Nuran; AYRANCI, İrem (2007), “Koruma Alanlarında Yönetim Planı Uygulamaları ve Tarihi Yarımada Örneği”, “Tarihi Yarımada Sempozyumu”, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, 15-16 Kasım 2007, Taşkışla, İstanbul, s. 36-52.

GÜLERSOY Zeren, Nuran; AYRANCI, İrem; YAZICI, Esra (2008), “Koruma Alanlarında Planlama ve Alan Yönetimi”, “ Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi”, Yıldız Teknik Üniversitesi, Uluslararası Kentsel Çalışmalar Araştırma Merkezi (ICUS), 29 Ocak 2008, İstanbul, (baskıda).

http://www.european-heritage.net/sdx/herein/national_heritage/ (National Heritage Policies: European Heritage Network)

IŞIK EZER, A., “Doğal Alanların Arsaya Dönüşümü: Herkesin Olanı Sahiplendirmek”, Yayınlanmamış Bildiri, Dünya Şehircilik Günü 32. Kolokyum, MSÜ, 2008, İstanbul.

IŞIK EZER, A.,“Ülkemizde Planlama Yaklaşımının Niteliği, Çevresel Etkileri”, Dosya: Yerel Yönetimler: Kentsel Yaşam ve Nitelik, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Yayınlanacak.2009. Ankara.

IŞIK EZER, A., 2009, “ Ülkemizde Planlama Yaklaşımının Niteliği, Çevresel Etkileri”, **Dosya 09: Yerel Yönetimler: Kentsel Yaşam ve Nitelikleri**, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ocak s.10-19.

KİPER, Perihan 2005, Küreselleşme Sürecinde kentlerin tarihsel Kültürel Değerlerinin Korunması Sorunu, Türkiye-Bodrum Örneği, SAV yayını.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 5226, Yayın Tarihi: 27.7.2004, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2004/07/20040727.htm>

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kanun No: 2863, Kabul Tarihi: 21.7.1983, Yayın Tarihi: 23.7.1983, www.mugla-turizm.gov.tr.

LODGE, B. and Terrace, H., 2006, Durham Riverbanks Management Plan, Durham City Council, [www.durhamcity.gov.uk/Pid/5142 - 26k](http://www.durhamcity.gov.uk/Pid/5142-26k), (30.03.07).

NDOSİ, O.M.,1992, Preparing Management Plans for Protected Areas. Parks Canada, 1978

BALABAN O."Planlama ve Mimarlık Ekseninde TOKİ Uygulamaları", **Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu**, Şubat 2009, basılmamış bildiri.

ÖZBAY, Sevcan (2008), Doğa Koruma Alanlarında Planlama Çalışmaları ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Peyzaj Planlama Programı, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy).

Protection and Cultural Animation of Monuments, Sites and Historic Towns in Europe, 1980 by German Commission for UNESCO, Bonn, Printed in the Federal Republic of Germany. Thomas, L., Middleton, J. and Phillips, A., 2003, Guidelines for Management Planning of Protected Areas, World Commission on Protected Areas (WCPA), www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/guidelines.htm, (21.02.07).

THORSELL, J., 1995, A Practical Approach to the Preparation of Management Plans for Natural Heritage Sites.

TUNÇER, M., 2005, "Tarihsel / Arkeolojik / Kentsel Koruma Alanlarında, Disiplinler Arası İlişkiler Ve Koruma Planlaması'nda "Mimarlık Disiplininin" Yeri ve Konumu", Yapı-Yaşam Kongresi "ve Mimarlık", Bursa.

TUNÇER, M., 2001, Dünya Şehircilik Günü, 5. Türkiye Şehircilik Kongresi, Bildiri ; "Avrupa Birliği Sürecinde Doğal Ve Tarihsel Çevrelerin Bütüncül Planlanmasına İlişkin Saptamalar Ve Sürdürülebilir Korumaya İlişkin Politika Önerileri.

TUNÇER, M., 2003, "TMMOB Konut Kurultayı" Bildiri; "Kent Yoksulluğu İçin Bir Çözüm Önerisi: Geleneksel Konut Ve Gecekondu Konut Çevreleri'nin Sürdürülebilir Korunması, Sağlıklılaştırılması Ve Geliştirilmesi".

TUNÇER, M., 2004, Mardin, Panel, Türkiye Barolar Birliği; Mardin Barosu; Mardin Valiliği Ve Çekül Vakfı "İnsanlığın Ortak Mal Varlıklarına Saygı Hakkı Ve Kültürel Mirası Yaşatarak Korumak" ; Bildiri: "Kent Yoksulluğuna Bir Çözüm: Tarihsel Çevrelerin Sürdürülebilir Korunması", Barolar Birliği Yay.

TUNÇER, M., Erol, D., 1992, Biopolitics International Organisations, V. International Bio Conference, “Environmental Education In Turkey: Some Views And Proposals Of Biopolitics Principles To Get Into The Education” , İstanbul.

TUNÇER, M., 2000, “Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi’nde Doğal Ve Kültürel Çevrenin Korunması”,2000’li Yıllarda Yaşadığımız Çevre Ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü.

TUNÇER, M., Erol, D., 1992, “Environmental Education In Turkey: Some Views And Proposals Of Biopolitics Principles To Get Into The Education” , Biopolitics International Organisations, V. International Bio Conference, İstanbul.

UNESCO World Heritage Centre, 2005, Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, whc.unesco.org/opgutoc.htm, (15.03.07).

UNESCO World Heritage Centre, 2007, World Heritage – Challenges for the Millenium, whc.unesco.org/opgutoc.htm, (15.03.07).

YAZICI, Esra, 2007, Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Turizm Baskısı ve Dağca-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi İçin Turizm Yönetim Planı Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy) .

YOUNG, C. and Young, B., 1993, Park Planning: A Training Manual (Instructors Guide).

EKLER

EK 1. TÜRKİYE GENELİNDE TESCİL EDİLMİŞ SİT ALANLARI İLE TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

SİT ALANLARI

SİT TÜRÜ	SAYISI
Arkeolojik Sit Alanı	7750
Doğal Sit Alanı	1165
Kentsel Sit Alanı	218
Tarihi Sit Alanı	142
Diğer Sit Alanları (Üst üste Sit Alanları)	393
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	35
TOPLAM	9703

TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

TAŞINMAZ TÜRÜ	SAYISI
Sivil Mimarlık Örneği	52594
Dinsel Yapılar	7498
Kültürel Yapılar	8175
İdari Yapılar	2078
Askeri Yapılar	935
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	2886
Mezarlıklar	2581
Şehitlikler	216
Anıt ve Abideler	299
Doğal Varlıklar	5713
Kalıntılar	1644
Korunmaya Alınan Sokaklar	47
TOPLAM	84666
GENEL TOPLAM	94369

EK 2. KÜLTÜREL MİRAS İLE İLGİLİ MEVZUAT

YASALAR

- 2863 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”
1580 Sayılı “Belediyeler Kanunu”
7044 Sayılı “Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanun”
2634 Sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu”
2872 Sayılı “Çevre Kanunu”
2873 Sayılı “Milli Parklar Kanunu”
2960 Sayılı “Boğaziçi Kanunu”
3194 Sayılı “İmar Kanunu”
3621 Sayılı “Kıyı Kanunu”
354 Sayılı “Kültür Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”
383 Sayılı “Özel Çevre koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”
443 Sayılı “Çevre Bakanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”
3998 Sayılı “Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun”

YÖNETMELİKLER

- Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulu’nun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.
Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkındaki Yönetmelik.
Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik.
Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik.
Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik.
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamında Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulanması ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımına Dair Yönetmelik.
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile Koruma Yüksek Kurulu’na Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik.
Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Araştırma Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik.
Tarihi ve Bedii Değeri Olan Taşınmaz Malların Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik.
Tasarrufu Kısıtlanan Bina, Arsa ve Araziler Hakkında Yönetmelik.
Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği.
Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenlemesi Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik.
Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik.
Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik.

Kültür Yatırım ve Girişimlerinin Nitelikleri ve Nicelikleri Yönetmeliği.
Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullanılması Hakkında Yönetmelik.
Kültür Yatırım ve Girişimlerine Gelir Vergisi Stopajı, Sigorta Primi İşveren Payı ve Su Bedeli İndirimi ile Enerji Desteği Uygulamasına Dair Yönetmelik.
“Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri ..... Dair Yönetmelik” Alt Mevzuatı
Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği.

EK 3. DOĞAL MİRAS İLE İLGİLİ MEVZUAT

Koruma, kullanma ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi yönünde standart belirleyen düzenlemeler olarak üç başlık altında düzenlenmiştir.

I-ULUSAL DÜZENLEMELER

1982 Anayasası

2872 Sayılı Çevre Kanunu (11.8.1983 tarih ve 18132 say. RG).

5491 Sayılı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (13.05.2006 tarih ve 26167 sayılı RG)

1.DOĞAL VARLIKLARIN KORUNMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELER

- 6831 Sayılı Orman Kanunu (08.09.1956 tarih ve 9402 sayılı RG)
- 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu (11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı RG)
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (23.7.1983 tarih ve 18113 sayılı RG)
- 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında kanun (05.07.2005 tarih ve 25866 sayılı RG)
- 4533 Sayılı Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu (20.02.2000 tarih ve 23970 sayılı RG)
- 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu (22.11.1983 tarih ve 18229 sayılı RG)
- 383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname 1989
- 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu (11.07.2003 tarih ve 25165 sayılı RG)
- 3621 Sayılı Kıyı Kanunu (17.4.1990 tarih ve 20495 sayılı RG)
- 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu (26.07.1995 tarih ve 22355 sayılı RG)
- Biyolojik Güvenliğe İlişkin Cartagena Protokolü'nü Onaylayan Kanun, 2003
- 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (1.7.2004 tarih ve 25509 sayılı RG)
- 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşlatırılması Hakkında Kanun
- Son beş kanun koruma ve kullanım standartlarını birlikte içermektedir.
- 4342 Sayılı Mera Kanunu (28.02.1998 tarih ve 23272 sayılı RG)
- 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu (04.04.1971, tarih ve 13799 sayılı RG)
- 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu (19.7.2005 tarih ve 25880 sayılı RG)
- 5488 Sayılı Tarım Kanunu (25.4.2006 tarih ve 26149 sayılı RG)
- 5686 Sayılı Jeotermal Kaynaklar Ve Doğal Mineralli Sular Kanunu 3/6/2007

Yönetmelikler

- Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (17.05.2005-25818 sayılı RG)
- Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı RG)
- Su Ürünleri Yönetmeliği (10.03.1995 tarih ve 22223 sayılı RG)
- Bitki Çeşitlerinin Tescil Edilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (11.11.2004-25640 sayılı RG)
- Bitki Genetik Çeşitliliğinin Toplanması, Muhafazası ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik (1992-21316 RG)
- CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği
- Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (03.08.1990 / 20594 sayılı R.G.)

- Milli Parklar Uygulama Yönetmeliği (1986 tarih ve 19309 sayı)
- Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (06.08.2004-25545 sayılı RG)
- Ağaçlandırma Yönetmeliği (09.10.2003-25254 sayılı RG)
- Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik (16.06.2005 tarih ve 25847 sayılı RG)
- Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (24.10.2005-25976 sayılı RG)
- Av, Yaban Hayvanı ve Üretim Yeri ve İstasyonları ile Kurtarma Merkezleri Hakkında Yönetmelik (30.11.2004 tarih ve 25656 sayılı RG)
- Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Dış Satımına İlişkin Yönetmelik (1995-22371 RG)
- Orman Köylüleri Kalkınma Hizmetlerine İlişkin Esas ve Usuller (06.05.2004-25454 sayılı RG)
- Orman Sayılmayan Yerlerdeki Ağaç Ve Ağaççıklardan Faydalanma Şekil Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 13.Maddesine 1 Fıkra eklenmesine dair yönetmelik (15.04.2004-25434 sayılı RG)
- Orman Yetiştirme Materyallerinin Ticareti Yönetmeliği (1999.105.Ec) (02.02.2006-26068 sayılı RG)
- Özel Ormanlarda ve Hükmi Şahsiyeti Haiz Amme Müesseselerine Ait Ormanlarda Yapılacak İş ve İşlemler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (26.07.2005-25887 sayılı RG)
- Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması Yaban Hayvanlarının Zararlıları ile Mücadele Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik (24.10.2005 tarih ve 25976 sayılı RG)
- Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik (08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı RG)

2. DOĞAL VARLIKLARA OLASI OLUMSUZ ETKİLERİ EN AZA İNDİRMEYE YÖNELİK STANDARTLARA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

- 831 Sayılı Sular Hakkında Kanun 1926
- 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun (23.12.1960 tarih ve 10688 sayılı RG)
- 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (18.5.2005 tarih ve 25819 sayılı RG)
- 5312 Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Tazminine İlişkin Kanun (11.03.2005 tarih ve 25752 sayılı Resmi Gazete)

Yönetmelikler

- Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (16.12.2003 – 25318 R.G.)
- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği (2002.49.EC) 01.07.2005-25862 sayılı RG)
- Doğal Mineralli Sular Hakkında Yönetmelik (01.12.2004-25657 sayılı RG)
- Atık Pile ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (31.08.2004 – 25569 R.G.)
- Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği: 1986
- İçme suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik (20 Kasım 2005 tarih ve 25999 sayılı R G)
- Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (22.07.2006-26236 sayılı RG)

- Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (Değiştii) (07.10.2004-25606 sayılı RG)
- Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14.03.1991 – 20814 R.G.)
- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği (08.01.2006-26047 sayılı RG)
- Köyceğiz Gölü Ve Dalyan Kanallarında Çalışacak Taşıma Araçları Yönetmeliğinde
- Radyasyon Güvenliğı Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (29.09.2004-25598 sayılı RG)
- Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliğı (18.02.2004 tarih ve 25337 sayılı RG)
- Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğı (14.03.2005 – 25755 R.G.)
- Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliğı, (11.07.1993 – 21634 RG)
- Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğı Kirliliğın Kontrolü Yönetmeliğı (26.11.2005 tarih ve 26005 sayılı RG)
- Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliğı (22.07.2005 – 25883 R.G.)
- Titreşim Yönetmeliğı, (23.12.2003-25325 R.G.)
- Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliğı (31.05.2005 tarih ve 25831 sayılı RG)
- Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerinin Kontrolü Yönetmeliğı (17.02.2005-25730 sayılı RG)

3. DOĞAL VARLIKLARIN KULLANILMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER (arazi vasfı değışikliğini içeren düzenlemelere sahip kanunlara yer verilmiştir)

- 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu 2002
- 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu (15.4.2000 tarih ve 24021 sayılı RG)
- 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu (16.3.1982 tarih ve 17635 sayılı RG)
- 3194 Sayılı İmar Kanunu (09.05.1985 tarih ve 18749 sayılı RG)
- Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İslet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtılması Hakkında Kanun
- 4759 Sayılı İller Bankası Kanunu (23.06.1945 tarih ve 6039 sayılı RG)
- 5104 Sayılı Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu (12.03.2004 tarih ve 25400 sayılı RG)
- 5481 Sayılı Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (08.04.2006 tarih ve 26133 sayılı RG)
- 5659 Sayılı Atatürk Orman Çiftliğı Müdürlüğü Kuruluş Kanunu (01.04.1950 tarih ve 7472 sayılı RG)
- 3202 Sayılı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun
- 5516 Sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun (23.1.1950 tarih ve 7413 sayılı RG)
- 3213 Sayılı Maden Kanunu (15.6.1985 tarih ve 18785 sayılı RG)
- 5398 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (imar Kanununda ve Kıyı Kanununda uygulamadaki güçlükler aşılması amaçlanmıştır.) (21.7.2005 tarih ve 25882 sayılı RG)

Yönetmelikler

- İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmeliğı Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (21.04.2004-25440 sayılı RG)
- Endüstri Bölgeleri Yönetmeliğı (16.12.2004-25672 sayılı RG)
- Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğı (03.02.2005-25716 sayılı RG)

- Maden Kanununun I (a) Grubu Madenleri ile ilgili Uygulama Yönetmeliği (03.02.2005-25716 sayılı RG)
- Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliği (28.06.1997 – 23033 R.G.)
- 6831 Sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastrosu ve Aynı Kanunun 2 B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik (15.07.2004-25523 sayılı RG)
- 6831 Sayılı Orman Kanununun 2 nci Maddesinin (A) Bendine Göre Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Yönetmelik

II-ULUSLARARASI ANLAŞMALAR VE SÖZLEŞMELER

1. Doğal Varlıkların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler

- Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi
- İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
- Paris Sözleşmesi (Kuşların Himayesine Dair Sözleşme)
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Sözleşme Eki Cartagena Biyogüvenlik Protokolü
- Ramsar Sözleşmesi (Özellikle Su Kuşları Yasama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme, 17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete)
- Bern Sözleşmesi (Avrupa Yaban Hayatının Korunması Sözleşmesi, 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete)
- CITES Sözleşmesi (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme, 20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı Resmi Gazete)
- 1976 Barselona Sözleşmesi (Türkiye tarafından 22 Ağustos 2002 tarihinde onaylandı) ve bu sözleşmenin eki protokoller
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (27.03.2001 tarih ve 716 sayılı Resmi Gazete)
- Avrupa Birliği Kuşları Koruma Yönetmeliği (79/409/EEC)
- Avrupa Birliği Habitatları ve Türleri Koruma Yönetmeliği (92/43/EEC) *Natura 2000 Alanları*
- UNESCO İnsan ve Biyosfer Programı ve Biyosfer Koruma Alanları

2. Doğal Varlıklara Olası Olumsuz Etkileri Enaza İndirmeye Yönelik Standartlara İlişkin Düzenlemeler

- Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesi Hakkında Uluslararası Sözleşmesi (MARPOL'73/78 ve EKLERİ: EK I, EK II), EK I-Petrol ile Deniz Kirlenmesinin Önlenmesi Kuralları, EK II-Dökme Zehirli Sıvı Maddelerle Deniz Kirlenmesinin Kontrolü, EK V Gemilerden Atılan Çöplerle Denizlerin Kirlenmesinin Önlenmesi Kuralları, 24.06.1990)
- Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”
- Tehlikeli atıkların Sınırlar ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme-Basel Sözleşmesi(15/05/1994 – 21933 R.G.)
- Akdeniz’de tehlikeli atıkların sınır ötesi hareketlerinden ve bertaraf edilmesinden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi (İzmir) protokolü (06.03.2003)
- Atmosferde uzayda ve su altında nükleer silah denemelerini yasaklayan sözleşme Moskova 1963 (Türkiye 13.5.1965 R.G)
- Uluslararası Sınır ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Cenevre 1979 (Türkiye 23.3.1983 R:G)
- Ozon Tabakasının Korunması hakkındaki 1985 Viyana Sözleşmesi (Türkiye 22.9.1988 R:G)
- Ozon Tabakasını Tüketen maddelere İlişkin Montreal Protokolü (1987) (Türkiye

20.6.1990 R:G)

- Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına dair Bükreş Sözleşmesi (6 Mart 1994) ve bu sözleşmenin eki protokoller.
- Petrol Kirliliğine Karşı Hazırlıklı Olma, Müdahale ve İşbirliğine Dair Uluslararası Sözleşmesi (OPRC'1990, 18.09.2003)

DİĞER ULUSAL DOKÜMANLAR

- UÇEP- Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı
- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı
- Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu (2002)
- Avrupa Müktesebatına Uyum için Türkiye Ulusal Programı
- AB'ye Uyum İçin Stratejik Çerçeve Belgesi 2007-2013
- Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı

III- KURUMSAL YAPIYI TANIMLAYAN DÜZENLEMELER

- 4856 Sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (08.05.2003 tarih ve 25102 say. RG)
- 4848 Sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun (29.4.2003 tarih ve 25093 sayılı RG)
- 383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname 1989
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
- 180 Sayılı Bayındırlık Ve İskan Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2005 tarih ve 25531 sayılı RG)
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı RG)
- 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu (11.06.2005 tarih ve 25842 sayılı RG)
- 6200 Sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun (1953)
- 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (04.03.2005 tarih ve 25745 sayılı RG)
- 3154 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun (R.Gazete Tarih:1/3/1985 Sayı:18681)

Yönetmelikler

- Çevre ve Orman Bakanlığı Taşra Teşkilatının Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (08.08.2004-25547 sayılı RG)
- Çevre Denetimi Yönetmeliği(5 Ocak 2002, 24631 mükerrer R.G.)
- Çevre Sağlığı Denetimi ve Denetçileri Hakkında Yönetmeliği (13.9.2002–24875 RG)
- Çevre ve Orman Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (16.02.2005-25729 sayılı RG)
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği (12.01.2005 tarih ve 25698 sayılı RG)
- Mahalli Çevre Kurullarının Oluşumu Çalışma Usul Ve Esasları (15.04.2004-25434sayılı RG)
- Merkez Av Komisyonu, İl ve İlçe Av Komisyonlarının Görevleri, Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik
- Merkez Av Komisyonunun Oluşumu, Görevleri, Çalışma Usul Ve Esasları Yönetmeliği (18.05.2004-25466 sayılı RG)

EK 4. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KORUMA ÇALIŞMALARI

	PLANLAMA ÇALIŞMALARI	TAMAMLANMA DURUMU
1	1/5000 ÖLÇEKLİ İZMİR KONAK KEMERALTI VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI NAZIM İMAR PLANI	İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.10.2002 tarih ve 10138 sayılı kararı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 04.11.2002 tarih ve 05/85 sayılı kararı ile onaylanmıştır.
2	1/5000 ÖLÇEKLİ İZMİR KONAK KEMERALTI VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI NAZIM İMAR PLANI REVİZYONU	İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 07.02.2008 tarih ve 2958 sayılı kararı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclisi' nin 22.11.2007 tarih ve 01.2360 sayılı kararı ile onaylanmıştır.
3	KADİFEKALE- TİYATRO VE ÇEVRESİ KORUMA GELİŞTİRME VE YAŞATMA PROJESİ	2002 yılında başlayan bu projenin onama süreci tamamlanmış olup uygulamasına başlanmıştır.
4	1/1000 ÖLÇEKLİ KADİFEKALE TİYATRO VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI	İzmir 1 Numaralı K.V.T.V.K.B.K'nun 07.02.2008 tarih ve 2958 sayılı kararı ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.02.2008 tarih ve 01.684 sayılı kararı ile onanmıştır.
5	1/1000 ÖLÇEKLİ AGORA VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI	Konak Belediye Meclisi'nin 06.05.2005 tarih ve 50/98 sayılı kararı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.06.2005 tarih ve 645 sayılı kararı ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.07.2005 tarih ve 05.702 sayılı kararı ile onanmıştır.
6	AGORA VE ÇEVRESİ KORUMA GELİŞTİRME VE YAŞATMA PROJESİ	2001 yılında başlayan bu projenin plan onama süreci tamamlanmış olup, uygulamaları halen devam etmektedir.
7	İZMİR KONAK – KEMERALTI VE ÇEVRESİ YENİLEME ALANI	Kemeraltı ve çevresi 1., 2., 3. derece arkeolojik ve kentsel sit alanlarını içeren 1480 adet tescilli yapının bulunduğu 210 ha'lık alan, Konak Belediye Meclisi'nin 05.01.2007 tarih ve 2/2007 sayılı kararı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 13.08.2007 tarih ve 01.871 sayılı kararı ile uygun bulunarak 5366 sayılı yasa doğrultusunda Bakanlar Kurulu'nun 01.10.2007 tarih ve 2007/12668 sayılı kararı ile "Yenileme Alanı" olarak ilan edilmiştir.
8	İZMİR KONAK KEMERALTI VE ÇEVRESİ YENİLEME ALANI ETAP PROJE VE PROGRAMLARI	Konak Belediye Meclisi'nin 01.07.2008 tarih ve 181/2008 sayılı kararı ile İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.08.2008 tarih ve 01.1836 sayılı kararı ile uygun bulunarak onanmıştır. Bu projeler; İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Konak Belediyesi bütçeleri kapsamında ve İzmir Valiliği İl Özel İdaresi Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payı desteğiyle gerçekleştirilecektir

	PLANLAMA ÇALIŞMALARI	TAMAMLANMA DURUMU
1	AGORA KAZI ÇALIŞMALARI	2002 yılında başlanmış olup devam etmektedir
2	AGORA ARKEOLOJİ VE TARİH PARKI KAMULAŞTIRMA VE YIKIM ÇALIŞMALARI	18.942.084,40 TL
3	KADİFEKALE SUR DUVARLARININ RESTORASYONU	Proje Bedeli: 180.000,00 TL
4	ANTİK TİYATRO KAZI ALANININ KAMULAŞTIRILMASI	2008 yılında kamulaştırma çalışmaları başlayacaktır

	TAMAMLANAN MİMARİ ÇALIŞMALAR	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJE VE UYGULAMASI	Eylül 2007 – Aralık 2007 (Uygulama Bedeli)	1.200.000	Fon Kullanımı : % 60 Esnaf Katılımı : % 40

2	2. ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJE VE UYGULAMASI	2008 (Uygulama Bedeli)	1.650.000	Fon Kullanımı : % 60 Esnaf Katılımı : % 40
3	3 ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJESİ	Kasım 2008 de başlanmıştır		
4	AYA VUKLA KİLİSESİ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından 20.09.2007 tarihinde onaylanmıştır. Çalışmalar sürdürülmektedir.		
5	PINARBAŞI HAMAMI RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Çalışmalar sürdürülmektedir (Danışmanlık Bedeli)	4.000	
6	DOĞANLAR ŞAPELİ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Çalışmalar sürdürülmektedir (Danışmanlık Bedeli)	5.000	
7	SAAT KULESİ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Çalışmalar sürdürülmektedir (Proje Bedeli)	20.000	
8	AGORA 920 SK. CEPHE SAĞLIKLAŞTIRMA PROJESİ	Cephe sağlıklaştırma projesi uygulama aşamasına gelmiştir (Proje Bedeli)	15.000	
9	AGORA KAZI ALANINDA YER ALAN TESCİLLİ YAPILARIN RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJELERİ	Projelendirme çalışmaları devam etmektedir (Proje Bedeli)	14.000	
10	KEMERALTI TARİHİ ŞÜKRAN OTELİ GİRİŞ KAPISI VE ÇEŞMESİ RESTORASYON PROJESİ	Uygulama aşamasına gelinmiştir (Proje Bedeli)	6.000	
11	KEMERALTI ÇARŞISI ÜST ÖRTÜ VE KENT MOBİLYALARI ULUSAL FİKİR YARIŞMASI	2008	250.000	
12	TARİHİ ASANSÖR BİNASI BAKIM, ONARIM VE DEKORASYONU			
		TOPLAM	3.164.000	

	MİMARİ ÇALIŞMALAR	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	3. ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME UYGULAMASI	Kasım 2008 de başlanmıştır (Uygulama Bedeli)	1.350.000	Fon Kullanımı : % 60 Esnaf Katılımı : % 40 Uygulama Devam Ediyor
2	4. ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJESİ	Projeye Çalışmalarının Başlangıcı 01.09.2008		
3	AYA VUKLA KİLİSESİ RESTORASYON UYGULAMASI	İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından 20.09.2007 tarihinde onaylanmıştır. Çalışmalar sürmektedir. (Uygulama Bedeli)	1.550.000	Fon Kullanımı : % 60 Büyükşehir Belediyesi: % 40 Uygulama Devam Ediyor
4	BEİT HİLLEL SİNAGOGU RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Yapının projeleri ihale edilmiş olup bittikten sonra onay için İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'na gönderilecektir.		

5	AGORA KAZI ALANINDA YER ALAN TESCİLLİ YAPININ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Tescilli yapının korunarak Agora Kazı Alanı ile bütünleşmesi amacıyla rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmaktadır. Yapının kazı evi olarak kullanılması planlanmıştır. (Proje Bedeli)	27.000	
		TOPLAM	2.927.000	

	SOSYO-KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	TARİHE SAYGI YEREL KORUMA ÖDÜLLERİ	2003 yılında başlatılan ve geleneksel hale gelerek 2008 yılında altıncısı verilmiştir. Her yıl tekrarlanıyor. (Yarışma için harcanan toplam bedel)	10.000	
2	İLK VE ORTAÖĞRETİM OKULLARI İÇİN ANADOLU UYGARLIKLARI VE İZMİR KENT TARİHİ SEMİNERLERİ	Seminer, bugüne kadar 74 okulda, yaklaşık 10.000 ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim öğrencilerine sunulmuştur. Her yıl tekrarlanıyor. (Öğrencilere dağıtılan doküman bedeli)	3.000	
3	TARİHE SAYGI YEREL KORUMA ÖDÜLLERİ 2003 – 2007 KİTABI	2003 yılından 2007 yılına kadar gerçekleştirilen "Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri"nin beş yıllık serüveni basım aşamasındadır. (Kitap için harcanan toplam bedel 1.baskısı için)	25.000	
		TOPLAM	38.000	
	DİĞER ONARIM ÇALIŞMALARI	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	HAVAGAZI FABRİKASI KÜLTÜR MERKEZİ	Proje Bedeli	62.000	Fon Kullanımı : % 60 Büyükşehir Belediyesi: % 40
		Uygulama Bedeli	1.650.000	
2	VARYANT ŞATO	Proje Bedeli	28.000	
		Uygulama Bedeli: (İhale süreci devam ediyor)		
		TOPLAM	1.740.000	

EK 5. KORUMA KONUSUNDAKİ ÖRGÜTLENME: AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELER

Almanya

Yetki: Merkezi düzeyde Eğitim ve Kültür İşleri Bakanlığı bünyesinde örgütlenmiştir.

Mali Destek: Merkezi hükümet, yerel ve bölgesel sorumlular koruma programları için geri ödemesiz bağışlar, düşük faizli krediler ve vergi yardımlarında bulunmaktadır.

Fransa

Yetki: Koruma strateji ve plan uygulamalarından Kültür Bakanlığı sorumludur. Belediyelerin koruma planı yapma yetkileri yoktur. Bir kentsel alanın koruma altına alınması için kentin belediye meclisinin, Kültür Bakanlığı bünyesindeki bir birime başvurması gerekmektedir. Korunacak alana ilişkin yapılacak proje, bakanlığın vilayetteki birimiyle uzmanlığı Bakanlıkça onaylanan ekip tarafından yapılmaktadır. Bakanlığın dışında proje yapımını üstlenen mimarlık ve şehircilik büroları da hizmet vermektedir.

Mali Destek: Toplam masrafın %30'una kadar verilen kredilere 10 yıl vade ve %7 oranında faiz oranı uygulanmaktadır.

İngiltere

Yetki: Merkezi düzeyde anıtların korunmasından Çevre Bakanlığı, eski yapılar, özel mimari eserler, tarihsel değerler ve tarihi kentler / alanların korunmasından Dışişleri Bakanlığı yetkilidir. Ayrıca yasal bir statüye sahip olan "The National Trust" ve yerel örgütleri, doğal ve tarihsel mirasın korunması, işletilmesi konusunda öneriler geliştiren birleşik bir kamu Kuruluşudur.

Mali Destek: Merkezi düzeyde Dışişleri Bakanlığı, korunacak tarihi yapı ve çevrelerin onarımları için karşılıksız yardımda bulunabilmektedir. Kentsel projelerde binaların onarılmasında mal sahibi, maliyetin % 50'sini, merkezi ve yerel birimler ise % 25'ini karşılamaktadır.

İtalya

Yetki: Merkezi otorite olan Kültür ve Doğal Varlıklar Bakanlığı, antik eserler, mimari değerler, doğal değer taşıyan alanlar, arşivler, ulusal müzeler ve merkezi enstitülerden sorumludur.

Mali Destek: Tarihi kent merkezlerinin korunması için gerekli olan maliyeti kapsayan teşvik fonu bulunmaktadır. Bunun için taşınmaz sahiplerinin ruhsatla, belediyeye başvurması yeterlidir. Öte yandan bölgesel yönetimlerin finansal desteklerini formüle etmek amacıyla "bölgesel kanunlar" çıkarılmıştır.

İspanya

Yetki: Koruma planları merkezi düzeyde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca ulusal planlama politikaları doğrultusunda hazırlanmakta ve yerel birimlerce uygulanmaktadır. Yerel birimlerin kent konseyleri, üst ölçekte belirlenen bu planlar doğrultusunda detay planı ölçeğine göre 1/500'den daha alt ölçeklere kadar değişen özel planlar hazırlamaktadır.

Mali Destek: Yürürlükteki yasalar doğrultusunda, yerel birimlerin bütçelerinden karşılanmaktadır.

Belçika

Yetki: Kültür Bakanlığı koruma politikalarının denetlenmesinden sorumludur. Her bölgeye özel Kurulan Komisyonlarda görev yapan uzmanlar, ayda iki kez toplanarak doğal ve kültürel varlıklar hakkında karar üretirler.

Mali Destek: Devlet, restorasyonlarda türe göre %30 ile %60 arasında, özel restorasyon uygulamalarında ise %90'a varan karşılıksız destek sağlar. Ayrıca il yönetimleri %20, belediye yönetimleri ise %10 oranında onarım ödeneği ayırmaktadır.

Hollanda

Yetki: Koruma planlarının hazırlanmasında merkezi düzeyde Kültürel İşler,

Mali Destek: Eski eserlerin bakımı, restorasyonu, kiralanması ve satın alınması konularında yasal statüye sahip özel kurumlar ve limited şirketler görev yapmaktadır.

Yunanistan

Yetki: Kültür ve Bilim Bakanlığı yetkilidir. Bölgesel ve yerel düzeyde hazırlanan koruma plan / projelerine ilişkin öneriler ve kararlar belediyeler ve merkez işbirliği ile verilmekte, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın bölgesel birimlerince denetlenmektedir

Mali Destek: Devlet, kendisine başvuran taşınmaz kültürel varlığı sahiplerine vergi indirimi yapmakta ve kentsel merkezde yüksek fiyatlı arazilerin oluşumunu engellemektedir. Devlet bağış, miras ve kamulaştırmalar yoluyla eski eser ve arkeolojik alanların mülkiyetlerini önemli ölçüde ele geçirmiştir.

Kaynakça:

http://www.european-heritage.net/sdx/herein/national_heritage/ (National Heritage Policies: European Heritage Network)

Protection and Cultural Animation of Monuments, Sites and Historic Towns in Europe, 1980 by German Commission for UNESCO, Bonn, Printed in the Federal Republic of Germany.)

EK 6. KORUMA ALANLARINDA YÖNETİM PLANI

Koruma alanlarında uygulanan yönetim planları ile ilgili kaynaklar incelendiğinde çok sayıda tanıma rastlanır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır.

- Yönetim Planları, “Dünya Mirası Alanları” için yol gösterici rehberlerdir (UNESCO, WHC, Dünya Mirası Merkezi, 2006).
- Yönetim Planı, alanın kullanıcılarının ve ziyaretçilerinin gereksinimleri doğrultusunda “Dünya Mirası Alanının” korunması için strateji belirleyen, -yasal açıdan emredici bir belge değil- alanın yönetimi ile ilgili kararlar hakkında bilgilendirmeyi amaçlayan tavsiye edici bir taslaktır (Lodge and Terrace, 2006).
- Yönetim Planları, kültürel değerleri tanımladıktan sonra, bu değerleri yasal, yönetsel, mali ve profesyonel koruma yöntemlerini uygulayarak koruyan ve belirli stratejileri ve özel eylem planlarını da içeren bir dokümandır (Solar, G. 2003).
- Yönetim Planları, koruma alanındaki kaynakların ve alanın kullanımını ve yönetimini destekleyici olanakların gelişmesini denetleyen ve yönlendiren bir belgedir. Bu planlar, alanda uygulanacak tüm gelişme ve yönetim faaliyetlerinin uygulanmasına yardımcı olur ve sürece rehberlik eder (Thorsell 1995).
- Yönetim Planları, koruma alanının temel gelişme felsefesini ortaya koymak, problemleri çözmek ve tanımlanan yönetim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla 10 yıllık dönemler için strateji geliştiren dokümanlardır (Young and Young 1993).
- Yönetim Planları, koruma alanının yönetimine rehberlik eden bir dokümandır. Alanın gelecekteki yönetimi için gerekli olan kaynakları, kullanımları, olanakları ve personeli belirler. Gelecek 5–10 yıl için program sunan bir faaliyet dokümanıdır (Ndosi 1992).
- Yönetim hedeflerini ve bu hedefleri gerçekleştirme stratejilerini içeren bir rehberdir ve sona eren bir süreç değil; yönetim, uygulama ve planlamanın yer aldığı bir şemadır (Parks Canada, 1978).
- Yönetim Planları, yazılı, yayınlanmış ve kabul edilmiş bir doküman olarak, bölgeyi veya alanı ve yönetim için fırsatları ve sorunları tanımlamaktadır (Eurosité, 1999).
- Yönetim Planları, yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planını dikkate alınarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlardır (5226 sayılı kanun, 2005).

Yönetim planı tanımlarının birleştiği ortak nokta, yönetim planının, alanın özelliklerini ve yönetim hedeflerini ortaya koyan bir rehber olduğu ve hazırlanıp, tamamlanıp uygulanan bir plan olmadığı, sürekli revize edilen bir süreç olarak görüldüğüdür. Devam eden bir süreç olarak tanımlanan yönetim planı, asla durağan olmadığı gibi değişen koşullara ve hedeflere de uyum sağlayabilmelidir.

Tüm yönetim planlarının bir yasal çerçevesinin bulunması ve uygulamayı sağlayıcı belirli araçlara sahip olması gereklidir.

Bu araçlar;

- Koruma Araçları: Plan hazırlayan grup içinde koruma ve yönetim konusunda eğitilmiş elemanlara ve koruma planlarına ihtiyaç vardır,
  - Yönetsel Araçlar: Planı uygulamak için yönetsel kadroya ihtiyaç vardır,
  - Mali Araçlar: Projeyi finanse etmek için mali kaynaklara ihtiyaç vardır,
  - Sosyal Araçlar: Yerel halk ve ilgili taraflar süreç içine katılmalıdır.
- Yönetim Planları,
- Ayrıntılı analizlere dayalı, korunacak değerlerin ve koruma sınırlarının belirlendiği,
  - Arazi ve yapı kullanımının saptandığı
  - Donatımların, altyapının ve diğer gerekli servislerin tanımlandığı,
  - Toplumsal ve sosyal gelişimin yönlendirildiği planlamalara dayanmalıdır.

KENTLEŞME ŞURASI 2009

*Yaşanabilir Kentler İçin
Türkiye'nin
Ortak Aklı*

Vekaletler Câd. No: 1 Bakanlıklar / ANKARA
Tel : (0312) 410 14 40 - 410 11 41 - 410 11 42 - Faks : (0312) 410 11 40
web : www.bayindirlik.gov.tr - e-posta : sura@bayindirlik.gov.tr